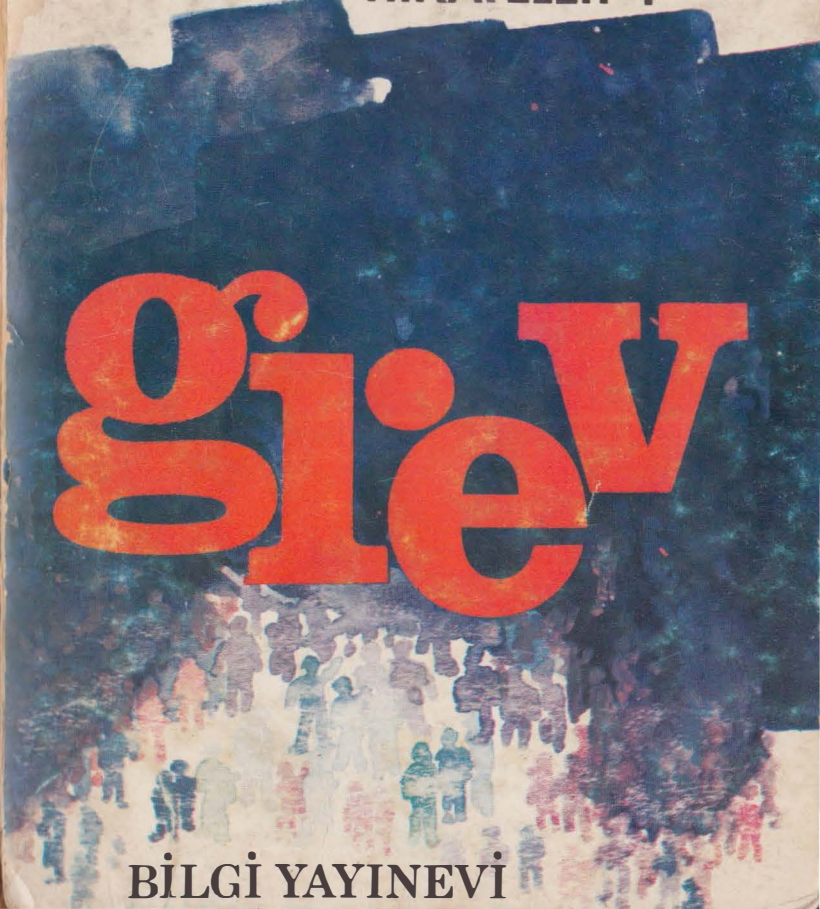
207

ORHAN KEMAL

ORHAN KEMAL

HİKAYELER-4

giev

BİLGİ YAYINEVİ

BİLGİ YAYINLARI 207

ORHAN KEMAL'İN HİKÂYELERİ 4

Birinci Basım 1968

İkinci Basım
Ekim 1975

BİLGİ YAYINEVİ
Tunalı Hilmi Cad. 94
Telf: 26 60 48 – 26 70 64
Kavaklıdere – Ankara

Babıâli caddesi 19/2
Telf: 22 52 01
Cağaloğlu –

ORHAN KEMAL

Grev

BİLGİ YAYINEVİ

kapak düzeni fahri karagözoğlu

BİLGİ BASIMEVİ - ANKARA

İÇİNDEKİLER

Grev	7
Nurettin Şadan Bey	20
Dert Dinleme Günü	40
Telefon	50
Can Sıkıntısı	68
Arka Sokak	78
Süpürgeci	83
Harika Çocuk	90
Hamam Anası	95
Nermin	99
Burhan Bey	105
Beye Kapıyı Göster	112
Balon	119
Abla	203
El Kapısı	211
Numara ...	220
Sıtma	225
Doğum	232
Kırmızı Mantolu Kadın	237
Korku	248
Babalar ve Oğullar	258
Yandan Çarklı	268
Pırıl Pırıl	277
İstidacı	282
Motörde	286
Kenar Mahalle	290

GREV

Fabrika sahibinin oğlu, saçları dökülmüş irl başı, yuvarlak göbeğiyle tombalak bir patatesi hatırlatır. Bol bol uyumak, canlı kahkahalar salıvermek, çevresini alanlara mükellef ziyafetler çekmek için dünyaya gelmiş gibidir.

Fabrikanın memurlar lokantasına girdi. Müessese müdürüyle birkaç garson her zamanki gibi koşuştular. Sandalyeler ikram edildi, masalar çekildi itildi, kuvvetli güneşin vurduğu penceredeki muşamba perde indirildi... O, yani fabrika sahibinin oğlu, ikram edilen dört beş sandalyeden yalnız birisine yan geldi, dirseğini masaya dayadı, tombul yüzünü etli avucu içine aldı...

— Şeyy... —dedi—, neblim ben? Bir şey ama, ne?

Ağız dolusu esnedi. Karşısında hazırolda bekleyen müessese müdürünün yüzüne, ağır gözkapaklarının altından yorgun yorgun baktı.

— Canımın ne istediğini bil bakalım!

Müessese müdürü resmî bir gülüşten sonra, ciddîleşti.

— Bil, —diye tekrarladı fabrika sahibinin oğlu— canımın ne istediğini bil, sana on lira!

Sandalyesinde doğruldu, sonra, bir kaplumbağanınkini hatırlatan sırtıyle, masaya abandı.

— Hadi... Bilsene!

Lokanta müdürü gerdan kırdı, gözlerini kırpıştırdı, kuru yüzünü kaşıdı. Sevmiyordu, garsonların filan önünde piyasasını düşürmekten başka bir şeye yaramayan bu şakaları sevmiyordu ama...

Bu sırada cebinden bloknotunu çıkaran fabrika sahibinin büyük oğlu altın istilosuyle çok bozuk bir yazı yazdı:

«Müessese müdürü, canımın ne istediğini bildiğin takdirde, kendisine on bin lira vermeyi taahhüt ediyorum.»

Müessese müdürü dede olmuş, ağır başlı bir adamdı ama, çaresiz kâğıdı aldı, uzaklaştı.

Fabrika sahibinin oğlu sandalyesine gene yan geldi. Gittikçe ağırlaşan gözkapakları nerdeyse büsbütün kapanacaktı. Bu sırada karşıda, kuvvetle vuran güneş sütununun yanında, çatal, kaşıkları parlatmakta olan bir garson gördü. Eliyle masaya vurarak çağırdı. Dirsekierine kadar sıvalı kolları, yer yer kararmış paçavrasıyle garson, koşarak geldi.

Fabrika sahibinin oğlu,

— Napıyorsun orda? — diye sordu.

Kulaklarına kadar kızaran garson,

Çatalları —dedi—, çatalları parlatıyorum efendim!

— Niye parlatıyorsun?

— Usta öyle emretti efendim?

— Usta öyle emretti demek? Sen emir kulu musun?

Garson gülmeğe çalışarak,

— Sayenizde efendim... — dedi.

— Sayemizde mi? Ben ağaç mıyım ulan?

— Estağfurullah efendim...

— Saye gölge demek, ağacın gölgesi olur. Benim sayemdeyse... Ben ağaç oluyorum bu hesapça, sen de benim gölgemde... Ha?

— Estağfurullah efendim... Hâşâ.

— Senin okumuşluğun falan var mı?

— Yok efendim.

— Hiç mi?

— Var ama, az.

— Ne kadar?

— Beşi bitirdim, hepsi bu.

— Gerisini niye getirmedin?

— Tecelli beyim.

— Nasıl tecelli? Tecelli ne demek?

— Ben esas Karadenlzliyim. Babam postanede odacıydı. Beş kardeştik, aldığı para yetmiyordu zati, boğazımıza...

— Peki, şimdi on bin liran olsa... Meselâ tayyare piyangosu aldın, on bin lira vurdul Naparsın?

Garson gülmeğe çalışarak önüne bakıyordu.

— Söyle, napardın on binin olsa?

— .....?

— Cevap ver be! Hiç düşünmedin mi? Meselâ çıkırp on bin lira versem sana şimdi... Naparsın?

— .....?

— Hiç fikrin yok mu be? Düşünmedin mi şimdiye kadar?

— Düşünmedim efendim.

— On bin lira çok mu mühim?

— Çok...

— Çok demek? Demek, «On bin liram olsa ne yapardım?» diye hiç düşünmedin?

— .....?

— Sende iş yok. Git işine hadi!

Garson kirli beziyle çekildi.

Fabrika sahibinin oğlu gine ağız dolusu esnedikten sonra, yaşaran gözlerini tombul ellerinin tüylü sırtıyle sildi. Hava adamakıllı sıcaktı, terliyordu. Tiril tiril sadakor ceketini çıkarıp yanıbaşın-

daki iskemleye bıraktı. Sonra, önündeki masanın üzerine çaprazlama koyduğu ellerine başını dayadı, uykuya tam geçecekti lokanta kapısı hızla açıldı, Dokumane şefi içeri girdi:

— Ahmet bey —dedi—, koşun! Dokumacılar grev yaptı, ağa sizi bekliyor!

Kara kuru bir Arabuşağıydı.

Fabrika sahibinin oğlu, ondan beklenilmeyen bir çeviklikle sıçradı, sadakor ceketini aldı. Dokumane şefiyle lokantadan çıktılar.

Hiç bir zaman düzelmeyen bir mide bozukluğundan şikâyetçi ağa (fabrika sahibi) ağır tül perdelerin serin bir nemlilik verdiği odasında, köşeleme gidip geliyor, huysuzlanıyordu. İçeri giren oğluna,

— İş dayresine, emniyete, cendermeye telefon et çabuk! — dedi.

— Ne var? Noluyor?

— Ne mi var? Ne mi oluyor? Ben mi senden soracağım, sen mi benden?

— Benim bildiğim, mesainin sekiz saate inmesini, fakat on iki saatte kazandıkları parayı vermemizi istiyorlardı.

— Her neyse... evvelâ telefon et, sonra git, gör. İcap ederse atelyeyi bağla, koğ gitsinler! Amele mamele... Aç itleri başımıza çıkardılar bire herif... Hökümet hökümet değil ki... Sallandırıver bir ikisini...

Fabrika sahibinin oğlu odadan fırladı. İplik ambarlarını bir hamlede geçti. Dokumaneye koşarak girdi. Üç yüz dokuma tezgâhının müthiş bir şakırtıyle çalıştığı atelyenin havasında pamuk tozları uçuşuyordu.

Kapıda durdu. İçeriyi hırslı hırslı gözden geçirdi. Yanıbaşında dikilen dokuma ustasına,

— Hani? Grev yaptılar diyordun? — dedi. Herkes tezgâhının başında!

— Tezgâhlarının başındalar ama, iş görmüyor-

lar. Masra tükeniyor dolusunu koymuyorlar, bez top oluyor kesmiyorlar, iplik kopuyor bağlayıp çekmiyorlar.

— Kapalı grev yani? Kim elebaşıları?

— Sarı Memet. O yok mu o...

— Çağır şunu bana!

Dokumane şefi düdüğünü kuvvetle öttürdü. Bütün başlar kapıya çevrildi, iki muavin koşarak geldiler:

— Sarı Memet'i çağırın bana!

Az sonra, zayıf kolları dirseklerine kadar çemirli, duru beyaz yüzlü, tepe saçları dökük, gaga burunlu bir dokuma işçisi dokuma ustasının yanına geldi. Üstü, başı, kaşları toz içindeydi.

— Buyur! — dedi.

Fabrika sahibinin oğlunu işaret eden şef,

— Küçük ağa seninle konuşmak istiyor — dedi.

Sarı Memet küçük ağaya baktı, bakıştılar.

— Sarı Memet sen misin?

— Benim!

— Bu ameleye sen mi önayak oluyorsun?

— Ne gibi?

— Tezgâh başında dikiliyor, iş yapmıyorlarmış. Böyle hareket etmelerini sen tavsiye ediyormuşsun.

— Ne münasebet? Onu sana söyleyen halt etmiş!

— Ne biçim konuşmak bu? Bir âmirin, bir büyüğün önünde böyle mi konuşulur?

— Büyüğün önünde böyle konuşulmaz, biliyorum.

— Konuşuyorsun işte!

— Konuşmuyorum, terbiyemi bilirim ben!

— Konuşuyorsun işte be!

— Ben senin önünde konuşuyorum!

— Ben senin büyüğün değil miyim? Ekmek veriyorum sana!

— Sen? Bana ekmek veriyorsun ha? Sen kimsin de bana ekmek vereceksin? Çalışıyorum ben, alnımın teriyle kazanıyorum onu... Bana ekmek veriyormuş... Ben çalışmayım da sen bana ekmek ver... Ulan siz değil ekmek, günahınızı bile vermezsiniz bedavadan!

— Terbiyesizlik etme, fena olur sonra!

— Nolur? Bilmem neyimden tutup tavana mı astırırsın beni?

Araya dokuma ustası girdi, Sarı Memet'i kenara çekti. Çevresini hemen dokuma işçileri, arkadaşları almıştı.

— ...Fiyakasına bak gebeşin... —dedi—, bir dene patlatsam yarısı boşa gider.

Apteshane aralığında cıgara içerken «manzara»yı uzaktan görüp koşarak gelen dokumacı Bilâl, Gaffar, Kürt Resul de kalabalığa karıştılar. Gaffar,

— Nolmuş lan Memet? —diye sordu—, kim kime napmış?

— Hiç yahu... —dedi Sarı Memet—, bize ekmek veriyormuş. Lan sen kimsin ki bize ekmek veriyorsun? Allahsız oğlu Allahsız. Çamurda görsen bir tekme de sen atarsın.

— Boş ver... —dedi Gaffar—, sekiz saate indiriyorlar mı, indirmiyorlar mı?

— İndirir mi bunlar yahu... Avanta işçi var. En zoruma giden, bize terbiyesiz diyor... Lan senin de sana terbiye verenin de...

— Kim diyor? Koca göbek mi?

— Heye.

— Terbiyesiz ebu ceddi onun, sülâlei tahiresi!

Fabrika sahibinin oğlu yanlarına geliyordu. Gaffar,

— Ihı ıhı... —dedi—, geliyor, bu tarafa geliyor...

Göbeğe bak lan...

— Bellersin dokuz aylık gebe!

— Gebe değil de nedir! — dedi Kürt Resul.

Fabrika sahibinin oğlu,

— Haydi bakalım, iş başına! — diye emretti. Bir an hiç kimseden ses çıkmadı, bakışıldı. Sonra Sarı Memet,

— Harp biteli beş sene oluyor! —dedi— İş Kanununun hükümlerini yerine getirmenizi istiyoruz!

— O sizin bileceğiniz iş değil, — diye küçük ağa nefretle cevap verdi—. Fabrikanın menfaati nasıl icap ettirirse...

— Biz kendi menfaatimizi biliriz. Fabrikanın menfaati bizi alâkadar etmez!

— Siz de fabrikayı alâkadar etmezsiniz!

— Arkadaşlar duydunuz mu? Biz fabrikayı alâkadar etmezmişiz. Madem biz fabrikayı alâkadar etmeyiz, o halde bul işçi de çalıştır!

Küçük ağa telâşlandı. Dokumane şefi, yardımcıları, yağcılar, fabrika başmakinisti, iki kâtip başbaşa verip fiskos geçtiler. Sonra içlerinden iki kâtip gereken yerlere telefon etmek üzere, koştular.

Sapsarı yüzüyle fabrika sahibinin oğlu,

— Dikkat edin! —diye bağırdı— grev yapıyorsunuz, grev kanunen yasak, karışmam sonra!

Sarı Memet hemen kendini topladı:

— Hayır —dedi—, katiyen. Geçiyoruz işimizin başına... Arkadaşlar herkes işinin başına geçsin!

Herkes tezgâhının başına geçti. Geçti ya, tezgâhlar boşuna işliyor, üç yüz tezgâhta kilovatlar boşuboşuna, su gibi harcanıyor, bir tek santimlik iş görülmüyordu.

Dokumane şefi,

— Nafile... —dedi—, iş görmiyecekler.

Fabrika sahibinin oğlu hırsından kuduruyordu.

Yere tükürdü, olduğu yerde döndü. Hırsına yenilerek gitti dokumane kapısının ordaki mermerde şarteli çekti. Atelye istop edince,

— Haydi, paydos! —diye bağırdı—, basın fabrikamdan, çıkın dışarı!

Yer yer kımıltılar, homurtular oldu. Sarı Memet,

— Grevi sen yaptın! —dedi—, kanuna sen karşı geldin asıl. Şahit olun arkadaşlar, patron grev yapıyor!

— Evet, grev, lokavt yapıyorum... Size bundan sonra değil ekmek, zırnık vermiyecem, takacam kilidi... Haydi, basın dışarı, yallah!

Sarı Memet'le arkadaşları kafa kafaya verdiler. Bir süre usul usul konuştuktan sonra, Sarı Memet,

— Kımıldamıyalım —dedi—, nasıl olsa polise telefon ettiler şimdiye kadar, gelsin polis, işimizin başında görsün bizi! Nasıl?

— Arkadaşlar, geçin işinizin başına... Varsa

— Kıyak. Haydi gidelim.

bir kuvveti attırsın bizi dışarı!

Gaffar,

— Kışınki vergi kaçakçılığını unutma! —diye bağırdı—. Tezgâhların hankslarını çıkarıp... Çakarsın ya?

— Çakar ya, ateş almaz enayi!

— .....!!

Dokumacılardan bir kısmı tezgâhlarının başına geçti, bir kısmıysa küçük ağanın hâlâ basbas bağıran sesinden ürkerek fabrika kapısına doğru ağır ağır yürüdüler.

Az sonra, serkomiserle birlikte yirmi kadar bekçi, polis fabrikadan içeri telâşla girdiler. Coplar çekilmiş, kaşlar çatılmış, suratlar asılmıştı. Dokumaneyi kordon altına aldılar. Sarı Memet'le arkadaşları ileri atılıp,

— Komser bey —dediler—, fabrika sahibi lokavt yaptı, ifadelerimiz alınsın!

Her kafadan bir ses çıkıyordu, Serkomiser şaşırmıştı.

— Lokavt ne demek?

— Patronun grevi, patronun ameleyi kovması, işinden atması!

— Yalan! —diye fabrika sahibinin oğlu ortaya atıldı—. Yalan söylüyorlar, yalan söylüyor namussuzlar!

— Namussuz sensin, namussuz senin...

— Namussuz, namussuz, namussuz!!!

Ortalık karıştı. Fabrika kapısındaki işçiler de içeri girmeğe zorluyorlardı. Serkomiser, bekçi ve polisler de ne yapacaklarını, nasıl davranmaları gerektiğini bilmedikleri için, kararsızdılar...

Fabrika sahibinin odacısı koşarak geldi:

— Vali muavini bey geldi, komser beyi istiyor!

Serkomiser belindeki tabancasını tutarak koştu.

Vali muavini hafif kara bıyıklı, akça pakça bir zattı. Divan edebiyatına meraklı, Nedim hayranıydı. Fabrika sahibinin masasına kurulmuş, elindeki kurşun kalemi cama hafif hafif vuruyordu.

Büyük ağa,

— Şirnediler beyefendi, —dedi—, nlrden icadoldu bu demirkırası? Irgat, maraba güruhuna müttehem olduk bayağı. Paramızla irezil oluyok!

Vali muavini gülümsüyordu:

— Olur efendim —dedi—, ufak tefek mesail bunlar. Ya maazallah Evropa'daki gibi olsalar?

— Olmasın efendim, bura Türkiye! Elinizde bir şey. Askeriniz, polisiniz var şükür.. Nelerinden korkuyorsunuz? Ah ben hökümet olmalıyım ki.

— Napardınız?

— Sallandırıver bir, ikisini...

— Ooo... Bizim hükümetimiz işverenle işçi arasında tam bir hakem rolünü oynamak için... Yani demek istiyorum ki...

Fabrika sahibi bu sözleri beğenmedi. Yöneti-

ciler içinde en gevşek onu bulduğu için oldu bitti sevmezdi. Zaten bu «işverenle işçi arasındaki hakemlik»ten, «hukuk devleti» deyiminden de bir şey anlamıyor, içerleyip duruyordu.

Bu sırada odaya serkomiser girdi, vali muavininin karşısında esas vaziyet aldı. Vali muavini,

— Noluyor? — diye sordu.

Beriki hep hazırolda, tabiî fabrika sahibinin etkisi altında, bir çırpıda anlattı:

— Amele işi bırakmış efendim, malumu âliniz, grev yapmış... Telefonla haber verildi bize, vaziyet ettik.

— Elebaşıları olmak lâzım... Muhafaza altına aldınız mı?

Henüz böyle bir şey yapmamışlardı ama, lâzımdı.

Kafadan attı:

— Aldık efendim!

— Peki. Getirin bakalım.

Serkomiser çıktı, dokumaneye geldi. Telâşlı telâşlı,

— Baksanıza bana... —dedi—, Hasan efendi, Süleyman efendi, Ramazan bey... Vali muavininin yanından geliyorum, elebaşıları olmak lâzım, muhafaza altına alıp almadığımızı sordu, aldık diye attım... Şu hani sarı biri vardı, ukalâ bir şey... Yakalayın şunu, muhafaza altına alalım.

Bir komiserle üç polis, birkaç bekçi, Sarı Memet'le iki arkadaşını muhafaza altına aldılar. Berikiler,

— Niye yahu niye? —diyorlardı—, lokavtı yapan, suçu işleyen orda, elini kolunu sallaya sallaya dolaşıyor, siz bizi tevkif ediyorsunuz?

— Kimden bahsediyorsun? Suç işleyen kim? Fabrika sahibinin oğlu mu?

— Tabiî ya... Şarteli indirdi, milleti işten kovdu. Bizim değil, onun tevkif edilmesi lâzım!

— Onun? Maşallah. Koskoca mal sahibi. Nan-

körlüğün âlemi var mı? Sayesinde sebepleniyorsunuz, karnınız doyuyor.

Üç arkadaş bağırdı, çağırdı. Hak, adalet ve daha bir sürü şeyden dillerinin döndüğünce söz ettiler. Berikiler yanlış yola saptıklarını anlamışlardı ama, vali muavini "elebaşının muhafaza altına alınmasından" bahsetmişti. Binaenaleyh, muhafaza altına alınması icap edenler vardı.

— Sizi tevkif etmiyoruz —dediler—, muhafaza altına aldık sadece... Bizim tevkif selâhiyetimiz yok ki... Mesele bundan ibaret...

Fabrika sahibinin oğlu babasının odasına öfkeyle girdi:

— Rahatsız oldunuz beyefendi —dedi—, gene sizi buraya kadar yordu bu âsi herifler...

Vali muaviniyle el sıkıştılar.

— Yani beyefendi, biliyor musun, anamızdan emdiğimiz süt burnumuzdan geliyor! Makine beğenmezler, iplik beğenmezler, çalışmazlar... Şimdi de bir sekiz saat meselesi tutturdular... Geçende arz etmiştik, işçiye zam, az mesai, şu, bu, bizim de arzuladığımız şeyler... Biz de işçimizin refahını isteriz şüphesiz... Fakat bir de ortada realite var... Daha çok mesaiyle daha az ücretle çalışacak, hatta buna can atan işsizler var ortada. Haber haber üstüne geliyor. Sonra maliyet meselesi... Karşımızda Avrupa, Amerika malı var. Rekabet, malum... Serbest pazar rejimi devrine giriyoruz. Nasıl rekabet edeceğiz sonra? Fabrikalarımızı kapamak icap edecek aksi halde. Mamafih, biz umumiyetle işçilerimizden memnunuz. Aralarında bazı uygunsuzlar olmasa.. Ekseriyet iyi, halden anlıyor.. Gel gelelim o birkaç sütsüz.. Demin ne yaptılar biliyor musunuz? O bir Sarı Memet var, çıktı makinenin üstüne, «Arkadaşlar işi bırakalım, ya dediğimizi yaparlar, ya da çalışmayız!» diye basbas bağırdı. İşçiler kütle halinde atelyeyi terk ettiler... Bunun üzerine zatiâlinize haber vermek zarureti hasıl oldu.

Vali muavini sakin sakin dinledikten sonra,

— Devletimizin rolü, bu türlü zorlukları hallü fasletmek. Onlar da vatandaş... Onları da dinlemek lâzım... Değil mi efendim?

— Hakkı âliniz var şüphesiz ama... Bilseniz ki...

— Düşününüz... Ya maazallah Evropa'dakiler gibi olsalardı?

— Burası Avrupa değil beyefendi!

— Olabilirdi. Aralarında yüz, yüz elli senelik bir fark var bereket versin ama, asrımız uçak asrı, atom asrı... Bu yol belki de hızla kapanacak... Bilinmez ki... Atatürk inkılâplarını düşünün! O ne baş döndürücü hamleydi o! Binaenaleyh, asıl milletimiz, bu farkı da kapayabilir. Onun için, böyle ihtilâflarda devletin hakem rolüne alışmak lâzım...

Fabrika sahibiyle oğlu bakıştılar. Vali muavini bu bakışmayı gördü:

— Bu demek değildir ki, onların nahoş hareketleri hoş görülecek, göz yumulacak... Asla ve kat'a! Memleketimiz bir hukuk ve adalet memleketidir. Hak sahiplerinin hakkı haksızlara katiyen çiğnetilmeyecektir! Çünkü efendim, memleketimiz bir hak ve adalet memleketi olmak haysiyetiyle, devletimizin rolü vatandaşlar arasındaki muvazenenin teessüsünde bir hakem...

Kapı vuruldu. Deminki serkomiser girdi:

— Sanıkları getirdim beyefendi!

— Nerdeler?

— Burda, kapı önünde, muhafaza altındalar efendim!

— Âlâ. Ben şimdi savcılığa telefon ederim. Siz adliyeye sevkedin onları... İçerde asayiş teessüs etti mi?

— Etti efendim.

— Ötekiler işlerinin başına döndüler mi?

— Dön-dön-döndüler efendim, evet döndüler... İsterseniz.

— İstemez. Siz şimdi sevk edin bakim onları...
Kulaklığı eline aldı.

Saçları briyantinden ışıl ışıl savcı, ufak tefek, ama sert bakışlı biriydi. Az önce ikibuçuk liraya satın aldığı otomatik çakmağını deniyor, hafifçe gülümsüyordu. Telefon çalınca, kulaklığı aldı:

— Aloo... Evet Başsavcı yardımcısı... Buyurun beyefendi. Ha, evet efendim, haberdar etmişlerdi... Gönderdiler mi? Grev mi dediniz? Dehşet! Başüstüne beyefendi...

Telefonu kapadı. Yanıbaşındaki masada başını evraklara indirmiş, harıl harıl çalışmakta olan arkadaşına,

— Burayı İtalya, yahut Fransa sanmış köpoolları! — dedi.

— Nolmuş? — diye başını kaldıran beriki, iriyarı, ama yumuşak bakışlı biriydi.

— Fabrika ameleleri... Grev yapmış!

— Nasıl olur?

— Basbayağı... Grev yapmışlar... Tezgâhları bırakıp... Patron da zabıtayı haberdar etmiş. Elebaşılar muhafaza altına alınmış, nerdeyse gelirler

— Tevkif edecek misin?

— Zannederim... Çünkü, grev... Vali muavini telefon etti. Kafa kaldırtmağa gelmez, derhal ezmek lâzım... Fransa'yı içinden çökertenlerin kimler olduğunu biliyoruz artık!

Öbür savcı başını gene evraklara eğmişti. Sususundan anlam çıkarılır korkusiyle

— Şüphesiz —dedi—, yalnız, şaştığım bir nokta var: bu işe cesaretin nelere mal olacağını hâlâ anlamamışlar mı?

— Öyle görünüyor Mamafih anlatacağız elbette...

Duvardaki büyük saat öğleden sonranın dördünü ağır ağır vurmağa başladı.

947

NURETTİN ŞADAN BEY

Cezaevi jandarma karakol komutanı cezaevi kapısından telâşla girdi, idarenin taş merdivenlerini koşarak çıktı, merdiven başında şakalaşan hükümlülere,

— Yahu —dedi—, çocuklar... Nurettin Şadan bey isminde bir zat gelecekti... Geldi mi?

Cezaevinin yazı ve temizlik işlerinde kullanılan dört hükümlü bakıştılar. Böyle birinin gelip gelmediğinden haberleri yoktu. Yalnız, ihtiyar başçavuşun her zamanki ağırlığının aksine gösterdiği telâştan Nurettin Şadan beyin önemli biri olduğunu anlamışlardı.

Yarım saat sonra, geniş kenarlı siyah fötr şapkası, reye pantolonuyle bir manken ciddîliği içinde cezaevi kapısından giren Nurettin Şadan bey, rahatlıktan adamakıllı semirmiş, orta boylu, tıkız bir adamdı. Sokakların çamur içinde olmasına rağmen

cezaevi kapısına kadar otomobille geldiği için, iskarpinleri tertemizdi.

İhtiyar başçavuşla birlikte idarenin taş merdivenlerini yan yana çıktılar. Sahanlıktaki hükümlüler, gelenin belki de hükümetin büyük bir memuru olabileceğini düşünerek, toplandılar.

Nurettin Şadan bey sahanlıkta durdu, şapkasını çıkardı, oradakileri kibarca selâmladıktan sonra,

— Bendeniz —dedi—, Nurettin Şadan! G...'den geliyorum. Üç ay cezam kaldı...

Sahanlıktaki hükümlüler hayretle bakıştılar. Vali, savcı ya da, ağırceza reisi gibi giyinen birinin hükümlü oluşunu yadırgamışlardı. İçlerinden birisi,

— Allah kurtarsın! — dedi.

Nurettin Şadan beyse,

— Meğsi —dedikten sonra ihtiyar başçavuşa döndü— Başçavuş, ben memleketin eşrafından birinin oğluyum. Tahsilimi Almanya'da yaptım. Şehri gezip dolaşmama, banyolarından istifade etmeme tavassut edeceksiniz tabiî değil mi?

Başçavuş yutkundu. Bunca yıllık «vazifei memuriyetinde» bu derece «alameliinnâs» bir teklifle karşılaşmadığı için, şaşırmıştı.

Nurettin Şadan bey,

— Nasıl? —dedi—, oldu mu?

Başçavuş imdat aranır gibi bakındı.

— Bilmem ki... Kısmet... İnşallah...

Nurettin Şadan bey son derece biçimli yapısıyle ağır ağır içeri girdi. Beton koridora sağlı sollu kapılar açılıyordu. Kapısının üzerindeki küçük siyah tabelâda MÜDÜR yazılı soldaki odaya geldi, durdu. Ceketinin önünü ilikledi, şapkasını eline aldı, sonra kapıya üç kibar fiske vurdu, cevap bekledi. Bu sırada Başgardiyan (öyle herkese pek aldırış etmezliğiyle tanınmasına karşın) odasından çıkıp da Nurettin Şadan beyi görünce, bu kelle kulak yerinde kişiye karşı nasıl davranılması gerekti-

ğini henüz kestiremediğinden, odasına girip kapıyı kapamıştı.

Nurettin Şadan bey müdürün kapısına yeniden üç kibar fiske vurdu. Gene karşılık alamayınca topuzu kıvırdı, kapıyı açtı.

— A... Nerde müdür bey?

Başçavuş bir çırpıda,

— Gitmiş olacaklar efendim! — dedi.

— Saat kaç?

Başçavuş tam anlamıyla etki altında kalmıştı. Saatini çıkardı:

— Altıyı çeyrek geçiyor efendim!

Nurettin Şadan bey odaya daldı, içerisini merakla gözden geçirdikten sonra, çıktı.

Nurettin Şadan beyin iki yatak dengi, sağlam iki meşin bavulu, içlerinde tahta kalıplarıyle rugan, glase, podösüet üç çift iskarpini, termosu ve bir şezlongtan ibaret eşyayı koridorun bir köşesine taşınmıştı. Bavullar kilitli değildi; gardiyanlar açtılar, meşin ciltli kitaplar, Almanca gazete tomarları, yazılmış yazılmamış kâğıtlar... Daha çok da ipek çamaşır bolluğu karşısında gardiyanlar ezilip büzülüyor, rica eder, istirhamda bulunur gibi haller takınıyorlardı. Başgardiyansa, hâlâ odasındaydı. «Kelle kulak yerinde zat çıkar da, ben eşyası aranacak, şüphelenilecek adam mıyım? Siz kim oluyorsunuz da benim eşyalarımı arıyorsunuz?» diye patırtıya başlarsa nasıl karşılıyacağını kâlâ kestiremediği için karışmıyor, odasında sinirli dolaşıyor, cigara içiyordu.

Nurettin Şadan beyi kalem odasına davet ettiler. Son derece yakışan lâcivert kostümü, kibar salınışlarıyle kalem odasına girdi, odadakileri selâmladı. Sonra, yeni gelenler defterine adını geçirecek olan kısa boylu, esmer kâtibin masası önünde bekledi. Kalın, bembeyaz boynunun üzerinde iri bir fildişi yuvarlakmışçasına duran, tepe saçları dökük

başı, kalem odasının yüz mumluk ışığında cilâlı gibi parlıyordu.

İhtilâs suçundan yedi yıl on aya hükümlü esmer kâtip, Nurettin Şadan beyden bahşiş hususunda ümitlenmişti.

— İsmi âliniz efendim? — diye sordu.

— Nurettin Şadan.

— Mahalli velâdetiniz?

— G...'de doğdum ama, İstanbullu sayılırız. Çocukluk ve bir kısım tahsil hayatım İstanbul'da geçmiştir!

— Çok güzel beyefendi. Tevellüdünüz?

— 1320.

Esmer kâtip usulcacık sordu:

— Suçunuz efendim?

Nurettin Şadan beyin duru mavi gözleri odadakiler üzerinde dolaştı, sonra birdenbire kendini topladı:

— Asılsız haber yayarak âmmenin heyecanını tahrik! —dedi, sonra—, ama pardon —diye ekledi— o ilk suçum... Bu seferki, Türklüğe hakaret...

Kalem odasında birdenbire koyulaşan sususta n ürkerek,

— O hapishane çok tuhaftı efendim... — diye ardını getirdi —. İşin esasına bakarsanız, bu bir komplodan ibaret. Ben Türklüğe falan hakaret etmiş değilim. Ben sadece dedim ki, beş bin liraya karısını teslim etmeyecek tek memur yoktur dedim. Türk memuru diye tasrih etmedim. Bundan Türklüğe hakaret manasını çıkardılar...

Odada fiskos başladı. Nurettin Şadan bey daha ciddî,

— Beyler —dedi—, ben tahsilimi Almanya'da ikmal etmiş bir hukuk doktoruyum! Geldiğim hapishanede bilhassa şu şayanı esef manzaraya şahit oldum ki, halk, yani aşağı tabaka, politika, hem de yüksek politikayla meşgul oluyor. Tasavvur buyurun, halk ve yüksek politika! Bakkal, çakkal, fırıncı

garson, kundura boyacısı şu bu ve yüksek politika! Bu cühelâ güruhu, ahvali hazıra ve bilhassa müstakbele hakkında mütalaalar beyan ediyor, sizi de bütün bilgi, görgü ve bilhassa geniş tetebbü hususiyetlerinize rağmen, kendisiyle aynı seviyede görerek, kendi fikirleriyle hemfikir kılmağa çalışıyor!

Kalem odasındakiler safi kulak kesilmişlerdi. Hapishane fotoğrafçısı yeşil gözlerini Nurettin Şadan beyin ağzına dikmiş, «ahvali hazıra ve müstakbele» cinsinden parçalanan lügatler dolayısıyle, bu zatın büyük bir adam olduğu kanısına varıvermişti.

Bir ara,

— Cık cık cık... —yaptı,— namussuz herifler...

Nurettin Şadan bey sözlerinin etkinliğini görerek, ardını getirdi:

— Sonra efendim, bu memlekette, ben görmeyeli, büyüklere karşı müthiş bir saygısızlığın tekevvün etmiş olduğunu müşahede ediyorum. Meselâ, ben, memleketin eşrafından, soyu, cinsi, cibilliyeti belli, eşraftan âlim, fazıl mütedeyyin bir zatın oğlu olayım da soyu sopu, cinsi cibilliyeti belirsiz birtakım rezillerin ifadeleriyle...

Esmer kâtip deftere suçun nevini «Türklüğe hakaret» yazdı, sonra,

— Ayakta rahatsız olmayın beyefendi... — dedi—, şöyle buyurun!

Cezaevi kâtibinin boş masasıyle sandalyesini ikram etti. Gösterilen yere geçip oturan Nurettin Şadan bey kalem odasındakileri gözden geçiriyordu ki, esmer kâtip cıgara ikram etti. Beriki,

— Meğsi —diye reddetti—, kullanmam.!

Yalan söylüyordu. Kâtip ve cıgaranın cinsi «Onörüne» dokunmuştu.

Esmer kâtip laf olsun diye sordu:

— Ne işle meşguldünüz beyefendi?

— Ben mi? Ayrıca bir işle meşgul olmama lüzum yoktu... Zeytinyağı fabrikalarım vardı, zeytin-

liklerim vardı... Mamafih G...'de çokluk oturmazdım. Vekilharçlarım işlerimi takip eder, neticeyi bana bildirirlerdi. Hayatımın son on beş senesi bilâfasıla Evgopa'da* geçmiştir!

Birdenbire,

— Şimdi kâtip efendi, —dedi—, sizden bir şey soracağım, herhalde bileceksiniz. Bir insan tehevvürle bazı sözler söylemiş olsa, bu sözleri de şuhudun şahadetiyle mevsuk bulunsa. Bundan da Türklüğe hakaret gibi bir mana ve netice çıkarılmış olsa... Gerçi korkum yok, sovan yemedik ki ağzım koksun ama... Efendim, G...'nin çok aşağılık bir müddeiumumîsi vardı. Görseniz iğrenirsiniz. İri kalçalarıyle bir kadını hatırlatır. Efemine, dejenere... Geçinemedik, daha doğrusu bendenizi çekemedi... Meselenin lübbü, özü bu. İşin asıl fecii nedir bilir misiniz? Aleyhimde şahadatta bulunanlardan birisi Kürt, öteki Arap, üçüncüsü Çingene. Tasavvur buyurun... Bir Türk Türklüğe hakaret ediyor, bir sözümona Türk müddeiumumîsi de bir Kürdün, bir Arabın ve bir Çingenenin ifadeleriyle bir Türkü mahkûm ettirmeğe çalışıyor!

Fotoğrafçı mest olmuştu. On iki yaşında öksüz kalıp zengin konaklarında evlâtlık olarak yetişen, sonunda da zengin birinin hizmetçisiyle evlenen fotoğrafçıda eşrafa yakınlık ihtiras derecesindeydi. Gardiyanlar Nurettin Şadan beyi koğuşuna götürürlerken, yaveriymiş gibi yanından ayrılmadı. Bavullarını taşıdı, istediği, istemediği bir sürü bilgi verdi. Fotoğrafçının verdiği bilgiler arasında Nurettin Şadan beyi asıl ilgilendiren, «bazı siyasî hükümlülerin revirde yatıp kalkmaları» oldu.

Fotoğrafçı,

— Neden beyefendi, —diyordu—, onlar sizden daha mı okumuş? Esasına bakarsan, bu mapisanede senin bir dengin daha yok!

* Evgopa: Avrupa.

Nurettin Şadan bey,

— Demek —dedi—, mer'iyyülhatır birtakım kimseler, hususî muamele görebiliyorlar? Revirden mi yeyip içiyorlar?

— Orasını bilmem ama, herhalde, gemisini yürüten kaptan!

Nurettin Şadan beyi cezaevinin sanıklar bölümünde, fotoğrafçının da bulunduğu, sekiz kişilik bir koğuşa verdiler. Ama, o burayı beğenmedi. Asık yüzüyle koğuşu, koğuştaki köylüleri gözden geçirdikten sonra, dışarı çıktı, reviri göstermesini fotoğrafçıdan rica etti.

Revire çıkarken koridorda başgardiyanla karşılaştılarsa da, başgardiyan çabucak savuştu.

Reviri yönetmekte olan iki ihtilâs hükümlüsüne Nurettin Şadan bey önce kendini tanıttı, sonra, kalem odasında anlattıklarını tekrarladı. Daha sonra da,

— Beni tevkifhanede pis bir koğuşa verdiler beyefendiler —dedi—, lâkin biliyor musunuz, koğuşlar ne berbat!

— Evet, maalesef öyle...

— Koğuşta bir mahpusun bacağını gördüm, tesadüfen... Lâkin ne bacak! Bileğim kalınlığında, kara, kuru, kıllı, müstekreh!

Kötü bir aktör gibi ve ellerini havaya kaldırarak konuşuyordu.

— Goethe ismini duydunuz mu beyefendi? —diye birdenbire soruyerdi. Asık yüzlü sıhhiyeyle kambur arkadaşı bakıştılar. Asık yüzlüsü,

— Hatırlıyorum —dedi— Almanların büyük bir şairi...

— Bravo beyefend! —Asık yüzlü sıhhiyenin ellerini yakaladı—. Almanların en büyük şairidir... Sonra... Nitsche, Kirkegart... Beyefendi, tahsilini Almanya'da ikmal etmiş, ilmü irfaniyle herkese el öptürmüş, âlim, fazıl bir zatın oğlu, bir hukuk doktoruna küçük bir iyilik yapmak ister misiniz?

İki sıhhiye tekrar bakıştılar. Asık yüzlüsü,

— İmkân nispetinde... Evet... — dedi.

— Nasiyenizden kibar ve asil bir aileye mensup olduğunuz anlaşılıyor...

— Teşekkür ederim.

— Çehre, insanların aynasıdır!

— Mersi!

— Onun için, sizin bu asil tarafınıza hitap edeceğim: Bana burada bir yer temin edebilir misiniz?

— Nerde?

— Burada, revirde...

— Biz ha? Size?

— Evet. Şaşacak ne var?

— Revirde adam yatırmak selâhiyeti doğrudan doğruya müdürle doktorun elinde de...

— Canım bırakın bu klasik mazeretleri, atlatmaları ...Göreceksiniz size ne kadar faydam dokunacak!

Asık yüzlü sıhhiye,

— Revire adam yatırmak selâhiyetimiz yok! — dedi.

— Size Almanca, Fransızca öğretirim...

— Teşekkür ederiz ama...

— Goethe'den şiirler, Nitsche'den ilâhî pasajlar okurum, umumî kültürünüzün artması için...

— Çok iyi olurdu ama... Hapisane doktoru...

— Nasiyenizden asil bir aileye mensup olduğunuz anlaşılıyor demiştim, kanaatimi değiştirmedim hâlâ...

Asık yüzlü sıhhiye kesti attı:

— Buiş asaletle filan olmuyor, selâhiyet meselesi birader.

Nurettin Şadan bey birdenbire sinirlendi:

— Peki, nerde müdür?

— Bilmem. Canı nereyi istemişse...

— Nasıl adamdır?

Bu sefer kambur söze karıştı:

— Elli, kollu, iki bacaklı...

— Anlatamadım efendim. Yani bilgisi kültürü...

— Efendim?

Asık yüzlü sıhhiye,

— Vallaha beyefendi —dedi—, kantara vurmadık henüz?

Nurettin Şadan bey bunları duymamış davrandı. Pencereye gitti. Kalabalık ve simsiyah bulutlara gömülü karşı dağlara dertli dertli bakmaya başladı.

Kambur sıhhiyeyle arkadaşı gene göz göze geldiler. Asık yüzlüsü, elinin bir işaretiyle «Terelelli mi ne?» demek istedi.

Neden sonra pencereden çekilen Nurettin Şadan bey,

— Beyler! — diye o kötü aktör konuşmasıyle başladı— : şu tabiattaki sulhü sükûna bakın, bir de insan denilen mezbele süprüntülerinin mücadelesine! Neyi paylaşamıyoruz? Bu âlem, bu azamet, bu lâyetenahiyyet içindeki mevkiimiz ne?

Asık yüzlü sıhhiye,

— Haydi birader... —diye arkadaşına çıkıştı—. Yemek soğudu, iki lokma bir şey ziftleneceksek ziftlenelim!

Nurettin Şadan bey tiradını kesti. Öfkeyle,

— Ben —dedi—, bu işi yarın müdürle hallederim!

Çıktı gitti.

.....

O gece koğuşta köylülere Schiller ve Goethe'den şiirler, Nitsche ve Kirkegart'dan pasajlar okudu. Saatlerce Alman milletinden, Alman milletinin büyüklüğünden, bu harbi kazanmasının insanlık için lüzumundan, kazanacağının da tarihî sosyal zaruretlerinden, Cenabı Allahın dünyayı düzeltmeğe neden dolayı Adolf Hitler'i memur ettiğinden uzun uzun söz etti.

Gece yarısını bir saat geçe, koğuşta dinleyici olarak yalnız fotoğrafçı kalmıştı. Nurettin Şadan be-

yin karşısında, dizlerinin üstünde oturmuş, dinler görünüyor, koğuşsa horluyordu.

Fotoğrafçı sözde dinliyordu. Karşısındaki adamın duru mavi gözleri ona kaynatasını hatırlatmıştı. Kaynatasını... yani, karısının efendisi olan mal, mülk, toprak sahibi, namazlı, aptesli ama, pireyi de sekitmeyen zampara ihtiyarı.

Fotoğrafçının fena halde uykusu gelmişti. Çevresine bakındı. Herkes devrili devrilivermişti. Eline geçse, ayıp olmasa o da yatağına girecek, uykuya bayılıverecekti. Ağzını açmadan esnedi, yaşaran gözlerini avuçlarıyle sildi. Bir ara uyuyanları göstererek,

— Bu mapisanede adam mı var? —dedi—. Şunlara bak... İlk akşamdan yatarlar böyle... Bu lobutlar tahsilli insan lafından ne ağnar?

Nurettin Şadan bey,

— Ee —dedi—, haksız da değiller... Konuştuğumuz mevzular ağır birtakım mülâhazatı siyasiye ve felsefiye olduğu için...

— Doğru —dedi fotoğrafçı — epeyce ağır... İyi ki geldin... Şurada bi canım sıkılıyordu ki...

Sabahleyin koğuş halkı zelzeleye uğramış gibi yataklarından fırladı: Nurettin Şadan bey kültür fizik yapıyordu. Belden yukarısı çıplaktı. İki elinde iki torba, torbalardan birinde nohut, ötekinde bulgur kollarını omuzları etrafında döndürürken arada güm güm zıplıyordu.

Herkes uyanmış, yatağında uykulu gözlerle bakıyor, lâhavle çekiyorlardı. Nurettin Şadan bey kol ve bacak hareketleri yaptı, sıçradı, bacaklarını yanlara açtı kapadı, gövdesini öne, arkaya, yanlara büktü. Uzun uzun soluk alıp verdikten sonra, bavulundan çıkardığı kocaman bir şişe kolonyayla gövdesini, kollarını, bacaklarını, apış aralarını filan güzelce ovarken, jimnastiğin «Psiko, fiziko...» faydaların-

dan bahsederek giyindi. Sonra, müdürü görüp revir işini halletmek için çıktı gitti.

Fotoğrafçı da bilekten düğmeli uzun, beyaz donuyla, elini yüzünü yıkamak için çıkınca koğuşta ona dair konuşmalar başladı. Uzun beyaz bıyıklı ihtiyar bir köylü,

— Evendiyse bana ne onun evendiliğinden? —dedi—. Allah evendiyi evendi yaratmış, köylüyü köylü... Evendi diye benim irahatımı bozmağa mecbür değil a!

— Vallaha —dedi bir orta yaşlı—, herkesin evendiliği de, koylülüğü de kendine... Ben mapisanede de bol bol uyuyamadıktan sonra, yarın köy yerinde heç uyuyamam.

Bir genç,

— Başgardiyana habar edelim... —teklifinde bulundu—. Ne bu? Babam dediydi ki, bedene en yarayışlı uyku zabah uykusudur, dediydi. Bu tutmuş, zabah zabah, güm güm, güm...

— Gövdesi teneşire gelesice. Beygir gibi herif... Utanmayor da...

Fotoğrafçı ıslak eli yüzüyle geldiği halde, berikiler konuşmalarını mahsustan kesmediler. Fotoğrafçı gittikçe artan bir öfke içinde dinledi dinledi. Sonra,

— İnsan olan bir insanlara o zatın bir çift lafı altından da, gümüşten de kıymatlıdır! —dedi—. Neler söyledi duymadınız mı?

Uzun beyaz bıyıklı köylü,

— Torbanı aç da doldur kıymatlıysa... —dedi—. Bizim lafa karnımız tok! Ben bi köylü parçasıyın... Tarla lâfnan sürülüp, lâfnan ekilmeyo! Ben çavdar ekmeğiynen bulgur lapası yerin, onun kitapları vâ... Benim geçimim tarlaca, toprakça, onunki kâatça, kalemce... Allah beni burdan kurtarıp çoluğuma çocuğuma kavuşdursun da sağlıcağnan, efendin de senin olsun, efendinin lafı da, sözü de..

Bir başkası,

— Vallaha... — diye doğruladı.

Fotoğrafçı hırsla çıktı gitti. Uzun beyaz bıyıklı köylü arkasından «Nah!» yaptı.

— Yımırtadan çıkmış da kabuğunu beğenmiyor. Sen de düne kadar baldırı cılbağın biriydin bencileyin...

— Şimdi ne? Fakıya damat olmadı ya!

— Koynu bitli... Senin çıkarın evendiynen, benim çıkarım köyümnen, tarlamnan, çiftim çubuğumnan...

— Koyde kurtulamadık, burda da buldular.

— Heç bi yerde ırahatlık yok bunnardan bana... Mapise girersin mapisde de bulurlar...

— Köklerine kibrit suyu!

Yataklardan isteksizce kalkıldı, eller, yüzler yıkandı maltızlara ateşler yakıldı, öğle akşam yemekleri için tedarike başlandı. Esmer bir delikanlı da alnını koğuşun pencere demirine dayayarak, «Gezme ceylan bu dağlarda seni avlarlar» türküsünü tutturdu.

Cezaevi müdürünün odasına aşırı bir saygı içinde giren Nurettin Şadan bey, yerlere kadar eğilerek onu selâmladı. Müdür bu son derece şık adamı ilkin yadırgamıştı. Sonra, dün G...'den gelen olduğunu öğrenince, akşam Çınarlı kahvede savcı yardımcılarından birisinin onun durumu hakkındaki sözlerini hatırladı, ama bozmadı, yer gösterdi. Beriki hep saygıda aşırı haliyle, elleri göğüs hizasında kavuşuk, gösterilen yere yarım oturdu, karşılıklı bir nezaket yarışıdır başladı.

Dereden tepeden konuşuluyordu. Daha çok, bu son harpte Türkiye'nin tarafsız kalışındaki «mucize»yi hazırlayan hükümetin «siyaset»li politikasından söz eden müdürü huzursuzluk içinde dinleyen Nurettin Şadan bey, bu konuyu hızla geçiştirmek istiyordu. Bir ara, bu tip tarafsızlığın, memleket çı-

karına zararlarından söz etmek istediyse de, müdür, bahsi ustalıkla başka tarafa kaydırdı.

Bahis dönüp dolaşıp Nurettin Şadan beyin müdürü «tasdî» sebebine gelince, müdür, hemen ciddîleşerek, «Buna maddeten imkân olmadığını, revire adam yatırmak yetkisinin münhasıran cezaevi doktorunun uhdesinde olduğunu, kaldı ki mücbir bir sebep olmadıkça sapasağlam bir insanın revire yatırılmasını asla terviç edemeyeceğini, çünkü cezaevinde yataksız, yorgansız, aç ve bu kış kıyamette betona yalınayaklarla basmakta olan perişan insanlar dopdoluyken, böyle güçlü kuvvetli birine yapılacak iltimasın ahlâk ve vicdan mefhumlarıyle ne dereceye kadar kabilitelif olabileceğini «Nurettin Şadan beyin iz'anına» bıraktı.

Revire yatma imkânlarının suya düştüğünü anlayan Nurettin Şadan beyse, yavaş yavaş sertleşmeğe başlamıştı. Sonunda,

— Pekâlâ müdür bey... —dedi—, ilmü irfanıyle herkese elini öptürmüş bir zatın tahsilini Almanya'da ikmal etmiş oğluyle, ayaktakımı... efendim?

Masası üzerindeki kâğıtları karıştıran müdür,

— Biz, —dedi—, mahpuslarımız arasında kalite farkı gözetmeyiz.

— Ya? Demek Hello Cello'yla ben müsaviyim?

Müdür başını kaldırmaksızın,

— Evet... —dedi.

Nurettin Şadan bey hırslı hırslı soluyarak, müdüre öfkeyle baktıktan sonra, odadan çıktı gitti.

Günler geçti. Bu süre içinde Nurettin Şadan beyden ayrılmayan fotoğrafçı onu âdeta adım adım izledi. Bu kadar okumuş, asîl bir adamla cezaevi bahçesinde dolaşmak, onun anlattıklarını dinlemek, böyle tahsilli bir insanın anlattıklarını yalnız kendisinin dinlediğini cahil, lobutlara göstermek» gururunu okşuyordu. Goethe ve Schiller'in şiirlerini, ötekilerin pasajlarını gece yarılarına kadar yalnız ken-

disi dinliyor, geceleri yatakta, Nurettin Şadan beyden duyup aklında kalan lügatli sözleri tekrarlıyor, kendisini büyümüş, olgunlaşmış sanıyordu. Nurettin Şadan beyi zaman zaman kışkırtmaktan da geri durmuyordu: «...mapisane müdürüynen tohtur oldular da ne sanki? Senden daha mı okumuş onlar? Ben olsam senin yerinde yani ki, alt üst ederim hepsini, susta durdururum karşımda!»

Ben olsam şöyle, ben olsam böyle...» Nurettin Şadan beyi tam kıvamına getirdi. Sonunda, bir gün Nurettin Şadan bey,

— Bu hafta doktor gelsin de, bak gör... —dedi—. Bak gör ki hapisane nasıl geçirilirmiş doktor cenaplarının kafasına!

Bir süre önce istediği ilâcı yazmadı diye doktora garaz bağlayan fotoğrafçı, o günü, Nurettin Şadan beyle doktorun kapışacakları günü heyecanla beklemeğe başladı.

O gün geldi. Günlerden cumartesiydi. Her zaman olduğu gibi, üst başları paramparça, ayakları yalın, kara sarı yüzleri, çapaklı gözleriyle insana bulantı veren âdembabalar revir koridorunu doldurmuşlardı. Birden fotoğrafçı göründü. Âdembabaların perişan kalabalığını yararak, yol açıyordu. Arkadan azametle gelen Nurettin Şadan beyse mahsustan kravat takmamıştı. Ceketinin düğmeleri açıktı. Ellerini de pantolon ceplerine sokmuştu. Doktorun hastaları kabul ettiği ecza odasının önüne geldi, kapıyı ayağının ucuyle itip girdi.

Cezaevi doktoru ufak tefek, zayıf bir adam, namaz kılar, oruç tutardı. Yolda giderken ayağına bir taş dokunsa, durur; taşı yerden alır, üç sefer öpüp bir kenara besmeleyle bıraktıktan sonra yoluna koyulurdu.

Çağrılmadan giren adamın küstah duruşundan ürktü, ama bozmadı. Yanıbaşındaki masada hasta tabelalarını yazmakta olan asık yüzlü sıhhiyeye,

— Yazın Tuğrul bey... —dedi—. Hasan oğlu Hasan... Üçten...

Sonra Nurettin Şadan beye döndü:

— Buyurunuz efendim.

— Bana banyo raporu yaz! — diye tükürür gibi konuştu—. Slyatikten anam ağlıyor!

Geçen ve önceki haftadan tanıdığı bu adamın niyetini sezen doktor,

— Şu sıra hiç kimseye banyo için rapor vermiyoruz... — dedi.

— Ben herkes değilim...

— Ya!! Pekâlâ... Yatın bakim...

Nurettin Şadan bey pantolonunun düğmelerini çözdü, yanındaki sedire yüzükoyun uzandı. Doktor neresine bastırdıysa, «Of, of, of... Aman, aman, aman...» diye bağırdı, inledi.

— Pekâlâ, —dedi doktor—, kalkın...

Kalktı, pantolonunu çekti, düğmelerini iliklerken, doktor,

— Banyoyu mutlaka icap ettirecek bir halinlz yok... —dedi—. Size bir ilâç vereceğim, banyodan daha şafidir!

Nurettin Şadan bey,

— Sen o ilâcı babana ver! —diye bağırdı—. Senin bildiğin doktorluğu ben unuttum efendi! Sana yalan mı söylüyorum? Kaç paralık adamsın ki beni yalancı mevkiine sokuyorsun? Sen beni teçhile kalkışacak adam mısın?

Doktor buz kesilmişti, titrlyordu.

Nurettin Şadan bey oda kapısına göz attı. Fotoğrafçı ve daha başkaları kapıya yığılmış, merakla seyrediyorlardı.

Tekrar gürledi:

— Sizin gibileri cebimde leblebi diye taşımağa tenezzül etmem ben, cife heriflerl

Odadan çıktı.

Fotoğrafçı,

— Allah be, Allah be, Allah be! —diye boynuna sarıldı—. Nurol, sen, yaşşa, varol! Ya? Nasılmış? Yarım pabuçlu mu belliyor karşısındakini? Her kuşun eti yenir miymiş?

Nurettin Şadan beye yol açarak önünden yürüdü.

Neden sonra kendini toplayan doktor, asık yüzlü sıhhiyeye gözlerini çevirdi:

— Beğendiniz mi? —dedi—, beğendiniz mi Tuğrul bey? Olacak iş mi bu? Neler söyledi bana? Cife herifler dedi, cife herifler dedi. Aman yarabbi...

Neredeyse ağlayacaktı, dudağını ylyordu. Sonra aklı başına geldi. Kaşları çatıldı.

— Bana bir tabaka kâğıt verir misiniz?

Titreyen elleriyle tutanak hazırlamaya başladı.

Cezaeviyle ilgili yedek savcı her cumartesi günü cezaevine doktorla birlikte gelir, doktor revirdeki işlerini görürken, o da hükümlü sanıkların dert ve şikâyetlerini dinlerdi.

Cezaevi doktoru titreyen elinde tutanakla müdürün odasına sapsarı girdiği sırada müdürün masasında oturmakta olan yedek savcı, cezaevinde yapılan ekmek ticareti üzerine müdürden bilgi almaktaydı. Doktoru sapsarı ve bitkin görünce ilgilendi. Doktorsa öyle haraptı ki.

— Ter... terbiyesiz, —diye kekeledi—, bu bu kadarı da fazla! Alın, alın beyefendi, bana bana neler söyledi, tahkir etti beni...

Gözleri yaşarmıştı. Elindeki tutanağı savcı yardımcısının önüne koyup, yanıbaşındaki koltuğa kendini bıraktı.

Tutanağı çabucak okuyan savcı,

— Kim bu herif? — diye müdüre sordu.

Savcıdan aldığı tutanağa göz atan müdür, yirmi gün önce, «Türklüğe hakaret» suçundan dolayı G...'den yollanan Nurettin Şadan üzerine gereken bilgiyi

verdi. Bu arada, cezaevinde gardiyan ve hükümlülerle olan münasebetlerini, bilhassa, yeni geldiği sıra, revire yatırılmadı diye kendisine karşı da takındığı tavrı anlatınca, zaten kabadayı ruhlu, aşırı derecede hırslı biri olan savcı küplere bindi:

— Vay hergele, vay alçak herif... Çağırın şunu bana bakiim!

Müdür zile bastı. İçeri giren odacıya,

— Şu Nurettin Şadan'ı çağır! — dedi.

.....

Adının meydan yerinde çağrıldığı sıra Nurettin Şadan bey koğuşta, kolonyalı pamukla boynunu boğazını siliyor, fotoğrafçı da bire bin katarak, Nurettin Şadan beyin doktoru nasıl rezil ettiğini ballandıra ballandıra anlatıyordu.

Nurettin Şadan bey kalktı, meydan yerine indi. Müdürün sert odacısı,

— Seni müdür bey çağırıyor! — dedi, önden yürüdü.

Nurettin Şadan beyin aklı yeni başına gelmişti. Birdenbire içi titremeğe başladı. Niçin çağrıldığını tahmin ediyordu. Odacıya yetişti:

— Kuzum —dedi—, biliyor musun niçin çağırıyor beni müdür bey?

— Bilmiyorum.

— Müddeiumumî bey de yanlarında mı?

— Yanlarında!

— Doktor bey?

— Doktor bey de!

Merdivenleri çıktılar. Müdürün odasına yaklaştıkça yürek çarpıntısı arttırıyordu. Müdürün kapısı önüne gelince, heyecanı aşırı bir hal aldı ve belden aşağısı sanki tutmaz oldu.

Odacı kapıyı vurdu. Nurettin Şadan beyi içeri almadan önce haber verdi. Savcı yardımcısı,

— Gelsin! — dedi.

Nurettin Şadan bey odaya saygıyla girdi. Gözleri kararıyordu. Müdürün masasında oturan kalın, çatık

kaşlı, asık yüzlü savcıyı yerlere kadar eğilerek selâmladı, bekledi. Beriki uzun uzun ve öfkeyle baktıktan sonra,

— Sen necisin burda? — diye sordu.

Nurettin Şadan bey ezilmişti. Yutkundu. Gözü cezaevi müdürüne kaydı, hiç sebepsiz burnunu kaşıdı, sonra,

— Anlıyamadım efendim? — dedi.

Savcı hep aynı kesinlikle,

— Bu hapishanedeki mevkiinin ne olduğunu soruyorum sana? — diye bağırdı.

— Mahkûmum... Şeyy... Evvelki suçumdan mahkûmum da, halihazırda mevkufum efendim...

— Suçun ne?

— Şey... Bir iftira beyefendi... Malumu âliniz, cahil halk... Doğrusu bir kom... komplo bendenize efendim...

— Kısa kes! Bir kelimeyle söyle, suçun ne?

— Şey diyorlar efendim... Türk... Türklüğe hakaret diyorlar...

— Diyorlar demek? Haddi zatında böyle şey yok, tabiî... İftira değil mi?

—

Başını yumrukları arasına almış, yere teessürle bakmakta olan cezaevi doktorunu işaret eden savcı,

— Bu bay neci? — diye sordu.

Nurettin Şadan bey doktora hayretle baktı: Onu hiç görmemiş, ilk karşılaşmış pek acayip bulmuş gibi,

— Cezaevi doktoru efendim!

— Maşallah... Biliyorsunuz demek? Demek bu zat cezaevi doktoru?

— Evet beyefendi!

— Ya siz?

Savcının ne demek istediğini kavrayan Nurettin Şadan bey,

— Beyefendi —diye başladı—, bir dakika... Siyatiklerimden ve hayalarımdaki... —Pantolonun las-

tiğini indiriverdi—. Şankır olması ihtimalinden bahisle... Esasen romatizmalarımın...

Savcı nefretle bağırdı,

— Ört! Saygısız, ahlâksız herif! Ben doktor muyum, sen doktor musun? Burası doktor kabinesi mi? Terbiyesiz! Neler söylemişsin doktor beye? Ben sizin gibileri cebimde leblebi gibi taşımağa tenezzül etmem demişsin... Aynı terbiyesizliği müdür beye karşı da yapmışsın! Ben tahsilimi Almanya'da yaptım, Hello Cello'yla aynı koğuşta yatamam demişsin... Ne biçim sözler bunlar? Canın o kadar kıymetliyse suç işleyip hapse girmeseydin! Tutsaydın çeneni! Almanya'da tahsil, Fransa'da tahsil, bilmem ne Allahın belâsında tahsil... Avrupa'da tahsil sizin gibilere bunu mu öğretiyor? Memleketinizin insanlarını burunlayın mı diyor? Efendi efendi aç gözünü! Biz bu memleketi yoktan var ettik! Bize yabancı kültürün lüzumu yok! Biz bize benzeriz, kökü dışarda ne ilim, ne marifet, ne şu, ne bu, hiç hiç bir şey istemiyoruz!

Savcı yardımcısı, uzun uzun bağırdı çağırdı. Sonunda doktorun tutanağını göstererek,

— Seni —dedi—, doktor beye hakaret ettiğin için mahkemeye veriyorum!

Deminden beri kafası allak bullak olan Nurettin Şadan beyin aklı birdenbire başına geldi. Omuzları düşmüştü, gözleri kararıyordu.

— Rica ederim, rica ederim beyefendi... Allahaşkına... Allahaşkına yapmayın... Çoluk çocuğunuzun başı için... Yalvarırım size...

Savcının yanına gitti, ellerine atıldı. Yedek savcı hâlâ sert, reddetti. Beriki diz çöktü:

— Yalvarırım yapmayın... Ben, ben ilânihaye hapishane köşelerinde mi sürüneceğim?

Ağlıyordu. Birdenbire ellerini kaldırdı:

— Ben —dedi—, ben bir deli, bir serseri, bir budala, bir her şeyim! Ben bir...

Doktora gitti. Doktorun ellerini yakaladı, ısırır gi-

bi öptü öptü... Ağlayan bir erkek karşısında doktor bitmişti. Ellerini kurtarmak için çırpınıyordu, «Allahaşkına, Allahaşkına...» diye söyleniyordu.

Nurettin Şadan bey cezaevi müdürünün elini öperken, savcıyla doktor kaş gözle anlaştılar.

Savcı,

«Seni, —dedi—, bu seferlik affediyor doktor bey. Ben de zaptı mevkii muameleye koymayacağım. Fakat bir daha herhangi yolsuz bir hareketini duyarsam...

Bir an sevinçten çılgına dönen Nurettin Şadan bey, gitti, yedek savcının elini yakaladı, her şeye rağmen öptü. Sonra kendini toplayınca, böyle el öpmenin haysiyetsizce bir şey olduğunu hatırladı; birdenbire öfkelenerek kapıya yürüdü, hıçkırıkla çıkarken durdu, «Pis memleket, pis insanlar» anlamına gelen, Almansa sözler sarf etti.

.....

Cezaevi radyosu koridorun karşı köşesinde, öğle yayınlarına başlamış, alafranga müzik parçaları çalıyordu.

Nurettin Şadan bey koridora çıkınca ferahladı. Öyle haraptı ki... Radyodan tarafa yürüdü. İki duvarın birleştiği köşeye başını dayayıp ağlamasına devam ederken, fotoğrafçı, duru yeşil gözleriyle koridorda peydahlandı. Nurettin Şadan beyi o halde görünce yanına koştu, ne olduğunu sordu. Beriki hemen kendini topladı:

— Şeyyy... —dedi—, Bah, Bah... —Radyoyu işaret etti—: Bah çalınıyor. Almanya'yı hatırladım da...

Az sonra ajans başladı. Nurettin Şadan beyle fotoğrafçı, koğuşlara inilen merdivenin karanlığında kaybolurlarken, radyo, Don kavsindeki Alman savunuşunun yarıldığını söylüyordu.

943

DERT DİNLEME GÜNÜ

Kısa boylu, koca göbekli, yusyuvarlak biri olan fabrika başmakinisti atelyeden içeri girdiği zaman Salih Topal'la Hüseyin Yorulmaz kafa kafaya vermiş, dört buçuk inçezlik bir boruya diş açıyorlardı. Başmakinistten haberleri olmadı.

Başmakinistin elleri arkasındaydı. Yanına koşan ve önünde kavuşuk elleriyle emir bekleyen atelye şefine aldırış etmeden işçileri gözden geçirdikten sonra, Hüseyin Yorulmaz'la Salih Topal'a seslendi:

— Heyy... Ahbap çavuşlar!

Herkes Salih Topal'la Hüseyin Yorulmaz'a baktı. Fakat onlar kendilerini işe öyle vermişlerdi ki, duymadılar.

Başmakinist,

— Dürtün şunları! — dedi.

Birkaç işçi koştu. «Ahbap çavuşlar»ı dürttü.

Başmakinist,

— Umum müdürün odasına gidin, geliyorum... —dedi—, atelyeden çıktı.

Eli yüzü makine yağıyle karalı atelye şefi, öteki işçiler, «Ahbap çavuşlar»ın etrafını alıvermişlerdi.

— Şapa oturdunuz! — dediler.

Topal Salih,

— Niye? — dedi.

— Niyesi var mı lan? Bir bokluğunuz olmasa umum müdürün odasında ne işiniz var?

— Ne bokluğum olacak? On iki saat habibim şaşıyor ayaküstü...

— Niye çağırdı öyleyse?

— Ne bileyim ben?

Ürkek, kupkuru biri olan Hüseyin Yorulmaz'ınsa yüzü kireç kesilmişti, elleri titriyordu.

Topal Salih,

— Ne diyorsun bu işe? — demek isterce göz kırptı.

Beriki,

— Ne bileyim vallaha? — dedi.

Öteki işçileri işlerinin başına savan atelye şefi,

— Biçimsiz bir işiniz mi var yoksa oğlum? — diye sordu.

Kambur sırtiyle bir kaplumbağayı hatırlatan Salih Topal,

— Ne gibi biçimsiz bir iş usta? — dedi.

— Sendikaya filan mı girdiniz?

— Yoook.

— İş müdürlüğüne şikâyet mikâyet?

— Yok bire usta...

— Töbe vallaha... Ben kendi nefsime... Şurada on iki saat, görüyorsun işte...

— Sen Hüseyin?

— Töbe usta... İşten baş kaldırdığımız mı var?

— Sizi çağırdıklarının bir sebebi olmalı oğlum. Durup dururken niye çağırsınlar umum müdürün odasına?

Salih Topal Hüseyin Yorulmaz'a baktı, Hüseyin Yorulmaz Salih Topal'a.

Atelye şefi,

— Elinizi yüzünüzü yıkayın da gidin bakalım... — dedi.

İki arkadaş gazyağı şişesini alıp muslukların oraya gittiler.

.....

Umum müdürün kapısına gelince durdular.

Salih Topal,

— Vur kapıyı! — dedi.

Hüseyin Yorulmaz'ın heyecanı büsbütün artmıştı.

— Sen vur! — diye gerilledi.

— Vur işte lan, ne korkuyorsun?

— Korkmuyorsan sen vur!

— Ne bileyim? Sendikayla filân bir alâkam yok benim.

— Benim var mı?

— Bir şey değil, başımız ağrıyacak gene.

— Ben bir şey yapmadım ki.

— Ben yaptım mı oğlum, ben de yapmadım.

— Yemek kurtlu demedin miydi geçen gün?

— Heye mi ne lan?

— Heye ya... — dedi Hüseyin Yorulmaz.

— Ben sana dedîydim, senden başka kimse yoktu ki.

— Yerin kulağı var.

— Dedîysem ben dedîydim. Seni niye çağırıyorlar?

— Beni şahit tutacaklar herhalde.

— Olur olur ha.

— Olur tablî, top gibi.

— Öyle dedîğimi kim duyduydu aceba? Muslukların orda mı dediydim?

— Muslukların orda dedîydin ya, unuttun mu?

Salih Topal içini çekti:

— Şu Allahsız dili kökünden kesmeden olmayacak! —Kendi kendine—: Ulan neyine gerek senin yemeğin kurdu, ekmeğin çiğliği hey gömleksiz Sa-

lih! Ya şimdi tebligat yaparlar da, başınızın çaresine bakın derlerse?

— «Benim ne suçum var?» diyen sensin!

— Heye ama, sen de duydun.

— Duymaynan nolur? «Benim kabahatim yok» der içinden çıkarım arkadaş. Sekiz nüfusa bakıyorum ben. Beni bugün çıkarsınlar, yarın hepimiz açız!

— Ben?

— Her koyun kendi bacağından asılır!

Salih Topal ilk peşin kendini yapayalnız hissederek garipsediyse de, sonra,

— Niye oğlum —dedi—, ben öyle dediysem, sen de duydun.

— Duymaynan ne olur yahu?

— Kur'anda bile yerl var arkadaş. Bir insan Allaha septetse, duyan da, eden kadar günaha girerl

Kulaklarına kadar kızaran Hüseyin Yorulmaz sövecektl ki, umum müdürün kapısı açıldı, başmakinist göründü.

— Niye girmiyorsunuz içeri?

İki arkadaş birtakım mazeretler ileri sürmeğe hazırlanıyorlardı kl, başmaklnist,

— Girin hadi! — dedi.

Girdiler.

Peçek, döküm, iplik, dokuma ve ötekl imalâthanelerin pamuk tozu içlndekl işçileri odayı doldurmuştu. Hiç kimsenin niçin çağrıldığından haberi yoktu, birbirlerine merakla bakıyorlardı.

Salih Topal,

— Boşver! — diye fısıldadı.

— Niye?

— Bunların hepsini de yemek kurtlu dedikleri için getirmediler ya!

Hüseyin Yorulmaz'ın gözleri parladı.

Salih Topal,

— Elnen gelen düğün bayram! —dedi—, aldırma canbaza bak!

— Heye amma!

— Ne amması gene?

— Niye topladıklarını öğrenemedik ki...

— Niye toplarlarsa toplasınlar... Lâkin seni de belledik bundan sonra...

— Niye?

— Niyesi var mı lan? Biçimsiz bir şey olsaydı beni yalnız bırakacaktın demek?

— Benim suçum yoktu ki arkadaş...

— Olmasa bile insan arkadaş hatırı için zehir içer icabında... Anca beraber, kanca beraber değil miydik?

Hüseyin Yorulmaz cevap vermedi.

Fabrika sahibi, fabrika sahibinin oğlu, umum müdür, muhasebeci, en geriden de başmakinist, odaya girdiler. Başmakinistin elleri gene arkasındaydı; fabrika sahibiyle ötekilere boşveriyor gibiydi. Salih Topal, «Aşkolsun, diye aklından geçirdi, herif tümüne de aftos piyos geçiyor!»

Başmakinist,

— Çocuklar, —dedi—, sizi buraya niçin topladık biliyor musunuz?

Dokumacı Kemal Dokuzcanlı,

— Yoo! — dedi.

— Haa... Dinleyin beni şimdi... Ankara'dan milletvekillerimiz geldi. Halkevinde halkın dertlerini dinleyeceklermiş... Sizleri de fabrikamız adına seçtik. Gidin, bir şikâyetiniz, bir derdiniz... Olur a... Söyleyin!

İriyarı umum müdür araya girdi:

— Memleketimizin büyük tüccarları, büyük çiftçileri, büyük fabrikatörleri de orda bulunacak...

Sözü fabrika sahibi aldı:

— Onlar varken size söz düşmez! Çünkü onlar memleketin ihtiyaçlarını daha iyi bilir, daha iyi takdir ederler...

Umum müdür,

— Daha iyi ifade ederler! — diye tamamladı.

Dokumacı Kemal Dokuzcanlı dayanamadı:

— Şu halde bizim gitmemize hiç lüzum yok!

Fabrika sahibi, fabrika sahibinin oğlu, umum müdür, muhasebeci, başmakinist şöyle bir bakıştılar. Umum müdür,

— Evlâdım... — dedi.

Başmakinist:

— Dikkafalılığı bıraksana!

Kemal Dokuzcanlı,

— Büyük tüccar, büyük çiftçi, büyük fabrikatör benim küçük derdimi ne bilcek? —dedi—, onlar kendi dalgalarında, ben kendi dalgamdayım...

Fabrika sahibi, fabrika sahibinin oğlu, umum müdür, muhasebeci, başmakinist kafa kafaya verip fiskosa başlamışlardı ki, Salih Topal ileri atıldı:

— Efendim, —dedi—, biz kendimizi bilmez, saygısızlardan değilik. Neden? Çünkü büyüğünü bilmiyen Allahını da bilmez! Memleketimizin ileri gelen büyüklerinin yanında bize söz düşmiyeceğini bizler elbette takdir ederiz!

Dokumacı Kemal Dokuzcanlı,

— İşte, —dedi—, tam bulmuşsunuz gönderecek adamı... Benim ne işim var orda?

Odadan çıktı gitti.

Odayı bir soğukluk dolaşmıştı ki, fabrika sahibi geldi, Topal Salih'in arkasını sıvazlayarak,

— Aferin! —dedi—, fabrikayı ve kendi öz çıkarını düşünen bir işçi, idarenin gösterdiği yolda yürür!

Söze umum müdür karıştı:

— Elbette, elbette... Bakın, ağamız hepinize ekmek veriyor, hepinizin çoluğu, çocuğu var. Biz derseniz bütün ömrümüzü sizin çalışıp kazanmanıza vakfetmişiz...

Başmakinist,

— Meselâ ağayı ele alın! —dedi—, fabrikayı işletmeğe ne ihtiyacı var şükür? Allah servet vermiş... Vurur kilidi fabrikaya, çeker gider Londura, Paris, Amerika'ya...

— Bizim işçilerimiz olgun işçilerdir... Milletvekillerimizin maksatlarını takdir edemezler mi sanıyorsunuz?

— Kim demiş edemezler diye?

— Ederler etmeye ya, ben gene de söyleyeyim... Bakın bana çocuklar! Milletvekillerimiz aranıza girer, derler ki meselâ, verilen ekmeklerle yemekler iyi mi? Yevmilerinizden memnun musunuz? Kaç saat çalışıyorsunuz? Fazla mesai yapınca ücretini alıyor musunuz? O zaman siz...

— Nefesini boşuna tüketme müdürüm... İşçilerimiz milletvekillerimizin tavına gelmezler evelallah...

— Biliyorum, gelmezler ama, ben gene de... Haaa, ne diyordum? Memnunuz deyin, hiç bir şikâyetimz yok deyin... Evet, biz de biliyoruz, verdiğimiz yiyecekler iyi değil, ücretler düşük, çoğu sefer fazla mesai ücretini bile ödeyemediğimiz olmuyor değil... Ama bunun sebebini siz bizden daha iyi biliyorsunuz değil mi?

— Bilmez olurlar mı? Hükümetin koyduğu narh, kontenjan filan... Kabahatin bizde olmadığı hepsince malum...

— Sonra, daha mühimi... milletvekilleri ekseriya milletin ağzını arar, bakalım derler, bizim milletin büyüklerine karşı olan itaatı ne merkezde?

Salih Topal gene atıldı:

— Boşuna nefesini tüketme müdür bey... Biz çıkarının nerde olduğunu bilen, aklı başında gençlerizi Yemekler de iyi, ekmekler de. Aldığımız ücretlerse, yetmek değil artıyor bile... Ağzımızdan laf çekmeğe gelince... Bizim ağızlarımız öyle sıkı ki, değil mebus, şeytan bile laf çekemez!

Kahkahalar yükseldi. Topal Salih de gülüyordu.

.....

Yolda Hüseyin Yorulmaz,

— Ulan amma da partal attın ha! — dedi.

Salih Topal,

— Niye lan? — diye sordu.

— Niyesi var mı Allahsız... Yemeklerin kurdundan bahseden sen değil miydin? Kazandığım parayla sekiz nüfusu geçlndiremiyorum, Allahım şaşıyor, çocuğuma ilâç alamadım deyip durmuyor muydun?

— Benim siyasetime aklın ermez senin... Ben sakala göre tarak vururum... Onu bunu bırak da, biz şimdi Halkevine gidiyoruz ama, saat ücretlerimiz işliyor mu işlemiyor mu?

Hüseyin Yorulmaz şöyle bir durakladı:

— Heye... —dedl—, keşke sorsaydık!

— Boş ver... Eşşeğin aklına karpuz kabuğu mu düşürecenl

— Kime diyorsun lan?

— Başmakinistle ötekilere...

— Bak işte gene gevezelik ettin...

— Nlye?

— Herlfleri eşşek ettin çıktın, niyesl var mı?

— Ben bu dili kökünden kesmeden olmıyacak arkadaş... Lâkin senin dokumacı Kemal sapına kadar yiğit oğlan... Değil mi?

— Heye!

— Amma gene de beğenmem ben onu... Neden dersen, bu dünyada dobra dobracılık sökmez! Siyasî olacan, sakala göre tarak vuracan... Ben böyle böyle derken yalan söylediğimi bilmiyor muydum? Biliyordum, mahsustan öyle söyledim. Belle ki, mebuslara böyle böyle, yemekler kurtlu, ekmekler çiy, yevmiyelerimiz az filan fıstık yakıştırdık... Nolacak?

— Nebliym ben?

— Cigara paketlerinin arkalarına yazacaklar...

— Evet!

— Cıgara bitince de paketi... Ha?

— Tamam!

— Böyle olduktan sonra yazık değil mi ağzıma?

— Ulan öyle siyasîsin ki...

— Lan ben karda yürür de izimi belli etmem... Ne bakıyorsun sen bana!

Halkevinin muhteşem binası önüne gelmişlerdi.
Salih Topal,
— Allah allaaah... —dedi—, Allah allah yahu!
— Ne o?
— Şu binaya bak! Cami gibi...
— Heye! Bir buçuk milyon gitmiş diyorlar.
— Gider arkadaş, ne bina ya!
— Yapılırken bir sefer gördüydüm, o da dışından.
— Dışından ben de gördüm canım.
— İçinde ne yaparlar acep?
— Kim bilir... Âlim ülemalar
— Yazıp çiziyorlardır.
— Tabii yahu!
— Lâkin ne bina!
Mermer merdivenlerin önünde durdular.
Salih Topal,
— Teh, —dedi—, şu mermerlere bak!
— Bal dök yala!
— Yala ki yala...
— İnsan basmaya kıyamaz...
— Tebeşir gibi, bembeyaz...
Öteki arkadaşları da geldikten sonra, kısa bir müzakere, hep birlikte merdivenleri çıktılar. On beş kişinin on beşi de ürküntü içindeydi. Büyük, camlı kapının önünde durdular. «Sen gir, ben utanırım, sen gir... diye bir tartışmadır tutturmuşlardı ki, iriyarı birisi halkevi idare memuru, çatık kaşlarıyle karşılarına dikildi:
— Ne var? Ne istiyorsunuz?
Anlattılar.
— Ne mebusları?
— Milletvekillerimizi görüp...
— Evet!
— Dertlerimizi dökeceğiz...
Adam kesti attı:
— Şimdi toplantı var, yukarıdalar, göremezsiniz.

— Bizi fabrikadan **gönderdiler!**

— Nerden gönderirlerse göndersinler. Milletvekilleri toplantıda dedik, giremezsiniz!

Koca kapıyı yüzlerine itti.

İşçiler, «Ne yapalım?» gibilerden bakıştılar. Topal Salih,

— Bekliyek! —dedi— şuraya oturup bekliyek! Elbet çıkarlar...

Onbeş işçi halkevinin mermer merdivenlerine sıra sıra oturdular.

Topal Salih, «Evvel zaman içinde, kalbur saman içinde...» diye başlayınca işçilerde bir canlanma oldu:

— Eee Topal kardeş...

— Anlat bakalım!...

Salih Topal'ın etrafını aldılar.

Karşılarda, ta karşılarda güneş, dört katlı bir apartman yavrusunun taraçası gerisinde batmaktaydı.

TELEFON

— Baba on kuruş ver!

— Ne parası gene?

— Öğretmen harta defteri istedi.

Arzuhalci İsmail Efendinin esmer yüzü kızardı.

— Ver, ver, ver, ver... Paran var mı, yok mu? Nasıl kazanıp nasıl geçiniyorsun? Soran yok. Anca varsa **ver!**

Elindeki gazete kâğıtlarını yazı masasının üstüne koydu. Lâcivert yeleğinin boş ceplerlni karıştırdıktan sonra,

— Yok! —dedi—, on param yok işte... Yarına kalsa olmaz mı?

On bir yaşında gösteren kızın mavi gözleri dolmuştu.

— Deftersiz gideni sınıfa almıyacak öğretmen!

Yağmurda ıslanmış siyah göğüslüğünün koluyle gözlerini sildi.

— Sen de gitmeyiverirsn bugün!

Kızın çorapsız bacakları soğukta morarmıştı, ayağındak yazlık beyaz keten ayakkaplar çamur içindeydi. İsmail Efendi bütün bunları gözden geçirdikten sonra,

— Öyle yap yavrum —dedi—, öyle yap evlâdım. Gitme bugün, zarar yok!

Çocuk çıkmağa hazırlanıyordu ki, İsmail Efendi kararından caymış gibi,

— Yahut... dedi—, dur...

Komşu bakkaldan on kuruş borç almayı tasarlamıştı. Yazıhane kapısına yürüdü, kapıda durdu, esmer yüzündeki barut yanığını kaşıdı. On kuruş borç istemeyi pek haysiyetsizce bularak,

— Evet evet, —diye geri döndü—, gitme bugün... Sepet burda kalsın, öğleye doğru gel, bir uğra, Allah belki de bir kısmet gönderir...

Çocuk dükkândan çıktı.

Ocak ayının ortalarıydı. Dükkânın önünden geçen asfalt cadde bardaktan boşanırcasına inen yağmurla yıkanmıştı. Arada kalın bulutlar yırtılıyor, şimşek çakıyor, arkasından gök gürlüyordu.

İsmail Efendi yedi buçukluk cigara paketini çıkardı. Dört cigaradan üçünü nolursa olsun saklayacaktı. Belki bir müşteri gelirdi...

Alnını dükkânın camekânına dayayıp ıslak asfalta bakmağa başladı.

İsmail Efendi Y 'de asliye hukuk mahkemesi zabıt kâtibi iken mahkemece verilen, şüyuun izalesine dair ilâm üzerine bir köydeki verasetten mütevellit satış parasından bir hisse olan 93 lira 15 kuruşu, varisi iğfal suretiyle mühürünü basıp parayı vermemek ve diğer ufak tefek bazı meselelerden dolayı yedi sene ağır hapse hüküm giymişti.

Cezasını doldurup çıktıktan sonra artık memleketinde oturmak istemedi. Sağlığında dehrî gibi adam diye eli öpülen, her tarafta, herkesten saygı gören babasının o kadar emlâk ve arazisini har vu-

rup harman savurduğu yetmezmiş gibi, bir de başkasının parasına el uzatan bu «haramzade»ye hemşerilerinin iyi gözle bakmayacakları şüphesizdi. Daima başı yerde gezmeğe tahammül edemeyen İsmail Efendi, günün birinde çoluğunu çocuğunu topladı, A...'ya göçetti. Burada eski ahbaplarından askerlik şubesi başkanı albay Kemal Ergüden'in yardımıyle bu dükkânı açtı. Bacakları çatlak siyah masayla, dört eski sandalyeyi, yazı takımını, bir de eski telefonu albay Kemal Bey vermişti. Telefon bozuktu, masa üstünde yerine göre, candarma komutanlığı, valilik, emniyet, savcılık bulunuyor, konuşuluyor, sözde cevaplar alınıyordu...

İsmail Efendi camekânın önünden çekildi. Gitti komşu bakkaldan bir avuç un aldı geldi, unu özedi, kırık camları gazete kâğıtlarıyle yamamağa başladı,

Şehrin saat kulesi sabahın onunu vuruyordu. Deli bir sağnak deli deli yağıp geçtikten sonra kalın bulutlar yırtılmış, parlak güneş çıkmıştı. Sabahtan beri ıslak otomobillerle muşambalarını çekmiş faytonlardan başka kimsenin geçmediği asfalt birdenbire kalabalıklaşmış, çörekçiler, portakal satıcıları, hükümete gidip gelen erbabı mesalih asfaltı doldurmuştu.

İsmail Efendi esneyerek dükkânın kapısına çıktı. Elleri arkasında, gözleri karşı binanın pencere camlarını silmekte olan genç bir kadına dalmıştı ki, birdenbire kendine geldi: kara donlu bir köylü dükkâna şüpheli şüpheli bakıyordu. Köylünün görülecek bir işi olduğunu sezerek,

— O ne hemşerim? —dedi—, görülecek bir işin mi vardı? Gel, buyur...

Köylü kırk beşlik, orta boylu, zayıf biri, kırçıl sakalı şakaklarına doğru seyrekleşiyordu. Gözkapakları tersine tersine çevrilmiş gibiydi. Elleri hep arkasın-

da, İsmail Efendiyi yukardan aşağıya süzdükten sonra, ayağını kaldırıma attı:

— Bizim hacetimizi sen görebilin mi ki?

Köylüyü kolundan dükkâna çeken İsmail Efendi,

— Hele gel, —dedi—, gel de bir soluk al! Otur şöyle, yak şu cıgarayı, hah...

Paketindeki üç cıgaradan birini ikram edip köylünün cıgarasını da ateşledikten sonra, masanın kenarına ilişti. Köylüyle burun buruna geldiler.

— Anlat şimdi, nedir bakalım...

Cıgarasından üst üste duman alan köylü,

— Ben arzıfal ne yazdıracak değilim... — dedi.

Hâlâ bel bağlamayan gözlerle İsmail Efendiyi tetkik ediyordu.

— Zarar yok, —dedi İsmail Efendi—, derdin nedir onu anlıyalım...

— Benimki bir esgerlik meselesi...

Âdeta fısıltıyle söylemişti, iki yanına bakındı.

— Çekinme dayı, çekinecek bir şey yok! Ben sır küpüyüm. Ser verirlm de sır vermem evelallah. Beni de kendin gibl bill

Adam gözlerini kırpıştırarak devam etti:

— Bizim oğlan var, kölen... Hani cendermeye tefriğ etmişler de... Piyadeye akdarabilin mi diyeceğdim... Hani bilmez değilsîn a, cendermeye giderse sığırın tam yaylım zamanı, hem de piyadeden altı ay uzun... Nolacak, biz, köylü kısmı...

İsmail Efendi her şeyi kavramıştı. Masanın kenarından indi. Yazıhanenin içinde düşünceli düşünceli dolaşmağa başladı. Aklına şube başkanı albay Kemal Bey gelmişti. İlk peşin, onunla uyuşup uyuşamayacağını, bu işi ona ricayla yaptırıp yaptıramayacağını düşündüyse de, çok nazikti, sertti, babasına karşı yüzü yoktu. Bununla beraber...

Mendilini çıkardı, masanın üzerindeki telefonun tozunu aldı, sonra köylünün tam karşısına gelerek.

— Senin adın ne? — diye sordu.

— Mevlût!

— Hangi köydensin?

Birdenbire şüphelenen köylü iki yanına baktı.

— Ha? Hangi köydensin?

— Köyümü nörecen a efendi? Sen bi laf vir. Bu işin üstesinden gelebilecen mi, gelemiyecen mi?

İsmail Efendi cevap vermedi. Dudaklarını yiyerek bir müddet dışarıyı seyretti. Sonra.

— Bak, —dedi—, Mevlût dayı, dinle beni! Senin işin haddi zatında çok zor, belki de imkânsız, çünkü...

Mevlût bu başlangıcı beğenmedi. İş zor olursa ücret çoğa patlardı. Yutkundu, gözlerini kırpıştırdı.

— ...Bana gelince... Şube reisi Kemal Bey var ya, albay hani, benim en aziz dostumdur, içtiğimiz su ayrı gider, bu derece... Bir dediğimi iki etmez. Amma benim, sırf benim bir dediğimi! Başkası yoluna altın, lira döşese, şerefsiz, namussuzum ki dönüp bakmaz bile! Hem bakmaz, hem de böyle tekliflerde bulunanları rezil kepaze eder. Mahkemeye verir, hakkında takibat yaptırır! Çünkü, malum a, askerlik işlerine hile karıştırmanın kanunî mesuliyeti çok büyüktür, zannedersem üç seneden başlar!

Mevlût, adamakıllı ürktü. Nerdeyse kalkıp savuşacaktı. Bunu sezen İsmail Efendi kısa kesti:

— O bahis başkaları için öyle... Bana gelince. Ben, demin de söyledim, müstesnayım. Bir dediğimi iki ettiğini bilmem. Bilmem ama, ben de öyle herkesin işini yapmam. Neden dersen, insanların içi başka, dışı başkadır. Dünya kötüye kesmiş, mert adam kalmamış. Sen tutar iyiliklerini düşünürsün, onlar sana olmadık oyun oynarlar. Mamafih, çehrenden namuslu bir insan olduğun belli...

— Biz o türlü adamlardan değilik efendi.

— Dedim ya, namuslu adam olduğun çehrenden belli... Bizim tekmil münasebetimiz, namuslu ve helâl süt emmiş, ırz ehli kişilerle... Aksi halde.

— Bizden kemlik mamul etmez... Biz...

— Doğru. Şimdi ben şube başkanı albay Kemal

beyle görüşeyim, telefonla, peki derse, sözü keseriz, sen de kulağınla duy...

Büyük bir ciddîlikle masanın başına geçti, uzun uzun manyeto etti. Manyeto ederken, gözü Mevlût'un kuru parmaklarına ilişince içi sızladı. Yüzü buruştu. Fakat bir defa başlamıştı. Kendini çabucak toplayarak, mikrofonu eline aldı.

— Alo, alo... Bana askerlik şubesini verir misiniz?

Biraz bekledi, öksürdü.

— ...Alo! Ha... Kimsiniz? Kemal beyefendi mi? Bendeniz İsmail Demirci. Evet albayım... Arzı hürmet ederim efendim, ellerinizden öperim, bilmukabele beyefendi, hepsi de iyiler ellerinizden öperler...

Köylü Mevlût nefes almadan dinliyordu.

— ... Bir istirhamım olacak albayım, evet efendim... Çok iyi tanıdığım, ırz ehli kişilerden bir Mevlût ağa vardır, bizimdir efendim...—Köylü Mevlût'e göz kırptı—. Küçük bir ricamız olacak dayının oğluna dair... Şey efendim, jandarmaya tefrik etmişler çocuğu, biz sayenizde piyadeye nakletmek istiyoruz. Evet efendim, bu kadar beyefendi, estağfurullah efendim, sayenizde, sayenizde inşallah... Teşekkür ederim... —Mevlût'e tekrar göz kırptı— Ne zaman mı? Ne zaman emir buyurursanız albayım... Öğleden sonra mı? Olur beyefendi izzi devletle efendim...

Köylü Mevlût, koca albayı kandırdı, diye aklından geçirdi. Mikrofonu az daha kulağında tuttuktan sonra yerine bırakan İsmail Efendi, ellerini uğuşturarak, Mevlût'un yanına geldi, karşısına dikildi.

— Oldu! —dedi—, Işin oldu dayı... Ne zaman böyle bir işim düşse, telefonda böyle arar, bulur, konuşur, söz alırım. Peki, daireye gel derse atlar giderim, meseie de hallolur!

Köylü Mevlût kasketini çıkardı, kırçıl sakalını kaşıdı. Bu işi arzuhalcının kaçla bitireceğini düşünüyordu. Peşin pazarlık etmeden albaya telefon edilmesini doğru bulmamıştı. Gözünün önünde bütün bir elli

liralık, açılıp katlanıyordu. Bu elli liraya biteceğini bilse, şapkasını havaya atar, üstüne ikl de oynardı. İsmail Efendiyse, o da bir elli lira istemeyi düşünüyordu. Elli liradan dem vurur, iner kırka, otuza, yirmibeşe, hatta ona kadar. Fakat şu parayı alırsa, nolursa olsun, eski günlerden bir gün, iyi bir salata, şiş ızgara, şu bu, bir şişe de kulüp, kalaylı bir maşraba gibi, içi aydınlandı.

Köylü Mevlût.

— Efendii! — diye seslendi.

İsmail Efendi kendine geldi:

— Buyur dayı!

Neresinden başlanılanın uygun olacağını kestiremeyen Mevlût, yutkundu. Bunu sezen İsmail Efendi.

— Çocuğun —dedi—, nüfusu yanında mıydı?

— Yanımda, yanımda olmaya ya...

— Ver, ver de vakit geçirmeyellm. Kemal Bey gayet muntazam adamdır. Nasıl olsa gideceğlz yanına...

— İyi dıyon emme...

—Canım bırak ammayı mammayı... Ver sen nüfus kâğıdını!

— Onu diyeceğdlm...

— Nüfus kâğıdını ver de sonra ne diyeceksen de...

Beline sıkı sıkı sarılı yün kuşağının arasından oğlunun eski; parça parça nüfus kâğıdını çıkaran Mevlût, onu İsmail Efendiye uzatmadı.

— Kafa kâadı bu olmaya bu ya...

— Ee?

— Bu işi nasıl bitireceyik?

— Hangi işi?

— İreiz beğ kaçınan ırazı olur ola?

İsmail Efendi.

— Adaam sen de, —dedi—, düşündüğün şeye bak!

Nüfus kâğıdını Mevlût'un elinden çekti aldı.

Yapraklarını çevirdi, pek lâzımmış gibi, bazı yerlerini yüksek sesle okudu. Sonra,

— Pekâlâ... — diyerek götürdü masasının çekmecesine attı. Elini Mevlût'un omuzuna koyan İsmail Efendi:

— Bu işi bitti say! —dedi—, inşallah buna benzer başka işlerinız olursa...

— İnşallah evendi inşallah...

— Sen artık yabancı sayılmazsın bize...

— Sağ ol evendi, eksik olma!

— Ayağın düşüdüşüversin...

— Tabiî... Belledik ya gayri...

— Köyde eşten dosttan, ağzı pek, gönlü gani, sırrına sadık kimseler olursa...

— Olur olur...

— Gönderigönderiver...

— Sen kaygı çekme. Ben hepiciğini salarım yanına!

— Eksik olma. Şimdi gelelim senin işe...

Mevlût'un yüreği hop etti.

— Ben bu işi başkasına yüz liradan tek santim aşağı bitirmem ya...

Safi kulak kesilen Mevlût bu başlangıcı beğenmedi... «Başkasına yüz liradan aşağı bitirmem, senin gül hatırın için seksene mi diyecek? Beni sabıkta tanıdığı mı var ki... Hep düzen... Beni nerden tanır? Senin gül hatırın... Seksen veremem, töbe...»

— Senin gül hatırın için, Kemal Beye yalvarıp yakaracağım, ne yapıp yapıp elliyle...

Mevlût birden ferahladı. Sözün gerisini duymadı bile. Fakat bu ferahlık çok sürmedi: «arzıfalcının hakkı da bu ellinin içinde» miydi acaba?

İsmail Efendi diller döküyordu. İndiriyor, kaldırıyor, estek, köstek, Mevlût'un kara gözleri için delinmedik kabağa bile girebileceğini anlatmağa çalışıyordu. Lâkin bütün bunlar Mevlût'un kulağına girmiyordu.

— Esik olma evendi esik olma ya! —dedi—,

onu diyeceğim, senin hakkın da tabiî bu ellinin içinde?

İsmail Efendi nerdeyse Mevlût'un boynuna sarılacaktı:

— Bize bakma sen canım —dedi—, biz almasak da olur.. Şurdan çekile çekile gelmişsin, kırk yılda bir işin düşmüş.. Sen de ümmeti Muhammet'tensin... Hiç olmazsa ayağın alışır, eş dost, bildik gördük der gönderir, arada hatırımızı sordurtursun... Kiminin parası, kiminin duası derler... Senin de duanı alalım...

— Eesik olma evendi, Allah çoluğuna çocuğuna bağışlasın, Allah daş deyi duttuğunu...

Para verilip alındı. Öğleden sonra saat ikide yazıhanede buluşmak üzere, Mevlût çıktı gitti.

Öğleden sonra tekrar yağmur başladı. Saat ikiye doğru yazıhaneye gelen köylü Mevlût'le İsmail Efendi bir arabaya atlayarak Askerlik Şubesine gittiler. Şubenin harap merdivenlerini yanyana çıktılar. Sofada kimseler yoktu. Soldaki pencerelerden kirli bir ışık vuruyor, sarı sarı yanan tozlu ampul tavanda sallanıyordu.

İsmail Efendi,

— Sen burda bekle beni! — diye, kapısının yan tarafındaki küçük, siyah tabelâda (BAŞKAN) yazılı odanın kapısını vurup girdi, kapıyı mahsustan aralık bıraktı.

Uzun bembeyaz saçlı, akça pakça bir adam olan albay, ellerine sarılan istidacı İsmail Efendiye ayağa kalktı, yer gösterdi, cıgara ikram etti. Sonra zile bastı... Bitişik odadan telâşla çıkıp odaya giren bir er, gene telâşla çıkarken kapıyı kapadı.

Bütün bunları göz kırpmadan seyreden köylü Mevlût, koskoca bir Albaya elli lira verip işini gördürmekteki muvaffakiyetinden dolayı kabına sığamı-

yordu. Kasketini çıkardı, başını keyifli keyifli kaşıdıktan sonra, ne konuştuklarını duyabilir miyim diye kapının önüne çömeldi, kulağını kapıya dayadı, bir müddet göz kırpmadan dinlediyse de duyamadı... «Lâkin eferim herife! diye söylendi. Amma diller döktü! Dimek arzıfalcılar da bayağı bir adammış! Koskaca Albay söz temsili, kalkmasa kalkmazdı... Amma kalktı. Niye? Arzıfalcı büyük ki, kalktı! Beni gördü mola? Herhal gördü! Lâkin eferim herife, aşkolsun! Arzıfalcıdan dersen, kaymakamnan bile bilâpervasız konuşuyor herif. Bizim mıhtar nasıl? Zorlu... Bu bahar oğlunu da everecek... Herifin çiftliği, evi, adamı her bir şeyi var... Hem bizim mıhtar...»

İki fincan kahve bulunan bir teraziyle merdivenleri çıkan deminki er, Mevlût'un yanına gelince durdu:

— Ne bekliyorsun burda?

Mevlût,

— İşimiz var ki bekliyok! — diye terslendi.

Er cevap vermedi. İçeri girdi, kahveleri verip çıktı, tekrar Mevlût'un tepesine dikildi:

— Kalk burdan, haydi burada oturulmaz!

Mevlüt kızdı:

— Ne kalkı, ne kalkı cahal çocuk! O kayfe götürdüklerin benim adamım ta!

Az kalsın, «Ben onlara elli lira verdim de benim oğlanı cendermeden piyadeye akdaracaklar!» diyecekti, uygun bulmadı.

Er,

— Baba, —dedi—, ben sana bekleme demiyorum. Burdan kalk şuraya, pencerenin içine otur, orda bekle diyorum. Burada durmak yasak. Sen yasaktan anlamaz mısın? Askerlik etmedin mi?

Lâhavleyle kalkan Mevlût, gösterilen tozlu pencerenin içine oturdu, eri hemen unuttu.

Albayın nehir kenarındaki bahçesi için istediği portakal fidanları meselesini görüşüp çıkan İsmail Efendi, önden neşeyle yürüdü. Şube merdivenle-

rini arka arkaya indiler. Bekleyen deminki faytona atladılar. İsmail Efendi,

— Çek oğlum! — dedi.

Araba yürüdü. Mevlût sabırsızlıktan geberiyordu. Bunu gayet iyi bilen İsmail Efendi neden sonra elini Mevlût'un dizine vurdu:

— Tamam, —dedi—, oldu işin! Var köyceğizine, rahat rahat uyu. Oğlun candarmadan piyadeye aktarıldı. Bizi de hayır duandan mahrum bırakmazsın artık...

— Akdarıldı ha? Dimek akdarıldı oğlan? Paradan ötürü bir şey dimedi mi? Hani o Mevlût, çığır bi de ben görüyim dimedi mi?

— Parayı azsındı ama, çok yalvardım... Seni görmüş kapıdan, ayrıca görmek istemedi... Malum a, bu işler...

— Dimek gormüş... Gordü canım biliyom ben... Esik olma evendi, Allah daş deyi duttuğunu... Yolunu belledik a, çekilir çekilir gelirik... Dimek bir de aktardı? Öyle ya...

— Arada ben olduktan sonra... Eşi dostu, bildiği gördüğü salı salıver...

— Salarım, hepiciğini salarım sana... Dimek paradan ötürü bir şey dimedi?

— Hiç bir şey demez... Çünkü, ben olduktan sonra arada...

Taşköprü'nün orada inen Mevlût, İsmail Efendinin ellerne sarıldı, helâllık aldı. Sonra, Köprünün ıslak taşlarına sürüne sürüne köyün yolunu tutarken, İsmail Efendi,

— Çek oğlum, —dedi arabacıya—, şu oto taksi durağının ordaki Kristal lokantasınal

(19...) yılının yağmurlu br mart günüydü. İsmail Efendi yazıhanesinde pastırma ekmekle sabah

kahvaltısı ediyordu ki, dükkânın önünde bir fayton durdu, arabadan iriyarı bir er indi. Elinde bir mektup tutuyor, dükkân tabelâlarına bakıyordu. İsmail Efendi birdenbire meraklandı, kapıya çıktı:

— Ne o hemşerim? Kimi arıyorsun?

— Arzuhalcı İsmail Efendi varmış burda...

— Benim, ne var?

Er mektubu uzattı.

— Albay Kemal Bey gönderdi... Askerlik Şubesi başkanı...

Zarfı acele acele yırtan İsmail Efendi, mektubu bir hamlede okudu: Çok acele şubeye gelmesi isteniyordu!

İlk peşin hiç bir şey anlamadı, lâkin birdenbire kafasından şimşek çaktı, eli ayağı lâhzada buz kesildi.

Yağmur hafif hafif çiseliyordu.

— Sen git, ben sonra gelirim... — diyecek olduysa da, er,

— Olmaz, —dedi—, birlikte gideceğiz, Albayın emri böyle!

Arabaya atladılar.

Yolda tırnaklarını yiyerek, sık sık tükürerek hep bu işi düşündü. Arada, «Belki de değildir canım» diye kendi kendini teselli etmek istese de, içi bir türlü rahat edemiyordu.

— Beni niçin çağırıyor aceba? — diye ere sordu.

Er,

— Bilmem! — dedi.

— Yanında kimse var mı?

— Bilmem!

— Hayır, bir şey değil, işim de vardı... Bir temyiz lâyihası vardı öğleye yetişecek... Acaba şu ırmak kenarındaki bahçe için mi çağırıyor? Eğer öyleyse, sipariş etmiştim portakal fidanlarını...

Gülümseyen dudaklarıyle şüpheli şüpheli oturan er, ta karşılara bakıyordu.

İsmail Efendi birdenbire, «Adam sen de... — diye aklından geçirdi—, beni asacak değil ya! Onu ne alâkadar eder? Ona bir zararım dokunmadı ya... Hem ne sanki, ben kimseden ne para aldım, ne bilirim, ne tanırım... Bitti gitti. Unuttumdu ben bunu... Bunun böyle olacağı belliydi zaten... Kaç vakittir sol gözüm... Kör olasıca.... Pır pır pır... Lâkin albaya karşı ayıp olacak. Bir daha yüzüne bakamam... Bakmayıverirım. Yapmasaydım, meteliksizdim. Herkes neler yapıyor... Fazla inceleme... Ne demiş adam, zaruretler haram şeyleri mubah kılar, demiş.»

Askerlik şubesinin önündeki meydanlık yeni celp eratıyle doluydu. Beyaz torbalı, çarıklı, yırtık pırtık üstbaşlı, kadın erkek, çoluk çocuk, köylüler bir kenardaydılar; fötr şapkalı, pantolonlu, pardesülü şehir uşaklarıyse daha hareketli, daha canlı, daha açıkgöz, onlar da öbür taraftaydılar.

İsmail Efendi, içini kemiren kurtla, arabadan atladı. Kapı önündeki kalabalığı yarıp içeri girdi. Merdivenleri koşarak çıkmıştı ki, tam merdivenin başında yakasına bir el yapıştı:

— Ahah, arzıfalcı!

İsmail Efendi ürperti içinde Mevlût'u gördü, eline vurdu:

— Bırak be, sersem!

Mevlût'un kuru eli yakadan koptuysa da tekrar tutmak için uzandı. Fakat İsmail Efendi hızla yer değiştirmişti. Kalabalığın arasına karışmak istiyordu. Mevlût'se,

— Allahtan korkmaz, peygamberden utanmaz! Oğlanı cendermeden piyadeye akdardım dedi deee... Elli liremi yedi deee... — diye basbas bağırıyor, uluyor, kalabalığa karışmak isteyen İsmail Efendinin peşini bırakmıyordu. Kalabalık salonda milleti gülmekten kırıp geçiren bir kovalamaca başlamıştı. Mevlût'un yaygarası, oradakilerin, «Tut ha, kaçtı ha, geldi

ha, hele hele hele!!!» diye haykırmaları müthiş gürültüye sebep oluyordu.

— Benim gibi bir fıkaranın parası yenir mi? Vicdansız! Sığırı sıpayı döküp geldik... Allahtan korkmaz, peygamberden utanmaz...

Başkanın kapısı birdenbire açıldı, uzun boylu, akça pakça yüzüyle şube başkanı kapıda görününce salonun yaygarası şıp kesildi, herkes şapkasını çıkarıp, bekledi. Fakat Mevlûd hâlâ bağırıyor, çağırıyor, ağlıyordu. Albay,

— Suuus! —diye elini kaldırdı—, sabahtan beri ortalığı altüst ettin!

Beriki sustu, şapkasını çıkardı.

Başkanın az ilerisinde, kavuşuk elleriyle dikilen İsmail Efendinin yüzü kireç gibiydi, önüne bakıyordu. Bir ara başını usullacık kaldırdı, başkanın çakmak çakmak gözlerinden ürkerek başını tekrar eğdi, sıcak bir kan yüzüne hücum etti.

İsmail Efendiyi nefretle uzun uzun süzdükten sonra Başkan,

— Bu adam neler söylüyor, İsmail Efendi? — dedi.

Herkesin gözü İsmail Efendiye dikilmiş, ne cevap vereceğini bekliyordu. İsmail Efendiyse, üzerine çevrilen bakışlardan adamakıllı rahatsız, ter dökü-yordu. Sağa sola bakındı, yutkundu.

— Kim Albayım? Bendeniz henüz...

Albayın tok sesi, sertçe,

— Kim mi? —dedi—, şu adam, nah! Demlnden beri söylediklerini duymadın mı?

İsmail Efendi bu sefer Mevlût'a, onu şimdiye kadar hiç bir yerde görmemiş, ilk defa görüyormuş gibi hayretle baktı.

— Fakat beyefendi, —dedi—, bir yanlışlık... Mutlaka bir yanlışlık.

Albay,

— Acayip, —dedi—, demek bir yanlışlık olması ihtimali var sizce?

İsmail Efendi gene başını önüne eğdi, kulaklarına kadar kızardı.

— Bu adamı tanımıyorsunuz demek?

— Hayır Albayım, katiyen...

Mevlüt artık boşandı:

— Ne, ne, ne? Tanımayon mu? Beni tanımayon dimek arzıfalcı? Dimek sen beni tanımayon? Elli liremi peşin alan, ireize makine kıvradan, işin oldu, git köyüne, irahat uyu Mevlüt dayı diyen...

Elinin bir hareketiyle köylüyü tekrar susturan Albay, her şeyi anlamıştı. İsmail Efendiye öyle bir hınçla baktı ki... İsmail Efendi ezildi. Eğer Mevlüt hıçkırarak, tekrar «Sığırlar, sıpalar.» diye dövünmeğe başlamasaydı, İsmail Efendi belki de susacak, uzun zaman öylece kalacaktı. Fakat Mevlüt öyle şeyler söylüyordu ki... Hınçla fırladı, herkesi şaşırtan tok bir sesle,

— Allahını seven şahit olsun! —diye bağırmağa başladı—. Eğer karılarınızın nikâhından şüpheniz yoksa bana Allah için şahit olun: gözlerinizin önünde namuslu bir insan tahkir ediliyor, iftiraya uğruyor, rezil rüsva ediliyor, hırsız, dolandırıcı, sahtekâr yerine konuluyor. Şahit olun, Allah aşkına, peygamberi zişan aşkına şahit olun Müslümanlar! Şu musibet herif sabahtan beri bağırıp çağırıyor. Oğlunu candarmadan piyadeye akdaracağımı söz vermişim, elli lirasını dolandırmışım güya... Yalan, sümme billâh yalan! Vallahi yalan, billâhi yalan!!!

— Ne, ne, ne? Yalan mı? Yalan mı arzıfalcı? Yalan mı?

— Yalan! Şerefsiz, namussuz, alçak, rezil bir insanım ki...

— Hepiciği de sensin, hepicliği de...

— Duydunuz mu, duydunuz mu ümmeti Müslüman, duydunuz mu?

Albay «Allah müstahakınızı versin» gibilerden başını sallayarak odasına çekildi, kapısını örttü.

İsmail Efendi artık perdeyi yırtmıştı:

— Bu işi mahkeme pakler, mahkeme pakler bu işi... Ben bu yaşıma kadar alnımın akıyle dolaştım. Şerefsizliği zinhar kabul etmem. Ben fakir adamım amma gönlüm gani! Çocuklarımı aç koyup çıktım bugün evden, tamam yirmi dört saattir ağzıma lokma koymuş kul değilim. Hasta karımın ilâç reçetesini iki haftadır cebimde taşıyorum!...

Cebinden çıkardığı reçeteyi salladı. Bu doğruydu. Gözleri yaşarmıştı. Etraftakiler sanki donmuşlardı. İsmail Efendi o heyecanla, Başkanın oda kapısını açtı:

— Beyefendi! —diye bağırdı—, zâti devletlerine karşı hürmetim ezelî ve ebedîdir. Bu işi ancak mahkeme pakler... Mesele yalnız benim için değil, zatıâliniz hakkında da kıylü kaali mucip, nazik mefattandır. Ben şimdi gidip mahkemeye müracaat edeceğim. Tekrar ediyorum, bu adamı, ne gördüm, ne tanırım, kendisinden ne para aldım, ne de sayın Başkanım, sizden böyle pis, karanlık işler için istirhamda bulundum... Külliyen iftiradır. Keyfiyet tavazzuh etmelidir, ben namussuz değilim, asla kabul etmem, asla asla asla!!!

Merdivene yürüdü. Arzuhalcının merdivene yürüdüğünü gören Mevlût, etine iğne batırılmış gibi irkildi. Basbas bağırıyor, arzuhalcıyı kovalıyordu. Salonda gene, «E, e, e!!!» sesleri yükseldi. «Hop gele hop hop hop!!!»

Mevlût'un gittikçe uzaklaşan sesi geliyordu:

— Amanın uşaaak gördün mü hele... İnkârdan geldi çıktı göz göre göre. Yazının uğrusuna hele...

Çoktan merdivenleri inen İsmail Efendi faytona atlamıştı bile. Nefes nefeseydi:

— Çek —dedi—, çek oğlum, çabuk!

Araba çamurlu yolda yürüdü, «Öf bire! —diye söylendi—. Amma da atlattık vartayı be...»

Arabanın eski muşambasından damlayan yağmur suları, dizi yamalı pantolonunu ıslatıyordu. Sararan

dudaklarını dişleri arasına aldı, yüzünü avuçlarıyle kapayarak, hıçkırmağa başladı.

Günlerce düşünüp taşınan İsmail Efendi, köylü Mevlût'u mahkemeye vermekten başka çıkar yol göremedi. Bilhassa Kemal Beye karşı müthiş utanıyor, mahkemeyi kazanmakla suçsuz olduğuna onu inandıracağını sanıyordu.

Zamanla vicdan azapları geçti, Mevlût'u sahiden mahkemeye verdi. Mahkemece dinlenen bir sürü şahit arasında Askerlik Şubesi Başkanı Kemal Bey de vardı. İfadesinde, «İsmail Efendiyi öteden beri namuslu bir insan olarak tanıdığını, esasen şubenin resmî kuyudatında herhangi bir tağyir de olmadığını...» söyledi.

Mahkeme, postaneden İsmail namına ne bu, ne de geçen yıllara ait herhangi bir abone kaydedilmemiş olduğunu da tespit edip, bütün şahitleri dinledikten sonra,

«Arzuhalcı İsmail Demirci'yi gıyaben ve vicahen zemmederek Alâ-mele in-nâs şeref ve haysiyetini kırması ve uydurma isnatlarda bulunması ve iddia ettiği telefonun arzuhalcı İsmail namü hesabına postaneden hiç bir zaman abone kaydedilmemiş olması, binaenaleyh Mevlût'un iddialarının kanunî bir sebep teşkil etmeyeceği gözönünde tutulması ve Alâ-mele-in-nâs arzuhalcı İsmail'e hakaret ettiği şuhudu şahsiyenin aledderece yeminli şehadâtı vakıalarından anlaşılmış olmağla diyerek, üç ay hapsine ve elli lira zararı mânevi ile otuz sekiz buçuk kuruş mahkeme masrafının da kendisinden tahsiline, temyizi kabil olmak üzere karar vermiş ve Mevlût'u tevkif etmişti.

Bütün bu olaylardan hiç bir şey anlamayan Mevlût'un bileklerine kelepçe geçirilirken, şaşkın şaşkın bakındı:

— O ne uşak? —dedi—. Hem paramız dolandı, hem de mapislere gidiyok. Ne iş bu...

Gözleri yaşardı, başını kötü kötü salladı.

942

CAN SIKINTISI

1

Vapur Köprü'ye doğru yol alıyordu.

İkinci mevki yolcu salonunun açık pencerelerinden tahta sıralara kuvvetle vuran güneş, yolcuları gölgeye kaçırmıştı. Sinirleri gevşetip, uyku getiren, rutubetli, ağır bir hava vardı. Ortalıkta yaprak oynamıyor, karasinekler bile mecbur olmadıkça havalanmıyorlardı.

Yolcularsa kolları kanatları kırık, hemencik uyumaya hazır bir ağırlık içindeydiler...

Bir ara salon kapısında mavi puvanlı beyaz bir etek dalgalandı, sonra eteğin sahibi küçücük bir anne peydahlandı. Biri kucağında, dördü peşinde beş oğluyle içeri girdi. Birbirinden birer, ikişer yaş farklı beş oğlanın beşi de aynı modeldi ve hık demiş annelerinin burnundan düşmüşlerdi: sarı, kıvır kıvır saçları, uçları havaya kalkık minik burunları, duru mavi gözleri...

Kadın oturacak yer arandı, yoktu. Gölgedeki sıralar tıklım tıklımdı. Güneşin altındaki sıralarda oturmak zorunda kaldı. Dört oğlu da karşısına sıralandılar. Keskin güneşe, uyku getiren havaya filan aldırdıkları yoktu, elma kurtları gibi hareketliydiler. Açık pencereden durgun denize, karşı kıyılara bakıyor, bir şeyler, şaşılmaya değer bir şeyler görüp, birbirlerine göstererek meraklı meraklı konuşuyorlar, anneleri de onların bu hallne hazla bakıyordu. Birden huysuzlanan en küçük oğlunu bir kolundan öbür koluna geçirirken,

— Acıktın değil mi? —dedi—, acıktın ya!

Ağırlaşmış gözkapaklarıyle uykulu uykulu bakan yolculara filan aldırış etmeden, süt dolu iri memesini çıkarıp, oğlunun ufacık ağzına tıktı. Çocuk memeye öyle iştahla sarıldı ki... Anne etrafa baktı. Bu kadar iştahlı, tosun gibi bir oğlanın anası olmaktan koltukları kabardı âdeta. Birden kanı kaynayarak, oğlunu bağrına bastı:

— Yavrum, Hüseynim, canım, elmasım!

Öptü, öptü, öptü...

Salonda birden serin bir hava esmeye başlamıştı. Yorgun sinekler havalandı, gözkapaklardaki kurşuncuklar düştü, bütün gözler genç anneye çevrildi.

Dayanamayan orta yaşlı bir kadın,

— Maşallah —dedi—, maşallah... Hepsi senin mi bunların?

Genç anne duru mavi gözleriyle orta yaşlı kadına döndü:

— Sahibi çıkmazsa...

— Çıkmaz inşallah. Hevesini alamamışa benziyorsun.

— Alamadım teyze, inan olsun ki alamadım.

— Başka var mı?

— Var, bir oğlum daha var, ilkim, Ayhan. Altı tane. Altı asker demek. Hani fakir olmasak, bir bu kadar daha doğururdum!

Hayret sesleri yükseldi, gülüşmeler oldu. Fakat onun aldırış ettiği yoktu:

— Şunlara bakın, Allahaşkına bakın şunlara! Küçük küçük insanlar. Her birinin tadı başka, akılları fikirleri başka. Evimin radyoları...

— Kahırları ya?

— Gülü seven dikenine de katlanır teyzeciğim. Şurda siler süpürürüm, arkamı dönmeye kalmaz, bir de bakarım ki...

Gözlerini tekrar çocuklarına çevirdi, baktı, baktı... Bakarken heyecanlanıyordu. Birden kendini tutamadı, açık pencere önünde bıcırdayıp duran oğlanların dördünü birden kucaklamak istercesine kollarını açtı. Birini bırakıp birini öpüyor, öperken kendinden geçiyor, gözleri hazla yumuluyordu. Öyle hayat dolu, öyle kudretli bir şeydi ki bu, romatizmalılar romatizmalarını unuttular, bel ağrılılar bel ağrılarını. Kira derdi, kömürsüzlük, arteryoz kloroz filan unutulmuş, dünya gailelerinden sıyrılınmıştı.

— Kocam da benim gibi. Anasını satmışız dünyanın. Az bulur az yeriz, çok bulur çok. Çok bulduğumuz yok ya, sözün gelişi... Ekmeğimizi tuza banıp yediğimiz çok olur. Lâkin can sıkıntısı, keder, yüz eğrisi, tasa filan girmez kapımızdan içeri. Sokmayız ki girsin!

Arka sıralardan bir kocakarı,

— Başınız, dişiniz de ağrımaz mı kızım? — diye sordu.

— Ağrımaz teyze, inan olsun ağrımaz.

— Kocan ne iş başında?

Genç annenin gözleri parladı:

— Dokumacı —dedi—. Yeşildirek'te. Bugün cumartesi, erken çıkar işten. Benim evde olmadığımı da biliyor ya, dur bakalım, ne muziplik düşünür gene kim bilir?

Gözleri daldı.

2

Dokumacı Sami paydosta yorgun argın çıkmış, evinin yolunu tutmuştu. Yemiş iskelesine vururken, gözüne taze balık ilişti. Mübarekler gümüş pırıltılarla mavi mavi yatıyorlardı. Aklına karısı ve çocukları geldi. Yorgunluğunu filan unutarak, iki kilo balık, yeşil salata, taze soğan, turp aldı.

Eve geldiği sıra büyük oğlu arsada arkadaşlarıyle çiftkale oynamaktaydı. Babasını görünce koştu:

— Vay, babacığım... Balık mı aldın?

— Balık aldım oğlum.

— Lâzım mıyım? Geliym mi?

— Fena olmaz. Annenler gelmeden şunları kızartıp? Ha? Ne dersin?

— Kıyak olur vallaha baba!

— Haydi öyleyse!

— Şarap? Şarap lâzım değil mi? Cumartesi bugün, malum ya!

— O halde fırla!

Ayhan, veresiye alışveriş ettikleri mahalle bakkalına koştu. Haftada bir gün, cumartesi akşamları babasıyle annesi küçük bir şişe şarap içerlerdi. İçince de her zamandan başka, öyle bir neşelenirdi ki...

Bir şişe siyah şarapla evden içeri girdi. Yan yana iki oda, bir mutfaktan ibaret ev, derme çatma bir gecekonduydu ama, pekâlâ da yetiyordu.

Şarap şişesini yemek odasındaki masanın üzerine koyup mutfağa geçti. Babası kollarını çemirlemiş, işe girişmişti bile. Tepesine dikildi, elleri arkasında, bir müddet seyretti. Öyle canlı, öyle yürekten çalışıyordu ki. Tersine tersine çaldığı bıçak balığın pullarını insafsızca söküp atıyordu.

Bir ara,

— Ayhan! — dedi.

— Efendim?

— Maltıza ateş koy!

— Peki babacığım.

Sami neşeli bir ıslıkla işine devam etti. Karısı gelince masayı hazır bulacaktı. Sokak kapısını gene kim bilir nasıl deli deli çalacaktı! Ya balık kokusunu duyunca? Pırıl pırıl gözlerinde sevinç, soracaktı: «Şarap? Şarap da var mı?» «Var.» diyecekti. O zaman, o zaman işte görmeliydi Fethiye'yi! Nasıl coşacak, boynuna sarılıp onu nasıl da boğacaktı öpücüklere! «Sen —diyecekti—, sen Sami, sen var ya, sen dünyanın en iyi, en akıllı kocasısın!»

Güldü.

Elleri daha canlı, daha kudretli işlemeye başladı.

3

Balıklar kızarmış, yeşil salata, kırmızı turpla işli salata tabağı masaya konmuş, taze ekmek dilimlenmişti.

Şarap şişesinin mantarını tirbişonla açan Ayhan,

— Bu da oldu... — dedi.

— Oldu oğlum.

— Bir bardak var mısın, nasıl?

— Hayır, annensiz içmem.

— Haklısın. Fakat geciktiler değil mi?

Sami gözlerini pencereye çevirdi. Uzak, çok uzaklardaki sırtların gerisine güneş batalı hayli olmuştu. Batının kızıllığı gölgelenmekteydi. Saat olsun olsun yedi, yedi buçuktu. Daha önce dönemezlerdi. Dört çocukla da Sarıyer'e gidip gelmek... Sabahleyin kendisi izin vermişti. Bir teyzesi, biricik teyzesiydi. Ayda, iki ayda bir gidip görmek de hakkıydı kadının.

Pencereden çekildi. Kitaplarının bulunduğu dolaba gitti. Dizi dizi kitaplar arasından bir kitap çekti aldı peşin, sonra karısının duvarda asılı duran genç kızlık fotoğrafı gözüne ilişti. Durdu, heyecanla bakmaya başladı: Hey gidi yıllar! On altı, on altı

koca yıl önce... Gene böyle, Yeşildirek'teki dokuma atelyelerinden birinde işçiydi. Sabahın erken saatlerinde Haliç vapurunu omuz omuza dolduran işçilerle birlikte gidip gelirdi. Fethiye de her sabah aynı saatte Kasımpaşa iskelesinden vapura girer, kıvır kıvır sarı saçları, mazi gözleri, çoğu sefer sırtından eksik etmediği kırmızı yün ceketiyle ikinci mevkiin kapısı önünde dikilirdi. Saml onun Yeşildirek'teki çorap atelyelerinden birinde çalıştığını bilirdi. Birbirleriyle tek kelime konuşmadıkları halde, sözleşmişler gibi, her sabah aynı vapurun aynı merdiveni başında dikilirler, göz altından bakışırlardı.

Yağmur, fırtına, kar... Aynı vapurla gider, aynı vapurla dönerlerdi. Aynı vapur, aynı saat. Aylarca sürmüştü bu. Ne o, ne öteki, birbirlerine tek kelime söylemeye cesaret edememişlerdi. Kızın ışıl ışıl gözlerinde arzu, kudurur, isterdi ki delikanlı bir şeyler söylesin, sululaşsın, hatta dokunsun... Fakat nerde? Nasırlı kocaman ellerine, bir pehlivanı hatırlatan geniş omuzlarına rağmen, sarı saçlı, ufacık kızdan çekinirdi beriki.

Bir gün hiç hiç beklenmedik bir şey olmuştu: Yemiş'te vapurdan çıkarlarken, kalabalık birden öyle dalgalanmıştı ki, sarı saçlı kız az kalsın denize düşecekti. Fakat Sami... Şahin, tıpkı tıpkısına şahin gibi, kudretli pençesiyle kızı kolundan sımsıkı tutmuş, kurtarmıştı.

Yolda omuz omuza yürümüşler, sadece yürümüşlerdi.

Ertesi gün berbat bir fırtına ortalığı kasıp kavuruyordu. Haliç'in kirli suları çamur rengini almıştı. Gene hep o aynı vapurun aynı merdiveni başında karşılıklı dikilmişler, Sami'nin erkek kuvvetini kolunda duyarak içi gıcıklanan kız, kendini tutamayarak birdenbire soruvermişti:

— Dokumacısınız galiba?

Kulakmemelerine kadar kıpkırmızı kesilen koca Sami,

— Evet, —demişti—. Siz de çorapta değil mi?
— Ne biliyorsunuz?
— .....?
— Sahi ne biliyorsunuz?
— .....?
— Yoksa beni takip mi ettiniz?
— Evet!

Ertesi gün kız gene aynı vapurun, aynı merdiveni başında, sormuştu:

— Dün beni niçin takip etmediniz?
— Takip etmemi mi istiyorsunuz?
— Evet!

Ve gözleri Sami'nin ellerine ilişince kendini tutamayarak:

— Fakat, —demişti—, elleriniz...
— Çok kaba değil mi?
— Hiç de bile! Tam erkek eli!
— Sahi mi?
— Gözüm çıksın ki...

Sami hayatında ilk defa ellerine gururla bakmış, o günden sonra ellerini fena halde sevmeye başlamıştı. Bu eller bir gün sarı saçlı, mavi gözlü ufacık işçi kızın narin parmağına içi "Sami" yazılı alyansı takmış, nikâh memurunun defterini bu harikulâde kudretli işçi eliyle imzalamıştı.

İçini çekti.

Oğlu:

—Ne o baba —dedi—, deryada gemilerin mi battı?

— Hayır Ayhan, fakat annenler...

Ayhan babasının boynuna sarıldı:

— Canım babacığım... Annemler ne zaman bir yere gitse böyle oluyorsun.

— Böyle oluyorum yavrum, elimde değil.

— Gönderme o halde...

— Nasıl? Onun arzusuna karşı mı geleyim?

Elinde kitap, pencereye gitti. Uzakların kızılı, alaca karanlıkta erimişti.

Ayhan usullacık,

— Bugün, —dedi—, öğretmen derse kaldırdı babacığım. Bir problem sordu bildim, bir daha sordu onu da bildim, kızdı bir daha sordu, onu da bilmiyeyim mi? Dedi ki, «Sen —dedi—, sen mutlaka mühendis ol Ayhan,» dedi!

Dokumacı Sami dönüp bakmadı bile.

Çocuk;

— Niçin bana aferin demiyorsun babacığım? — diye merakla sordu.

Sami cevap vermedi.

— Hişt, baba, babacığım, sana söylüyorum, sana söylüyorum be baba!

Sami yanındaki iskemleye çöktü.

Oğlunu mühendis görmek!

Evet, biliyor, Ayhan zekidir, bilhassa matematikte üstüne yoktur, annesi de oğluyle öğünür ama, o kadar işte.

— Babacığım.

— Yavrum?

— Benim mühendis olmamı istemiyor musun?

— Ben mi?

— Evet!

Tam bu sırada sokak kapısı deli deli, yıkılırcasına çalınmaya başladı. Karısıydı, karısı ve çocuklarıydı, gelmişlerdi nihayet, nihayet gelmişlerdi işte...

Kurşun gibi fırladılar. Sokak kapısı hâlâ yıkılırcasına çalınıyor, çalınıyordu. Açtılar. Biri kucağında, dördü peşinde beş oğluyle karısı içeri girdi, havayı koklayarak,

— Balık! —diye bağırdı—, balık kokuyor!

Peşinde çocukları ve kocası, yemek odasına koştu. Kurulu masayı, kızarmış balıkları, salatayı ve şarap şişesini görünce, kendini kocasının kollarına bıraktı:

— Kocacığım, canım kocacığım benim!

— Şeker karıcığım.

— Sen dünyanın en mükemmel erkeğisin!

— Sen, sen ya?
— Ben mi? Ben senin yanında...
— Sus, iftira etme kendine!
—
— .....

Evin içinde pırıl pırıl bir şeyler uçuyor, dört küçük el ele vermiş, babalarıyle annelerinin etraflarında dönüyorlardı.

4

Sonra sofraya oturdular. Balıklar ve salata obur bir iştahla yenildi, yutuldu. Karnı doyan küçükler birer, ikişer kalktılar, ellerini sabunlayıp yataklarına yuvarlandılar.

Sofrada baba, anne ve Ayhan kalmışlardı.

Bir ara Ayhan,

— Anneciğim —dedi—, babam mühendis olmamı istemiyor.

Kadın kocasına hayretle baktı:

— Nasıl? İstemiyor musun?

Sami gene cevap vermedi. Bunu tekrar hatırlamış olmaktan dolayı üzülerek, bardağındaki şarabı süze süze içti, iri bir ekmek parçasıyle salata tabağını sıyırıp lokmayı ağzına attı. Kuvvetli azı dişleri arasında lokma ezilip üğünürken, o, gözlerini kısmış, karısının bardağındaki şarabın kızılını süzüyordu

Annesinin bir işareti üzerine Ayhan usullacık kalktı, kardeşlerinin yanına gitti. Sami farkında bile olmadı.

Nasıl istemezdi? Bir baba olarak evlâdının kendisini geçmesini istememeye dili nasıl varabilirdi? Onu büyük bir mühendis görmek! Taralı, pırıl pırıl saçlarıyle masası başında, pergel, gönye, aydinger kâğıtları arasında...

Saçlarını okşamaya başlayan bir elin temasıyle kendine gelerek başını kaldırdı.

Karısı,

— Bu gece her zamandan çok başkasın... — dedi.

Sami başını salladı.

— Hiç böyle değildin. Niçin canın sıkılıyor?

— .....?

— Beni korkutuyorsun ama...

— Neden?

— Bilmem. Oğluna karşı da soğuktun...

Sami, İçini çekerek,

— Çünkü, —dedi—. Bırak Fethiye, eşeleme.

— Demek benden saklıyorsun?

— Yok canım.

— Ya?

Sami son şarabını içmek üzere bardağını kaldırdı. Karısıyle tokuşturup, dikti. Bardağı biraz daha öfkeyle masaya koydu.

Kadın,

— Çünkü demiştin? — diye eşeledi.

Sami başını salladı:

— Çünkü, onun kadarken benim de matematiğim onun gibi kuvvetliydi. Ama attığım taş istediğim kuşu vurmadı. Günün birinde her şeyi bir kenara itip babama omuz vermem gerekti. Ve hâlâ...

Kolları düştü, başı düştü. Alnını iri ellerine indirip kaldı.

Kocasını ilk defa böyle yenilmiş gören kadın dehşetle fırladı, onu iki omuzundan kuvvetle sarstı.

— Sami, kendine gel kocacığım!

Bir anlık pis bir karamsarlıktan sonra, Sami kendine gelmişti. Düştüğü durumdan utandı. Sinirli bir hal aldı. Kocaman elleriyle masanın kenarını sımsıkı tutmuştu. Beş numara gaz lambasının hafif kırmızıya çalan ışığı terli alnında parlıyordu. Bu haliyle dağdan kopmuş koskocaman bir kayaya benziyor, daha doğrusu, patlamak üzere olan bir yanardağı hatırlatıyordu.

1954

ARKA SOKAK

Sokak bir an kadın çığlıklarıyle doldu:
— Ne var? Ne olmuş?
— Sorma kardeş, bir kadın...
— Fakir bir kadın. Altta yok, üstte yok...
— Eee?
— Doğuruyormuş...
— Nerde?
— Arka sokakta!
.....

Arka sokağın alt başındaki kulübesine ancak giren kadının gözleri yuvalarından fırlamıştı. Müthiş bir ıstırap çekmekte olduğunu açıklayan yüzü kıpkırmızıydı. Toprağa diz çöktü, karnını avuçlarıyle bastırarak inledi.

Dört yaşındaki kızı az ileride, iri, mavi gözleriyle annesine bakmaktaydı.

Kadın tekrar,
— Ah yarabbi! — dedi.

Çocuk iki yanına bakındı. Yüksek yüksek duvarlarıyle evler... Önde cadde. Caddede iki kedi birbirini kovalayarak geçti.

Kadın artık dayanamıyordu. Yere yüzükoyun kapandı.

Çocuk dehşetle döndü:

— Anneciğim!

Kadın cevap veremedi. Çocuk tekrar etrafına bakındı. Kadın doğruldu. Sancı birdenbire geçmişti. Yerden kalktı. Kulübenin içine girdi. İncecik mindere kendini bıraktı. Sancının tekrar, hem de daha kuvvetle geleceğini biliyordu. Kapıdan çocuk tekrar,

— Anneciğim! — diye seslendi.

Kadın acı acı gülümsedi.

— Yavrum benim, orda bekle. Ebânım teyzen gelecek şimdi.

Sancı tekrarlayınca kadın kıvrıldı. Ta iliklerinden kopup gelen bir iniltiyle mindere devrildi.

Kulübenin içinde uçuşan birtakım karaltılar fark eden çocuk birdenbire korktu. Fareler uçuyor gibi geldi. Yahut kara böcekler... Ne kadar da çoktular. Kulübenin içinde uçuşuyorlardı.

— Anneciğim! — diye bağırdı.

Kadın başını kaldırarak çocuğa baktı.

— Ordan ayrılma evlâdım... —dedi—, ebânım teyzen nerdeyse gelir!

— Eh anneciğim, ayrılmam.

Kulübenin içi gittikçe kararıyor, uçuşan kara böcekler çoğalıyordu. Kadın yeni bir sancıyla allak bullak olunca, çocuk tekrar,

— Anneciğim! — diye seslendi.

.....

Bir erkek gibi iri kemikli ebânım sokağın ortasında durmuştu:

— Kocası mocası yok! —dedi—. Ahret sualleri bırakın da bir şeyler verin, yazık ayol!

Komisyoncunun karısı,

— Kim bilir kimden peydahladı? — dedi.

Ebe,

— Kimden peydahlarsa peydahlasın hanım. O da bir can taşıyor, aa...

— Ben bir şey demedim ki ebânım teyze!

— Başkasının gözündeki çöpü görmek kolaydır evlâdım, marifet...

Şoförün karısı,

— Kendindekini görmekte! — diye laf attı.

Komisyoncununkiyle kaç zamandır dargındı.

— Bana bak şırfıntı... —dedi komisyoncununki—, Açtırma ağzımı ha!

— Aç bakalım. Açarsan ne varmış?

— Açtırma işte, o kadar.

— Bildiğin bir şey varsa söyle kızım, alnım açık benim.

— Belli.

Kavga büyüme istidadı gösteriyordu. Araya gene ebe girdi:

— Kavgayı bırakın ayol, kadıncağız ya doğurdu, ya doğuracak. Bezden, eski çamaşırdan neyiniz varsa verin. Hadi, çabuk!

Bunun üzerine bezler, küçülmüş zıbınlar, gömlekler yağmaya başladı. Komisyonucununki şoförünkini göz hapsine almıştı. Şoförünki birkaç parça bezle çocuğunun iyice küçülmüş çiçekli bir entarisini verince, komisyoncununki,

— Al ebânım! —dlye pencereden seslendi—. Tut şunları..

Dört tane bez, iki gömlek, bir fanila, bir de eski popiyle beş lirayı pencereden göstererek, attı.

Şoförünki mosmor olmuştu. Kan tepesine sıçrayarak,

— Dur ebânım —dedi—, şimdi geliyorum.

Herkes merakla bekliyordu.

Şoförünki az sonra bir deste çamaşırla dışarı çıktı. Küçük kızının üç entarisini, iki donunu, dört gömleğini, iki çorabını, iki popisiyle on lira parayı ebânıma teslim etti.

Komisyoncununkinin aklından da yeni yeni bir şeyler geçtiyse de bu kadarının fazla olacağına hükmederek, aldırış etmez göründü.

Ebe sokağın köşesinden çıkınca, kulübe kapısında bekleyen çocuk:

— Ebânım teyze geliyor anne! — dedi.

Kadın hazırdı zaten. Rasgele çömeldi. Ebânım çocuğu oynamaya gönderdikten sonra kulübe kapısını örtüp, içeri girdi.

Sokakta kavga ve dedikodu dinmiş, antenler gerilmiş, arka sokaktan gelecek haber sabırsızlıkla bekleniyordu. Doğurmuş kadınlar kendi doğumlarını hayalliyor, karşıdan karşıya gözleriyle anlaşarak yüzlerini buruşturuyorlardı.

Şoförünki,

— Kapıya konacak şey değil! — dedi.

Bakkalınki,

— Ya ters gelirse? — diye sordu.

Ve rasgele konuşma başladı:

— Çok da fakirmiş. Ters gelirse ne yapar sahi?

— Parası yok ki ameliyat olsun.

— Zavallı kadın. Göz göre göre ölür.

— Fakir fıkarayı da hükümet düşünmeli kardeş! Parası yok diye göz göre göre ölmesi revâyı hak mı?

— Doğru. Sezariyen yapmak lâzım. Bizim akrabaların gelinine yaptırdılardı... Ama onlar çok zengin.

— Zenginliğe kalırsa... Bizim de öyle zengin akrabalarımız var ki...

— Ya bizim?

— Bizimkiler her yaz İstanbul'a giderler. Boğaz'da, Adalar'da köşk kiralar, avuç dolusu para verirler...

— Herkesin de zengin akrabaları var hanım. Bizimkiler taaa... Avrupa'lara giderler!

Mahalleli, akrabalarının zenginliğiyle övünen iki kadını bırakıp, fakir kadına döndü.

— Şu kadın hiç aklımdan çıkmıyor!

— Benim de.

— Kazasız belâsız doğurur işallah.

— İşallah ama... Hükümetin bir yeri olmalı, böylelerini orda doğurtmalı.

— Doğumevi var ya işte!

— Kâfi mi? Orda bile iltimas

— Sana doğru bir şey söyleyim mi? Fakir fıkara kısmı yaramazlık etmemeli. Hele kocan yok mu, fakir mi, doğurmamalı. Hükümet bir kanun çıkarıp, yasak etmeli!

— Hoppalaa... Bir bu eksikti. Zavallılar her şeyden mahrum zaten, bir de... Hem o kanunu çıkaranlar düşünmezler mi? Fakirlik Allah vergisi, günün birinde kendileri, yahut da çoluk çocukları fakirleşirse?

— Doğru, o sebepten...

— Sonra, nefis kardeş. Zenginin nefsi nefis de, fakirinki... Cenâballah köpeklere bile vermiş o nefsi!

Ufak tefek, sinirli bir kadın olan eskicininki,

— Nefsi vermek marifet değil —dedi—, ya derdi vermesin, ya da dermanını birlikte halk etsin!

Şıpıdık terliklerini bozuk parkelerde sürüye sürüye çekildi gitti.

Az sonra ebânım, ellerinin kanıyle, sokağa bir kahraman gibi girdi. Nefesler kesilmiş, gözler alabildiğine açılmıştı. Heyecandan sokağın kalbi duracaktı sanki.

— Ne oldu?

— Ne oldu ebânım? Kurtuldu mu?

Ebânım gülen gözleriyle, haber verdi:

— Nur topu gibi bir oğlumuz oldu!

Sokak sevinç gözyaşlarıyle çalkandı. Hele şoförün karısı! Çıplak ayaklarıyle fırladı, kaç vakittir küs olduğu komisyoncununkinin boynuna sarıldı, kadının yanaklarını öptü, öptü, öptü...

1952

SÜPÜRGECİ

Bir piyade erini hatırlatan açık hâki elbisesi içinde ufacık, ana caddenin kaldırımına dikilmişti: Bir elinde uzun saplı sokak süpürgesi, öbür elinde gene uzun saplı, kocaman küreği.

Önünden cadde akıyordu: Renk renk taksiler, irili ufaklı kamyonlar, otobüsler, at arabaları...

Bakıyor, görmüyordu. Altı ay önce gelmişti İstanbul'a. Dört aydan beri de bu işteydi. Belediye temizlik işleri süpürgeciliğinde.

Kulaklarına geçmiş kocaman kasketi altında geceyi düşünüyordu:

Seyit Çavuş bir şişe rakı açtırmıştı. Arkasından Onbaşı Muzaffer Efendi. Millet kafayı iyi bir çekmişti. Kendi içmezdi. Günah olduğundan değil, saygıdan. Çavuşunun, onbaşısının yanında kendi ne adam oluyordu da rakı içsin!

Lâkin iyi eğlenmişlerdi. Arnavut Mestan Ağa'nın, çaldığı bağlamayı, değil radyo, köydeki Topal Kadir

bile çalamazdı. Topal Kadir'in üstüne yok derlerdi bir de. Gelsinler de Mestan Ağa'yı görsünler! Allah izin verir de köye varırsa, «Topal Kadir de ne ki? diyecek Siz gelin de çöpçüler koğuşundaki Arnavut Mestan Ağa'yı dinleyin. Herif cesetten ruhu çekiyor tekmil!»

Küreğin sapını bıraktı, kasketini düzeltti.

Şaka maka, Topal Kadir'i de yabana atmamalıydı hani. Topal ayağının üstüne oturdu da bağlamaya yumuldu muydu... En biri Zeynel Ağa'nın düğününde... Lâkin ne rakı içmişti millet!

Burnunun direği sızladı.

Şuraya geleli altı ay olmuştu, dört aydır da şu işteydi, lâkin... Hâlâ Zeynel Ağa'nın düğünde giydiği yemenilerden alamamıştı. Zeynel Ağa'daysa, yemeni dedin mi çifte çifte. Kilot pantol, ceket, içlik miçlik buna keza. Herif atına atladı mı, yallah. İstese İstanbul'a bile gelebilir. gelebilir a, iş tutmıya değil, para yemiye!»

İçini çekti.

Zeynel Ağa'nın iş nesine gerek? Muhtarın oğlu. Çiftleri, çubukları, öküzleri, inekleri, tarlaları... Herif ellerini ardına koyup köy yerinde şöyle üç aşağı beş yukarı dolaştı mı, bakmayan mı kalırdı? İlle avratlar! Lâkin Zeynel Ağa'da da bıyık vardı hani. Salman Çavuş'unki gibi. Salman Çavuş fındıkla besliyordu. Zeynel Ağa da mı fındıkla besliyordu acep? Her halde. Kocabaşın Murat da bıyık büyütüyordu güya. Kıl kıl. Uyuz gibi. Bıyık dediğin...

Güldü. Kuvvetli güneş adi teneke dişlerini sarı sarı parlattı.

Çerezleri değişirken, Zeynel Ağa'nın düğününde, Kocabaşın Murad'ı amma da itelemişti ha!

— Ne gülüyon ayı?

Kendine geldi: Âmiriydi. Çöpçü Onbaşısı Salman Çavuş.

— Heç çavışım...

— Adam kendi kendine güler mi? Medeniyetsiz?

— Aklıma Murat geldi de...

— Hangi Murat?

— Bizim Murat Kocabaşın...

Salman Çavuş'un fındıkla besli simsiyah bıyığının uçları sinirli sinirli titredi.

— Mazife başında istemem bir daha! Geç mazifenin başına!

Geçmeden önce kasketini düzeltti. Sonra süpürgesiyle küreğini kaptı, uzaklaştı. On beş, yirmi adım... Durdu. Döndü, baktı: Salman Çavuş kaldırımdan aşağı kaz adımlarıyle gidiyordu.

Süpürgesiyle küreğini bıraktı.

— Geç mazifenin başınaymış... Geçmiyeceğim işte!

Geçmedi. Salman Çavuş'un inadına, dikildi kaldı. Bir ara baktı, karşı kaldırımdan Murat geçiyor, Kocabaşın Murat. Köylüsü. Seslendi.

— Murat lan Murat!

— Ne diyon?

— Gel hele...

— Ne var da?

— Bi soluk gel hele laan!

Kocabaşın Murat bu tarafa geçti.

— Ne diyon?

— Cuvaran var mı?

— Yok vallaha. Akşam muhabbette tükettiydik.

Güneşe karşı, duvarın dibine çömeldiler.

— Muhabbet de muhabbetti ha!

— Muhabbetimize hiç laf yok a, gün ışımadan kaldırmasalar adamı...

— Kaldırmasalar bir, bir de ne olsa adamın koynunda biliyon mu?

Kocabaşın Murad'a süpürgecilik yaramıştı. Haki elbisesine sığmıyordu. Kaba kaba güldü:

— Zilli mi?

— Zilli.

— Şoondan mı?

Karşı kaldırımdan sekerek giden sarı saçlı, körpecik bir kadını çenesiyle işaret etti.

— Ne diyon kardaş... Adamın canına can katar vallaha o zilliler!

— Katar ki katar.

— Muraat!

— Hı?

— Lokman Hekimin yi didiği bunlar mı ki?

Murat elini koynuna soktu, keyifli keyifli kaşınırken gözü taa aşağılardan hızlı hızlı gelmekte olan Salman Çavuş'a ilişince, keyfi kaçtı. Davrandı.

— Koç bıyık geliyor!

— Nirde?

— De ha!

Süpürgesiyle küreğini kaptı, uzaklaştı.

Beriki de kalkmıştı ama, kaçamadı.

Onbaşının aklı başka yerde olmalıydı, görmedi. Hızla geçip gidecekti. Beriki seslendi:

— Uğur ola onbaşım!

Onbaşı durdu:

— Ne var da?

— Nirye gediyon öyle yelli yelli?

— Nirye gettiğim üstüne mazife mi?

Süpürgeci arkasından kıskıs güldü:

— Cehennemin dibine get!

Tam bu sırada gözü orda, taksilerin vızır vızır gelip geçtiği asfaltın üzerindeki bir yığın at pisliğine ilişti. Salman Çavuş da onbaşıydı güya. Kaş çatmaynan, adam terslemeynen, bıyık büyütüp burmaynan onbaşı mı olabilirdi adam? Fışkıyı görememişti işte!

Süpürgesi, küreğiyle kaldırımdan indi.

Onu ordan alacaktı. Demin göremediyse, dönüşte görür, başlardı gene tatavaya. «Biz sizin gibiyken şöyle, biz sizin gibiyken böyle...» Alacaktı dönmeden ya, taksiler de göz açtırmıyordu ki!

Hamle etti, olmadı. Şoförler de bir azgındı ki. Dişlerini göstere, yumruk sallaya saliaya geçiyor-

lardı. Geçiyorlarsa ne olacak? Onların yüzünden azar mı işitecekti?

Yeni bir hamle!

Gene olmadı.

Kızdı.

Bir hamle daha!

Lâkin... Kafasından dünya silinmişti. Gözleri ordaydı, asfaltın üstündekinde. Almalıydı onu, mutlaka almalıydı. Hem de hiç vakit geçirmeden!

— Asfaltın üstündeki beygir fışkısını gormüyon mü ayı?

Döndü: Salman Çavuş!

— Görüyom, —dedi—, görüyom a...

— Dürtmedin onbaşım disene!

— Ne dürtmesi bire Salman Çavuş...

— Al onu ordan!

Bastı gitti.

Süpürgeci arkasından baktı baktı:

— Dürtmedin onbaşımmış... — diye homurdandı—. Senin gibi hayvan mıyım da...

Yeni bir davranış. Kırmızı bir taksi yalayıp geçti. Arkasından bir başkası. Yüklü bir kamyon. Bir otobüs. Bir hususî... «Ha bi soluk durun da işimizi gorek!»

Kafasından gene Salman Çavuş geçti koca biyığıyle.

Davrandı. Mavi bir taksi, sonra, yeşil, sonra kırmızı.

«... tüüü... İşimizi goremiyeceğik, ağnaşıldı. Ağnaşıldı ya, yüzü yüzülesice bu sefer sağlama dalımıza biner!»

Süpürgesi, küreğiyle beygir fışkısına kendini tam atarken, kırmızı bir taksi!

Yaşlı şoför arabayı tamirden yeni çıkarmıştı. Kafasında kaç gün, nereden nereye kaç sefer dolmuş yaparsa masrafını çıkaracağı... Âniden önüne çıkıverene çarpmamak için direksiyonu sağa kırdı,

sola kırdı, tekrar sağa. Şaşkın bir korna sesi, bir homurtu, arkasından bir toslama!...

Taksinin farı süpürgecinin uyluk kemiğinde parçalanmış, süpürge bir yana, kürek bir yana, süpürgeci bir yana gitmiş, taksi sağ ön tekerleğiyle kaldırıma çıkıp durmuştu.

İhtiyar şoför yere atladı.

— Sağ yaptım, sol yaptım, tekrar sağ. Nereye direksiyon kırdımsa karşıma çıktı! — dedi.

Nerdeyse ağlayacaktı.

— iki saat olmadı arabayı tamirden çıkaralı be yahu. Anam avradım olsun siftahım yok daha!

Bir kenarda kül gibi yüzüyle suçlu suçlu yatan süpürgesiyle, çatlamış uyluk kemiğinden habersiz, şoförü dinliyordu:

— .....çoluk çocuk ekmek bekliyor evde. Borç dersen gırtlakta. Ne yapacağım ben şimdi?

Süpürgeciyi omuzlardan, bacaklarından tutup taksiye kaldırdılar. Gözleri şoförde, şoförün yaş yaş parlayan kirpiklerindeydi.

Taksi hızla uzaklaştı.

Salman Çavuş'la Kocabaşın Murat kalabalığın arasındaydılar.

Salman Çavuş,

— Dalgacı... —dedi—. Kendi kendine gülen adamdan hayır mı gelir devlete millete?

Kocabaşın Murat sinirli sinirli,

— Geceleri koğuşta saz çaldırmayı yasak ettir beni dinlersen? — dedi.

— Niye?

— Niyesi var mı çavuşum? Uykusuz kalıyok bilâ mecburiyetsiz. Bugün onaysa, yarın bana, bürgün de sana!

Salman Çavuş'un bıyıkları dikildi.

— Geç mazifenin başına!

— Niye çavuşum, ne oldu da?

— Kendinizi bennen bir mi dutuyonuz?

Hastane koğuşundaki karyolasında sırt üstü yatıyordu. Gözlerini pencere camının ötesindeki dutun güneşte parlayan yemyeşil yapraklarına dikmiş, şoförü düşünüyordu: «... iki saat olmadı arabayı tamirden çıkaralı be yahu! Anam avradım olsun siftahım yok daha. Çoluk çocuk evde ekmek bekliyor. Borç dersen gırtlakta. Ne yapacağım ben şimdi?»

İçini çekti.

Mapise de atmışlar mıydı acaba? Mapise attılarsa çoluğu çocuğu ne yapardı?

İçeriye bir beyazlığın girdiğini hissetti. Başını çevirdi: Kara kuru bir hastabakıcı.

— Ablaa!

— Kim o?

— Izıcık gel hele!

— Izıcık mı? Azıcık desene. İstanbul kaldırımı çiğniyorsun... Ne var?

— O şoförü mapise attılar mı da?

— Ne şoförü? Ne mapisi?

— Dün beni depelediydi ya!

— Ne bileyim ben? Adam çiğniyeni affedecek değiller ya!

Bastı gitti.

Süpürgeci arkasından kaygılı kaygılı baktı. Sonra başını pencereye çevirdi. Camın ötesindeki dutun yemyeşil yaprakları güneşte parlıyordu.

Peki ama, şoförü mapise attılarsa, çoluğu çocuğu ne yapacaktı?

Gözleri doldu.

1955

HARİKA ÇOCUK

Bisküvi, çikolata, kâğıtlı şeker, zeytinyağı, sabun yapımevleriyle küçük tamir atelyelerinin yan yana odalarda bulunduğu, sefertasına benzeyen hanlardan birinin genzi tıkayan pis havası içinde ekmeğini küçücük pedalıyle kazanmaya çalışan bir arkadaşı görmeye gitmiştim. Bulamadım. Dönecektim ki, kapı yanında duran büyükçe bir tahta sandığın içinde onu gördüm: Peynir ekmekle domates yiyordu. Kirli, kıvır kıvır sarı saçları vardı. Makine yağiyle kararmış yüzü, içlerinden aydınlanan harikulâde yeşil gözleri...

— Matbaacı âbiyi mi aradınız?

— Evet.

— Az evvel kâat kestirmiye gitti. Gelecek.

Yanındaki boş bir tahta sandığı ters çevirip ikram etti:

— Buyurun, oturun!

Öyle tatlı bakıyordu ki. Oturdum. Ekmeğini bölerek uzattı. Aç olmadığımı söyledim.

— Yoksa elleri kirli diye mi?

— Yok canım.

— Bizim işde temiz kalınmıyor ki...

Tamir atelyelerinden birinde çıraklık ettiğini sanarak, sordum:

— Ne iş görüyorsun?

— Torna, tesviye...

— Ha?

Katıla katıla güldü.

— Kim duysa şaşıyor. Bu eylülde on ikiyi bitiriyorum halbuki...

— Yani, torna, tesviyeye ait her işi yapabilir misin?

— Ne var yapamıyacak? Babamın atelyesi vardı eskiden. Sabahları okula giderdim, öğleden sonra da atelyeye.

— Kaça kadar okudun?

— İlkin dördüne kadar.

— Sonra?

— Sonra annem öldü. İki kardeşimle ortada kaldık. Babam da kötü bir kadının peşine takılınca...

— Okulu bıraktın. Sever miydin okulu?

İçini çekti:

— Hem de nasıl!

— Ne olmak isterdin?

— Kaptan. Büyük denizlerde, dalgalı, korkunç denizlerde dolaşmak. Avrupa'ya, Amerika'ya gitmek. Üstüvayı geçerken vapurda eğlence gırla gidermiş. Doğru mu?

— Doğru?

— Sonra, Nevyork limanındaki hürriyet heykeli. Boyu kaç metre onun? Büyük mü?

— Bilmem.

— Robenson Krüzoe'yi okudunuz mu siz?

— Okudum.

— Issız adada nasıl da yaşayabilmiş. Değil mi? Böyle şey olur mu?

— Olmasa daha iyi değil mi?

— İyi ama, oluyor. Yahut da yazarı öyle düşünmüş. Ama iyi düşünmüş. Ne olursa olsun, aferin Robenson'a. Issız adada elini kolunu bağlayıp durmamış, hemen işe girişmiş. Marifet ölmemek değil mi? Yaşamak!

Makine yağlarıyle kirlenmiş mendilini çıkarırken, gözlerim tulumunun geniş cebindeki cam misketlere ilişti. O da bunun farkındaydı. Çıkardı, avucunda şıkırdatarak,

— Ne yapalım... —dedi—. İş, iş, iş... Bunalıyor insan. Paydoslarda Ateş Ali'yle oynuyoruz.

— Ateş Ali kim?

— Alt kattaki bisküvi yapımevinde çalışıyor. Bizim mahalleli. Her sabah işe birlikte geliriz. Benim annem yok, onun babası. Maça, sinemaya filan da beraber gideriz.

— Misketi mi çok seviyorsun, sinemayı, yoksa maçı mı?

— En çok maçı ama, hava alıyoruz...

— Niye?

— Numaralı tribün bize göre değil. Tekliği toka ettik mi, Teksas'a bırakıyorlar. Teksas'ta da boyumuz yetişmiyor. Stadyumu yaparken çocukları düşünmemişler!

— Siz de?

— Biz de sinemaya gidiyoruz Ali'yle çokluk... Tabî pazarları. Babam evdeyse, sabahleyin erkenden tüyerim. Doğru Şehzadebaşı'na.

— Değilse?

— Değilse tüymek olmaz. Su ısıtmak, yıkanmak, kardeşlerimi yıkamak vazifesi bana düşer.

— Kaç para kazanıyorsun tesviyecilikten?

— On lira haftada.

— Yetiyor mu?

— Bu pahalılıkta yeter mi? Başka atelyelerden yirmi beş lira veriyorlar ama, gidemiyorum.

— Niye?

— Usta babamın arkadaşı!

— İşde bir dalevere olmasın?

— Benim de aklıma gelmiyor değil ama, ne de olsa baba. Kötü şeyler düşünmek istemiyorum.

Dereden, tepeden uzun uzun konuştuk. Bu arada her gün, sabahın beşinde çalar saatin sesiyle uyandığını, gazocağına çaydanlığı oturttuğunu, bulaşıkları yıkadığını, çarşıdan ekmek peynir aldığını, altıya doğru kardeşlerinin karnını doyurup pek pek altı buçukta omuz omuza işçi kalabalığıyle vapura binip yedide Köprü'ye geldiğini, yediyi çeyrek geçe de atelyede işbaşı yaptığını öğrendim.

— Peki, ne olacak bunun sonu?

— Ne gibi amıca?

— Meselâ, bir imkân çıksa karşına. Tekrardan okula girip, sonunda da kaptan olmak ister miydin?

Peşin gözleri sevinçle parladı. Sonra sönükleşerek bir noktaya takıldı kaldı.

— Ha? ister miydin?

— İsterdim ama...

— Ama?

— Kardeşlerim... Babama güvenilmez ki. Düşer gene bir kötü kadının peşine...

İçimde bir damar sızladı.

—.....benden geçti. Kardeşim okuyor. Öteki küçük daha. Büyüyünce onu da okula vereceğim. Haftalığım elli olur o zaman her halde...

Birden sordu:

— Amıca.

— Ha?

— Benim boyum hep böyle kısa mı kalacak?

— Niçin? Büyümüyor mu?

— Annem ölmeden evvel duvara kurşun kalemiyle çizmiştim. Ölçüyorum. Hâlâ aynı yerde. Yoksa cüce mi kalacağım?

Dudaklarımdan çıkacak cevabı heyecanla bekliyordu ki, makine şakırtıları yüklü sıcak koridorun kirli aydınlığında iriyarı biri belirdi:

— Ayhan!

Onun da üstü başı, yüzü kir pas içindeydi.

Çocuk sandıktan fırladı:

— Buyur usta!

— Hâlâ karnını doyuramadın mı?

— Doyurdum.

— Doyurduysan, git de o borulara diş aç!

— Peki usta...

Beni unutmuştu bile. Koridorun kirli aydınlığında koşarak uzaklaştı. Dipteki atelyeden içeri girdi. Peşinden gittim. Atelye penceresinin kenarından heyecanla seyrettim: Boyu yetişmediği için ters çevrilmiş bir tahta sandığın üzerinden idare ediyordu makineyi. Makineyse, çocuğun emri altında munis bir hayvan kadar uysal, yere kıvrım kıvrım, pırıl pırıl demir yongalar döküyordu.

1955

HAMAM ANASI

O yoldan ne zaman geçsem, onu orda, onarılmakta olan ihtiyar caminin rüzgâr tutmayan merdivenlerinde oturur görürdüm; aklıma hemen, «Hamam anası» gelir. Hayatımda bir tek hamam anası görmediğim halde, şişirilmişe benzeyen bu yusyuvarlak Arap karısı bana hamam anasını hatırlatır.

Hamam anası nedir? Gerçekten var mıdır? Varsa nasıl şeydir? Bilmem. Böyle bir masalı nerde, kimden, kaç yaşımda dinlemişimdir? Bunu da bilmem.

Yazın koyu gölgesini caminin taş merdivenlerine salan ulu dutun altında, kışın rüzgâr tutmayan merdivenlerdedir. Siyah çarşafına sıkı sıkıya bürünmüştür. Şişirilmiş, somun gibi yanakları ve kara gözlerinin akıyle beyaz beyaz bakar. Dilenciye benzemediği için, sadaka verip vermemekte tereddüt edilir.

Onu ne zaman görsem, yalnız hamam anasını

hatırlamakla kalmam. Mısır ehramları ve bu ehramların yapılmasında çalıştırılan binler, belki de yüz binlerce emekçinin işgücüne insafsızca el koyan bilmem kaçıncı sülâleden hükümdarlar canlanır kafamda. Sanki o yıllarda yaşamışımdır. Ehramların taşlarını yontanlarla ahbaplık etmişim, bu taşları çıplak sırtlarıyle taşıyan, yerlerine yerleştiren, harcını karıp, taşıyanlarla kızgın Afrika güneşinde yanmışımdır. O kadar ki, bu işçiler arasında dev yapılı, kuzgun karası bir Habeş işçi de vardı. Ehramlara çıkarılmakta olan taşlardan birinin altında kalarak ezildi. İyi delikanlıydı, hoş delikanlıydı. Paydoslarda sırtını bir hurma ağacına dayar, yanık Afrika türkülerini söylerdi. Hatta sırtında, kapanmış kırbaç izleri bulunmasına kulak asmaz, ekmeğini beyazlarla paylaşırdı.

Bu kadın, cami merdiveninde oturan Arap karısı, onun nikâhlısıdır işte. Beş bin, altı bin, yedi bin yıldan beri yaşıyor. Ben de yaşıyorum o zamandan beri ama, birbirimizi görmeyeli çok oldu. Beni unutmuştu. Ben de onu unutmuştum. Şimdi, şurda caminin rüzgâr tutmayan taş merdiveninde görünce tanıdım. Ama o beni tanımadı, görmedi ki tanısın. Yanına gidip kendimi tanıtsam, hele kocasını sorsam, başlar ağlamaya. «Ah o Tutankamon, der. Allah ona rahat yüzü göstermesin!»

Eşelesem, Tutankamon'la ne alışverişi olduğunu sorsam, iki gözü iki çeşme, başlar İzis'li, Oziris'li, Apis'li bir şeyler anlatmaya. Binlerce yıl öncenin Mısırcasıyle konuşur.

Ne dediğini anlamam, ama ne demek istediğini bilirim:

Ehramlardan birinin tam tepesine iyice yerleştirilmek istenen zırıtlı bir taş yerinden fırlayıp, kocasını ezmiş. Kadın o gün bu gün bir daha evlenmemiş. Gitmiş hükümdar Tutankamon'dan kocasının diyetini istemiş. Hükümdar, «Ne?» demiş, «diyet mi? Ne demek o?»

Kadıncağız anlatmaya çalışsa da, hükümdar bu, dertlinin derdinden ne anlar? Gürlemiş:

«Yıkıl karşımdan!»

Çok açık bir haksızlıktır bu. Arap karısı yıkılmış karşısından, fakat yılmamış, vazgeçmemiş davasından. Hükümdarı Allaha havale etmiş. İddiasına göre, Mısır medeniyetinin yıkılması, hükümdarın bu haksızlığındandır. Günün birinde Tutankamon'un anasından emdiği süt burnundan fitil fitil gelecek. Kadın hep bu yüzden Musa'yı beklemiştir. Musa'ya da şikâyet etmiştir Tutankamon'u. Kocasının öcünü alabilmek için peşin Musevî, sonra İsevî olmuştur. Muhammed'i beklemesinin sebebi de budur. Bedir gazvesinde Müslüman askerlere su taşımış, «Lı lı lı!» diye bağırarak onları teşci etmiştir.

Ali onu uzun uzun dinlemiş, sabır tavsiye etmiş. Eğer şehit edilmeseydi, Tutankamon'dan hesap soracağa benziyordu.

Muaviye'yi hiç bir zaman sevemedi. Hele Yezid'i, asla!

Sonraları Arap ordularıyle köhne Bizans'ın sağlam surlarına dayandı. Galata'daki Arap camisinin avlusunda askerlere un çorbası kaynatan odur. O gün, bugün İstanbul'da kaldı. Fatih'in atının nallarını öptü. Bizans hamamlarında Fatih'in yorgun askerlerinin arkalarını keseledi, buzlu şerbetler ikram etti onlara.

Bütün bunlar niçindi?

Tutankamon'dan hesap sorabilmek için!

Fatih Sultan Mehmet «Boş bir zamanda uğra!» demişti. Boş zamanı olmadı. Günün birinde göçüp gitti. Ondan sonra gelenler pek ilgilenmediler. Dilekçesi Kubbealtı'na havale edildi. Hâlâ ordadır.

Fakat bekliyor. Sabırla, kinle, inatla bekliyor. Biliyor ki, bir gün gelecek, o gün bütün dilekçeler

hasır altından çıkacak, asırların tozu altında kalmış haklar sahiplerine iade edilecek.

Bu sabah rastladım ona. Bana gene bütün bunları hatırlatarak, oturuyordu. Yanına yaklaştım. Hiç de âdetim olmadığı halde, beş kuruş sadaka etmek istedim. Yüzüme hınçla baktı, sanki,

«Sadakaya ihtiyacım yok. Ben Tutankamon'dan hakkımı söküp almak için bekliyorum!» demek istedi.

Kim ne derse desin, bu sabırlı kadın günün birinde Tutankamon'dan hakkını alacak, asırlardır çektiklerini onun hükümdar burnundan fitil fitil getirecek!

Ben buna inanıyorum.

1955

NERMİN

Sabahleyin kocası gene her günkü gibi, büyük şehrin apartman, tramvay, otobüs taksi kalabalığı içinde, evinin yitirdiği ekmeğini aramaya gitmişti. Karısını uyandırmaya kıyamadan, aç acına!

İşsiz kalalı beri avurtları büsbütün çökmüştü adamın. Çenesi sivrilmiş, tatlı elâ gözleri sönükleşmişti. Düşük omuzlarıyle akşamları evine elleri boş döndükçe, Nermin'in içi parçalanıyordu. Kocası evinin ekmeğini olsun getirememenin kahredici utancı içindeydi. Bir şey söylemiyor, hiç bir şey söylemiyor, hatta bütün dalgınlığına rağmen arada gülümsemeye çalışıyordu ama, kahrolduğu belliydi. Her gün biraz daha düşen omuzları, çöken avurtlarından belliydi, ferini kaybeden elâ gözlerinden belliydi bu. Öyle anlıyordu ki Nermin bunu!

Biliyordu kocasının daha pek çok akşamlar elleri boş döneceğini. Elleri boş dönecek, tek kelime söylemeden geçecek bir kenara, başını avuçları içi-

ne almasa bile, gözleri değişmez bir noktaya takılıverecekti.

İçini çekti.

Çalıştığı zamanlar ne iyiydi! İçkisi, sigarası vardı ama, hiç bir zaman zulmetmezdi evde. Elâ gözleri kuvvetle parlar, türküler, şarkılar gırla gider, küçücük kızını tavana atıp atıp tutardı.

Ya böyle günlerin geceleri!

Genç kadın yastığa dirseğiyle dayanmış, kocasının eve sarhoş döndüğü geceleri düşünüyordu. Nasıl şahlanır, evleneli dört yıla yaklaştığı halde, nasıl balaylarında olduğu gibi kuvvetle sarar, her tarafını çürük içinde bırakırdı.

— Anneeee!...

Döndü; kızı. **Babasını hatırlatan tatlı elâ gözleriyle** gülüyordu. Yatağından aldı. Öptü.

— Baba ditti? — dlye sordu.

— Gitti yavrum. Mamma getirmlye gitti!

— Mamma? Bana?

— Sana ya.

Del baba, del, del, del!

Yumuk avucunu açıp açıp kapayarak babasını çağırıyordu.

Nermin ıslak kirpikleriyle kızına bakıyor, kaç vakittir karar vermekte tereddüt ettiği şeyi düşünüyordu. Karar vermeliydi artık. Bir parça da kendi denemeliydi şansını. Sabahın erken saatlerinde telâşlı adımlarla parkeleri çiğneyerek işe koşuşanlar da kendi gibi ana kuzularıydı. Trikolarda, çorap atelyelerinde iş olduğunu söylemişti komşunun kızı. Vermeliydi kararını, vermeliydi artık!

Akşam kocası gene düşük omuzlarıyle, elleri boş dönünce, kahırlı olmamasına bilhassa dikkat ettiği, yumuşacık sesiyle,

— Yarın işe gidiyorum... dedi.

Adam şaştı:

— Ne işi?

— Çorap ateiyesinde çalışacağım. Bir parça da ben denemek istiyorum şansımı!

Adam cevap vermedi. Karısını çalıştırmak zorunda kalmanın azabıyle büsbütün kahrolarak, gözlerini hep o değişmez noktaya dikti. Karısını çalıştırmak!» ayıpların en büyüğüydü onca. Aldığı terbiye, telâkkiler...

Ertesi sabah adam uyandığı zaman genç karısının yokluğunu dehşetle gördü. Gırtlağına bir şeyler takıldı, yüreği kabardı. Yıllardır kemikleri sürmedenlik olmuş dedesi, haminnesi, babası, sonra yakın akrabaları içinden bakıyor, «Ayıp, çok ayıp!» diyorlardı. «Karını işe gönderdin ha? Bizim şerefimizi olsun düşünmedin mi?»

Düşünmez olur muydu? Düşünmüştü ama, başka çare var mıydı? Dünya onların bildiği dünya mıydı? Devirler o devirler miydi?

Kızı «Anneee!...» diye uyandığı zaman, yanında babasını buldu.

Nermin o sıra, komşunun kızıyle bir saatin önünden geçiyordu. Saate baktı, kızını hatırladı. Kızı tam da bu saatte uyanır, «Anne!» diye seslenirdi.

— Yavrum... — dedi.

Komşunun kızı teselli etti. Yanında babası vardı. Düşünecek bir şey yoktu ki. Kendilerinin yerinde olsa ne yapardı ya? Kaptan babaları sefere çıkıp bir daha dönmediği yıllar... Birbirlerinden ikişer yaş farklı, üç kız kardeşmişler. Annelerinden başka hiç kimseleri yokmuş. Anneleri gün ağarırken işe gider, gece yarıları dönermiş...

Nermin'in işittiği yoktu.

— Babası çiş tutsa bari... — diye mırıldandı.

— Tutar Nermin abla, meraklanma!

— Çiş tuttuktan sonra da arkasına bir şey giydirse...

Şayet ihmal edilirse, çocuğun soğuk alacağı-

nı, önlenemeyen hastalığın ilerleyeceğini, günün birinde de...

Alıştı. Kocasını ve çocuğunu bırakıp, erkenden işinin başına gitmeye, kocaman ütünün ve pencereden vuran kızgın haziran güneşinin hamama çevirdiği daracık odada yüzlerce çorabı ütülerken kan ter içinde kalmaya, kan ter içinde kaldığı halde bitişik atelyedeki Hayganoş'un anlattıklarına kahkahasını basmaya alıştı. Otuz beşlik Hayganoş ömür karıydı. Şen şakrak, dalgacı... Bütün gün kafayı çekip, akşamları da sızıveren kocası öldükten sonra Mari teyzesinin sözüne uyarak bir daha evlenmemiş, fabrikaya girmiş. «Pişman değilim,» diyordu. «Evlenip de ne diye bir kılkuyruğun tahakkümü altına gireyim?»

Girmiyormuş. Gözüne kimi kestirirse, canı kimi isterse onunla. Bugün mavi gözlü, yarın kara, öbür gün elâ. İnsan her gün aynı yemeği yemekten bile bıkar!

Nermin kahkahalarla gülüyordu ama, Hayganoş gibi kocası için, «Kılkuyruk» diye düşünemiyordu. Kocası, Hayganoş'ün ölen kocası gibi içip içip sızmaz, çıldırtırdı karısını.

Onun için, seve seve çalışıyordu. Evinin ekmeği, katığı, kocasının içkisi, sigarası için. Ah bunları kazanabilse de, kocasının içki sofrasını eliyle hazırlasa!

Asık yüzlü mahalle bakkalından da çekinmiyordu artık. Çalışıyordu. Borçlarını ödeyecekti. Bir sabah geçerken,

— Çalışıyorum. Borçlarımı tamamen ödeyeceğim! —dedi—. Kocama sigara vermemişsin, ver!

Bakkal,

— Haftalık kaç? — diye sordu.

Attı:

— Elli lira!

Bakkalın yüzü güldü. Ayda iki yüz lira kazanabilecek bir müşteriye sigara da verebilirdi, rakı da.

— Peki... — dedi.

Nermin dükkândan gururla çıktı ama, haftalığının kaç lira olduğunu bilmiyordu henüz. İşe başlayalı dört gün olmuştu. Sormak ayıbına gidiyordu. Ama gördüğü iş de ağırdı doğrusu. Bütün gün, güneş ve ütünün hamama çevirdiği daracık bir odada tepeden tırnağa kadar çalışmak karşılığı... Belki de altmış, yahut yetmiş lira. Yetmiş lira olsa, bir de radyo alırdı evine! Radyo.. Pırıl pırıl, şipşirin, ufacık bir radyo! Ayda yirmi beş lira taksitle veriyorlardı. Kocası kim bilir nasıl sevinirdi!

Hafta sonunda paralar verilmeye başlandı. En yeni işçi olduğu için, en sonra alacaktı. Çalıştığı atelyenin kapısından şöyle bir baktı: ismi okunan her işçi gidip kâtibin masası üstündeki bordroyu imzalıyor, sonra da mavi zarf içindeki parasını alıyordu. Sıra kendisine gelinceye kadar işinin başında kaldı. Aklında küçücük, pırıl pırıl radyo. Radyoyu alıp eve koşuyor. Kocası şaşıyor. Hatta, geçerken bakkaldan bir şişe de rakı alıyor. Yemeklerini güle, söyleye yiyorlar... Akşam da...

— Nermin!

Gitti Bordroyu ötekiler gibi imzaladı, zarfı aldı atelyeye döndü. Heyecanla açtı. Fakat hayret! Gözlerine inanamıyordu. Bir yanlışlık olacaktı, mutlak bir yanlışlık. Yoksa koskoca bir haftada on iki buçuk lira?

Elinde zarf, kâtibin yanına koştu.

Kâtip zarfı aldı, bordroda adını buldu. Hesapladı. Hiç bir yanlışlık yoktu.

Koca yapı Nermin'in tepesinde fırıl fırıl dönmeye başladı.

— Altı gün, sabahın altısından akşamın altısına kadar, koca günde...

Kâtip bordroları toplarken,

— Ne olacaktı ya? —dedi— Elli lira mı verecektik sana?

Zarif, pırıl pırıl radyo kafasının içinde korkunç bir hızla gerilere doğru kayarken, asık yüzlü bakkal sarı defterini açmış, hain hain bakıyordu.

1953

BURHAN BEY

Kimya dersinde bir gün kapı sertçe vuruldu. Sertçe, yani herhangi bir amirin vuruşuyle... İçeriye kerli ferli bir zat girdi. Adamın kalıbı kapıya vuruş şekline uygun düşüyordu. Öyle ki, başta kimyacı, bütün sınıf müfettiş sanmıştık. Lâcivert elbisesi, kolalı yakası, brinyantinli saçları, eldivenleri...

Öğretmen,

— Dikkaat! — dedi.

Sınıf gürr diye ayağa kalktı.

Kerli ferli zat, giyinişinin gerektirdiği soğuk ciddîlikle sınıfa döndü, müfettiş, işinin ehli bir müfettiş gibi eliyle «Oturun!» diye işaret ettikten sonra, kendisini öğretmene tanıttı:

— Bendeniz «...» okulundan naklen geliyorum efendim!

Başta öğretmen, bütün sınıf soğuk bir şok geçirdik. Bu bey, bu beyefendi, bu müfettiş kılıklı adam bir öğrenciydi!

Kimyacı hayretler içinde, sordu:

— Demek öğrencisiniz?

— Öğrenciyim efendim...

Sınıf müthiş kahkahasıyle top gibi patladı. Kimyacı, kimyacının aksiliği, kahkaha değil, usullacık da olsa gülünmeğe ifrit oluşu falan unutulmuş, kasıklar bastıra bastıra gülünüyor, tepiniliyor, hatta bir kısım öğrenciler havlıyorlardı.

Kimyacı bile gülüyordu.

O, yani sayın bay yapılı yeni öğrenciyse hep o buz gibi ciddîliği içinde...

Bir ara sınıfa döndü, iri mahmur gözlerini öfkeyle değil, hayretle açarak,

— Kahkahalarınızın sebebini anlayabiliyorum efendim... — dedi.

Ta arkadan bir ses,

— Amma da anlayışı kıtmışsın ha! — dedi.

Bir başkası,

— Bu kalıp kıyafette öğrenci olur mu Allahsız?

— Eğitim müfettişine benziyorsun!

—

—

Kahkaha, tepinme, havlamalar sürüp gidiyordu. Kimyacı sonunda kendine geldi:

— Kâfi!

Sınıf ağır ağır sustu. Yeni öğrenciyse, bebekleri gri, iri mahmur gözlerini önüne indirmişti.

O günden sonra adı «Asılzade»ye çıktı. Büyük toprak sahibi bir avukatın gak dedikçe et, guk dedikçe suyla, binbir naz, niyazla yetiştirilmiş biricik oğlu olduğunu çok sonra öğrendik. İyi giyinir, bol para harcardı. İlk günlerdeki ciddîliği de erimiş, yerini hain, hoyrat, iğneleyici, patavatsız bir içtenlik almıştı. Tornistan bir ceket, tabanı delik postallar, kol ağızları tiftiklenmiş bir pardesü, ipe dönmüş bir kravat onun için dehşetli birer alay konusuydu. Fakir öğrencileri yanına sokmaz, elinin tersiyle ko-

vardı. Bir gün, neden böyle davrandığını sormuştum. «Elimde değil monşer!» —demişti—, Tabiat meselesi, Pislik, yokluk, sefaletten nefret ediyorum!»

— «İyi ama —demiştim—, hiç kimse isteyerek sefil olmaz!»

Umursamamıştı bile:

— «İşin bu yanı hiç mi hiç ilgilendirmez! İsteyerek, istemeyerek. Bence önemli olan, sefil olmamak. Sefil olmamak içinse elden gelen yapılmalı. Altta kalanın canı çıksın...»

Derslerle arası alabildiğine açıktı. Sınıfın en arka sıralarından birinde, bütün ders boyunca, ya önünde ayna, elinde tarak, ya da moda dergilerini karıştırırdı.

Bir gün hiç hesapta olmayan bir şey: Cebirci derse kaldırmak istedi. Asılzade zorla sığdığı sırasında ayağa kalktı.

— Buyurun efendim...

— Geç tahtaya!

— Ben mi?

— Hayır zâtı-âliniz!

— Estağfurullah...

— Evet evet, zat-ı âliniz. Tabiî zahmet olmazsa...

— Rica ederim...

Sınıf gine top gibi patlamıştı müthiş kahkahasıyle. Bu müthiş kahkahalar zaten sınıfı sık sık patlatır, sınıf dakikalarca bir kol çengi, bayram yerine dönerdi.

Asılzade bir türlü tahtaya geçmiyordu.

Cebirci gayet ciddîydi:

— Neden tahtaya geçmiyorsun?

O, gri bebekli mahmur gözlerini süzerek,

— Beni mazur görün bugün efendim... — dedi.

Öğretmen şaştı:

— Sebep?

— Hazırlıklı değilim de..

— Allah Allaaaah?

— Evet, maalesef...

— Ya ben zât-ı devletlerine not vermek zorundaysam?

Asılzadenin de tepesi atmıştı:

— Sifırı basarsın birader!

Gerçekten de, öğretmene, «birader» diyecek yaştaydı. Bir kere, sınıfın en yaşlısının bile ağabeysi durumundaydı. Kalın boynu, kırmızı yanakları, geniş omuzu, yürürken döşeme tahtalarını gıcırdatan ağır gövdesi...

Öğretmenlerle, hatta öğretmenlerin en öfkelisi, değil sınıfı, okulu bile titreten fizikçiyle dahi senli benliydi.

Bir gün de, galiba tarihçi,

— Peki —demişti—, ne olacak senin halin?

Asılzade omuz silkmişti:

— Valla ben de bilmiyorum.

— Sen öğrenci değil misin?

— Ne sayarsan say birader...

— Birader mi?

— Ağabeyim değilsin herhalde...

— Küstah!

— Bana mı söylüyorsun?

Sınıf donmuştu. Asılzade sırasından ağır ağır kalkmış, elleri arkasında, öğretmenin yanına gitmişti. Soluğumuzu kesmiş, gözlerimizi dört açmıştık. Elinden bir kaza çıkacağa benziyordu. Öğretmen de sapsarı kesilmişti.

O, öğretmenin tam karşısında durdu:

— Küstah sensin!

Sınıftan çıktı gitti.

Gidiş o gidiş. Aradan yıllar geçti. Galiba onaltı yıl. Güneşli, pırıl pırıl bir nisan günü onu birden karşımda buldum. Kötü bir kasket altında, makineyle traşlı başı, harap üstü, berbat pabuçlarıyle. Nerde o sağlık fışkıran kıpkırmızı yanaklar, döşemeleri gıcırdatan besili, ağır gövde... Yüzünün sarılığı, avutlarının çöküklüğü, her şeyiyle zavallıydı.

Beni tanıdı:

— Evet beyefendi... demek yıllardan sonra sizinle...

— Karşılaşmak varmış kaderde Burhan bey. Fakat siz...

Hıçkırır gibi,

— Ben —dedi—, evet ben... İşte gördüğünüz gibi!

— Peki ama...

Sözümü kesti:

— Uzundur.

— Çok merak ediyorum...

Gözleri daldı. Uzun uzun düşündü, sonra dudağını kemirerek başladı:

— Bu kılıktaki birinden nefret ederdim değil mi? Altları delik postallar, tornistan bir ceket, kolları tiftiklenmiş pardesü... ben şimdi bu haldeyim. Neden mi? Basit: Peder sizlere ömür. Valde hâkeza. Peder ve valdeden ne kaldıysa paraya tahvil edip...

Birden sordu:

— Sizin peder bey sıhhat ve âfiyetteler mi?

— Sizlere ömür.

— Valde?

— O da maalesef...

Gri gözbebeklerinde sevinç şimşekleri,

— Yaa? Demek siz de benim gibi? Peki ne işle meşgulsünüz?

— Hiç. Küçük bir memurum...

Sevinci arttı:

— Küçük bir memursunuz demek? Oh oh... Neden küçük?

— Büyüğü elime geçmediği için Burhan bey!

On altı yıl önceki alaycılığına dönmüştü:

— Harika!

— Niçin?

— Zekânızın kıvılcımı olan esprileriniz...

— Evet?

— Ceketiniz de tornistan galiba?

— Tornistan, evet.

Tıpatık onaltı yıl önceki gibi sertleşti:

— Tornistan ceket giymeğe utanmıyor musunuz?

Tepem atmıştı:

— Senin kılığın benden beş beter!

Gözlerindeki pırıltı söndü, kederlendi. Nerdeyse ağlayacaktı:

— Bana bunu hatırlatmamalıydınız?

— Siz? Siz ya?

— Ben sadece sizden bahsettim.

— Ben de sizden!

— Konumuz ben değil, sizdiniz.

— Tuhaf.

— Evli misiniz?

— Evet.

— Çoluk çocuk?

— Ellerinizi öperler.

— Peki, maaş? Maaşınız ne kadar?

Söyledim. Gözleri dehşetle büyüdü:

— Facia! Buna rezalet derler, felâket derler, felâket-i uzma derler beyefendi. Sorarım, bu rezalete neden meydan verdiniz?

— Anlamadım. Hangi rezalete?

— Bu kadarcık maaşla ev bark sahibi olmağa...

— Ben bunu rezalet telakki etmiyorum ki...

— Edeceksiniz, mecbursunuz buna beyefendi!

— İyi ama, siz? Siz ne vaziyettesiniz?

Mosmor kesildi:

— Az önce de belirtmiştim beyefendi, konumuz ben değil, siz. Mamafih, madem ısrarla beni eşeliyorsunuz anlatayım: Pederden kalanları nakde tahvil ve bir fabrika macerası. Sonum hüsran oldu. Oldu ama, yaşadım beyefendi, mükemmel, mükellef yaşadım ilk zamanlar!

Gözleri alev alevdi:

— harikulâde kadınlar, viski, şampanyalar... Hususî arabam, şoförüm... şimdi de görüyor-

sunuz. Küçük, küçücük bir memuriyet olsun bulamıyorum. Çünkü küçük memurluk da bir şeydir. Onun da kendine göre ihtisası vardır. Bense, küçük memurların bilmesi gereken bilgilerden mahrumum. Bırakın beni, size bakalım. Sizin haliniz cidden acıklı...

Şöyle bir düşündü, sonra,

— Size bol maaşlı bir başka iş bulmalıyım. Durun, aklıma geldi... —İç cebinden çıkardığı kartını uzattı—: Alın bunu. «.....» şirketine gidin. Murat beyi bulun, verin kartımı. Arkasına yazıyorum. Boş çevrilemeyeceğinizden emin olabilirsiniz...

Kartının arkasına eski harflerle bir şeyler yazdı. Laf olsun diye aldım O, «Beni sorarsa, Avrupa gezisine çıktığımı söylersin..» dedi. Dedi ya, «Kelin merhemi olsa kendi kullanır» diye düşünüyordum.

Üç gün sonra şirkete, laf olsun diye, gittim. Kartı verdim. Murat bey aldı, almasıyla da yerinden fırladı:

— Burhan bey, Burhan beyefendi? Nerdeler? Nerdeler kendileri? Çoktandır kaybettik. Sohbetlerinden mahrum kaldık...

Sonra?

Sonra da şaşılacak şey: Çalışmakta olduğum yerden elime geçen paranın üç katı maaşla, daha hafif bir iş verilmesin mi?

Haftalarca sonra Burhan beyle gine karşılaştık. Anlattım. Sevindi. Sonra da sigara istedi. Paketi uzattım. Bir tek sigara aldı. Paketin kendisinde kalmasını rica ettimse de almadı. Kaçarcasına uzaklaştı daha sonra.

BEYE KAPIYI GÖSTER

Gecenin ileri bir saatı.

Genç adam, pantolon ceplerine sokulu elleri, darmadağın saçlarıyle ilerlemektedir İstiklâl caddesinde. Kaldırımlar omuz omuza. İrili ufaklı, allı, yeşilli, sarılı morlu ışıklarıyle reklamları dükkânların...

Sinema kapıları tıklım tıklımdır ve mavi şimşekler çakmaktadır troleybüs tellerinde.

Genç adam görmüyor bütün bunları. Pantolon ceplerine sokulu elleri, darmadağın saçlarıyle ağır ağır yürüyor. Açtır. Ama kendi açlığından çok evdekilerin açlığı. Ne diye, ne diye Anadolu şehirlerinden birindeki ondurmasa da, öldürmeyen işini bırakıp, bu büyük şehre gelmiştir sanki? İyi kötü bir aylığı vardı. Bu aylıkla çocuklarına et, domates, patlıcan getirirdi zaman zaman, ama ekmekleri hiç eksik olmazdı. Hatta ayda bir de olsa çoluk çocuğunu alır, çay bahçesine bile giderlerdi. Şimdi? Şimdi

Kasımpaşa'daki bir arkadaşının evinde, ufacık bir odaya sığınmışlardı. Kira bile veremiyor. İşi gücü, maaşı falan yoktur ki versin!

— Uğurlar olsun Nejat. Nereye böyle dalgın dalgın?

Durdu. Bir arkadaşı. Sirkeci'de ayak İşleri yaptığını söylemişti. Anadolulu mu olur, turist mi, kim olursa olsun, ellerinden aldığı malları verdiğinin birkaç katına satıp sırasında dünyalar kadar kazanan, işi tıkırında biri. Sarhoş da:

— Ha? Nereye?

Genç adam sıkıntıyla:

— Hiç —dedi—. Dolaşıyorum...

— Hâlâ bir iş bulamadın mı?

— Maalesef...

Genç adamın koluna girdi:

— Haydi bir yerlerde ikişer kadeh atalım...

Evdekilerin sabahtan beri hemen hemen hiç bir şey yemeyişleri, geceyarısı eve gine elleri boş dönmek zorunda kalacağı, içindeki karanlıklar...

Arkadaşı çekti kolundan:

— Yürü yahu. Kötü kötü düşünceler hiç bir şeyi halletmez!

Biliyor. Sadece düşünmenin, hem de kara kara düşünmenin hiç bir şeyi çözümlemeyeceğini ondan daha iyi kim bilebilir? Kimse bilemez ama, elinde değil. Bir tortudur işsizlik düşüncesi içinde, yüreğinin ortasına gelip oturmuştur. Onu ordan atamaz, elinde değil!

Bir sokağa saptılar, sonra bir başka sokak. Daha sonra da kanatları artlarına kadar açık bir kapıdan daldılar bol, çiğ ışıklı bir meyhane. Eski, çok eski İstanbul'lardan, belki de İstanbul'a Kostantinopolis dendiği günlerden, yani eski Bizans'tan kalma bir yer. Genç adam çevresine dalgın dalgın bakınırken, mermerde parçalanan bir billur avizeyi hatırlatan çığlıklar, kahkahalarla kendine geldi. Zilzurna

bir alay sarhoş, masalardan birinde kaynaşıp duruyordu. İçlerinden biri seslendi:

— Hidayeeetl

Genç adamın arkadaşı da görmüştü onları, koştu masalarına:

— Vaaay doktorcuğum. Siz burada ha?

— Tabiî yahu. Gelsene!

Hidayet, genç adama baktı:

— Yalnız değilim ama, arkadaşım da var...

— O da bizden mi?

— Tamam!

— Gelsin yahu, başımızın üstünde yeri var!

Sonra,

— Biz, siz burda... onlar nerde? — dedi.

Hidayet,

— Boşver onlara... Sizin ve bizim ayarımızda olmadıkları için ordalar!

Kahkahalar hava fişekieri gibi patladı alkol ve cıgara dumanı yüklü eski Bizans meyhanesinde. Genç adam gülmiyordu, gülemiyordu. İçinden gelmlyordu ki. Sonra ne demekti «Onlar?» Onlar'la kimleri anlatmak istemişlerdi?

Sıkını içinde dikilirken, doktor,

— Otursanıza kardeşim... — dedi.

Oturdu. Oturmadı, ilişti iskemlenin kıyısına. Hidayet'ten başkasını tanımadığı bu neşeli insanların arasında ne işi vardı? Şu anda evdekiler kim bilir nasıl bekleşiyorlardı evin reisini. Koynu koltuğu paketlerle gelecek, evden içeri sıcak ekmek kokusu salacaktı. Günlerdir bunu öylesine beklemişlerdi ki karısı, üç çocuğu. Çocuklardan ikisi sekiz, on yaşlarında. Ama kundaktaki? Anasının kuru memesini hırslı hırslı çekiştirip sonra da çığlığı basan, karnı doyunca da keyifle ağulayan kundaktaki...

— Hemşerim ne düşünüyorsun kara kara?

Kendine geldi. Doktor'du soran. Alttan, üstten inceltilmiş kırçıl bıyığı, tulum tulum gözaltlarına

rağmen yerinde duramıyor, kahkahasını salıvermek için bahane arıyordu.

Hidayet kısaca,

— Uzun zamandır işsiz de... — dedi.

Doktor şaşılacak, hiç duyulmamış bir şey işitmişçesine,

— Yaa! —dedi—. Peki, niçin işsizsiniz?

— Anadolu'dan yeni geldi. Malum ya, arka meselesi...

— Tahsiliniz delikanlı?

— Liseden ayrıldım.

Doktor'un sanki birden olanca neşesi uçup gitmişti. Sarhoş bakışlarını önüne indirdi, dişlerini gıcırdattı kötü kötü, sonra kadehine silme rakı koyup birden dikti. Masada ağır bir sessizlik başlamıştı. Anlaşılıyordu ki kırçıl Doktor, güler, neşelenirse masa da gülüp neşeleniyor, o durgunlaşırsa masada durgunlaşıyordu.

Neden sonra gine sordu:

— Çoluk çocuk var mı?

— Var... —dedi genç adam—. Üç tane...

— Ev kira mı?

— Kiradan da beter.

Anlatmağa başladı: Daracık bir odada sığıntıydılar. Ev sahibi eski bir arkadaşıydı ama, annesi, karısı, çocukları rahat vermiyorlar; vara yoğa karısıyle kavga ediyor, çocukları çocuklarını dövüyorlardı. Tuvalet kilitlenir mi? Kilitliyorlardı!

Doktor mahvolmuştu sanki. Omuzları düşmüş, gözlerinin altındaki tulumlar daha da sarkmış, daha da morarmışlardı. Kadehine gine doldurdu rakıyı, dikti tepesine. Zaten sarhoştu, silme iki kocaman kadeh rakıyla sarsıldı.

Neden sonra başını ağır ağır kaldırdı. Genç adama grileri pörsümüş gözbebekleriyle şeşbeş bakarak,

— Ve biz, yani ben... bu korkunç modern dra-

matlk karşısında eşşekler gibi içip, felekten kâm alıyoruz!

Masayı şiddetle sarsarak fırladı. Pantolonunun arka cebinden çıkardığı maroken portföyünden zarif kartını uzattı:

— Al bu kartı... —dedi—. Yarın sabah, onda, on birde falan değil, sekizde, hayır hayır yedide, altıda, beşte, dörtte adresime gel. Kapım kapalıysa zile bas, uzun uzun bas. Beni, hemcinsinin korkunç sefaleti karşısında kafa çeken ben Neron bozuntusunu uyandır ve...

Sendeledi. Tutunmasa yuvarlanabilirdi.

— Ve... ve beni en kutsal vazifeme davet et!

Emretti:

— Garson, gel buraya!

Başta meyhane sahibi, üç garson koştular:

— Buyrun doktor bey, emredin!

— Bu masayı olduğu gibi kaldırın. Yeni masa, yeni takım taklavat, taze, sıcak mezelerle soğuk rakı getirin, marş!

İskemiesine yeniden oturdu. Bir süre masaya dayalı dirsekieri üzerindeki avuçları içine aldı başını, sonra pes perdeden başladı ağlamağa. Ağıt gittikçe hızlanıyordu. Çok geçmeden zırlama halini aldı. Bütün meyhanede müzik adına ne varsa susmuş, herkes bu tanınmış doktora bakıyordu. Nedenini açıklamadan ağlıyor, içini çekiyor, zırlıyordu.

Bir ara,

— Delikanlım —dedi—. Çok rica ederim, yalvarırım sana. Yarın sabahın çok erken saatında mutlaka gel ve ben var ya, şu eşşoğlu eşşek ben, uyandır. Sana mutlaka, mutlaka iyi bir iş...

Genç adam hayretler içindeydi. Otuz beş yıllık yaşamında değil böylesi, bunun binde birine rastlamamıştı. Demek doktor çok namuslu, çok vicdanlı bir insandı. İşsizliği, sefalet içinde oluşu fena dokunmuştu.

Çok geç eve döndüğü zaman dudağında neşeli bir ıslık... karısını, hâlâ uyanık çocuklarını şaşırtan bir ıslıktı. Her şeyi anlattı. Ağlayarak anlattı. Anlatırken ağlamakla kalmıyor, doktorun insanlığını tasvir ederken karısıyle çocuklarını da ağlatıyordu.

Genç kadın ellerini havaya açmıştı:

— Allahım, sana inanmayan kâfir!

Sabaha kadar konuştular: Bu iyi kalpli doktor onlara herhalde bin liranın üstünde maaşlı bir iş bulurdu. Belki de bin beş yüz. Kadına göre iki bin neden olmasındı? Ama baksındı kocası, iki binin beş yüzünü yeyip, bin beş yüzünü bir kıyıya atsınlardı. Sonraa... hemen şu daracık, çekilmez arkadaş evini de terk edip, iki oda bir hol, bir mutfaklı kutu gibi bir eve taşınsınlardı. Kış yaklaşıyordu. Odun lâzımdı, kömür lâzımdı. Sonra soba... soba meselesi çok önemliydi. İyi bir soba alsınlardı, evlâdiyelik, uzun yıllar onları soba derdinden kurtarsın. Adama kalırsa, üst başlarıyle, iç çamaşırlarını sağlamlamalıydılar. Çünkü malum ya? Dost başa bakardı, düşman ayağa! Kadın, «Haklısın» dedi. «Yalnız, hiç eşyamızın olmadığını da unutma. Aslan yatağından belli olur. Artık taksitle mi olur, peşin parayla mı, stil bir oda takımı alalım. Yere koyu kan kırmızısı bir halı, kostüm tayyör yaptırsam yeter şimdilik. Sen de bir kat lâcivert kostüm yaptırırsın. Çocuklara gelinceee...»

Yakın camide sabah ezanı okunurken kendilerine geldiler. Demek saat dörttü? Doktor dörtte gelmesini sıkılamıştı ama, ayıp kaçardı. Sekiz, ya da dokuzda gitmeliydi. Giderken herhalde kravat da taksa fena kaçmazdı. Evet, doktor iyi insandı, bakmazdı kusura ama, İş için göndereceği yerde, İş verecek adamın huyu bilinmiyordu ki. Evet evet, kravat takmalıydı!

Bütün geceyi uykusuz geçirmişliği umurunda bile değil, dudağında gine akşamki neşeli ıslık tuttu yolu. Sekiz değil, dokuz da değil, onda gitti. Beyaz

önlüklü bir genç kadın içeri aldı. Aldı ama, ohoo... bekleme odası dopdoluydu. Ayakta dikildi. Doktor odasında, hastaları sırayla çağırıyordu.. Daha önce gitmeyi uygun bulmadı. Bekledi. Ancak öğleyi yarım saat geçe sıra kendisine geldi. Kalbi çarparak gitti. Doktor beyaz önlüğüyle kabinesinde, elinde tansiyon âletl, ayakta... Hâlâ akşamın mahmurluğu içinde, her an esnemeğe hazır, akşamı çoktaaan unutmuş, sordu.

— Evet. Sizin şikâyetiniz nerenizden?

Genç adam yumruk yemişçesine sarsıldı. Akşamkl doktor muydu bu?

Doktorsa şikâyetini söyleyeceğine pel pel bakan genç adama kızdı:

— Şikâyetin nereden diyorum evlâdım? Allah Allaaah... dilini mi yuttun? Yoksa aklından zorun mu var?

Zlle bastı, beyazlar içindeki genç kadına emretti:

— Yemeğe çıkıyorum ben. Beye kapıyı gösterin!

BALON

Kadın, «Günüm geçti!» deyince, adam yumruk yemişçesine sarsıldı. Gene mi, gene mi bu rezaleti? Bundan önce de olmuştu, daha daha önce de. Bir değil, iki değil, üç değil, dört! Ama o zaman başka. Şimdi parası yoktu. Zaten kazancı neydi? Hem o zaman hükümet işi pek sıkı tutmuyor, bu işi iş edinmiş doktorlar da ucuz yapıyorlardı. Şimdi? Şimdi ya? Hükümet işi sıkı tutuyordu. Sıkı tuttuğu için de doktorlar çekiniyor, çekindiklerinden de analarının nikâhını istiyorlardı.

Gözleri seyiriyor, kulakları vınlıyordu. Ne seyiren göz, ne vınlıyan kulak, hatta ne de bir kıyıdan babalarına bakan çocukları. Çocukların en büyüğü, kız. İlkin beşine gidip geliyordu. Babasına hoş görünmek için geldi, elinden çantasını aldı, öbür odadaki çivisine götürüp astı. Kardeşleri de ardından. Uzun sarı saçlarıyle kıza benzeyen en küçük sordu:

— Babama ne oluyor abla?

Babasına ne olduğu değil de annesinin gününün geçtiği, gün geçmenin anlamını biliyordu. Karşı bakkalın karısıyle annesini konuşurlarken dinlemiş, daha önce de kirli çamaşırlar arasında görüp şaştığı birtakım kanlı bezler yüzünden tokatı yemişti. Yemişti ama, öğrenmişti de öğreneceğini. Sonraları bir gece bakkalın kendi akran kızı, mavi taşlı bir yüzük bulunan ufacık eliyle ağzını kapatarak anlatmıştı. Uuu... neler anlatmıştı!

Kardeşine baktı:

— Ne diyorsun be?

— Babama diyorum, ne oluyor?

Olanları «Çocuklar»a uzun uzun anlatacak değildi ya!

— Bilmiyorum.

Ortaca, saçları sıfır numara makineyle tıraşlı, sivri çeneli, İlk'in üçünde, oğlan, güldü. En küçük asıldı:

— Niye güldün âbi? Ha? Niye güldün? Ablamın bilmiyorum demesine mi?

Abla da incecik, simsiyah kaşlarıyle şüpheli, sordu:

— Niye güldün?

— Babama ne olduğunu biliyorum!

— Ne oldu?

— Annemin günü geçti diye kızıyor!

Abianın ilgisi birden taştı:

— Gün geçmenin ne olduğunu biliyor musun sen?

— Biliyorum tabiî

— Tabiî mi? Nasıl bilirsin?

— Bilirim basbayağı.

— Nasıl?

— E sen de be. Nasıl nasıl. Bilirim işte.

— Sahi nasıl?

Ortanca göz kırptı:

— Hani o gece, bakkal amcanın kızı Nesibe abla bizdeydi de anlatmıştı ya?

— Hangi gece?

— O gece işte. Ben yanınızda yatıyordum. Nesibe abla elini ağzına koyup usul usul anlatmıştı...

— Ay sen uyumuyor muydun o gece?

— Uyumuyordum ya.

Abla kıpkırmızı kesildi.

— Terbiyesiz. Niye uyumuyordun?

— Terbiyesiz sensin. Uyumuyordum işte!

— Ben dinlemedim ki.

— Ya?

— Siz konuştunuz.

— Utanmıyorsun değil mi?

— Sen niye utanmıyorsun?

Abla büsbütün kızdı:

— Sen benimle bir misin?

— Birim ya.

— Ben senden üç yaş büyüğüm.

— Ben de Erol'den üç yaş büyüğüm!

En küçük Erol çevresine bakındı:

— Ben kimden büyüğüm ya?

Duyulmadı. Abla sinirli sinirli,

— Seni anneme söyleyip ağzına biber koydurmazsam... — dedi.

Ortanca omuz silkti:

— Söyle. Ayıp şeyleri ben konuşmadım ki, siz konuştunuz.

Doğru söylüyordu ama, gene de öfkeli, bitişik odaya geçti. Babası hep sinirli, hep mosmor, bir iskemleye çökmüş, başını avuçları arasına almış. Annesi ayakta, kocasına suçlu bakıyor, bakkalın karısını düşünüyordu: «Suç sende!» demişti. «İnsan şeye güvenir mi? Hele parçalandığını da gördükten sonra. Kocana niçin açmadın?»

Kadın içini çekti. Haklıydı bakkalın karısı. Kocasına zamanında açmalıydı. Umursamayınca böyle olurdu işte. Umarsamamış da değil, çocukların boğazı, söküğü dikiği, evin süpürülüp temizlenmesi, çamaşır, çarşı pazar... Unutmuştu işte. Kendini öl-

dürecek değildi ya! Suçun yarısı kendinde diyelim, yarısı da kocasındaydı. O şeyin neden sağlamını almamıştı? Terzininki yeminle söylüyordu, kocası hep sağlamını bulur alırmış. Bir günden bir güne yırtılıp parçalanmazmış!

Adam iyice tedirgin,

— Ne yapacağız? — dedi.

Omuz silkti:

— Ne bileyim ben?

— Sen bilmezsin de ben mi bilirim Ayşe?

— Ne bileyim canım, erkek değilim kİl

— Yahu komşulara sor soruştur, bir ilâç, bir çare..

Kadın kesti attı:

— Sakat kalmaya niyetim yok!

— Yaa? İllâki kürtaj! Annen, ninen, ninenin ninesi de kürtaj yaptırırlardı değil mi?

— Bana ne kızıyorsun Alahaşkına?

— Bu kadarcığına da hakkım yok mu? Ben küçücük bir memurum. Kiraya, boğaza zor yetişiyorum, bir de...

Kadın, «Tövbe estağfurullaaah!» diye başını salladı.

— Ne tövbe estağfurullahı?

— Kızın yanında beni kötü söyleteceksin!

— Söyle, ne söyliyeceksen söyle!

— Çık dışarı kız! —Kocasına döndü—: Şeyin sağlamını alaydın herkes gibi!

— Herkes kim?

— Kim olacak, şu terziler. Terzininki yemin ediyor, on senedir kullanırlarmış, daha bir günden bir güne...

Adamın aklına şeyi satın aldığı eczane geldi. Eczaneden çok aktar dükkânına benzeyen, dar, loş, rutubetli... Duvarlarda «Tevekkeltü-alâllah», «Bu da geçer yahu» cinsinden sıra sıra taşbasma levhalarıyle Nuh nebiden kalmışa benziyordu. Asıl eczacı, bel ağrılı, kambur bir adam, ya evinde bütün gün

uyur, ya da mahalle kahvesinde pişpirik oynamakla vakit öldürürdü. Eczaneye abiası bakardı. Kardeşi gibi kambur, bacakları varisli, hantal bir kadın. Müşterilere bağırıp çağırır, hatta erkek gibi söver sayar, birtakım hazır ilâçları bakkalcasına satardı.

«Şey»i ne diye o dükkândan almıştı sanki? «... o rutubetli yerde şey mi barınır? Çürümüştür. Demek terziler on senedir kullanırlarmış da parçalanmazmış? Şu Allahın işine de akıl sır ermez. Şurda, verdiğine kanaat eder, etliye sütlüye karışmam, öyle olduğu halde şey'in çürüğünü bana, sağlamını terzilere... İtlik onda, uğursuzluk onda, içki, zina, haram her şey onda. Öyle olduğu halde Allaha benden daha yakın. Onu koruyor da beni korumuyor!»

İskemleden kalktı. Karısının sinirli bakışları önünde köşeden köşeye gidip gelmeğe başladı. «... Şu kadın da öyle sinirime dokunuyor ki. Vaktiyle keşke bunu değil de teyzemin kızını alsaydım. Ne diye bunu aldım sanki? Bir laf söylenmeğe gelmez, it gibi. Sağlamını bulup alaymışım şey'in. Ne bileceğim? Kutunun içinde miyim? Terzi kutunun içine girip de mi seçiyor? Pis herif. On senedir kullanırmış da daha bir günden bir güne... O gece ne iyi, uykuya geçmiştim. Bir azgınlığı lânet karının. Aldırmasam iyiydi ya, olmadı işte.

Birden durdu,, söylendi:

— Akıl diyor ki..

Kadın merakla sordu:

— Ne diyor?

— Ne geliyorsun üstüme üstüme be?

— Üstün batsın sen de. Pusulayı şaşırdın galiba. Ne oluyorsun?

— Hiç bir şey olduğum yok. Ağzımın içine girecek gibi...

— Ağzın batsın!

— Bana bak! Suçunla otur, fazla dırlanma!

— Vaay, neden suçlu oluyormuşum? Hem çû rüğünü al, hem de...

— O gece ben tatlı tatlı uyurken köpek gibi sırnaştığını unuttun galiba?

— Oh ettim. Kocam değil misin? Başkaları gibi elin yabancı erkeklerine sırnaşmıyorum ya!

Odadan çıktı. Adam elleri arkasında köşeden köşeye gidip gelmesine koyuldu. Peki ama, terzilerinkiler on senedir yırtılıp parçalanmamışlardı da kendinin aldıkları.. yok yoksa bu iş'te usta mıydı? Sağlamını satan bir eczane mi biliyordu? Sorulamazdı ki. Birader sen şeyleri hangi eczaneden alıyorsun? denmezdi canım. Zaten itoğlu itin biri, şurda burda gevezelik eder, daha şey'in sağlamını satın almayı bilmiyor diye tefe kor, kendi gibilere koydurur, mahallede durdurtmazdı.

Peki ama, ne yapmalıydı? Gidip eczacı kadına çatsa? Ne hakla? İleri giderse, kadın, «Buradan aldığın ne belli?» der çıkarsa? Çamurun biri üstelik. Bir gün bir müşteriyle takışmıştı, aman Allah! Nekesti de herhalde. Nekes olmasa, neydi o başındaki örtü? Semtin tek eczanesini işletiyordu. Kazancı yerinde. Bir eşarp alıp saramaz mıydı başına?

.....

Eczacının ablası kirli başörtüsünü çözdü. Pişik gözleriyle baktı örtüye, «Kirlenmiş» diye mırıldandı. Tekrardan başına sardı. Sonra aynayı aldı, yüzüne baktı: Gözlerini her zamanki gibi kızarmış, çapaklı buldu. Sonra, daha da derinlere gömülmüşlerdi galiba. Ya yüzündeki çizgiler? Çoğalmış, derinleşmiş. Elindeki aynanın loşluğuna bir ara bir dilim aydınlık düştü. On yıl öncenin bir öğle üstünü hatırlattı. O zaman karşı kunduracı bakkaldı, dükkân da daha içerlek. Bakkal moruğun biri, ama oğlu! Oğlan kömür karası bıyığı, kan yalamışçasına kırmızı dudaklarıyla genç irisi bir delikanlı. Adı Yâsin. Dârende'den yeni gelmiş, babasının dükkânına kapanmıştı. Yerinde duramıyor, kuduruyordu. İkide bir

de tezgâhı, teraziyi bırakıp haydi dükkan kapısına. İlle de akşam üzerleri, yakın işyerlerinden paydos olan işçi kızların akın akın geçtikleri saatlar, Koskoca oğlan, babasından korkardı. Babasının korkusu olmasa, dükkân kapısından içeri girmez, müşterileri filan umursamazdı. On yıl önce de semt semtti. Öteki iktidarın zamanı. Şimdiki gibi her önüne gelenin eczane açabileceğiyle ilgili kanun da çıkmamıştı. Yer yer karpit lambalarıyla elektriklerin aydınlığında işçi kızların kıkırtısı, delikanlıların laf atmaları, esnafın haykırışı...

Böyle günlerden bir gün. Bakkalın oğlu gene babasının yokluğundan faydalanıp, dükkân kapısına çıkmıştı. Göz göze ilk gelmiyorlardı, tanışıyorlardı. Oğlan da babası da gripin, nevrozin alırlardı. Babası daha çok «şey» alır, oğlu henüz böyle şeyleri bilmez ama, karşıdan karşıya dik dik yiyecek gibi bakar, utançla gülerdi. O gece, o gece işte, gene kızlar, oğlanlar akın akın geçiyor, elektrik, karpit olan işçi kızların akın akın geçtikleri saatlar. Kosoğlu bir tuhaf, her zamandan çok başka bakmıştı. İçini de çekmişti galiba, gülüvermişti. Olsun olsun on sekiz, on dokuzunda. Kendisi o yıllarda otuz sekiz, kırk sularında. Kanı kaynamış, kendini tutamamıştı. Karşıya geçmiş, «Ne güldün lan?» diye elinin tersiyle oğlanın pençe pençe kızarmış yanağına şöyle bir vurmuştu. Oğlan büsbütün kızarmış, gözlerini indirmişti. Dükkânda kimseler yoktu. Girmişlerdi. Sözde salamura peynirine bakmak için tenekelerin bulunduğu arkalara. Oğlan da ardında. Salamura peynirleri eski iktidar zamanında daha mı iyi yapılırdı? O zamanki iktidar, aaah o zamanki iktidar. O zaman herkes şimdikinden daha gençti!

Oğlan, «Peynir mi lâzım abla?» diye sormuştu. Yüz yüze gelmişlerdi. Oğlanın sıcak soluğunu burnunun ucunda duyuyordu. Yok canım» demişti. «İlâzım değil de ne bakıyon». «Yasak mı?»

«Ne yasağı abla? Senin canın sağ olsun!», «Senin de Yâsin..»

Yâsin cesaretlenmiş, elini omuzuna koymuştu. Sözde dikilmişti: «Ne o?», «Sağlığın abla..» Sözde kaşlarını çatmış, sözde ciddîliğini takınmıştı. Babasının yanında kedi kesilen oğlan, dükkân gerisinin alaca loşluğunda cesaretlenmiş, kolunu tutuvermişti: «Etin de amma sıkı ha abla!». «Öyle mi?» «Dinime imanıma..», «Seninki sıkı değil mi?», «Bilmem, bak!», «Demir gibisin maşşallah...»

Yâsin gömleğinin kolunu sıvamış, pazısını şişirmişti: «Bak hele!» Bakmıştı, bakınca da ne olmuşsa olmuştu. İçi kabarmış, kabarmış... Gözlerinin önünden karaltılar uçuşmuş... ondan sonrası... yıllar yılı süren ondan sonrasında o andakinden daha tatlısını hatırlamıyordu. Yıllarca önce, yeni evlendiği günlerde bile. Artık varsa Yâsin, yoksa Yâsin. Pirinç çuvallarının, tahta sandıkların eczane arkasındaki karton kutu yığınlarının üzerinde...»

Eczacı kadın aynanın ışıklı loşluğuna dalmış gitmişti. Birden kendini gördü yeniden. O zaman yüzünde böyle derin kırışıklar da yoktu.

Aynanın loşluğu bulandı bir an, ışık dilimi yitti, bir adam, bir adamcağız belirdi. Bir müşteri olacaktı, döndü:

— Buyurun!

Düşük omuzları, ipe dönmüş kravatıyle eski pabuçlarından küçük memurluk dökülen, sıkıntılı bir adam:

— Şey'leriniz...

Ardını getiremedi, durdu, gülümsedi, ciddileşti.

Kadın yaklaşarak sordu:

— Evet, şey'lerimiz... Şey mi lâzım?

— Hayır.

— Ya?

— Çok çürük de...

Kadın aynayı duvara astı:

— Bizim şey'ler mi çürük?

— Evet.

— Tuhaf. Şimdiye kadar hiç kimse şikâyetçi olmamıştı!

Sonra birden hatırladı, ki bu «şey»ler, yeni iktidarın yeni «ithâl rejimi»nden sonra gelen «şey»lerden olabilirdi. Yeni iktidar, her şeyde olduğu gibi, «şey»lerin getirilmesinde de bilgisizlik göstermesindi sakın?

Adam,

— Başıma dert açtı... — dedi.

— Ne gibi?

— Ne gibi olacak, malum işte.

Kadın içini çekti:

— Eskiden böyle değildi. Her şeyde olduğu gibi, bunda da yeni iktidar suçlu. Neden derseniz... Hangi partidensiniz?

Adam omuz silkti:

— Hiç bir partiden.

— O halde sözlerime kulak verin: Yeni iktidardan sonra bütün ithal malları gibi, «şey»ler de bozuldu. Eski iktidar zamanında böyle miydi? Nah şu karşıki kunduracı var ya, o zaman bakkaldı. Saniye hanım derdi, senin «şey»lerin kadar sağlamı yok. Doğru söylerdi. Neden? Çünkü her şeyde olduğu gibi, bu «şey» işinde de ince eler sık dokurdu. Oyunuzu hangi partiye vereceksiniz?

— Henüz bilmiyorum.

— Niçin? Niçin bilmiyorsunuz? Oy vermenin millî, vatanî bir ödev olduğunda şüpheniz mi var?

— Yoo, hayır.

— Peki?

— Hele seçim günü gelsin de...

— Gelsin ama, yumurta kapıya gelmeden düşünmelisiniz. Sözlerime kulak verin: Eski iktidar zamanında her şey doğru, dosdoğruydu. Şimdi? Şimdi berbat. Ben nefsime eski iktidarı arıyorum. Neden? Çünkü eski iktidar zamanında gençtim, daha dinçtim. Sonra, eski iktidar memlekete iyi mal it-

hal ederdi. Benim gibi bütün esnaf da müşteriye karşı mahcup olmazdı.

— Bizim orda bir terzi var, on senedir şey kullanır, daha bir günden bir güne...

— Eski iktidar zamanında ithal edilmiş şey'leri kullanıyordur da ondan. Sonra başka bir sebep daha var bu şey'lerin parçalanmasında...

— Ne?

Kadın eski günlerden kalma bir çapkınlıkla göz kırparak şahadet parmağını tehdit eder gibi salladı:

— Siz!

— Ben mi?

— Evet, siz!

— Nasıl?

— Şey'i parçalayan iktidarınız!

Adamı, hep o eski günlerden kalma çapkınlıkla süzmeğe koyuldu. Adam yıllar yılı unuttuğu bir gurur, bir erkeklik gururuyle gülümsedi, koltukları kabardı. Kadın,

— Doğru mu? — dedi.

Adam başını önüne eğdi, gülümsedi. Bu gülümseyiş kadına başka bir şey hatırlattı:

— Yoksa bir kaza mı oldu?

— Evet.

— Günü mü geçti hanımın?

— Evet.

Kadın, İstanbul'un epeyce sapa semtlerinden birindeki harap bir konağın alt katında, sımsıkı perdeler ardında boyuna esneyen, avurtları çökük, esmer akrabasını hatırladı. Yeğeninin kocasıydı. Gözleri döne döne, «Ben de doktorum, Beyoğlu'ndakiler de!» diye dert yanmıştı. «Onlar da Tıp Fakültesi mezunu, ben de. Onların bildiğini ben de biliyorum. Ben de onlar kadar zekiyim. Öyle olduğu halde onlar neden Beyoğlu'nda, niçin apartmanlardalar da ben bu pis semtte, harap konağın altındayım? Niçin? Neden?»

Kadın eczacı değildi ama, kardeşi hastalığı yüzünden çokluk evine kapanalı beri eczacı sayılabilecek kadar meslekte pişmişti. Yeğeninin kocasına,

— Gözünü aç! — demişti.

— Nasıl?

— Başkalarının ardından atıp tutmak insana kazanç sağlamaz. Kazanmanın yollarını öğren!

Genç doktorun ağzı pek de süt kokmadığı için,

— Biliyorum... — demişti.

— Biliyorsan ne duruyorsun?

— .....?

— Burunladığın bu semtte, fakir insanlarla birlikte çürüyüp gitmek mi istiyorsun?

— Allah göstermesin.

— O halde gözünü aç!

Allaha mallaha inanmazdı ama, kudretlerin taa üstünde, en büyük bir kudretin bulunması gerektiğini de sanıyordu. Eskilerin «Kudreti külliyye», «İlleti ûlâ», Volter'in deyimiyle şuurlu, her şeyi çok önceden hesaplamış bir «Muhasip» değil, kör bir kuvvet belki.

Kabinesinde köşeden köşeye gidip gelirken kapı vuruldu.

— Geel!

Üstü başı kir pas içinde, eli yüzü karalı biri çekinerek girdi. Çekingen, pısırık bir hali vardı. Bir ara sırıttı hatta. Doktor,

— Emret... — dedi.

Beriki boyun kırdı:

— Estağfurullah.

Doktora az daha sokuldu, durdu, hafifçe öksürdü ama niçin geldiğini söyleyemedi. Azarlanmaktan çekinen bir hâli vardı.

— Muayene mi olacaksın?

— Hayır beyim.

— Ya?

Adam yeniden öksürdü.

— Altı ay önce zatınıza çocuğumu muayene ettirmiştim. Bir reçete vermiştiniz...

— Evet.

— O reçetedeki ilâçları yaptırıp kullanmıştık. Çok iyi gelmişti. Hani dua üstüne dua etmiştik o zaman...

Doktor birden hatırladı:

— Çocuğun diş çıkarıyordu değil mi?

Adamın gözleri parladı:

— Evet beyim, tamam.

— Diş çıkarıyordu da amel olmuştu. Sancılanıyor demiştin. Sen değil karın demişti.

— Evet beyim.

— Dur bakayım, karının başında da mavi bir tülbent vardı değil mi?

Bu yakın ilgi karşısında adam heyecanlandı:

— Zekânıza pardon doktor beyl

— Pardon ya. Yarın tutsam, adaylığımı koysam da, oyunuzu bana verin desem, yançizer, gider kimbilir hangi zırtapoza verirsinizi

— Töbe beyim, töbe vallaha. Ben senin ne adam olduğunu bilmem mi? Bizim atölyede bir Murat var, tornacı. Biz ona Keçi deriz, inatçı. Ben zatınızın doktorluğundan ne zaman söz açacak olsam, o tutar Türkân hanım der. Güya Türkân hanımın üstüne doktor yokmuş!

Doktor sapsarı kesildi:

— Hangi Türkân hanım bu be?

— Şey beyim, tramvay yolu üstündeki sarı apartman yok mu?

— Var.

— Orda muayenehanesi..

— Bildim bildim,, pisöz Türkân. Biz ona fakültede pisöz Türkân derdik. Pisöz ne demektir bllir misin?

— Bilmem beyim.

— Pisöz sidikli demektir, unutma. Sen o torna-

cı Mura'dı bul, getir bana. Ben ona Türkân ın ne mal olduğunu anlatayım. Alt tarafı kadın be!

— Doğru beyim.

— Erkeklik öldü mü? Bir kadın, saçı uzun aklı kısa nerden baksan, ağzıyle kuş tutsa ne lâzım gelir?

— Hiç beyim.

— Peki o Murat, o tornacı Murat bilmiyor mu bunu?

— Senin anlayacağın, Türkân hanımın simsarı o beyim!

— Ha anlaşıldı...

Köşeden köşeye sinirli sinirli gitti geldi, gitti geldi. Sonra adamın tam karşısında durdu:

— Evvelâ şunu öğren: Bir doktor beye «Senin anlayacağın» denmez. Sizin anlayacağınız denir. Bu bir. İkincisi.. Hangi partidensin?

— Ben mi beyim?

— Karşımda senden başka kimse var mı?

— Yok.

— O halde?

— Hani bilmez değilsin ya...

— Değilsin, değil, değilsiniz ya, denir. Evet?

— Biz cahil insanlarız, parti marti bilmeyiz pek. Bizimkisi ekmek partisi...

Doktor parladı:

— Ekmek partisi ne demek! Memleketin siyasal durumu hakkında bilgin olmalı!

Pis bir koku almış gibi, yüzü buruştu. Köşeden köşeye gene gitti geldi. Sonra adamın karşısında durdu:

— Buraya niçin geldin? Muayene mi olacaksın?

— Hayır beyim.

— Ya? Bir saattır beni ne diye meşgul ediyorsun?

Adam yutkundu.

— Cevap versene bel

— Reçetenizi kaybettik beyim.

— Peki?

— Yenisini veremez misiniz diyecektim...

— Altı ay önce alınıp kullanılmış bir reçetenin yenisini ne yapacaksın? Çocuğun dişleri hâlâ çıkmadı mı?

— Çıktı beyim, çürümeğe başladı bile.

— Peki?

— Şimdi de küçüğü. Malum ya, gözü çıksın yokluğun. Aldığım ücret boğazımıza bile yetmiyor. Küçük de hastalandı üstelik. O da öteki gibi, amel oldu, diş çıkaracak her halde...

— Ha, anlaşıldı. Birinci çocuğun reçetesini ikincisi için kullanıp doktorun vizite parasından kurtulacaksın değil mi? Seni gidi tatlı su kurnazı seni. Elinizden gelse bir kaşık suda boğacaksınız doktorları. Bas bakalım haydi, bas!

Adam bunun böyle olacağını biliyordu. Karısına, «Gidip minnet etmeyelim. Onlar yaralı parmağa işemez, beni kovar movar..» demişti de, karısı, «Kovarsa telin dökülmez ya. İsteyenin bir yüzü, vermeyenin iki yüzü kara!» diye dayatmıştı.

Kıpkırmızı kesilmişti. Doktor,

— Ne dikiliyorsun? —dedi—. Basıp gitsene!

Canını dişlne takarak fısıldadı:

— Hani, günün birinde biz de sana lâzım oluruz belki beyim...

— Meselâ?

— Adaylığınızı, madaylığınızı koyarsanız da...

Bu devre geçmişti. Bir dahaya Allah kerim. Hem alıştırmaya da gelmezdi. Adamın kurnazlığına da fena tutulmuştu.

— Çık hadi çık... — dedi.

Adam çıktı. Doktor gene köşeden köşeye gidip gelmeğe başladı. Fakir fıkaradan ona neydi? «..... vatandaş, yurttaş, falan, filan. Ben yurttaş değil miyim? Benim de bir evim, kaynaması gereken bir tencerem yok mu? Evet, tencerem düdüklü, sü-

pürgeri elektrikli. Elbette olacak. Koskoca bir doktorum. Bırak doktorluğu, medenî bir insanım her şeyden önce. Karıma ruj, oje. Elbette ruj, oje. Lüks mü? Lüks olsun, bir doktor karısı.. canım doktor karısı olmasın isterse, medenî insan karısı. Elbette medenîyiz. Ben de, karım da, çocuklarım da.. Başkaları da benim gibi olabilir. Bir çöpçü de benim duyduğum ihtiyaçları duyabilir pekâlâ. Duymuyorsa, istemesini bilmiyorsa suç benim mi? Herkesi ben mi düşüneceğim? Hükümetin işi bu. Okutsun yurttaşını, düşünmesini, daha iyi yaşama istemesini öğretsin...»

Kapı vuruldu.

— Gel!

Ufak tefek, esmer, zayıf biri girdi.

— Buyurun!

Adam pek de mahcup görünüyordu. Kahverengi ceketinin yakası kirden muşambalaşmıştı. Mahcup hastaları çok severdi. Ne söylerse söylesin, kibarca dinlerler, vizite paralarını önceden avuçlarında hazırlayıp kabineye girdiklerinde, hep o sıkılgan halleriyle veriverirlerdi. Böyle saygılı hastalarının karşısında insan üstünlüğünü de duyardı.

Adam,

— Estağfurullah... — dedi.

Yaklaştı, sır verircesine,

— Beni hanımınızın teyzesi yolladı efendim...

Doktorun gözleri parladı:

— Ha, öyle mi?

— Evet, Eczacı.

— Karınıza kürtaj mı yapılacak?

Ufak tefek adam boyun büktü:

— Maalesef evet doktor bey. Üç çocuğum var, onları bile geçindirmekten âcizim. Dördüncüyü istemiyorum.

Doktor güldü:

— Demek nüfusumuzun artmasını istemiyorsunuz?

— Aman efendim, benim gayretimle artacaksa...

— Neden korunmadın?

— Korundum efendim.

— Nasıl korundun, anlat bakalım.

— «Şey»le.

Doktor başını salladı:

— Yüzde altmış garanti.

— Kudretli olmak da başa belâ değil mi doktor bey?

— Ne kudretlisi?

— Hanımınızın teyzesi, sizde «şey»leri parçalayacak bir iktidar var dedi de..

Doktor kahkahayla güldü:

— Kocakarının gözleri dönmüş olacak. Yoksa seni gözüne mi kestirdi?

Ufak tefek adam aldırmadı ama, aklından da kocakarının pişik gözleri, etleri sarkık boynu geçmedi değil.

Doktor ciddîleşerek kesti attı:

— Pekâlâ, getir karını, muayene edelim!

Adam,

— Hemen mi? — dedi.

— Yarın, öbür gün. Bu işin gecikmeğe tahammülü yoktur. Haa gebeliği ileri mi?

— Değil beyim. Bir hafta kadar..

— Ondan önce de on beş gün olsa..

— Zannetmem.

— Öyledir o. On beş, yedi daha, yirmi iki. Şöyle böyle bir ay. Vakit geçirme. Vakit geçerse hamilelik ilerler, kürtaj imkânları kaybolur!

Ufak tefek adam karşı duvardaki «İnsanın İç organları» levhasına baktı. Bunları birtakım bitkisel sandı. Bitkilerin turuncusu havucu hatırlattı. Havucu çok severdi. Ya da hayır, sevmezdi de, havucun erkekliği artırdığını işitmişti. Havuç rendelenecek, petekli balla karıştırılacak, sabahları aç karnına bir tatlı kaşığı...

— Ne düşündün?

Kendine geldi:

— Ben mi? Hiç.

— Bu işin günahını mı düşünüyorsun?

— Ne günahı beyim?

— Ücretini mi demek istedim.

— Evet.

Doktor adamı tekrar gözden geçirdi. Yakası yağ bağlamış ceketi, ütüsüz pantolonu, üst üste yama vurulmaktan çift kösele halini almış, beyaz iskarpinleri... İki yüz liradan kapı açsa ürkütebilirdi. Peki, ama, zenginlere bu işi üç beş yüz liraya yapanlar. Onlar da aynı şeyi yaptıkları halde... Onlardan nesi eksikti?

— Fiyatlar pahalılaştı. Hükümetin bu işi nasıl sıkı tutmağa başladığını biliyorsun. Gazete okuyorsan, mahkemelik olan meslektaşlardan haberin vardır. Eskiden ucuza yapıyorduk, idare ediyordu. Otuz, kırk liraya çok yaptık. Ama şimdi öyle değil. Hükümet işi çok sıkı tutuyor, ikincisi, para günden güne düşüyor, her şey pahalılaşıyor. Yalnız kırk lira klinik alıyor. Beş lira narkos, kırk beş. Bir elli lira da bana kalsa en azdan, yüz lira!

Ufak adamın gözleri karardı.

— Seni karımın teyzesi gönderdi diye böyle. Yoksa... Beyoğlundakiler aynı işi birkaç yüze yapıyor!

Doktoru duymuyordu. Bu dördüncü olacaktı. İlkinde otuz vermişti, ikincide kırk, üçüncüde elli. Şimdi yüz istiyordu. Elli lira binmişti demek? Aaah eski doktorlar! Eczanedeki kadın, «Eski iktidar zamanında her şey buna kezaydı» demişti. «O zaman dört yaş daha gençtik. Şimdi dört yaş ihtiyarladık. Sebep hep yeni iktidar...»

Hastasının yüzlüğü çoksunduğunu sanan doktor:

— Eski iktidar zamanında altın otuz altı liray-

dı... —diye perkiştirdi—. Şimdi elli altı lira. Herşey buna keza. Hangi partidensin?

Adam birden kavrayamadı.

Doktor tekrar sordu:

— Hangi partidensin diyorum?..

— Hiç bir partiden.

— Olur mu öyle şey? Hiç olmazsa oy verirken fikrin olmalı. Eski iktidar zamanında altın otuz altı liraydı, şimdi?.

— .....?

— Altının şimdi kaç lira olduğunu bilmiyor musun?

— Farkında değilim doktor bey.

— Elli altı lira be!

— Farkında değilim, ayıp değil ya.

— Ayıp. Ne demek ayıp değil ya? Altının günlük hayatımızla yakın ilgisinden haberdar değil misin?

— Yooo.....

— Olmam lâzım, olmamak suçtur. Hiç olmazsa manevî suç. Yoksa böyle şeyler vız mı gelir?

— Bir parça ikram edemez misiniz?

— Ben nerdeyim, ağam nerde... Niçin ikram edeyim? Ha? Aynı işi Beyoğlu'ndakiler iki yüz elli, üç yüz dört yüze yapıyorlar. Onlar da Tıp Fakültesi mezunu ben de. Onların bildiğini ben de bilirim. Bütün farkımız, benim bu kör semtte muayenehane açmış olmamdan ibaret. Neyse, son söz; doksan liranı alırım!

Adam içini çekti. Bir ara, kürtaja mürtaja boşverip, keçenin dört ucunu bırakmayı düşündüyse de, uygun bulmadı. Bu defa yeni bir boğaz çıkıyordu başına. Sonra, akşam üzerleri eşi dostuyla tavla, pişpirik oynamaya çıktığı kahve sefalarına hasret kalacaktı. Evvelki çocuklarından ağzı yanmıştı. Çocuk bezi yıkamıyordu ama, bitmez tükenmez sancılar içinde vızırdayıp duran çocuğun salıncağını

sallamak, gerekecekti. Hele tatlı gece uykuları! Bir başladı mı, susturabilirsen sustur.

Âni bir kararla,

— Peki... — dedi.

— Yarın, yahut öbür gün saat tam birde beni bu adreste bul. Haa, âdettir. Bir miktar kaparo ver!..

Adam, doktorun uzattığı kart adresi aldı, iç cebindeki tahsilât parasından iki onluk çekip uzattı.

Parayı beyaz gömleğinin cebine sokan doktor,

— Yarın tam birde! — diye tekrarladı.

Adam çıktı.

Hava günlük güneşlikti ama, ne diye tahsilât parasına el sürmüştü sanki? Acelesi neydi? Ne pis huyu vardı. Doktor, eczacı, avukat, hâkim, milletvekili filan falanın karşısında ufalır, her şöyledikleri kerametmiş gibi kabullenir, sonra da pişman olurdu.

Onlukları nasıl kapmıştı herif!

Caddeye çıktı.

Cansıkıntılı gıcırtılarla tramvaylar geçiyordu. Birisine atladı.

Keşke karısıyla konuşup, ölçüp biçtikten sonra karar verseydi. Daha yetmiş lira denkleştirmesi gerekiyordu. Nerden? Ayın yirmisiydi. Ay başına on gün. Yeni ayın beşinde de kira, elli lira. Demek ki ev kirasına, on burdan, beş de ordan, onbeş gün vardı. On beş gün sonra elli lira da kiraya denkleştirmek gerekecekti. Doksan, elli daha yüz kırk. Karısının elbise taksitine de on, yüzelli. Eline geçen temiz, yüz altmış. On lira kalacaktı ki, bu hesaba bakkal, kasap, manav, sütçü dahil değildi.

— Bilet!

Çıkardı, uzattı bileti aldı, cebine koydu.

Borç bulmalıydı. Nerden? Yakın dostlarını aklından geçirdi. Birden bir gazeteci arkadaşını hatırladı. Sahi ondan yirmi lira da alacağı vardı. Nasıl da unutmuştu? Şaştı. Sırtından sanki dağ devrildi. Öyle ya, önceki ay gene böyle, doktora verdiği kapa-

ro gibi, gazeteci arkadaşına yirmi lira borç vermişti.

Sevinçten dudaklarını yaladı. Dünyanın günlük güneşlik olduğunu yeni seçmişti. Ferahladı. «Oh be, oh be... Kim ne derse desin, Allah da var, kader de... Eğer Allah bana acımasaydı.»

Gökyüzüne baktı. Derin maviliklerde cenabıallahı görür gibi oldu.

İş, kalıyordu yetmiş liraya!

Şimdi gazeteye gidip arkadaşını bulmalı, usulünce istemeliydi yirmi lirayı. İstemeliydi ama... Parası yoksa ya? Yahut var da vermek istemezse? Gerçi hiç de fena insan değildi, vermek isterdi belki de. Bununla beraber, herhangi bir aksilik...

Canı sıkıldı.

Bir şey değil, tahsilât parasını dün teslim etmemişti, bugün de... Yarına kadar denkleştirmeliydi ki, bir aksilik çıkmasın.

İçini çekti. Yeniden mavi göklere başını kaldırırken, önünden geçmekte oldukları yüksek apartmanın üst kattaki geniş penceresine gözü takıldı. Her şeyi unuttu bir an. Tramvay, camları silen kadının tam altından geçiyordu. Bir an iki tombul bacağın çıldırtan çıplaklığıyle kürtajı, tahsilât parasını gazeteci arkadaşından alacağı yirmi lirayı filan unuttu.

Ne bacaklardı ya!

Tramvay akıp gitmiş, bacaklar uzaklarda kalmışlardı ama, ne olursa olsun, nefis bacaklardı. Tramvaydan atladı. Gerisin geriye çıplak bacakların bulunduğu apartmanın önüne geldi. Kendi gibi birkaç meraklı, aşağıdan yukarıya bakıyor, çevreden çekinmiyorlardı. Tam aralarına karışacağı sıra, kadın işi anlayarak pencereden çekildi.

Ne olursa olsun iş vardı daha. Doktorun kahkahayı basması önemli değil, asıl eczacı kadının teşhisi doğruydu: «Şeyleri parçalayan iktidar!»

Gazetenin bulunduğu sokağın başına kadar yayan geldi. Sokağa girdi. Gazeteye yaklaştıkça üzün-

tüsü artıyordu. Ya arkadaşı yoksa? Ya, param yok, derse?

Bir de gazete idarehanesinin kapıcısı... Genç, aksi biriydi. Üstüne vazifeymiş gibi, ivid ivid sorardı: «Kimi arıyorsun? Niçin arıyorsun? Ne yapacaksın?»

Genç kapıcı, elinde ters tuttuğu gazete, uykulu gözlerini gazeteye dikmiş, az önce yazı işleri müdüründen yediği azarı düşünüyordu. Bundan sonra kim olursa olsun, isterse babası, salıvermeyecekti sormadan.

İçeri birisinin girdiğini görünce, kaşları çatıldı:

— Kimi istiyorsun?

Ufak tefek adam,

— Yazar Nüsret beyi! — dedi.

— Ne yapacaksın?

— Lâzım.

— Neye lâzım?

— Bir işim var da...

— Ne işi?

Dayanamadı:

— Sana ne yahu? Ne işiyse ne işi!

Kapıcı elindeki gazeteyi sinirli sinirli salladı:

— Senin bizim başyazardan, yazı işleri müdüründen azar işittiğin var mı? İsterse buban olsun, içeri sormadan salıverme diyor. Sen benim yerimde ol da sal. Yazı İşleri Müdürünün bana ne dediğini biliyon mu?

— Ne dedi?

— Ne dedi ya. Dedi ki, Lomen dedi, gözünü dört aç dedi. Neden dedi bil bakalım!

— Neden dedi?

— Bil işte.

— Ne bileyim ben?

— Benim yerimde ol da bileme... Yazı işleri müdürü diyor ki, karşı partinin adamları gazetemize, o değilden, bomba koyar diyor!

Yazar Nüsret'in numarasını çevirdi.

— Aloo... Nüsret bey!

Yazar Nüsret sinirli sinirli:

— Ne var?

— .....?

— Kimmiş? Sarı çizmeli Memed ağa. Adını sor. Ali Rıza efendi mi? Atlat!

Kulaklığı yerine koydu, bir cigara yaktı:

Aynı masada karşılıklı çalıştıkları arkadaşı,

— Kimdi o atlattığın? diye sordu.

— Hırtın birl. Yirmi lira alacağı vardı, damlamış hemen. Tam da zamanı...

Telefona sarıldı, sıfır üçü buldu.

— Aloo... Ankara'yı rica etmiştim hanfendi.. Yarım saat oluyor. Evet yarım saat. Hayır, mübalâğa etmiyorum. Peki efendim, bekliyorum. Çok teşekkür ederim.

Kulaklığı yerine koydu, ağzından çıplak bir küfür kaçtı.

— ...ellerinde ayna, tarak, ruj... Dır dır dır, dır dır dır, dır dır dır... Şu iktidar değişse de şunlardan kurtulsak!

— Yeni iktidarın işbaşına getirecekleri başka türlü mü hareket edecek?

— Hiç olmazsa birkaç ay durum değişir ya! Ne yazıyorsun sen?

— Başbakanın nutkunu makaslıyorum, münasip şekilde..

— Benim de bir şeyler yapmam lâzım ama, gel gör ki kafamın içi çıfıt çarşısı birader. Karıyı iki aydır işinden çıkardılar, maaşını verseler bari. Yok. Maaşı içerde kalacakmış, tahkikat sonunda... Şu bankalar saltanatından da gına geldi hani. Ben asıl bunun için istiyorum iktidarın değişmesini. Bankalar saltanatından kurtuluruz...

Kapı sertçe açıldı. Odacı

— Nüsret bey —dedi—. Sizi başyazar çağırıyor!

— Ne yapacakmış?

— Bilmiyorum.

— Senin de bir bok bildiğini görmedik ki... —Arkadaşına—. Şu telefona göz kulak oluver, Ankara'yı istemiştim. Bu başyazar da birader... Umur larında mı heriflerin senin meteliksiz olduğun?

Odacı ihtar etti:

— Acele gelsin dedi Nüsret bey!

— Kes ulan, sen de... Başlarım şimdi başyazarından ha!

Ceketinin önünü ilikleyip fırladı.

Başyazarın odası, başta yazı işleri müdürüyle gazete ortakları olmak üzere, irili ufaklı yazarlarla doluydu. Başyazarın her zamanki ağırbaşlılığı, yerini telâşa bırakmıştı. Seçimler dolayısıyle yazarlardan kimlerin nerelere gideceği kararlaştırılıyordu.

Nüsret içeri girdi, kimse farkına varmadı Bir kenara çekilip bekledi. Bekledi ama beklemekle olmazdı ki. Her kafadan bir ses çıkıyor, herkes konuşuyordu. Nüsret, ufak yazarlardan kendine en yakın bulduğu, her zaman paldır küldür şakalaştığı birine usullacık,

— Ankaradan telefon bekliyorum. Benim yerlme de göz kulak oluver! — dedi.

Odadan sıvıştı.

Başbakanın nutkunu makaslamakla meşgul yazar arkadaşı sordu:

— Hayrola?

Nüsret yeni bir küfürle,

— Hiç —dedi—. Her kafadan bir ses çıkıyor birader. Koyun can derdinde, kasap et. İki aydır yüz elli liracıkla idare olunmak nedir bilmezler, ondan sonra da kalkarlar seçimmiş, meçimmiş.. Bana ne seçimden? Herkes milletvekili olacak diye...

Telefon çaldı.

Nüsret kulaklığı kaptı.

— Alooo...

Şehirlerarasındaki kadının sesi,

— Ankara! — dedi.

Nüsret heyecanlıydı.

— Aloo... Ankara mı efendim? Kimsiniz? Halûk beyefendi mi? Bendeniz yazar Nüsret, Nüsret Ertürk efendim. İstanbul şubeniz memurlarından Leman hanımın eşi. Teşekkür ederim efendim. Leman'ın işinden usulsüz olarak çıkarıldığını zatıâlinize arz etmek zarureti hasıl oldu. Rahatsız etmek istemezdim efendim, sadece bir haksızlığı önlemek... Zatıâlinizin haksızlıklara göz yummaz karakterde bir zat olduğunuzu... —Başbakanın nutkunu makaslamakta olan arkadaşına göz kırptı—.

Telefonun öbür ucundaki Halûk beyefendi ise, yüz yirmi kiloluk tonton biri, son Amerika gezisinden dönüşte getirdiği lâcivert ipek kıravatının ucuyle oynayarak, yazar Nüsret'in tıraşına bıyıkaltından gülüyordu. Tıraş bir ara öyle azıttı ki, o anda yanında başka kimse olmadığından, masasının bir kenarında duran Hormobin kutusuna göz kırptı. Sonra,

— Nüsret bey —dedi—, Nüsret beyciğim... Hakkımda gösterdiğiniz teveccühe çok teşekkürler. Eşinizin bir haksızlığa uğramış olabileceği keyfiyetine ancak şimdi muttali oldum... Eşinizin dayısı bizim bankanın mer'iyyülhâtır şeflerinden birisidir filvâki amma, bu devri demokraside, hiç kimse bir başkasının keyfi için. Değil mi ya. Ben şimdi kendisini çağırtır, usulü veçhile...

Bütün bunları, umum müdürün yanındaki bürosunda işiten dayı, masasından öfkeyle kalktı. Uzun boylu, dar omuzlu, sinirli bir zattı. Bilhassa kambiyo işlerinde kendini üstat farz ederdi. Ama şu anda ne kambiyo, ne de hatta çok fena kaşınan emaroiti... Umum müdürün odasına kırpkırmızı girdi. Umum müdür kulaklığı yerine koyunca,

— Geçen gün de arz etmiştim beyefendi... —diye başladı—. Bu Nüsret denilen herif...

Umum müdür, yanındaki maroken koltuğu işaret etti.

Bay Burhan Çokbilgin kıçının yarısıyle ilişti.

— benim kız kardeşimin damadı olur beyefendi...

Umum müdür Hormobin kutusunu eline aldı:

— Biliyorum, geçen gün uzun uzun konuşmuştuk...

— Evet, fakat... Bir parça burnu sürtülsün istiyorum efendim. Yalnız damadın değil, yeğenim olacak betbâhın da!

— Bu Hormobinler hakkında bilginiz var mı Burhan bey?

— Bendeniz Seksülini tercih ederim beyefendi. Leman'ın annesi, hani kız kardeşim diye değil, cidden hamfendidir. Öyle bir hamfendiye karşı...

— Emaroitleriniz ne âlemde?

— Emarol diye bir ilâç keşfettim beyefendi... Fakat asıl beni üzen nedir bilir misiniz? Size kadar telefon edip, zatıâlinizi rahatsız etmesi!

— Neyse bırakın bütün bunları... Şu İller bankasının dekontlarını...

— Dekontlarla, Şeref bey meşgul beyefendi.

— Lütfen yollar mısınız?

— Bâşüstüne, şimdi. Fakat beyefendi son bir mâruzat: Bu Nüsret denilen herife, tâbirimi mazur görün, yüz vermeyin lütfen!...

— Merak etmeyin merak etmeyin...

— Bendenizin niyeti, Leman'ı vazifesinden temamıyle mahrum etmek değil, sadece ötekini maddî muzayaka içinde bırakıp...

— Anlıyorum Burhan bey.

— Teşekkür ederim. Şimdi derhal Şeref beyi...

Çıktı. Şeref beyin çalıştığı kısma giderken yazar Nüsret'i nefretle düşündü. Demek taa Umum Müdüre kadar ha?

Şeref bey cımbızla burnunun kıllarını yolmaktaydı. Kambiyo üstadı Burhan bey içeri girince, cımbızı, el aynasını çekmecesine atıp, ayağa kalktı.

— Buyrun Burhan bey...

— Sizi Halûk bey çağırıyor...

— Sinirli görünüyorsunuz?

— Nasıl olmazsın birader? Sen tut, taa Umum Müdüre telefon et. Fakat bilirim ben yapacağımı... Muhalif bir gazetede küçücük bir muharrir, de değil muhbir. Muhalif bir gazete... Sanki seçimleri kazanacaklar.. Kazansalar bile... Şeref bey, farzedin seçimleri kazandı muhalefet..

— Evet beyefendi?

— Basit, küçücük bir muhbir nihayet değil mi?

Odacı geldi:

— Umum müdür bey çağırıyorlar...

Şeref bey fırladı.

Burhan bey çıktı. Gösterecekti ona. Gazeteci diye kendini bir şey sanıyordu. Gazeteciyse Allah olmadılar ya. Hele şu Nüsret! Muharrir bile değil, muhbir.

Odasına girdi, yerine geçti. Sumenin üzerinde duran tomarla kambiyo evrakını şöyle bir karıştırdı...

Muhalefetin seçimleri kazanmasına ihtimal vermiyordu. Kazansa bile... Fakat imkân yoktu. İktidar, muhalefetin vaktiyle düştüğü hataya düşer miydi hiç?

Zile bastı. Odacıya o günkü gazeteleri getirmesini söyledi.

Gazeteler gelinceye kadar gözlüğünün camlarına hohlayıp sildi, tekrardan taktı. İlk eline geçen gazete, muvafakatin de, muhalefetin de pek güvenmemesi gereken fırıldak mizaçlı bir gazeteydi. Bir müddetten beri süregelen anket sonuçlarını açıklıyordu. Bu sonuçlara göre iktidar, muhalefetin üç misli milletvekili çıkarabileceğini belirtiyordu.

Burhan bey büyük bir ferahlıkla koltuğunda doğruldu. Gazeteleri kenara itti. İktidarın devrilmesine imkân yoktu! Binaenaleyh, muhalif bir gazetede çalışan had-nâşinâs birine haddini bildirmekte asla mahzur olamazdı.

Kulaklığı aldı, numaraları çevirdi.

— Alooo... İstanbul'u rica ediyorum efendim.
Kulaklığı yerine bıraktı.

Kız kardeşiyle dün gene böyle telefonla konuşmuş kadın, «Nüsret'i dize getirmek için Leman'ın birkaç ay daha çalışmaması lâzım. Aman kardeşim ihmal etme. Halûk beyefendi nezdinde teşebbüse geç!» demişti.

Geçmişti işte.

Önündeki evrakları sinirli sinirli karıştırıyor, elleri titriyordu. Evraklardan gerekenleri de imzalarken aklında Nüsret, hep Nüsret... Kalın siyah kaşları, pırıl pırıl kara gözleri, küstah bıyığı... Umum müdüre kadar telefon etmek cesaretini göstermenin ne demek olduğunu anlatacaktı ona. «... Pis, bıyığıyle mağrur mendebur! Sanki hiç kimsenin onunki gibi bıyığı yok! Sanki...»

Telefon çaldı.

— Aloo... İstanbul mu?

— İstanbul efendim.

— Mersi, Aloo.. Kimsiniz? Leylâ hamfendiyi rica edlyorum efendim.

İstanbul'da, Kadıköy'ündeki apartamanın telefonunda apartaman sahibinin kızı, hizmetçiye seslendi:

— Perraan!

— Efendim küçük hanım?

— Leylâ hanımı telefona çağır.

Çevreleri çürümüş, ama yeşilleri harikulâde gözleriyle Leylâ hanım, ipek meşlâhının eteğini kibarca tutup, salına salına yürüyen bir eski İstanbul hanfendisi edasıyle geldi.

Apartman sahibinin kızı haber verdi:

— Ankara'dan arıyorlar efendim...

— Öyle mi efendim... Teşekkür ederim.

Apartman sahibinin kızının da ne âşifte olduğunu düşünmenin sırası değildi, kulaklığı aldı.

— Aloo.. Ha, sen misin Burhan? İyiyim. Nasıl nasıl? Telefon mu etmiş? Halûk beyefendiye ha? Bak

sen, bak sen küstaha! Bak, bak bak... Ne ayıp, ne ayıp ya rabbi! Ha... Demek, demek, demek Halûk beyefendi... Halûk beyefendiye teşekkürlerimi bilhassa... Bilmem mi? Nur içinde yatsın, anneleri ne kadındı ne kadın! Ya ablaları? Billrsin tabî, bilmez olur musun? Demek sen... Güzel, güzel Burhan. Elbette. Ona haddini bildirmek lâzım, lâzım lâzım. Leylâ hanfendinin kim olduğunu... Paşa dedemden de bahsetseydin. Ettin mi? İyi. Muhalif gazete mi dedin? Anket mi? Demek gazetenin anketine göre... Tabî tabî... Düşmezler elbette. Böyle pespâye birini kullanan muhalif bir gazetenin dayandığı iktidardan ne olacak? Mimle mimler. Sakla samanı gelir zamanı derler. Muhalif bir gazetede çalışmak küstahlığında bulunan bir gazeteci parçasına haddini bildirmek... Başkaca sağlık, güzellik. Tanslyonum hep öyle. Bu üzüntü varken bende. Elde değil, elde değil kardeşim. Ne yapayım? Peki, hoşça kal. Haaa, Burhan, haberin var mı? Mehlika'lar Malatyaya tâyin olmuş. Mehlika canım, Şefkati'nin ablası. Melâhat'a selâm. Erol'le Serpil'in gözlerinden öp benim yerime. Haydi güle güle.

Kulaklığı yerine koydu. Hep o eski İstanbul hanfendisi edasıyle eteğini tutarak merdivenlere yürüyecekti ki, gözüne apartman sahibinin kızı ilişti, kızın âşifteliğini hatırlardı. Ama damadının haddini bildirmek hususunda Halük beyefendiye yapılan sondajlar sinirlerini yatıştırdığı için, kızı iğnelemekten vazgeçerek, sadece,

— Kardeşim —dedi—. Sağ olsun. Tansiyonumu merak etmiş de...

— Öyle mi efendim?

Demek, önceki gün Köprü'de rastlaştıkları zaman, yanındaki oğlanı, Vedat'ı görmemişti. bunak!...

Leylâ hanfendi süzülerek koridoru geçti. Mermer merdivenleri ağır ağır çıktı. Üst kattaki odasına geldi.

Kızı Leman ağlamaktan kan çanağına dönmüş gözleriyle annesini beklemekteydi.

Odaya sinirli sinirli girdi:

— Kocanın yaptığını beğendin mi?

Yumruklarını beline dayadı.

Annesini bu haliyle ızgara maşa satıcılarına benzeten Leman, üzüldü.

— Ne yapmış?

— Daha ne yapacak? Umum müdüre, Halûk beyefendiye telefon etmiş!

— Ne yapsın anne?

— Ne yapsın ne demek? Koskoca bir umum müdürü rahatsız etmeğe ne hakkı var? Bu ne saygısızlıktır? Halûk beyefendi kim, o kim?

Leman isyan etti:

— Fazla ileri gidiyorsunuz ama. Kocama bu kadar hakarete hakkınız yok. O Halûk beyefendiyse, beriki de muharrir Nüsret bey!

— Yaaa! Demek muharrir Nüsret bey? Demek onunla birlik oluyorsun? Demek...

— Kocama hiç kimsenin hakarete hakkı yok!

— Ben senin annenim ama!

— Neyim olursanız olun...

Leylâ hamfendi kireç kesilmişti. Elleri titriyordu. Tansiyon, kabız, kalın bağırsak ataleti, apandisit şüphesi, arter sckloroz... Patlamak üzere olan bir volkanı hatırlatarak,

— Derhal evimi terk et! —diye bağırdı—. Derhal!..

Leman'ın birden aklı başına geldi. Tansiyon, kabız, kalın bağırsak ataleti, apandisit şüphesi, arter sckloroz... Ya günün birinde ölüverirse? Bir romanda buna benzer bir şeyler okumuş, bütün gece annesi gözünün önünden gitmemiş, sahaba kadar ağlamıştı.

Yelkenleri indirdi.

— Anneciğim, şeker anneciğim...

— Evimi terk et diyorum sana!

— Fakat anneciğim...

— Fakatı makatı yok. Derhal terk et evimi, sevgili kocanın yanına git ve bir daha da gözüme görünme. Leman isminde evlâdım yok benim, marş!

Ojesi dökülmüş parmağıyle kapıyı gösterdi.

Leman mavi eşarpını başına sinirli sinirli alıp, siyah mantosu, siyah çantası, siyah iskarpinleriyle annesinin evini terk etti.

Caddeye çıktı.

Kocasına bu kadar hakaret edilmesine göz yumamazdı. Nihayet, son derece genç, toy bir çocuktu. Zekiydi de. Kayınvaldesiyle burun buruna olmaktan nefret ediyorsa... Evet, biraz ileri gitmiyor değildi ama, kavgaya çoğu sefer annesinin sebep olduğunu da biliyordu.

Tramvaya atladı.

— Bilet!

Çantasını açtı, biletçiye para verdi.

Damadının evi elbetteki eski Mahkemei temyiz azası merhum kocasının evi gibi olamazdı. Annesi her bakımdan mükemmel, mükellef olsunlar istiyordu. Perdeler, kornişler, koltuk kanepe, taban halıları... Nüsret ne diyordu ki: «... ayağımızı yorganımıza göre uzatalım karıcığım! Şimdilik basit, alelâde bir yazarım ama, gün gelecek, hamlemi yapıp birinci plana geçeceğim!.»

Kocasının hamle yapacağına, çok, çok yükseleceğine inanıyordu Leman. Kocasının fermede, fırsat kolladığını biliyor, yorgana göre ayak uzatmağa inanıyordu.

Annesi ise: «... kabahat sende Leman —diyordu—. Çok uysal, çok yumuşak başlısın. Babanı hatırlasana! Nasıl didiklerdim, nasıl yerdim başının etini.. Sen halalarına çekmişsin. Aptallığın âlemi yok. Dayat. Erkek değil mi? Bulsun, buluştursun, ne yaparsa yapsın...»

Hayır... Annesi gibi düşünmüyordu, düşünmeyecekti. Annesi, dayısı yoluyla işlerini bozmakta de-

vam etse bile, dayanmaya karar vermişti. Kocasının hamle yapacağından emindi. Gerekirse istifa edip, bir başka yerde, bir başka iş bulurdu. Bütün işler dayısı Burhan beyle, Umum Müdür Halûk beyefendinin emirleri altında değildi ya!

Kocasını seviyordu, seviyordu işte. Annesine, dayısına, Halük beyefendiye, Başbakana, hatta Cumhurbaşkanına, Allahütaalâya rağmen seviyordu kocasını.

Tramvaydan atladı.

Vapur hareket etmek üzereydi, zil çalıyordu. Koşarak gişeye geldi, bilet aldı, vapura tam zamanında atladı.

Evet, her şeye rağmen seviyordu Nüsret'i... Annesine de büsbütün acımıyor değildi ama... En iyisi kocasına annesinden söz açmamak, hele az önceki hakareti asla duyurmamaktı.

Bileti birinci olduğu halde, tenha diye ikincinin dışarısına oturdu. Hava epeyce sert diye kimseler yoktu. Yalnız, göğsünü rüzgâra vermiş, ateşli bir deniz eri taa karşıya yanlamış, gözlerini Selimiye'ye dikmişti. Deniz erini birden birisine benzetti. Çok iyi tanıdığı birisine o kadar benziyordu ki. Kime benzerse benzesin sırtını döndü. Rüzgârın uçurup dağıttığı sarı saçlarını mavi eşarpının altına sokmaya çalıştı.

Deniz eri bir Karadeniz havası tuturmuş, hırçın sulara karşı hazin hazin söyleniyor... Döndü. «Aman ya rabbi! Çok iyi tanıdığım birisine ne kadar da benziyor!»

Annesini filan unutmuştu. Dayısı, Halûk beyefendi, Başbakan, daha yukardaki, daha, daha aşağıdakiler... Deniz erinin kime benzediği fena takılmıştı kafasına.

Tekrar baktı.

Deniz eri, söylediği türküye kendini kaptırmış, bilmem ne denizaltısıyle son gittikleri Amerika'yı düşünüyordu. Ne binalardı ya!

Türküsünü bitirip doğruldu. Bir cigara yakmak geçti içinden.. Pantolonunun cebine el atarken, gözü Leman'a ilişti. Deminden beri oturuyor muydu bu kadın burda?

Cigarasını yaktı, çöpü morlaşan hırçın sulara fırlattı. Kadın da gözucuyla bakıyordu ona. Sert rüzgâr sarı saçlarını uçuruyordu... Kadın mı, kız mıydı acaba? Kadın olmalıydı. Kırmızı yanaklar, gerdan, bacaklar... Deniz erini hafif bir ürperme dolaştı... Cigarasından aldığı ağız dolusu dumanı, burnundan bıraktı.

Leman deniz eriyle tekrar göz göze gelince, irkildi. Ne sanmıştı adam acaba? Gülümsüyordu. Kaşları çatıldı, yüzü asıldı. Sinirli sinirli kalktı. Birinci mevkie yürüdü. Tam içeri girerken, eşikte hatırladı deniz erinin kime benzediğini: Robert Mitchum'e benziyordu. Tıpkı tıpkısına Robert Mitchum. Burnu, saçları, gözleri, bakışı, Jean Russel'le çevirdikleri bir filimden hatırında kalmıştı.

Rahatlayarak boş bir yere oturdu ve artık deniz erini de, Robert Mitchum'u da unuttu.

Köprü'ye çıktığı zaman ortalık kararıyordu. Bilek saatına baktı: Beşi geçiyor! Hava da büsbütün ayaza kesmişti. Evde kömür vardı ama, yiyecek hiç bir şey yoktu. Kocası para bulmuş muydu birinden acaba? «Eğer bulduysa, yemeğimizi küçük bir lokantada yeriz!» diye düşündü. Kıvırcık, siyah saçlı, uzun siyah kirpikli, kara gözleri ışıl ışıl kocasını çok sempatik buluyor, seviyordu. Hele küçücük, bir lokantada, karşılıklı yemek yemek... Karaköy'de böyle bir lokanta vardı. Küçücük, zarif, temiz. Epeyce önce bir akşam kocasıyle gitmişlerdi. Sıcacık havasında yumuşak Viyana müziğinin uçuştuğu lokantayı birdenbire Paris'te, bilmem ne sokağındaki bir lokantaya benzetmişti. Paris'e hiç gitmediği, bugünkü şartlar içinde de gitmeyi düşünmediği halde, Paris'te bilmem ne sokağında böyle bir lokanta olup olmadığını nereden bildiğine şaştı. Niçin Londra, New-York,

Viyana değil de, Paris? Bir Fransız romanından mı kafasında kalmıştı? Yoksa bir filmden mi? Nerden olursa olsun, böyle bir lokanta ihtiyacını duyuyordu şu anda. Eğer kocası para buldu da, yemeklerini lokantada yemeyi teklif ederse, onu her zamandan çok daha sempatik bulacağını, çok daha fazla seveceğini sanıyordu. Bankada bir arkadaşı vardı. Sevim. Uzun boyu, ince beliyle zarif bir Gaskonya kadehini hatırlatırdı. Bu Gaskonya kadehini de nerden çıkarmıştı? Gaskonya kadehi ne demek? Gaskonya'da bu tip kadehler çıkar mıydı? Böyle bir deyimi nerden biliyordu? Nerden bildiğini hatırlamıyordu ama, Sevim'i ne zaman görse aklına hemen bu gelirdi: Gaskonya kadehi!

İşte bu Sevim, kocası için «Çok yakışıklı adam!» demişti. Diyeli aylar olmuştu, o zaman dikkat edip kızmamıştı da şimdi niye kafasına takılıvermişti sanki?

Şaştı. Ama, şaşacak bir şey yoktu. Nasıl da dikkat etmemişti o gün? «Kocan güzel adam!» derken göğüs geçirmiş, ertesi gün kocası bankaya gelince de, hiç lüzum yokken koşmuş, adamı lafa tutmuştu. Hatta otobüsü kaçırmışlardı bu yüzden.

Gazeteden içeri öfkeyle girdi.

Ters tuttuğu gazetesinin gerisinde uyuklayan kapıcının önünden geçerken, adam birden dikkat ederek, gazeteyi indirdi.

— Kimi istiyon abla?

Genç kadın kızdı:

— Ayol her gelişimde sorarsınl

Kapıcı pel pel bakıyordu.

— Ben muharrir Nüsret beyin bayanı değil miyim?

Kapıcının sert yüzü yer yer çatladı, kırıldı. Hatırlamıştı, gülümsüyordu. Kızardı.

— Kusura kalma abla... —dedi—. Akil değel ki, duz kabağı. Nüsret beğe telefun gıvradiym ml?

Cevap beklemeden numaraları çevirdi.

— Alooo.. Nusrat beeğ...

Nüsret,

— Telefona ne lüzum var be? — dedi.

Odada yalnızdı o sıra. Canı sıkılıyordu hatta. Karısının işini halletmeden, seçmenlerin nabzını yoklatmak için gazete tarafından yurdun her yanına gönderilecek arkadaşlarıyle birlikte o da gidecekti. Doğu'da bir yerlere. Bununla beraber, karısı odaya girince,

— Halûk beye telefon ettim! — dedi.

Kara gözleri gülüyordu.

Genç kadın bozuntuya vermedi.

— Yaa.. Ettin mi?

— Ettim. Açtım ağzımı, yumdum gözümü. Muhalif gazetede çalışmak bu bakımdan çok iyi. Herkes it gibi korkuyor. Görsen, koskoca Halûk beyin sesi titriyordu be. Beyefendi, Nüsret beyefendiciğim... Tabî yahu, sıkı mı? Parmağıma dolarım diye ödü kopuyor enayinin... —Birden başka birşey hatırladı—: Gidiyorum!

Leman hayretle,

— Nereye?

— Doğuda bir yere. Diyarbakır mı, Bitlis mi, Van mı? Ama bu sefer dönüşte bir romanla da ben geleceğim, göreceksin. Önüne gelen roman yazıyor. O, bu değil, senin işi Halûk bey bizzat takip edeceğini vaat etti. Çekinilen insan olmak güzel şey!

Leman içini çekti:

— Para bulabildin mi?

Nüsret, roman ve çekinilen insan olmanın gururunu unutarak, kendine geldi.

Leman tekrarladı:

— Ha? Bulabildin mi?

— Bulamadım.

— Niçin?

— Avans istihkakımı tamamen çekmişim.

— Gelecek avansa mahsuben bir şeyler yaparım demiştin ya?

— Demiştim amma..

— Patronu görmedin mi?

— Gördüm, şeytan görsün yüzlerini... Herifler nabız yoklama telâşesinde. Senin dalganı düşünen kim? Mamafih, gitmem iyi olacak. Nasıl olsa harcırahımı, yiyecek içecek, yatacak masraflarımı verirler. Maaşım da gene maaş. Sen annenin orda idare edersin. Sonra, bir de romanla dönecegim.. Hatta ismini bile buldum.

— .....?

— Ne o? Ne düşünüyorsun?

— Hiç bir şey yok.

— Var.

— Yok Nüsret, ne olacak?

— Romanım hakkındaki mütalaanı söylemedin?

— Tarihî roman mı?

— Yok canım. Dünyamızın, hiç olmazsa bizim kendi dünyamızın hali. Annem, kimkiminnen değirmenci suyuynan, derdi. Sahiden de öyle. Rivayet ederler ki, Bâbil'de meşhur bir kule yapılırken yetmiş iki buçuk milletten işçi çalışmış. Öyle bir zaman gelmiş ki, kimse kimsenin dilinden anlamaz olmuş. Dünyamızın, insanların hali, Bâbil kulesinin inşası sırasındaki Bâbil'in haline benzemiyor mu?

— Doğru.

— Kimse kimsenin derdini anlamıyor, Siyasî partiler iktıdar derdinde, iktidardakiler sandalyelerini kaybetmemek derdinde, sen bankaya tekrardan girmek derdindesin...

— A... Çıkmış değilim ki?

— Neyse, çıkmış değilsin ama, girmek derdindesin. Ben para derdindeyim, başyazar nabız yoklama derdinde. Başyazar deyince aklıma geldi.. Her ne kadar tarafsızsak da, siz gene de iktidara çatar tarzda ağız kullanın, gazetenin tirajı bakımından bu lâzım diyor. Bizim halk nedense muhalefeti tutarmış.. Neyi tutarsa **tutsun...**

Genç kadın,

— Akşama yiyecek hiç bir şey yok evde! — dedi.

— Biliyorum.

— Yarın sabahleyin de...

— Biliyorum biliyorum.. Şu senin iş bir haftaya kadar neticelenirse, içerdeki iki aylık maaşı birden alırız, ve...

Genç kadın cevap vermemeyl uygun buldu.

Adam bilek saatına baktı.

— Haydi tüyelim!

— Nereye?

Ensesini kaşıdı.

— Muhasebeciyi filan görmek kabil değil mi?

— Boşver. Lafı ağzında, aksinin biri...

Pardesüsünü aldı, çıktılar. Asık yüzlü kapıcı gazeteyi bırakmıştı.

Nüsret,

— Ulan —dedi—, çok dalgacısın be Numan!

— Doğru beğem.. Ablayı bu sefer de unuttum.

— Deminki hırtı atlattın mı?

— Bak hele bak Nusrat beğ. Ben kaçın kurrasıyım?

«Hırt»sa atlamamıştı. Telefon konuşmasından huylanmış, işi çakmıştı. İnen akşama, ayaza dönen havaya aldırmadan, kapıda bekliyordu.

Tam da düşündüğü gibi, yazar Nüsret'le karısı kolkola çıktılar. Çıktılar ama, yanında karısı vardı, yirmi liradan söz açmak çok ayıp olurdu, sırası değildi...

Nüsret,

— Vay —dedi—, vay canım kardeşim... Sen burda ha? Hayrola?

— Hayır.

— Ne bekliyorsun?

— Seni bekliyorum.

Fısıldadı:

— Yirmi papel için mi?

— Yok canım. Göreceğim geldi, iki laf atalım diye...

— Yukarı niye çıkmadın?

— Çıkacaktım, kapıcı, «yok» dedi.

Nüsret başını salladı, cık cık yaptı:

— Namussuz. Bu kapıcı milleti yok mu... Demek «yok» dedi ha?

— «Yok» dedi.

— Ben ona sorarım yarın...

Yanyana yürümeğe başladılar.

— Bir daha kapıcıya filan boşver, doğru gel! Adam,

— Başyazarla yazıişleri müdürünün sıkı emri varmış... — dedi.

Nüsret hayretle durakladı:

— Ne emri?

— «İçeri kimseyi sokma. Karşı partinin adamları matbaamıza bomba korlar» demiş.

Nüsret güldü.

— Yalandır, Keşanlı. Köylü kurnazlığıyle kendisi uydurmuştur. Dur yahu, sana karımı tanıtmadım.

Tanıttı, el sıkıştılar.

Rüzgâr gittikçe sertleşiyordu.

— Bu gece kar var galiba... — dedi adam.

Leman'ın gözleri büyüdü:

— Aman ağzınızı hayra açın Allahaşkına!

— Ağzını hayra aç birader. Bu meteliksizlikte başımıza bir de kar çıkarma!

Köşeyi döndüler.

Nüsret,

— O, bu değil ya —dedi—, paramız olsa da bir lokantaya gitsek!

Adamın yüreği hop etti. Demek parası yoktu?

Leman,

— O günkü lokantaya... — dedi.

— Hangi?

— Galata'daki. Hani bir gün gitmiştik?

Nüsret hatırlamıştı.

— Sahi... Mamafih alacağınız olsun. Halkın nabzını yoklamaktan koca bir romanla dönünce, size o lokantada mükellef bir ziyafet çekeceğim!

Adam duymadı. Nüsret'se, «Ne romanı?» diye sormasını bekledi. Sormayınca, yan gözle baktı.

— Ne düşünüyorsun?

Adam silkindi:

— Ben mi?

— Sen.

— Hiç, yok bir şey. Hava soğuk da...

Caddeye çıktılar. Kitapçı vitrinlerine bakarak iniyorlardı. Birden Nüsret'in bir arkadaşı, kitabevlerinden birinden çıktı. Bu öyle âni oluvermişti ki.

— Vay —dedi—, Nüsret; merhaba Leman? Nasılsınız yahu?

Nüsret arkadaşının paralı olduğunu anlamıştı.

— İyiyiz. Sen?

— Ben mi? Hadi söyleyeyim: Çok iyiyim!

— Yani?

Nüsret'le karısının arasına girdi.

— Haydi sizi bir yerlere götüreyim!

Ufaktefek adam arkada kalmıştı.

Nüsret,

— Dur yahu... —dedi—. Arkadaşa veda edelim bari!

Ağzı hafifçe rakı kokan romancı,

— O da gelsin... — teklifinde bulundu.

— Gelsin mi?

— Gelsin ya.

Nüsret döndü.

— Niye geride kaldın yahu? Gel sizi tanıştırayım: Romancı Cihat Dedir. Bu da yakın arkadaşlarımdan, kötü gün dostu, vefakâr bir...

Romancıyle kötü gün dostu el sıkıştılar.

Yanlarından boş bir taksi geçiyordu.

Romancı,

— Taksi!

Araba kuvvetli bir frenle durdu.

Bindiler.

Leman,

— O günkü yere gitsek! —dedi kocasına.

— Galata'dakine mi?

Romancı ilgilendi:

— Boşver Galata'ya. Beyoğlu'na çıkalım, güzel bir yere oturalım. Çek delikanlı Galatasaray'a!

Araba yağ gibi kaydı.

Bankalar caddesini homurtuyla çıktılar. Arabanın Şişhane asfaltından Tepebaşı'na çıkması trafik gereği olmasına rağmen, araba tersten yoluna devam etti.

Nüsret güldü:

— Polislere boşveriyorsunuz görüyorum şoför efendi!

Romancı,

— Üç mayısa kadar mühür onlarda... —dedi.

Şoför,

— Yaşa! —diye yarım sağ yaptı—. Şu seçimler her yıl olsa da, mühür böyle arasıra bize geçse âbi. Ne polis, ne de şeytan şimdi. Kasap eti istediği fiyata satıyor, bakkal ona keza...

— Et satanın oy'unu düşünüyorlar da ondan.

— Ya et satın alanın oyu?

— Kör tuttuğunu derler ya hani? Kimsenin aldırdığı yok.

Nüsret,

— Bâbil kulesi! —diye mırıldandı.

Romancı,

— Nasıl? dedi.

— Bâbil kulesi diyorum.

— Ne Bâbil kulesi?

Nüsret anlattı.

Romancı konuyu çok enteresan buldu.

— Mükemmel yakalamışsın.

— Şu nabız yoklamadan bir romanla da ben döneceğim!

— Romanla mı?

— Öyle ya. Önüne gelen roman yazıyor birader.

Leman, romancının alınabileceğini aklederek,

— Nüsret! — dedi.

— Ne var?

Romancı işi anlamıştı.

— Beni kasdetmiyor hanfendi, onun kasdettiği başka. Öyle değil mi?

Nüsret başını salladı:

— Söz gitti sahibini buldu bile, aldırma.

Gülüştüler.

Nüsret'in kimi kasdettiğini bilen romancı,

— Oğlana fena taktın... — dedi.

— Kızıyorum birader..

— Niye?

— Dalga mı geçiyorsun sen de? Niyeymiş. Bilmiyor musun niye olduğunu? Şurda burda seni bile geçtiğini söylememiş mi?

Araba kuvvetli bir frenle duruverince, sarsıldılar. Konularını unuttular.

Araba tekrardan yürüdü. Ama artık o konuya dönmediler.

Romancı birden ufak tefek adama dikkat ederek, yanında oturan Nüsret'i dürttü. Nüsret romancının ne demek istediğini anlayarak,

— Bilmem... — diye fısıldadı.

Romancı yüksek sesle,

— Kardeş —dedi—, kara kara ne düşünüyorsunuz? Bir derdiniz mi var?

Uykusundan uyanır gibi kendine gelen ufak tefek adam,

— Yoo, hayır.. — diye silkindi.

Sonra, bu türlü cevap verdiğine pişman oldu. Keşke bir yalan uydursaydı. Uydursaydı da ayrılmanın bir yolunu bulsaydı. Ne diye bir şey bahane ederek özür dilememişti sanki? Hiç tanımadığı birinin peşine takılarak... Ama şu Nüsret'in Bâbil Kulesi sözü... Aklına adamakıllı yatmıştı. Gerçekten de, hiç kimse kimsenin derdiyle ilgili değildi. En biri ken-

disi! Şu cenabı kürtaj işi için para bulacaktı güya.

Araba durdu. Pırıl pırıl bir içkili lokantanın önündeydiler.

İndiler. Romancı taksi ücretini verdi. Sigara dumanı yüklü ılık bir lokantaydı.

Durakladı.

Nüsret,

— Ne o? —dedi—. Niye girmiyorsun?

Romancıyla Leman girmişlerdi bile.

Ufak tefek adam,

— Canım sıkılıyor... —dedi—. Bana müsaade etseniz de...

— Ne müsaadesi? Buraya kadar geldikten sonra... Ayıp olur girmemek. Hadi. Niçin? Niçin çekiniyorsun? Tanımadığın birisine yük olmamak için mi? Boş ver. Sen benim misafirimsin. Ben onu arkadaşlarıyle çoook davet etmiştim. Aldırma!

Koluna girdi, sürükledi.

Ufak tefek adam, «Şu bizim yirmiyi versen de beni savsan daha iyi edersin!» diye geçirdi.

Leman'la Romancı zarif bir masaya geçmişlerdi bile.

Garson, liste, gerekli şeylerin ısmarlanması. Floresans lambalarının yumuşak ışığı, sıcak hava, hafif Viyana melodileri...

Leman,

— Bu lokanta, Paris'te herhangi bir lokantayı hatırlatmıyor mu? —diye sordu.

— Paris'e gitmş miydiniz?

Leman kulaklarına kadar kızardı:

— Yoo... Ama ya romanda okumuş olacağım, ya da sinemadan. Hiç yabancı gelmiyor. Londra, Berlin, Viyana değil de, Paris nedense.

Garson,

— Koç yumurtası kalmamış... —dedi.

Ufaktefek adam utandı.

Romancı Leman'a baktı gözucuyle. Sonra,

— Beyin salatası öyleyse... —dedi—. Ne dersiniz çocuklar?

— İyi ya.

— Fakat Nüsret, şu senin Bâbil Kulesi kafama fena takıldı. Hani ayıp olmasa, bu konuyu bana bırak diyeceğim!

— Bırakabilirim, sen daha iyi işlersin!

— Yok canım. Yalnız, anlat bakayım nasıl işleyeceksin?

— Ben mi? Henüz tam manasıyle planlamadım. Fakat Doğu'da halkın nabzını yoklarken toplayacağım notlardan faydalanmak suretiyle bir şeyler yapmak mümkün olabilir. Belki de boşveririm.

Bu sırada hafif Viyana müziği kesildi, parti temsilcilerinin onar dakikalık konuşması başladı.

Romancı radyodaki çatallı sesi dinlemiyor, başka şeyler düşünüyordu. Bu arada, hepsinden önemli, «Bâbil Kulesi»ni. Fena yerleşmişti şuuraltına. Gözlerinn önünde geçmişin muhteşem Roma'sı canlandı. Beyaz harmaniyeleriyle Romalı vatandaşlar. Agora'da toplanmış, şu çatallı sesi dinliyorlardı.

Gözlerini hafifçe yumdu.

— Oy'unu bana ver vatandaş! Ben seni senden çok düşünürüm, inan bana! Sen, menfaatının nerde olduğunu bilmezsin, Seni bizim idare etmemiz lâzım. Aksi halde, yurt elden gider, mahvolursun!

Gözlerini açtı. Nüsret'in gülümseyen pırıl pırıl gözleriyle karşılaştı.

— Daldın gene... — dedi Nüsret.

— Evet. Şu Bâbil Kulesi...

— Fena sardı seni.

— Çok.

— İşle!

— Belki de işlerim, ama bambaşka bir teknik, bambaşka bir... Nasıl söyleyeyim, üslup ve galiba felsefe ile. Yani romanın tekniği hem şekil, hem muhteve... Yahut pardon, hem öz, hem biçim...

— Öz'le biçim'i, şekil'le muhteva'ya değişmez misin?

— Kim demiş değişmem diye? Ben uydurumentoniye aleyhtarım. Yoksa aslı Türkçe olan, halkın kullanageldiği kelimeler...

Garson içkilerle mezeleri getirmişti.

Masa donandı.

Ufak tefek adam hâlâ alışamamıştı, iğreti oturuyordu. Ne diye gelmişti sanki tanımadığı birinin masasına?

Gözlerini romancıya kaldırdı.

— Soda! — dedi romancı.

Saçları ışıl ışıl garson koştu.

Romancı soda şişesini bardağına boşaltırken,

— Rakıyı sodayla içmenizi tavsiye ederim... —dedi.

Nüsret,

— Nasıl?

— Rakıyı diyorum, sodayla için!

— Faydası?.

— Bir defa, böbreklerin daha iyi çalışmasına yardım eder. Sonra...

— Doğru... — dedi.

Rakılar kadehlere konuldu, sulandırıldı, şerefe kaldırılıp içildi.

Nüsret,

— O, bu değil de, —diye ellerini uğuşturdu—, muhalif bir gazetede çalışmak hayli kıyak iş!

— Niye?

— Bugün bizim Leman'ın umum müdürüne bir çıkıştım, görmeliydin!

— Umum müdüre ha?

— Evet. «Nüsret bey, Nüsret beyciğim...» Görmeliydin.

Telefonda neler konuştuğunu, adamı nasıl haşladığını anlatmaya başladı.

Ufak tefek adam, «Bu kadar mühim adamsın da, bizim yirminin lafını niye etmiyorsun?» diye ge-

çirdi. Sonra gözü Leman'a kaydı. O, lokantanın sıcak havasında kızaran yanakları, lüle lüle sarı saçları, yeşil gözleriyle sahiden güzeldi. Nüsret'e baktı. Mesuttu. «Şey» filan düşünmeyecek kadar mesut!

Romancı,

— Bir umum müdür nedir bilir misin? —diye sordu.

Nüsret,

— Pöh... —dedi—. Bilmeyecek ne var?

— Anlat bakalım!

— Londra, Paris, Berlin, Viyana, şimdide Vaşington, New-York seyahatları yapan...

— Tetkik seyahatları, yahut gezileri.. Devam et!

— Zarif kıravatlar, ipek gömlekler, İngiliz kupon kumaşları kullanan, ağzı purolu biri. Buna, nedense muhalefetten çok korktuklarını da ilâve edebilirsin!

Romancı güldü.

— Niçin hâlâ bir romana başlamadığına şaşıyorum.. Nüsret kulaklarını dikti.

— Sahi mi söylüyorsun?

— Sahi tabî. Ama bu, bir umum müdürü, yani her hangi bir tipi mükemmel anladığından dolayı değil!

Nüsret'in kulakları düştü.

— Ya?

— Umum müdürü ustaca çizdin. Ama roman için bu dış çizgiler yetmez!

Leman ufak tefek adama döndü:

— Siz içmiyorsunuz?

Ufak tefek adam gene kulakmemelerine kadar kızararak, silkindi.

— İçiyorum efendim.

Hiç istemediği halde, aklına gene de «şey» gelerek, utandı. Hey gidi «şeysiz» günler hey! Bir zamanlar o da böyle, bunlar gibi, tıpkı tıpkısına bun-

lar gibiydi. Bunlar ne zaman başlıyacaklardı «şey» kullanmaya acaba?

— Ne düşünüyorsun yahu? —diye kadehini kaldırdı. Tekrar içtiler.

— Garson!

— Buyurun paşam!

— Ekmek, ızgara köfte, bir şişe soda!

— Emredersiniz.

Ufak tefek adam; romancının rahat halini düşünüyordu. Acaba bu, o işi nasıl yapıyordu? Her halde «şey» kullanmaz, gerekirse kürtaj yaptırırdı. Öyle ya, bu kadar insana Beyoğlu'nda içkili ziyafet çeken bir insan... Ayda birkaç bin kazanıyordu herhalde.

Ayda birkaç bin!

Romancının gözü ufak tefek adama takılmış, kendisine baktığını görünce, adamın müthiş bir hayranlık içinde olduğunu sanmıştı. Herhalde kendisinin yerinde olmaya can atardı.

Bir cigara yakmadan önce, Yeniharman paketini uzattı.

Ufak tefek adam gene kafasının içindekilerden sıyrılıp kulaklarına kadar kızararak, bir cigara aldı, kibritini işinin ehli bir garson değil de, herhangi bir dairede, âmirinin cigarasını yakmaktan özel faydalar uman bir küçük memur haliyle çaktı, romancının cigarasını yaktı.

— Mersi... — dedi.

— Estağfurullah.

Ötekiler de yaktılar.

— Evet, nerde kalmıştık?

Nüsret,

— Eksistansiyalistlerin karamsarlığından bahsediyordunuz..

Romancı, tekrar ufak tefek adama baktı. Hâlâ aynı hayranlık içinde görünüyordu. Eksistansiyalizmin karamsarlığını anlatırken, bir başkası tarafın-

dan imrenilerek seyredilmenin gururu ve hazzını duyuyordu.

Leman'a baktı. O da gözlerini kendisine dikmişti. Eh, alkol almıştı, tavındaydı da. Balzak'tan başladı, Standal, Flober, Zola, Tolstoy, Gorki, Şolohof, Staynbek, Kaldvel, Dos pasos, hatta daha sollara kadar saydı döktü.

Bu arada radyo her an dakikada bir müziği kesiyor, lokantadakiler, partileri adına konuşanların propagandalarını dinlemek zorunda kalıyorlardı.

Ufak tefek adam içinde birden dehşetli bir neşe hissetti. Utanıp, sıkılmadan eser kalmamıştı. Artık, tanımadığı, yabancısı bir insanın masasında değil, kırk yıldır tanış, ahbap birinin sofrasındaydı. Bu neşeyi alkolün verdiğini düşünmüyordu bile.

İskemlesini Leman'a az daha yaklaştırdı. «Şey» kullanıp kullanmadıklarını bile sorabilirdi.

Kadın:

— Sizi hasta sanmıştım peşin... — dedi.

— Demek o kadar?

— Hayır, nasıl söyleyeyim, dehşetli bir can sıkıntısı içinde gibiydiniz. Yahut da, kafanızı kemiren bir derdiniz var gibiydi...

— Şimdi artık dünya vızgelir hanfendi, açıldım.

Kadehini kaldırdı, Leman'la tokuşturdular.

Kadehini bırakırken,

— Beni siz açtınız! — dedi. Sonra bunun bir çeşit kur olabileceğini aklederek, ekledi. —: Yani sizler demek istedim. Bu meclis, bu sofra. Paris'te bir yerlere benziyor demiştiniz. Çok doğru. Ben de öyle sanıyorum. Gerçekten de Paris'te bir yerlere..

— Halbuki ne tuhaf değil mi? Ne siz, ne de ben ömrümüzde Paris'e gitmiş değiliz...

— Değiliz.

— Bazen, aklıma tarih kitaplarındaki resimler gelir. Sanırım ki, ben o yıllarda da yaşamışım. Sizde de olur mu böyle şey?

— Olur ya.

— Niçin olmasın değil mi? Belki de yaşadık. Meselâ, çok eski devirlerde yaşamış, gene böyle bir kadın olamazmıyım?

— Pekâlâ da olabilirsiniz.

— Ama öğünmeyi hiç sevmeyen, kendi halinde bir kadın!

— Bravo. Ben de tıpkı sizin gibiyim..

— Olduğum gibi görünmeyi çok severim. Ama olmuyor. Bazı insanlar vardır, olmadıkları, olamayacakları gibi görünmekten zevk alırlar. Bu onlarda huy haline gelmiştir.

Nüsret âniden karıştı.

— Yani benim gibi!

Leman'ın kırmızı yanakları az daha kızardı.

— Ne münasebet?

Bu söz koydukça koymuştu. Şertçe,

— Nüsret! —dedi—. Ne demek istedin?

— Ben mi? Hiiiç...

— Hayır, hiç değil. Olduğun gibi görün. Maksadın neyse açık söyle!

Romancı piposunu çıkarmıştı. Lüle lüle saçları, taşbebek renkliliğiyle Leman harikulâdeydi.

Nüsret,

— Mesele çıkarmıya lüzum yok! — dedi.

— Var.

— Yok.

— Var, niçin olmasın?

— Var belki, fakat yeri değil.

— Yeri, tam da yeri. Benim hiç kimseden korkum yok. Korkmak için sebep de yok zaten.

— Peki ama, karıcığım...

Leman sert bir hareketle kocasının sözünü kesti. Romancıya,

— Olduğu gibi görünmeyenlerden nefret ederim beyefendi. Meselâ Nüsret. İyidir, hastır, zekidir filan falan. Fakat...

Nüsret cigarasını sinirli sinirli çırptı.

— Olduğundan fazla görünmeye bayılır! Bu-

gün, umum müdür Halûk beyefendiyi haşladığını, muhalif gazetede çalışıyor diye adamın ödü koptuğunu, kekelediğini...

— Leman yetişir!

— kekelediğini söyledi. Halbuki meseleden haberim var benim!

Nüsret'in kulakları gene dikildi.

—... adamın umurunda bile değil. Nüsret, müsret vızgeliyor. Dayım bildiğini okuyacak, ben daha kimbilir ne kadar açıkta kalacağım!

Gözleri doldu.

Nüsretin cigara tutan eli zangır zangır titriyordu.

— Sonra? — dedi.

— Sonra... Sen kalkıp halkın nabzını yoklamaya, gazetene havadisler yetiştirmeye gideceksin. Ben burada...

— Sen de annenin yanında kalacaksın Leman!

Leman hıçkırdı.

— Annenin yanında kalamayacak mısın? Öyle konuşmadık mı?

Leman yaşlı gözlerini kocasına çevirdi:

— Kalmayacağım, kalamayacağım! — diye bağırdı—.

— Niçin?

— Çünkü... —Tekrar hıçkırdı—. Annem beni kovdu!

Masaya dayadığı koluna kapandı, hüngür hüngür boşandı. Masa, üzerindeki içkiler, Rus salataları, biftekler, böbrek ızgaralarıyle filan hüzün içindeydi. Lokanta tepesinde fırıl fırıl dönen Nüsret ayılmıştı. Romancı piposunun külünü tabiaya çırpıyor, «Bâbil Kulesi»ni düşünüyordu. Herkesin kendine göre derdi vardı, herkes dertliydi. Radyoda konuşan çatlak sesli, kalın sesli, öksürüklü aksırıklı, yahut ispenç horozunu hatırlatarak konuşan genç, dinç insanlar bile dertliydiler. Sokaklarda izmarit toplayan yalınayaklı serseri kadar bir fabrikanın yüzbinlik gelirini cebine atan, yahut muhteşem mağazasında, puro dumanlarının tüllen-

diği yazıhanede kara kara düşünen ithalâtçı, ihracatçı; traktörü geniş tarlalarını mazot kokulu homurtusuyle altüst eden büyük çiftçi, «dinamik ziraat»a rağmen hâlâ karasapan ve öküzle toprağını eşeleyen küçük çiftçi, yarıcı, üçte biri; elinden ekmeği makine tarafından alınmış işsiz ırgat... Herkes dertliydi. Hiç kimse kimsenin derdiyle ilgili değil, herkes bildiğini okuyor, yani ayrı bir dille konuşuyordu. Tıpkı kulenin yapıldığı eski Bâbil şehrindeki gibi.

Masada uzun bir sessizlik oldu.

Romancı, «Buraya kadar böyle, diye düşündü. Kimse kimsenin derdiyle ilgili değil. Herkes kendi dalgasında. Peki, ne yapmalı? Ya, bütün dertleri silip atacak, her kilide uyan bir anahtar bulmalı, yahut... Bir anahtar mı? Ne anahtarı? Saadetimizin anahtarı mı? Kayıp mı oldu bu anahtar? Böyle bir anahtar var mıydı ?Yıllar yılı, yüzyıllar boyu Bâbil kulesi ömrü sürmüş insanoğlu. Kimse kimsenin derdinden anlamamış, herkes kendi çıkarını düşünmüş, derdini düşünmüş. Artık düşünemiyecek hâle gelenlerse, dertleriyle birlikte göçüp gitmişler. İnsanoğlu ne kadar çok fire vermiş, veriyor!

Evet evet, bir anahtar lâzım, bütün insanlığı mutluluğa götürecek bir anahtar.

Böyle şey olmayacağını düşündü sonra. Mutluluğa götüren anahtar, sihirbaz değneği, yahut bomboş göklere avuç açıp bitmez tükenmez dualara girişmek.

Arada ne fark vardı?

Radyo gene on dakikalık nutuklardan birine başlamıştı.

Leman içini çekti, gözlerini sildi. Kocasına baktı, gülümsedi.

Nüsret'in şakası yoktu. Çatık kaşlarıyle, sert çelik gibi sertti.

Leman ürktü.

— Niçin öyle bakıyorsun bana?

— .....?

— Kadehime rakı koy!

Nüsret karısının kadehine rakı koydu, ama bakışlarındaki vahşîlik değişmedi.

— Soda da koy!

Romancı daha önce davrandı. Leman teşekkür etti. Sonra kadehini kaldırdı. Kocasına,

— Haydi! — dedi.

Adam içini çekti, kadehini aldı. İsteksizce kaldırıp içti. Bırakırken,

— Demek —dedi—, benim yüzümden annen seni kovdu?

— Kapa bu bahsi şimdi burda!

— Hayır! —Nüsret dönmüş gözleri, vahşîleşmiş yüzüyle yumruğunu masaya vurdu—. Kapamayacağım! Demin sen nasıl bir ihtiyaçla susmadıysan, şimdi de sıra bende! Söyle, niçin kovdu annen?

Leman bunları evde konuşmak tavsiyesinde bulundu.

— Burda konuşacağız! Herkesin önünde! Kirli çamaşırlarımı başkalarına göstermekten korkmuyorum!

— Bunun cesaretle alâkası yok. Kirli kirlidir ve başkalarına göstermek ayıptır!

— Başkalarının sebep olduğu kir değil mi?

— Öyle bile olsa...

Nüsret radyoyu işaret ederek, garsona bağırdı:

— Sustur şu herifi be! Yapacakmış, edecek miş... Ne yapacakmış? Ne edecekmiş? Benim gibileri hiç olmazsa kaynana hareketinden kurtarabilecek misiniz?

Bütün lokanta kulak kesilmişti.

Ta köşede bir ihtiyar, gülümseyen gözleriyle teşvik edici biçimde bakıyordu.

Leman kocasının koluna girmişti. Öbür koluna romancı girdi. Nüsret'i zaptedemiyorlardı...

— Niçin? Beni niçin çıkartmak istiyorsunuz burdan? Ben de konuşmak istiyorum. Hâlimden, dirliğim-

den, esaretimden söz açmak istiyorum. Niçin mâni oluyorsunuz?

Lokanta kapısına doğru sürüklediler.

Müşteriler, garsonlar toplanmıştı. Müşterilerden çoğu hak vermişlerdi Nüsret'e. Bir kısmı ise, «Böyle ailevî meseleler umumî yerlerde konuşulmaz!» diyorlardı.

Nüsret'in çıkarılıp, karısıyle birlikte taksiye bindirilmesi hiç bir şeyi değiştirmemişti. Lokanta halkı ikiye bölünmüş, yarısı Nüsret'i tutuyor, yarısı hâlâ, «Ailevî meselelerin umumî yerlerde konuşulmaması lâzımgeldiği»ni savunuyordu.

Nüsret başını taksiden çıkarıp, romancıya seslendi:

— Cihat, heeey Cihat!!!

Romancı lokanta kapısından döndü.

— Ne var?

— Beni taksiye bindirmekle iş bitmez!

— Niçin?

— Eve gidince taksi ücretini ödeyecek paramız yok!

Leman utançtan yerlere geçti. Bunu anlayan Nüsret,

— Hani —dedi—, hani olduğun gibi görünmekten hoşlanırdın? Niye kulaklarına kadar kızardın?

— Nüsret, Nüsret'çiğim!

Romancı taksi ücretini ödedi.

— Gene iş hallolmadı Cihat!

— Neden?

— Yarın sabah kahvaltısı için para, gazeteye dönebilmek için dolmuş parası, öğle, ondan sonra akşam yemekleri için... Ertesi, daha ertesi günler de...

Leman kahrolarak kocasının ağzını kapamaya çalışıyordu. Şoföre,

— Çek —dedi—, çabuk çek!

Araba yürüdü.

Nüsret basbas bağırıyordu hâlâ:

— Bâbil kulesi Cihat, Bâbil kulesi! Bâbil Kulesi-

ne yaz bütün bunları! Küçük adamın küçük dertlerini, bilhassa komikliklerini mutlaka yaz e mi?

Sesi, İstiklâl caddesinde kendini yerden yere çarpan fırtınanın uğultusunda kayboldu.

Cihat, ağzında pipo taksinin arkasından bakıyor, kulaklarında Nüsret sesi çınlıyordu: «Bâbil kulesi Cihat Bâbil kulesi! Bâbil kulesine yaz bütün bunları! Küçük adamın küçük dertlerini, bilhassa komikliklerini yaz e mi?»

Cihat başını salladı, sonra,

— «Küçük insanın küçük derdi, büyük insanın büyük derdi. Fakat dert, küçük, büyük dert, dertlerimiz... Sonra, komikliklerimiz... Muhakkak ki iş var bu oğlanda. Belki de günün birinde iyi bir romancı olur. Çünkü yaşıyor, duyuyor, duyduklarını değerlendiriyor...» diye düşündü. Günün birinde kendisine rakip olabileceğini aklından geçirince, yüzü buruştu.

Lokantaya girdi.

Her şey eski hâline dönmüştü. Radyodakinin propagandası susmuş, yerini çlğan müziği almıştı. Piposunu yeniden doldururken, Bâbil Kulesinde nelerden bahsetmesi gerektiğini tasarlamaya çalıştı. Her şeye rağmen Bâbil kulesinin yapıldığı günlerden bu güne insanoğlunun dişiyle, tırnaklarıyle söküp kopardığı büyük kazançlar vardı. Roma senatosunda konuşanlarla, modern zamanlar senatolarında konuşanlar aynı bencil menfaatin itmesiyle müşterek laflar etseler bile, Spartaküs zincirlerini koparmıştır artık...

Ufak tefek adam birden sordu:

— «Şeyler» hakkında bilginiz var mı?

Romancı isterse soruyu manasız bulabilirdi. Hatta mesele çıkarır, böyle, «Banâl» şeylerin sırası olmadığını söyler, hesabı görüp basar giderdi. Ama romancı, mânasız şeyleri zamansız soranların da çoğu sefer haklı olduklarını bildiği için, «şeyler» hakkında istenen bilginin gerisinde gizli bir şeyler bulunması gerektiğini göz önünde tutarak,

— Herkes kadar... — dedi.

— Siz kullanır mısınız?

— Yerine göre, Evde kullanırım, dışarda kullanmam.

— «Şeylerin» iktidarla alâkası olabilir mi?

— Bulmak istedikten sonra baş ağrılarımızın bile olabilir. Meselâ cebinizdeki parayı Milletlerarası bankayla, yahut Klering anlaşması veya beynelmilel dolar fonuyle ilgili kılabilirsiniz.

— Bence bütün bunlar mühim değil. Ne çekilen nutuklar, ne mevcut iktidarın tekrar seçilmesi, ne de muhafeletin işbaşına gelmesi veya gelmemesi...

Romancı,

— Sizin olduğu kadar, gelecek veya gelmiyeceklerinden başkasının da umurunda değil. Yani bu iş, hiç birimiz için mühim değil, yahut çok mühim. İçelim!

Tokuşturup içtiler.

Romancı ciddîleşmişti.

— Herkes kendi derdiyle meşgul, hiç kimse ötekini anlamıyor, çoğu sefer de anlamak istemiyor. Meselâ Nüsret'in karısı...

— «Şey» kullanıyorlar mı acaba?

Romancının tepesi attı:

— Saçmalama. Bu o kadar hususî bir şeydir ki, dedikodu edilmesi ayıp değilse bile, lüzumsuz. Siz kullanıyor musunuz?

Ufak tefek adam elinden çatalı bırakıp iskemlesinin arkalığına yaslandı.

— Kullanmaz olaydım. Kullandım, patladı, başım derde girdi!

— Ne oldu?

— Ne olabileceğini tahmin edersiniz.

— Gebe mi kaldı?

— Gebe kaldı, kalmaz olaydı...

Romancı,

— Kürtaj... —dedi—. Derhal kürtaj... Çocuk istemiyorsanız tabiî...

— İstemiyorum kardeşim, başımdakilerden bıktım usandım.

— O halde hiç vakit geçirmeden...

— Biliyorum kürtaj. Mesele, derhal kürtaj zaten. Kürtaj fiyatları hakkında fikriniz var mı?

— Yok. Kimin, nerde yaptığını bile bilmiyorum. Herhalde birkaç yüz liradan aşağı yapmazlar. Bir dalgam var, güzel bir kadın. Korunurum, korkma diye temin etmişti. Halbuki korunamadı: Gebe şimdi. Ağlayıp duruyor. Rezil rüsva olacağım diyor. Kocasından ayrılalı üç ay olmadı daha. Hani bilsem böyle birini, paraya acımayacağım amma, nerde!

Ufak tefek adamın kafasında şimşek çaktı.

— Ben sizi böyle birine tavsiye edebilirim isterseniz. Kaç lira verebilirsiniz?

Romancının gözleri ümitle parladı:

— Kaç lira isterse.

— Meselâ?

— Meselâ... Üç yüz lira verebilim!

Ufak tefek adam sevinçten çıldırmamak için kendini zor tuttu.

— Benim —dedi—, bildiğim böyle bir doktor var. Mükemmel kürtaj yapıyor. İsterseniz sizin için görüşeyim!

— Adamı siz denediniz mi?

— Şahsen ben değil, benim hanım. Eli çok hafif diyor. Pek pek yarım saat... Sonra geldiğiniz gibi çıkıp gidiyorsunuz!

— Hay Allah razı olsun sizden... Ne zaman gidelim?

— Ne zaman isterseniz.

— Hemen yarın?

— Hay hay... Demek üç yüz lira verebilirsiniz?

— Tereddütsüz. Size kaça yapmıştı?

— Benim hanıma, üç yüz elli almıştı ama, sizin için yabancı değil derim...

— Hay ağzını öpeyim. Beni tasavvur edemeyeceğin kadar büyük bir dertten kurtardın! Düşünüp duruyordum, çalışamıyordum bundan dolayı. Kafamı kemiriyordu... —Ellerini memnunlukla oğuşturdu—.

Oooh, bugünüm iyi geçti. Param da var. Aman ihmal etmeyelim kardeş. Sizin bu hizmetinizi de ayrıca değerlendirmek isterim:

— Yok canım —dedi beriki—, hizmet olup da...

Kalktılar.

Romancı, birdenbire müthiş sevdiği, yakınlık duyduğu ufak tefek adamın boynuna sarılmak isteyen bir sevinç içindeydi...

Hesabı gördü. Lokantadan kolkola çıktılar.

Galatasaraydan Taksim'e kadar İstiklâl Caddesi hâlâ kuru, dondurucu rüzgârın emrindeydi.

Üşümüyorlardı. Hatta soğuğu duymuyorlardı bile.

Adres verip aldılar. Ertesi gün buluşmak üzere ayrıldılar.

Romancı Taksim'e doğru yürümüştü. Ufak tefek adam geri döndü. Galatasaray lisesinin kapısı önüne gelince durdu. İşemek gelmişti aklına. Helâya girip çıktı.

Hayatında bu kadar sevindiğini hatırlamıyordu. Üç yüz lira! Yüzünü Romancının aftosu, yüzünü kendi baş belâsı için, geriye kalan yüzle de...

Aklından neler geçmiyordu!

Nüsret'teki yirmi papelle birlikte, açıktan yüz yirmi lirası olacaktı. Bu parayla bakkal borcunu mu kapasa? Kasaba olan takıntıyı mı kesse? Elbiselik kumaş mı alsa? Yahut iskarpin... Ne olursa olsun, bu hayırlı bir tesadüf, daha doğrusu kırk yılda ilk vurmuş bir piyangoydu. Şans elbette kendisinin şansıydı. Karısı da kim oluyordu? Belki de şu anda vurmuş kafayı yatıyordu?

Kadın, yatmıyordu. Karşı bakkalın karısıyle bu işi indirip kaldırmaktaydılar. Bir ara ikisinin gözü de masa üzerindeki çalar saata ilişti: On'u geçiyordu. On'u geçiyordu ne demek? On bire çeyrek vardı.

Bakkalınki sordu:

— Üzerinde para var mıydı?

— Vardı. Tahsilât parası vardı.

İki kadın anlayışlı anlayışlı bakıştılar.

— Fakat, zannetmem. Hiç öyle huyu yoktur.

— Güvenilmez. Erkek değil mi? En moruğu, en pinponu bile, denk getirdi mi...

— Doğru kardeş. Şeyin parçalandığı gece... Sen bakma onun öyle ufak tefek, cılız olduğuna. Onun ne olduğunu ben bilirim bir de...

— Parçalanan «şey» değil mi?

Gülüştüler.

Üç çocuğun en büyüğü, kız, «şey» kelimesini ezberlemeğe çalışıyordu. Kardeşini düşündü. Gün geçmenin ne olduğunu biliyorsa, «şey»i bilmiyordu ya!

— «Şey deyince... Terzininki anlatıyor, on senedir kullanırlarmış, daha bir günden bir güne...

— Hadi hadi... dedi bakkalinki—, «on senedir kullanılarmış da daha bir günden bir güneymiş.» Laf.

— Bilmem, yeminle söyledi.

— Tabiî söyler. Kullanılmayan «şey«e ne olur?

— Allah aşkına?

— Gözüm çıksın ki... Alt katta oturan kiracı anlatıyor, terzi içer içer gelirmiş eve, kadın sırnaşırmış, adam, hadi hadi dermiş, sen de kadın mısın?

— Niye?

— Niyesi var mı? Beğenmezmiş!

— Nesini beğenecek? Pasaklının, çorabı düşüğün biri.

— Adamın başkasıyle mi alâkası var yoksa?

— Kim bilir? Günahı vebali boynuna...

— Ya başkasıyle alâkası varsa?

Bakkalinki ilkin aldırış etmez göründüyse de, sonra fitili aldı. Bir gün kendinin ki de böyle bir laf kaçırmıştı: «Sen de kadın mısın, postal!»

Dün gibi hatırlıyordu bunu. Sen de kadın mısın postal demişti. Ama komşusuna bundan söz açacak değildi ya!

— Çok şükür bizim kocalarımız öylesi değil... — dedi.

Beriki de aynı şeyi düşünmekteydi. Kocasıyle şu kürtaj meselesini konuşurlarken, adam kızmış, «Ne oluyorsun yahu? Üstüme üstüme gelmekte ne mana var? —demişti—. Ağzımın içine girecek gibi...»

Bütün bunlardan çıkan anlam neydi? Terzinin, karısına dediği gibi, «Sen de kadın mısın postal!» demek değil mi?

Bununla beraber,

— Çok şükürü —bastı—. Daha bir günden bir güne...

— Ya biz? Bizimki Enise der, ağzından birkaç Enise birden dökülür!.

— Benim de, Ayşe'ciğim, demez mi...

Sokak kapısı çalındı. Kadın fırladı. Kocasıydı. Sordu:

— Kim var?

—Karşı komşu, bakkalınki.

— Bu saate kadar?

— Seni bekledik, bana arkadaş oldu. Ne yaptın şu meseleyi?

Adam müjdeyi verdi:

— Öbür gün gidiyoruz!

Kadın içeri koştu. Bakkalınki kalkmıştı. Merakla sordu:

— Ne olmuş?

— Olmuş şükür. Ne yapmış yapmış, işi uydurmuş. «Canım karıcığımın hayatını tehlikeye düşürür müyüm hiç!» diyor.

Bakkalınkinin kaşları çatıldı. Herkesin kocası karısına neler diyordu bak. Kendininki? Daha bir günden bir güne karıcığım bile dememişti. Allahtan otlarla, çöplerle idare ettirmiştl işi.

Soğukça,

— Hadi hoşça kal! — dedi kapıya yürüdü.

Komşusunun kıskandığını anlayan beriki, dünyalar kadar sevinçli, üsteledi:

— Paranın ne kıymeti var, diyor. Bana sen lâzımsın, senin sıhhatin lâzım diyor. Sağ olsun...

Bakkalınki nerdeyse ağlayacaktı.

Çıktı. Köşe başındaki elektrik direğinin dibine uyuz bir köpek kıvrılmış, uyuyordu. Uzaklarda, ta uzaklarda bekçi düdükleri...

Eve gitmek istemiyor. Gidip de ne olacak sanki? Herkesin kocası, «Paranın ne kıymeti var, bana sen lâzımsın, senin sıhhatin lâzım. Canın sağ olsun karıcığım!» diyor. Herkes kocasının yanında böyle kıymetli. Hatırı dirhem dirhem sayılır. üstüne titrenir Kendinin? Kendinin ya? Hiç. Belki de ölmesini ister kocası. İster ister... Bilmiyor mu? Bugün ölse, yarın eve genç karıyı sokar!

Birden kocasının kaba öksürüğü...

. . .

Adam bir yandan bir yana dönerken gıcığı tutmuştu, öksürmeğe başladı Uyandı. Oda karanlıktı. Yatağının yanındaki tükürük hokkasını aradı. Bulamadı. Öyle de fena tutmuştu ki öksürük. Niye yoktu sanki? Karısı? Hâlâ mı karşıkilerdeydi?

Birden ağız dolusu bir balgam!

Peki ama, kutu? Yok. Karısı da yok.

Yataktan fırladı. Elektrik düğmesini aranırken, sokak kapısında çevrilen anahtarın sesini duydu. Anladı. Geliyordu. Bu sırada düğmeyi de bulmuştu, çevirdi. Oda aydınlandı. Ama kutu yoktu meydanlarda. Sıkı sıkı tembih ettiği halde... Tembih ettiği halde boş mu vermişti yani? Anası, babasının karşısında lâhavle diyemezdi. Ya ninesi? Ninesi de dedesinin karşısında. Bir gün, sıcak diye koca bir kap yemeği suratına fırlatmış da, kadının ağzından tek kelime çıkmamış!

Yumrukları belinde, don paça bekledi.

Kadın asık yüzle içeri girdi.

— A... Uyumuyor muydun sen?

Kan tepesine çıktı. Ağzındaki olmasa biliyordu vereceği cevabı ama...

— Dilini mi yuttun? Cevap versene!

Adam işaret etti. Kadın anlayarak koştu kutuyu getirdi. Adam çıkardı ve rahatladı.

— Çok izansız karısın yani...

— Ben mi? Ben mi izansızım? Bana mı söylüyorsun? Senin gibi vurdum duymaz adamın, benim gibi izansız karısı olur!

— Ne demek istiyorsun gene akşam akşam?

— Zıkkımın dibini demek istiyorum, anladın mı?

— Lâhavle velâ kuvvete illâ billâ...

— Lâhavle de batsın, velâkuvveten de. Herkesin kocası koca. Şu karşıki en biri. Küçücük bir memur parçası alt tarafı. Bak da utan. Kömüre işer, gazyağına su karıştırır, eksik dirhem kullanır, mahalleliye kan kusturursun da kırk yılda bir işim düşse, otla çöple idare et dersin!

Adam şaşkın şaşkın bakıyordu. Karşıkınınki ile gene bir şeyler konuştuklarını anlamıştı.

— Onun kocası ne diyormuş?

— Ne diyecek, paranın ne kıymeti var diyormuş, bana sen lâzımsın, senin sıhhatin lâzım, canım karıcığım diyormuş. Herkes karıcığım demiyor mu, ağzından birkaç karıcığım birden dökülüyor!...

— Anlaşıldı anlaşıldı. Ben o türlü kocalardan değilim. Benim annem babamın karşısında lâhavle diyemezdi be!

— Annen başucuna otursun!

— Ağzından çıksın koynuna girsin, lânet karı Senin annen başucuna otursun!

— Evet. Otursun da meydan sana kalsın!

— Kalır tabiî...

— Kalır, gözle. Sen benim ölmemi bekliyorsun ama, ölmeyeceğim. Seni önüme katmadan Allah göstermesin!

— Kendini de fasulye gibi nimetten sayıyor. Ser de karı mısın be, postal!

Oda kadının tepesinde fırıl fırıl dönmeye başladı Gene, gene o laf!

— Postal, postal ha? Demek postal diyorsun bana? Ben postalım öyle mi?

Birden kızılca kıyamet koptu. O ona, o ona. Derken bakkal, damarlarında dolaşan ecdadının kanını hatırladı. Erkeklik ölmemişti ya. Çat çut. Tokatlar. Kadının çığlığı. Gecenin bu ileri saatinde avaz avaz haykıran ses, mahalleyi yerinden oynattı. Pencereler açıldı, meraklı başlar uzandı.

Terzininki de uyanmış, pencereye koşmuştu. Ses bakkallardan geliyordu. Bakkal, karısını dövüyordu. Ah ne iyi, ne bulunmaz şeydi. Sevinçten içi içine sığmıyordu. Pencereyi kaldırdı. Karşı pencerede kâtibinkini fark eder gibi oldu.

— Ayşe hanım, huuu!

— Efendim canım?

— Ne var, ne oluyor?

— Dur geliyorum, dur!

Kocasına filan kulak asmadan, fırladı. Etekleri zil çalıyordu. Merdiveni bir koşuda indi. Ayaklarına kızının eski papuçlarını geçirip, fırladı.

Terzininki de inmiş, sevinçli heyecandan yırtılırcasına, bekliyordu. Ayşe hanım koşarak gelince, nefes nefese sordu:

— Ne var? Ne oluyor?

— Ne olacak, bakkalınki karısını dövüyor!

— Niçin? Sebep ne?

Beriki de nefes nefeseydi.

— Ne olacak, gecenin bu saatına kadar komşuda dedi kodu yapıyor diye. Adam haklı. Ben olsam yerinde, benim de yapacağım o. Huyunu bilmez misin? Adam çekiştirmeden edebilir mi?

Terzininki ciddileşti.

— Kimleri çekiştirdi gayri?

Kavgayı, tokat seslerini unutmuşlardı.

— Seni... — dedi kâtibinki.

— Beni mi?

— Seni ya. Ne istiyor senden bu kadın?

Terzininkinin ince dudakları titremeye başladı.

— Bilmem. Ne dedi?

— Çok şeyler dedi ama, bilirsin dedikoduyu sevmem ben. Hem canım ne diye başkasının kuyusunu kazmalı? Ayıp değil mi?

— Ne dedi allah aşkına?

— Ne demedi ki kardeş? En biri şu şey... On senedir kullanırlarmış, daha bir günden bir güne yırtılmamış dedim, yalan dedi. Kullanılmayan şeye ne olur, dedi. Ama bak, benden duymuş olma, ben sevmem dedikoduyu!

— Kullanılmadığını ne biliyormuş?

— Sen şu senin altında oturandan sakın kendini!

— O mu söylemiş?

— Söylemiş. Bakkalınkine her şeyleri bir bir anlatmış.

— Ne demiş?

— Güya kocan içer içer gelirmiş de, sen sırnaşırmışsın. Kocan, «Hadi hadi —dermiş—, sen de kadın mısın...»

Terzininkinin iki gözü birden seyirmeğe başladı.

— Haltetmiş! —diye bağırdı—. Haltetmiş sürtük! Bizim alttaki bir çift mum alsın da derdine yansın!

— Niye?

— Niye olacak, kadın ateşli, adam moruk!

— Adamın elinden iş gelmiyor mu?

— Gelmiyor tabiî.

— Ne biliyorsun?.

— Kilimin ucunu kaldırır, her gece seyrederim. Ama bundan sonra alacağı olsun onun. Madem beni herkese rezil ediyor, ben de bilirim...

— Demek, adamda hiç iş yok? Halbuki kadın genç, fıkır fıkır...

— Alacağı olsun onun da, bakkalınkinin de. Kocam bana, hadi hadi dermiş ha?

— Hem hadi hadi dermiş, hem de... Benden

duymuş olma, bakkalınki dedi ki, çorabı düşük, pasaklı dedi!

— Çorabı düşük de kendi, pasaklı da. Kendi çorabına sahip olsun o!

Kâtibin sesi geldi. Karısını çağırıyordu.

— Geldim geldim...

Övünüverdi:

— Beni hiç yanından ayırmak istemez, sağ olsun...

Kızının papuçlarıyle şipidik şipidik koşup gitti.

Terzininki kapıya dayanmış, arkasından bakıyordu. Kadın evinin kapısından içeri girip, kapıyı örttüğü halde bile, bakmaya devam etti.

Demek alt kattaki gevezelik etmişti?

Doğru olmaya doğruydu, kocası akşamları zilzurna gelir, yüzüne bile bakmazdı. Sırnaşacak olsa, «Hadi hadı... Sen de kadın mısın?» derdi, doğruydu ama, ne diye yayılmıştı sanki?

Sonra o şey... Kullanmadıkları da doğruydu. Kullanılmayan şey, değil on, elli yıl bile yırtılmadan dururdu. Bunu bilmeyecek ne vardı? Ama niçin yayılsındı? Ne diye küçük düşsündü?

İçini çekti.

Zaten çok talihsiz olduğu doğuşundan belliydi. Kendisi doğarken, babaannesi ölmüştü. Arkasından dedesi, sonra babası. Bütün hayatı boyunca, «Uğursuz» diye burunlanmıştı. İki ablası kendi gibi talihsiz olmadıkları için, büyük büyük memurlara varmışlardı. Kendisininki pek pek terzi. O da, şırnaşacak olsa, «Hadi be sen de, kadın mısın?» diyordu.

Niçin diyordu sanki? Kadın değil miydi? Mahallede kimin karısından çirkin, kimin karısından daha az evcimentti?

Kaba bir erkek öksürüğü. Kendine geldi. Alt kattaki komşusunun kocası. Kapıdan çekildi.

Adam don paça, tuvalete gidiyordu.

Merdivenleri ağır ağır çıkan kadın, odasına gel-

di. Kocası karyolada, sırtüstü uzanmış, horluyor, oda ılık ılık rakı kokuyordu.

Kocasına hırsla baktı. Hep onun yüzünden. Eğer böyle olmasaydı, hiç kimse dedikodu edemezdi. Ama bundan sonra alacağı olsundu alt kattakinin! «Zehra abla, ah Zehra abla... Gençliğim mahvoluyor bu moruğun yüzünden.» diye dert yandığı günleri unutmuştu.

Odanın bir köşesindeki ceviz sandığına gitti. Kapağı usulcacık kaldırdı. Bohçaların arasından o şeyin kutusunu buldu. Bir tane çıkardı. Kullanılmış hissini vermek için, parmağıyle genişletti, örseledi. Sonra pencereden sokağa attı.

Elektriği söndürdü.

Kâtiplerin aydınlık penceresi. Hâlâ oturuyorlardı. Ne iyi kocalar vardı yarabbi! Adam bir an yanından ayırmazmış. Birden başka birşey hatırlayarak, mırıldandı:

— Sormayı unuttum. Kürtaj işini ne yaptılar acaba?

.....

Tam da onu konuşuyorlardı. Kadın,

— Sonra? — dedi.

Adam geceliğini giydikten sonra, devam etti:

— Sonra, sağlık. Herif romancı. Havadan para kazanıyor. Roman dediğin ne? Deli saçması. Uydur uydur yaz. Kendilerini de bilgiç sanırlar. Dangalak, pipo içiyor. Beş yüz desem peki diyecekti!

— Keşke deseydin.

— Bu kadar dangalak olduğunu ne bilirdim? Üç yüzün, beş yüzün hiç kıymeti yok yanında. Bir de bahşiş diyor...

— Almamazlık etme ha!

— Ayıp olmasa...

— Hadi hadi sen de. Niye ayıp olacakmış? Babanın oğlu değil ya!

— .....?

— Avantadan para kazanıyormuş mademki.

— Kazanmasına kazanıyor, muhakkak. Bu gece bize bir ziyafet çekti Beyoğlu'nda, eh...

Kadın kırıttı:

— Bensiz nasıl geçti boğazından?

Adam eliyle «Nah» yaptı.

— Nasıl geçtiymiş. Tereyağı gibi geçti nasıl geçecek?

— Sen zaten hep böylesin. Beni küçültmek için elinden geleni geri komazsın.

— Fazla gevezelik etme de...

Yer yatağına girdi, yorganı tepesine çekti.

Kadın bir zaman dikildi kaldı. Sonra,

— Yarın gidiyoruz doktora değil mi? — diye sordu.

Adam,

— Hayır... — dedi.

— Niye?

— Niyesi var mı? Romancıyla gideceğiz ya.

Kadının gözlerinde kocaman bir pipo ve kalın dudaklı olarak düşünmüştü.

Lambayı söndürüp kocasının yanına girdi.

— Bu romancı kalın dudaklı mı?

— Yok canım. Hırtın biri.

.....

Romancı gözlerini metresinin yatak odasındaki duvar saatına kaldırdı.

— Bire geliyor... — dedi.

Permanatlı sarı saçlarını başının bir hareketiyle geriye atan kadın, dudaklarını uzattı.

— Öp beni!

Romancı öptü.

— Bana izin verecek misin?

— Çok erken daha.

— Değil. Yanımda anahtar da yok.

— Her zaman bir bahane. Niçin sanki? Benimle birlikte neden kalmıyorsun? Buna hakkım yok mu? Hiç olmazsa haftada bir gece?

— Haklısın ama...

— Ama. Ne amaşı?

— Fakat biliyorsun ki...

— Hiç bir şey bilmiyorum, bilmek de istemiyorum. Ama gene de sana teşekkür borçluyum. Beni büyük bir dertten kurtardın.

— Teşekküre değer bir şey değil, vazifemdi.

— Sar beni!

Kendini adamın kollarına bıraktı. Romancı sımsıkı kavradı...

— Öp!

Öptü.

— Sevgilim, de, bana.

— Sevgilim.

— Canım, de!

— Canım...

— Yarın demek?

—Evet... Aşağıda buluşuruz, on birde. O hırt da gelecek...

— Hırt deme adama.

— Niçin?

— İşimizi görüyor ayol, bizi büyük bir dertten kurtarıyor...

— İşimizi görmesi hırt olmasına mâni mi?

Masanın üzerindeki tabladan piposunu aldı, sönmemişti hâlâ.

— Sana iyilik eden biri hakkında bu türlü düşünmeni istemiyorum!

— Öyle olsun. Ama gene de enayi. Elinde mâdem böyle bir imkân var, ne diye beş yüz, hatta altı yüz istemezsin?

— İsteseydi ne olurdu?

— Ne olacak? Pekiyi bastıracaktım. Seni öyle üzgün gördükçe...

Piposundan aldığı dumanı tavana üfledi.

Kadın:

— Evet? Gördükçe?

— Ben de üzülüyordum!

Kadın bir an sevinçten çıldırır gibi oldu. Adama heyecanla sarıldı:

— Canım, sevgilim, bir tanem!

Romancının piposu yerdeki halının üstüne düştü. Kadın öyle canlı, öyle hareketliydi ki. Evine geç kalmayı filan unutarak, kadını kucakladı, götürüp divana sırtüstü yatırdı.

Dışarda ay vardı.

Saat ikiye geliyordu.

Romancı,

— Vay anasını! — dedi.

— Ne var?

— Saat ikiye geliyor.

— Korkak!

— Ben mi? Niçin?

— Karından ödün kopuyor!

Adam karyoladan atladı. Bacağına pantolonunu çekerken,

— Değil... —dedi—. Ödüm filan kopmuyor. Sadece...

— Evet?

— Beni bekler de...

Yarım saat sonra evine geldiği zaman, karısını gerçekten de pencerede, kendisini bekler buldu. Canı sıkıldı. Üstüne bu kadar düşülsün istemiyordu.

Pencereden atılan anahtar ayaklarının dibine düşmüştü. Elyordamıyle aranırken, öfkesi büsbütün arttı. Ne demek istiyordu yani? Kontrol mu ediyordu?

Anahtarı buldu.

Kontrol etmekle ne geçecekti eline? Kafasını kızdırırsa... Fakat hayır. Bu böyle sürüp gidecekti. Kafası istediği kadar kızsın. Çocukları vardı. Sonra, karısı hiç de haksız değildi, biliyordu. Kocasını seven bir kadındı.

Sokak kapısını açtı.

Fakat istemiyordu üstüne bu kadar düşülmesini.

Girdi, kapıyı örttü.

İstemiyordu, çünkü... Çünküsü yok, istemiyordu işte. Aç değildi, çıplak değildi...

Merdivenleri ağır ağır çıktı.

Sofa karanlıktı.

Geçti.

Oda. Oda da karanlıktı. Girdi, düğmeyi çevirdi: Karısı. Bir an göz göze geldiler. Kadının gözleri masanın üzerindeki çalar saata gitti. Romancınınki de: İkiyi yirmi beş geçiyordu.

Romancı,

— Beklemeseydin! — dedi.

Kadın, bu saata kadar nerede olduğunu sordu.

Romancı inadına cevap vermedi. Cevap vermek bir çeşit küçüklük gibisine geliyordu. Hem bağımsız bir insandı, yahut da öyle olmalıydı. Romancıydı çünkü. Ona hiç kimse karışmamalı, hiç bir şey sorulmamalıydı.

Birden Nüsret'i hatırlayarak, kafasında şimşek çaktı.

— Sorma... — dedi.

Kadın bu kadar yumuşak cevap beklemiyordu. O kadar beklemiyordu ki, bir kavga, evet bir kavga bile hazırdı. Haftada ikiden aşağı olmamak üzere tekrarlanan böyle ikiden sonra gelişlerin manasını anlamak istiyordu.

Ama adam yumuşayıvermişti, masumdu demek?

— Hayrola? — dedi.

— Şu Nüsret'in karısı...

— Ne olmuş?

— Hiç. Bir arkadaş Beyoğlu'nda bir ziyafet çekti. Karı koca öyle bir tutuştular ki...

— Sebep neydi?

— Hiç. İncir çekirdeğini doldurmaz. Fakat biliyor musun, öyle şirret bir karım olsa...

Kadın memnun,

— Ne yaparsın?

— Ne mi yaparım? Bir gün tutmam evimde, Ak-

lıma hemen sen geldin. Dedim ki, karımın kıymetini bilmeliyim dedim!

Kadın çocuk gibi sevindi. Kocasının boynuna atıldı.

— O senin iyiliğinden kocacığım. Bir koca iyi olursa, kadın da...

— Evet ama, kaide değil, Nüsret fena çocuk mu?

— Değil ama, kimbilir?

— Bütün mesele kadında. Kadın iyi olursa, erkek ister istemez...

Kadın güldü.

— Bizim gibi.

— Evet, geç kaldığım geceler ahret suali sormasan?

— Bu kadarını her kadın sorar kocacığım.

— Her kadın romancı karısı değildir...

— Doğru... Nüsret'in karısı sormaz mı sanki?

— Nüsret romancı değil!

— Ya?

— Gazeteci. Alelâde bir gazeteci. Fakat karısı berbat etti. Büyük söylemeyeyim ama, benim karım öyle herkesin önünde sırtarsa...

— Ne yaparsın?

— Şu anda bilmem. Fakat...

Kadın kocasının boynuna sarıldı:

— Ben kocacığımı herkesin önünde küçük düşürür müyüm hiç!

— Doğru... — dedi adam —. Zaten bakma canım, fasaryanın biri...

.....

«Fasaryanın biri»nden hiç bir zaman haberi olmayacak yazar Nüsret de, elleri arkasında, yarı çıplak uzanmış, kocasını hayranlıkla seyretmekte olan karısının önünde tur atıp duruyordu.

— Bok... —dedi romancıdan ötürü—. Kendini öyle büyük görüyor ki!

Kadın içini çekti:

— Hem de nasıl. Roman yazmayı kendinden başkasının başarabileceğine inanmak istemiyor âdeta...

Nüsret de sezmişti bunu:

— Hırt... — dedi.

— Sonra bir şey daha... Karısı boyuna yokluktan bahseder, bu tuttu bize ziyafet çekti. Ne dersin?

— Ne diyeceğim, fiyaka. Hele şu, halkın nabzını yoklamaktan döneyim de görsün. Koca bir Bâbil Kulesi ile çıkacağım karşısına. Romanın özü, biçimi, felsefesi melsefesi... Hep böyle konuşur bu ukalâlar!

— Aynı lokantada bir ziyafet de biz çekeriz ona!

— Daha muhteşemini hatta.

— Altta kalmayalım da... Fakat, nolursun unutalım bu gece olanları olmaz mı? Sonra annem, dayım... hiç de fena insanlar değiller değil mi?

Nüsret esnedi,

— Müsaade et de işin bu yanını yarın düşünelim...

— Yatağa girdi, arkasını döndü karısına.

.....

Ertesi gün İstanbul'da başlayan rüzgârsız tertemiz bir sabahın ilk ışıkları, akşam terzininkinin, «kullanılmış» hissini vermek için eliyle buruşturup attığı «şey»i de aydınlattı. Hemen kapı önünde, iftiracıları yalanlayarak beyaz beyaz yatıyordu. Evin önünden geçip sabah namazına gidenlerden birkaçının gözüne çarptı. Görmezlikten gelenler olduysa, da, kara sakallı biri lâhavle çekerek, üzerine basıp geçti.

Az sonra, mahallenin erkenci çocuklarından birinin çıplak ayağı geldi yanında durdu. Topaç gibi bir oğlandı. Eğildi, aldı. Evirdi çevirdi... Balon sandı ilkin. Balon muydu acaba?

Üfleyerek şişirmek istedi.

Balon değildi. Balon değilse, neydi?

Daha kuvvetle üfledi. Balon olmadığını yüzde yüz anlamıştı, anlamıştı ama, ne olduğunu da öğrenmesi lâzımdı. Çevresine bakınırken, yanına bir başka çocuk sokuldu. Uzun boyunlu, çarpık çeneli, sıska bir oğlan:

— O ne lan?

Erol gururla,

— Balon... — dedi.

— Şişir bakim!

Şişirdi.

— Daha şişir.

— Fazla şişmiyor ki.

— Balon olsa şişer. Ver bakim.

— Niye vereyim?

— Yemiyeceğiz ya?

— Ye, yeme. Vermem.

— Verme. Balon değil ya.

— Olmasın, sana ne?

Bakkalın kızı, sonra bir başka çocuk.

Erol elindekiyle az açıldı.

Bakkalın kızı çarpık çeneli oğlana sordu:

— Erol'un elindeki ne?

— Balon diyor ama, değil.

— Ne ya?

— Ne bileyim ben?

Bakkalın kızıyle öteki çocuk, Erol'a yaklaştılar. Erol şişebildiği kadar şişirip söndürüyor, arada parmağına takıyor, havada sallanıyordu. Ne bakkalın kızı, ne de ötekiler ne olduğunu anlayamamışlardı. Merakları gittikçe artıyordu ki, bir kapı açılıp kapandı. İlkin, elinde siyah çantasıyle kâtip az sonra da kâtibin üç çocuğu çıktılar.

Kâtip düşünceli görünüyordu. Romancıdan alacağı üç yüzden başka, bundan sonra bu fiyata bulacağı müşterileri tasarlıyordu. Ayda iki müşteri dü-

şerse, ikişer yüzden ederdi dört yüz, net. Şirkette eline geçen neydi ki? Yüz altmış sağlam.

Sokak boyunca dalgın yürüdü, köşeyi döndü, caddeye çıktı. Dolu bir otobüs gelmişti, atladı. Ne otobüsün omuz omuza oluşu, ne de zehir gibi sarmısak kokusu.

Belki de üç tane bulabilirdi ayda. O zaman, altı yüz net. Altı yüz netle neler yapılmazdı!

Daireye yüz metre kala indi.

Erkenci şef gelmişti. «Bu herifin de kimbilir ne dalaveresi var ki böyle erken erken damlıyor!» diye aklından geçirerek, sokuldu. Şef işlere gömülmüştü gene. Başını kaldırdı:

— Hayrola?

— Hayırlar şefim.

— İşlerini bitirdin mi dün?

Kâtip yutkunduktan sonra, durumu kısaca anlatırken, şefin kaşları çatıldı. Sözün gidişine göre, adam bugün de izin isteyeceğe benziyordu. Fakat, «Neyse ki iyi bir doktor buldum...» deyince, asık yüz yumuşadı.

— Hükümetin bu kadar sıkı tutmasına rağmen, hâlâ demek?

— Hâlâ şefim, vızgeliyor heriflere. Yalnız fiyat meselesi...

— Ne var fiyatlarda?

— Adamakıllı artmış!

Şef elindeki sigarayı tablaya bıraktı.

— Kaça meselâ?

Şefe de aynı numarayı yapsa mıydı acaba? Babasının oğlu değildi ya. Eksik laf etse, kulaktan kulağa yayılır, daha sonraki işlerinin bozulmasına sebep olabilirdi.

— Üçyüz... — dedi.

— Çok!

— Çok ama, ne yapayım. Doğsa daha mı iyi?

Şefin kafasından bacanağı geçti. Ağzı sıkı, mahir bir doktor bulsam, beş altı yüze razıyım demişti.

Cigarasını tabladan aldı.

— Bana bak... —dedi—. Benim karım gibi zengin bir bacanağım var, hurda demir ihracatçısı. Milyoner. Bana, bu iş için iyi bir doktor bulsam, beş altı yüze razıyım demiştl...

Kâtibin gözleri parladı.

— Hay hay şefim. Beş altı yüz çok, üç yüze...

— Enayiliği bırak da, dediğimi dinle. Altıyüz sızdırırsak enayiden, üçyüzünü doktora veririz, geriye kalanını da paylaşırız!

Kâtip beklemiyordu, kabil değil beklemiyordu bunu. Az kalsın şefinin boynuna sarılacak, yanaklarını öpecekti. Kendini tuttu. Zihninden, ilkin iki yüz, sonra da şefle kırışacakları fiyat farkından hissesine düşen yüz elli geçti. Demek ki bu işte sağlam üç yüz ellisi vardı.

— Emredersiniz şefim! —dedi—. Ne zaman emredersiniz...

— Ben sana müşteri bulsam...

— Hay hay...

— Her müşteriden bana yüz lira verir misin?

— Teklif mi var şefim? Senin canın sağ olsun. Ben hiç almasam da olur. Yeter ki sen beni idare et!

— İdaresi kolay. Ben izin verdim, yahut filan yerdeki tahsilât için ben yolladım derim.

— Mesele yok.

— Bugün, yahut yarın sabah bir haber getirir misin?

— İnşallah.

Çantasını kapıp çıktı.

Gözleri birbirine çok yakın, sivri burunlu şef sigarasını tazelerken, kendi kendine göz kırptı. Her ay, bir, iki müşteri bulsa, yüzerden ikiyüz lira ederdi. Bu para maaşından ayrı, Beyoğlu âlemleri için, nefsi nefsine ait bir gelirdi ki, elbette evdekilerin hakkı olamazdı.

Bilek saatına baktı. Sekiz buçuğa geliyordu. Ba-

canağı da kendisi gibi erkenci olduğundan, gelmiş olması lâzımdı.

Numaraları çevirdi.

— Aloo...

Genç bir kızın körpe sesi cevapladı:

— Buyurun.

— Sen misin Neclâ?

— Benim bacanak bey...

Daktilo Neclâ, bir altmış beş boy, elli yedi kilo Uzun bacaklar, dolgun göğüs, çekici iri siyah gözler... Patronuna baktı. Bir masa ötede, rasgele açılmış bir dosyada aradığı evraktan başını kaldırdı, daktilosuyle göz göze geldi.

Neclâ,

— Sizi istiyor... — dedi.

— Ne varmış gene sabah sabah? Ya para ister, ya da...

Söylenerek telefona gitti, kulaklığı daktilosundan aldı:

— Alo... Sen misin? Ne var gene? Doktor mu? —Daktilosuna göz kırptı—. Sahi mi? Hükümetin bu kadar yasağına rağmen... Sağlam bir şeyse, paranın ne ehemmiyeti var? Peki, peki, derhal. Derhal ruhum. Beni nasıl bir dertten kurtaracağını tahmin edemezsin. Bugün bir cevap alabilir miyiz? Hay yaşayasın. Ziyafet mi? Ne kıymeti var ziyafetin! Nerde istersen. İstanbul'un neresinde emredersen bacanak. Haydi eyvallah.

Kulaklığı yerine koydu.

— Gözün aydın! — dedi.

Konuşmadan her şeyi anlamış Neclâ, gene de:

— Hayrola?

— Bizim bacanak. Şu iş için iyi bir doktor bulmuş. Fakat, kim ne derse desin, şu bacanak iyi oğlandır vesselâm. Senin meseleyi söyledimdi, iki hafta evvel, oğlan yememiş, içmemiş peşinde koşmuş. Aferin...

Neclâ'nın bir hareket göstermesi lâzımdı. Koştu,

omuzunda kalan, ufak tefek, sıska patronun boynuna sarıldı.

— Sana nasıl teşekkür edeceğimi...

— Dur dur, deli kız. Sen mi bana, yoksa ben mi sana?

— Demek bu dertten kurtuluyorum artık?

— Kurtuluyorum deme, kurtuluyoruz, de!

— Peki, ne zaman?

— Bir kâtibi varmış, sevketmiş, bugün akşama doğru bir haber getirecekmiş.

Daktilo Neclâ sevinçten deliye dönmüştü. Şu anda bu hissini paylaşacağı bir arkadaşı... Aklına Melâhat geldi. Bankalardan birinde, muamelâtta çalışan, sarı Melâhat. İki hafta önce o da bir gece bir saz dönüşü komşunun oğluyle şeytana uyduğunu söylemişti.

Telefona sarıldı.

— Aloo... Melâhat hanımı... Sen misin Melâhat? Ben Neclâ! Gözün aydın. Sen de aydınlık içinde ol. Şu meseleye bir çare buldum. Şu canım, doktor işi hani?

Muamelâttaki sarı Melâhat'ın mavi gözleri yeşil yeşil parladı.

— Sahi mi? Aman Neclâ gözünü seveyim kardeş. Akşam seni bekleyeceğim. İyi haberlerle gel. Paranın ehemmiyeti yok...

Aynı serviste çalıştıkları Aysel bir şeyler sezerek, kalemi elinden bıraktı. Melâhat gene sevinçli bir haber almıştı galiba. Saçlarını şöyle taramasa, onu daha çok sevecek ama. Sonra... Yeşil manisi mi var ne, tayyörü yeşil, iskarpinleri yeşil, çantası, eldivenleri yeşil. Halbuki Aysel yeşili hiç sevmez.

Melâhat konuşmasını bitirmişti. Aysel'in yanına gitti. Sevinç içindeydi.

Aysel, kumral kaşlarını çatarak,

— Ne var gene? — diye sordu.

Melâhat saklayacak olduysa da, imkânı yok, için-

de tutamayacaktı. Kabil değil, kabil değil. Yemin verip aldıktan sonra,

— Hani o gece... —diye başladı—. Saz dönüşü... Anlatmamış mıydım?

— Yoo...

Melâhat şaştı:

— Sahi anlatmamış mıydım?

— Anlatmadın kardeş, yalan mı söyleyeceğim?

Kısaca anlattı.

Aysel'in gözleri büyüdü. Renksiz yanaklarını hafif bir pembelik dolaşıp geçti?

— Bir aylık kardeş.

— Ne yapacaksın?

— Demin daktilo Neclâ telefon etti...

— Neclâ mıydı o? Gücenme kardeş, çok samimîsiniz ama, ben o kızın dudak boyayış şeklini hiç beğenmiyorum. Bir insan kendisine yakışanı yapmalı!

— Doğru. Benim işimi görsün de...

— Gene de dikkatli ol. Hükümetin işi çok sıkı tutuğunu unutma. Gazeteler neler yazıyor, görmüyor musun?

— Başka çare var mı kardeş? Her şeye rağmen, mecburum.

— Doğru. Kaça yapacakmış?

— Beş, altı yüzden aşağı değil ama... Ne yapayım? Bu yılkı ikramiyemle, bileziğime güveniyorum. Amaaan, canım sağ olsun. Sırtımdan dağ devrildi âdeta.

Aysel gözlerini önüne indirerek, ablasını düşündü. Dört çocuğu vardı. Dördü de şu kadar şu kadar. Eniştesinin aldığı maaş üçyüz. Bu parayla bu zamanda altı nüfusun geçinmesi... Abiası ağlayarak dert yanmıştı. Beşinci çocuğu düşürmek için neler yapmamıştı neler. Tutkalla yapıştırılmıştı sanki mübarek.

— Belki benim de senden bir ricam olur... — dedi.

Sarı Melâhat'ın gözleri parladı. Yoksa o da...

— Kim için?

— Ablam için.

Melâhat'ın gözlerindeki sevinç söndü.

— beşinciyi düşürmek istiyordu, olmadı. Ricamı kırmazsın değil mi?

— A... Kardeş. Emretl

— Estafurullah. Sadece rica.

Masalarına geçtiler. Duvar saatı on buçuğu gösterinceye kadar kafa kaldırmadan çalıştılar. Tam on buçukta, Sarı Melâhat başını kaldırdı, saata baktı. Arkası saata dönük olan Aysel sordu.

— Kaç?

Melâhat:

— On buçuk! — dedl.

.....

Doktorun bilek saatı da tam on buçuğu göstermekteydi.

Esneyerek masasından kalktı. Sarı taneli tespihini cebinden çıkardı. Elleri arkasında, köşeden köşeye gidip gelmeğe başladı.

O da doktordu, Beyoğlu'ndakiler de. Onlar da tıp fakültesini bitirmişlerdi, kendisi de. Onların bildiğin en az o da onlar kadar biliyordu. Demek ki, o da onlar kadar zeki, çalışkan ilm ü irfan sahibiydi. Öyle olduğu halde, niçin sanki kendisi bu kenar mahallede de, onlar...

Durdu. Gözlerini duvardaki paftanın kadın tenasül organı turuncusuna dikti. Bakıyor, görmüyordu.

Kader mi? Takdiri ilâhi mi? Alın yazısı mı? Kaderse de, takdiri ilâhi, yahut alın yazısı veyahut Volter'in dediği gibi, her şeyi ezelde inceden inceye hesaplayan muhasebeciyse de, lânet olsundu.

Gözlerini duvardaki levhanın turuncusundan çekti, dolaşmasına koyuldu.

Volter'in muhasebecisi ona düşman mıydı yani?

Kapı vuruldu.

— Gel!

Dün yirmi lira kaparo aldığı kâtip girdi. Kaderi, kudreti küllîye, alın yazısı, yahut Volter'in muhasebecisini filan unutarak, adamı buyur etti. Adamın gözleri gülüyordu. Dünkü uyuşukluk, pısırıklıktan eser yoktu.

— Ne haber? —dedi—. Paranın gerisini denkleştirdin mi?

Adam dostça,

— Size bir de yeni müşteri getirdim... — cevabını verdi.

— Yeni müşteri mi?

— Bundan sonra getireceklerimden başka doktor beyl

Doktor memnun, fakat gene de ihtiyatı elden bırakmamalıydı. Rakip doktor arkadaşları, yahut polis veyahut da Etibba odasının herhangi bir oyunu olabilirdi.

— Ağzı sıkı mı? — dedi.

— O tarafını hiç merak etmeyin doktor bey. Ben nasılsam, getireceklerim de...

Doktor güldü:

— Seni henüz tecrübe etmedim ki...

— Edeceksiniz ve benden çok memnun kalacaksınız!

— İnşallah. Para hazır mı?

— Hazır. Bayan da dışarda bekliyor. Gelsin mi?

Doktor ne olursa olsun hâlâ kuşkulu:

— Gelsin... — dedi.

Kâtip kapıyı açtı, romancının sarışın metresine başıyle işaret etti. Kadın zarif rugan iskarpinleri, asorti rugan çantası, dalgalı sarı saçları, iri siyah küpeleri ve harikulâde parfüm kokusuyle içeri bir bahar havası tazeliğiyle girdi. Doktor kabinesini açtı açalı bu kadar güzel, bu kadar zarif, bu kadar taze bir kadını muayene şerefine erememişti. Fakir bir aileden geldiği, kibar muhitlerde boy gösteremediği için, kadın başını döndürmüş, ne söyleyeceğini,

ne söylemesi, ne türlü davranması gerektiğini şaşırmıştı.

Kekeledi:

— Buyurun, buyurun efendim. Şöyle buyurun!

Kadın gösterilen yere bir serçe ürkekliğiyle geçti, oturdu.

Bazı doktorca sorulardan sonra doktor, kâtibe,

— Siz —dedi—, biraz dışarı çıkar mısınız?

Kâtip hemen silindi. İşi anlamıştı. Kapının önünde, tırnaklarını kemirerek dikilirken romancının zarif metresi kafasının içinde soyunuyordu. Dayanamadı. Etrafı iyice kollayıp, görülmediğine kanaat getirdikten sonra, gözünü anahtar deliğine yaklaştırdı. Fakat olmuyordu, göremiyordu. Kadının sırtüstü yattığı masa sağda kaldığı için, ancak bacağının teki dizkapağına kadar gözükebiliyordu. Bu bile kâtibi çıldırtmağa yetti. Sinirleri gerildi. zangır zangır titremeğe baladı. Her yanı çözülmüştü ki, bir an anahtar deliğinde kör bir beyazlık. Anladı. Tam zamanında çekilmişti. Doktor lastik eldivenleriyle çıktı. Onun da elleri titriyordu, yüzü kireç kesilmişti. İri, mosmor dudaklariyle,

— Kadın değil, âfet —dedi.

Hemen lâübalîleştiler.

— Ne söylüyorsun birader, âfet ki âfet.

— Nerden buldun bunu?

— Bende bunun gibi daha neler var!

— Sahi mi?

— Namussuzum ki.

Doktor: —Hele otur. Seninle anlaşacağımıza aklım kesmeğe başladı. Sen çok iyi bir insana benziyorsun!

— Teveccühünüz.

— Boşver beylik laflara da, açık konuşalım.

— Konuşalım.

— Dinle beni: Ne iş yapıyorsun sen?

— Ben mi? Hiç, hava, Bir şirkette tahsidarlık.

— Eline kaç para geçiyor?

— Hiç, hava.

— Benimle çalışır mısın?

— Nasıl yani?

— Bana müşteri bul, Yağlı müşteri. Çakıyorsun ya, hükümet şu sıra işleri adamakıllı sıkı tutuyor, fiyatlar yükseldi. Sen bana yüz liradan müşteri bul, yirmi lirası senin, Enayilik etmez, yüz elli, hatta iki yüz de isteyebilirsin. O zaman, gene seksenden yukarısı senin. Oldu mu?

Kâtip hemen cevap vermemeyi uygun buldu.

— Senin karıyı da bedava temizleriz...

— Bedava mı?

— Öyle ya. Bu işin, bilemedin beş kaât narkos masrafı var... Oldu mu?

Kâtip biraz geç,

— Peki... — dedi.

— Sonra...

Tam bu sırada kapı açılmış, romancının metresi görünmüştü. Yanakları utançtan al al.

Sözü kestiler.

Kadın,

— Demek doktor bey, öbür gün geleceğim?

— Evet hanfendl. Saat tam ikide!

— Orvar.

— Orvaar hanfedi.

Kapıya kadar götürüp yolcu etti, döndü. Kâtip para çıkardı. Romancıdan aldığı üç tane yüzlükten birini önceden on parça ettirmişti.

— Ne bu?

— Haa.. Dün yirmi lira vermiştin. Seksen daha ver, tamam.

— Kâtip iki onluk ayırıp, üst yanını verdi. İkisi de memnundular. Kader, kudretiküllîye, alınyazısı, yahut Volter'in muhasebecisi.. Her ne olursa olsun, umurunda değildi.

Kâtip, doktorun kabinesinden çıkarken, bir çocuk ihtiyar bir adamdan saatı sormuştu. Kulak verdi. Adam,

— Onbir buçuğa beş var... — dedi.

Cebinde yirmi iki onluk!

Oooooh.. Dünya ne güzel, insanlar ne iyiydi. Demek bundan sonra talihi gülecekti, Rahmetli babasının hakkı olmalıydı. Adam, «Kırkından sonra senin talihin gülecek, zengin olacaksın oğlum!» demişti.

Öbür gün kırkını bitirecekti.

— Babacığım, —dedi—, zavallı babacığım. Ölmesen de oğlunun mürüvvetini görsen olmaz mıydı?

Bununla beraber, hızla karşıya geçti ve babasını unuttu. O sıra tramvay da gelip durmuştu önünde. Atlayacakken, caydı. Cebinde yirmi iki onluk vardı. Tramvaya binilir miydi hiç? Tangır tungur, kaplumbağa yürüşülü şeye! Hem sanki niçin kaldırmıyorlardı şu arabaları? Yolları tıkamaktan başka ne işe yarıyorlardı sanki?

Bir dolmuşa atladı. Atladı, pişman oldu. Keşke hususî bir taksi çevirseydi!

Peki ama, ne yapmalıydı şimdi?

Aklına Muharrir Nüsret geldi. Onda iki onluk alacağı vardı ama, bunu düşünmenin zamanı değildi. Yirmi iki onluk vardı cebinde. Arkadaşından iki onluğu almasa ne kaybederdi sanki? Hatta daha vermeliydi. İki üç, beş onluk...

— Dur oğlum, şöfor.

— Buyurun beyim?

— İneceğim.

Dolmuş ücretini tam ödedi. Gazetenin yolunu tuttu.

Evet evet... Mademki dardaydı arkadaşı. Yardım etmeliydi. Artık çok kazanan biriydi. Yokluk içindeki arkadaşlarına...

Aksi kapıcı. Fakat Nüsret, «Aldırma, çık, gel» demişti. Tam merdivenlere yürürken, yakasından bir el yapıştı:

— Nirye gediyon?

— Nüsret beyin yanına.

— Dingonun ahırı mı bura? Haber etmeden gidilir mi?

— Terbiyeli konuş!

— Niye? Sen bizim başyazar değelsin ki...

— Ne demek istiyorsun?

— Ne demek istediğime boşver. Bura Dingonun ahırı değel. Habarsız kuş uçurtmaml

— Pişman olursun ama sonra?

— Ben mi? Töbe dlmen mi?

Telefona sarıldı, Nüsret'l buldu.

— Aloo... Nüsret beğ...

Nüsret masasında, yüzünü avuçları içine almış, gece romancı üzerine söylediklerinden müthiş bir pişmanlık içinde, düşünüyordu. Adamın hakkında kötü şeyler düşündüğü için yerlere geçiyordu. Çünkü adam sabahleyin erkenden evlerine gelmiş, tereyağı reçel, fırancala filan getirmiş, beş de onluk sıkıştırmıştı avucuna.

Kapıcıya çıkıştı:

— Ne varmış? Ne istiyormuş? Eeeh herif! Yirmi lira alacağı var, eşik aşındırdı be!

Kulaklığı yerine hırsla bıraktı.

Dün Başbakanın nutkunu, bugün de İçişleri bakanının demecini makaslamakla meşgul arkadaşının, «Ne olmuş?» diye soruşuna cevap vermeden fırladı. Koridoru geçerken, sabahleyin romancının verdiği beş onluktan ikisini ayırıp, merdivenlerl rüzgâr gibi indi. Kâtibin karşısına dikildi:

— Al şu yirml liranı birader, kafa şişirdin artık!

Paraları suratına fırlatıp, İndiği merdivenlerl koşarak çıktı gitti.

Kâtip donakalmıştı.

Kapıcı memnun, paraları yerden aldı, kâtibin avucuna tutuşturdu. Kâtip tek kellme söylemeden, donmuş gibi. çıktı. Sokak boyunca, kahrolarak yürüdü. Köşeyi dönerken ikl yüz kırk lirası olduğunu

hatırlayınca, sıkıntı dağıldı. On beş, yirmi adım sonra, «Adaaam sen de!» diye düşündü. «Alt tarafı basit bir gazeteci parçası. Unuturum gider...»

Ve bir daha hatırlamamak üzere, unuttu.

Cebinde yirmi dört onluk vardı, mahalleye cakayla girmeliydi. Herkes parmak ısırmasa bile, imrenerek, kıskanarak bakmalıydı.

— Taksi!

— Dolmuş değil beyim.

— Daha iyi yal..

— Emredersiniz.

Mahalleye geldi. Taksi ücretini verip, indi. Evine yaklaşırken, başta büyük kızı, iki oğluyle tekmil mahalle çocukları çevresini heyecanla aldılar, haber verdiler:

Karısı, bakkalınkı, terzininki, terzilerin altında oturan filan saç saça başbaşa kavga etmişler. Sonra polisler gelmiş karakola götürmüşler hepsini!

— Karakola mı?

Karakolun önü mahalle kadınlarıyle bayram yeri gibiydi. Her kafadan bir ses çıkmıyor, ortaklık arı kovanı gibi uğulduyordu. İki taraflı olunmuş, bakkalınkiyle terzininki savunuluyordu. Birden arı kovanı uğultusu dindi. Başları merakla çevrildi: Kâtip geliyordu!

Hemen çevresi alındı, mesele anlatılıverdi:

Şoförün oğlu Erol, terzilerin evi önünde, söylemesi ayıp bir «şey» bulmuş, balon sanmış. Derken çocuklar çevresini almışlar. Balondu, değildi derken iş büyümüş. Bakkalın kızı, «Babama soralım!» diye o «şey»i kapmış, namazdan dönmekte olan babasına koşmuş. Adamın nevri dönmüş. Zaten akşamdan karısına doluymuş. Bu da tuz biber, kızı bayıltıncaya kadar dövmüş. Kadın durur mu? Nedir bu senin ettiğin herif, diye araya girmiş. Meseleyi öğrenince, koşmuş terzilere, terzininkine açmış ağzını, yummuş gözünü.

Kâtip:

— Peki, bizimkinin suçu ne? — diye sordu.

— Şahit... — dediler.

Kâtibin karısı Allah için tanıklık ediyordu. Beyaz başörtüsünü kim bilir kaçıncı sefer çözüp yeni baştan bağladıktan sonra,

— Benim işim bittiyse gideyim komser bey... — dedi.

İriyarı komiser bitip bitmediğini, kimin suçlu, kimin suçsuz, kimin davalı, kimin davacı olduğunu kestirememişti ki.

— Bâbil kulesi! —dedi—. Her kafadan bir ses çıkıyor? Durun bakayım.. —Kâtibinkine döndü—: Ne balonu hanım? Ne olmuş? Niçin dövüşmüşler anlayamadım ki!

Yazı makinesi başındaki memurun yanına gitti:

— Yaz oğlum... —dedi—. Rıza efendi...

Üzeri fazlaca alınmış bıyığıyle Rıza:

— Ne yazayım? —dedi—. Söyleyin de yazayım!

Komiser kanter içinde,

— Bilir miyim ne yazacağını? Ben anladım mı ki?

Ani bir kararla kadınlara döndü:

— Bana bakın, ben bu işten hiç bir şey anlamadım, sittin sene anlatsanız bile anlayacağım yok. En iyisi, barıştırayım sizi de, sulh olun gidin...

Kadınlar önlerine baktılar. Babacan komiser bakkalınki ile terzininkini barıştırırken, kâtibinki sıvıştı. Kocasını görünce, heyecanlandı:

— Allah aşkına bu pis mahalleden çıkalım! —dedi—. Bu mahalle gibi terbiyesiz, bu mahalle gibi dedikoducu, bu mahalle gibi...

— Ne var? Ne oldu?

— Daha ne olacak kocacığım? Birbirlerinin aleyhinde söylenmedik söz bırakmıyorlar. Araya fit sokmak bunlarda, birbirlerinin kuyusunu kazmak bunlarda... Ben dedikodudan kaçtıkça, dedikodu gelip beni buluyor!

Kâtip cebindeki yirmi üç küsür onluğu hatırladı.

— Kurtulacağız karıcığım, yakında kurtulacağız inşallah! — dedi.

— Nasıl? Maaşı bol bir başka iş mi buldun yoksa?

Adam durdu. Gözlerinin içi gülüyordu:

— Ter dökmeden kazanmanın yolunu buldum karıcığım!

Artlarında mahalle çocukları, mahalleye doğru yürüdüler.

1954

ABLA

Kömür pazarının karanlık, ahşap kalabalığına hışıltıyla yağmur yağıyordu. Tepe gibi yüklü bir kömür arabası, hışıltıyla yağmakta olan yağmurun altında, ıslak ahşap kalabalığının arasından ağır ağır geçip, kömürcünün dükkânı önünde durdu.

Arabacı tepe gibi yığılı kömür çuvallarının üzerinden yere atladı. Elindeki kırbacın sapıyle dükkân kepenklerine vurdu, «Ablaa!» diye seslendi.

İçerde, kısık gaz lambasının sarı ışığında kendi kendine sigara içmekte olan iriyarı kömürcü kadın kömür geldiğini anladığı halde işi ağırdan aldı, hemen karşılık vermedi.

Dışardaki aceleciydi:

— Abla heeyl

Lambanın sarı ışığında tombul yüzü yağlı yağlı parlayan kadın yerinden kımıldamadan karşılık verdi: Ohaa ohal

— Ben geldim ablal

— Kelle mi getirdin ibne, acelen ne?

Odanın karşı köşesinde, kömür tozu içindeki kepeneğine sarınmış, horlayarak uyumakta olan adama seslendi: «Hasan!»

Kepeneğin altındaki Hasan, sese kulak verircesine horultusunu kesti. İkinci, ama daha sert, «Hasan!»da, kepeneğinin altından doğruldu. Eli yüzü kömür tozu içinde ama, kara kaş, kara gözleri, geniş omuzu, kocaman elleriyle yakışıklı bir delikanlıydı. Uykusu çok ağır olduğu halde, öfkeli ablayı hiç bir zaman üçletmezdi.

— Buyur abla!

— Kömür geldi...

Hasan, uykulu gözlerini kocaman yumruklarıyle ovalayıp esniyordu ki, dışardan gene sabırsız arabacının sesi:

— Hani abla, daha bekliyelim mi yağmurun altında?

Abla iri, patlak gözleriyle Hasan'a bir baktı, sonra atacak bir şey arandı, daha sonra da: «Gözlerini oğalayıp durma, başlarım uykundan ha inek!» dedi.

Hasan fırla.dı Abla da sırtındaki kaba gocuğu düzelterek kalktı, kısılı lambayı açtı, aldı, kapıya çıktı.

Arabacı gerçekten de hayli ıslanmıştı.

Abla sordu: «Kaç çuval?»

Ablanın elindeki gaz lambasının sarı ışığıyla aydınlanan arabacının sakallı, kuru yüzü, ufacık gözleri, sivri çenesi...

— Yirmi beş... — dedi.

— Yağbasan'dan geliyor bunlar değil mi?

— Ayıp ettin abla. Başka yerden gelir mi?

— Belli olmaz...

— Niye?

— Arabacı milleti değil mi, hepiniz ibne olursunuz!

Arabacı sivri çenesiyle kıs kıs gülerken, ıslak

ceketinin iç cebinden pusulayı çıkardı: «Doğru ama, sana da mı lolo abla? Sen kaçın kurrasısın?»

Kalın kaşlarıyle hırslı abla, pusulayı aldı. Lambanın sarı ışığında inceledikten sonra, kapının iç tahtasındaki ipe bağlı kurşun kalemiyle imzalamak için lambayı bir kıyıya bıraktı.

— Al bakalım erkek, sovan erkeği!

Arabacı pusulayı gene gülerek aldı.

— Yalan mı lan? — dedi abla.

— Ne?

— Sovan erkeği olduğun?

Hasan yanlarındaydı, gülüverdi. Abla sertçe döndü:

— Orospu karı gibi güleceğine girişsene çuvallara!

Hasan, tekme yemişçesine davranıp, arabadaki tepeleme yüklü kömür çuvallarını sırtlayıp arkaya, kömür deposuna koşturup boşaltma işine koyuldu. Arabacının yukardan verdiği çuvalları aşağıdan sırtına alıyor, depodaki kömürlerin üzerine boşaltırken kalkan kömür tozu içinde siliniyordu.

Abla, elinde gaz lambası, yatıp kalktıkları barakanın ardından depoya açılan ara kapıda durmuş, boşaltılan kömürleri seyrediyordu. «Oğlan»ın hâlâ uyku sersemliği içinde olduğunu anlamıştı. Bütün çabasına karşılık, belli bir isteksizlik içindeydi. Ne zaman kömür gelse de uykudan yarı buçuk uyandırılsa böyle Allah canını alır, elleri gitse ayakları geri çekerdi.

Kömür karalı yüzü yaş yaş parlamağa başlayan oğlana takıldı:

— Ne o kaşık düşmanı? Yoruldun mu?

Hasan karşılık vermedi.

Arabacı arabanın üstünde. — Kolay mı abla? —dedi—. Yetmiş, seksen kiloluk çuvallar...

Abla, boş çuvalla önünden geçmekte olan Hasan'a gene takıldı: — Yazık yazık... Bıyığın da var!

Hasan buna da karşılık vermedi ama hem yo-

rulmuş, hem de hışıltıyla yağmurdan iyice ıslanmıştı. Arabaya hırsla yanaştı, arabacının kaydırdığı çuvallardan bir yenisini öfkeyle sırtlayıp depoya girdi. Boşalttı. Bundan öncekiler gibi, boşalan kömürün tozu kapkara bir bulut gibi yükseldi, Hasan kömür tozu bulutunun içinde bir an silinip, yüze çıktı. Abla, oğlanın isteksiz, hırslı halini görüyor, acıyor mu, kızıyor muydu? Lambayı yüksekçe bir yere koyup, sırtından gocuğunu attı, daldı depoya:

— Sizin gibi erkekler benim ceplerimde!

Arabaya yanaştı, kocaman kömür çuvalını kuvvetli elleriyle kaptı, depoya götürdü, boşalttı, boş çuvalla çıktı depodan. Hasan bir sefer yapıncaya kadar o, iki sefer yapıyordu.

Arabacı hayran hayran seyretti bir süre. Sonra,

— Valiaha bacı aşk olsun... —dedi—. At da sana, avrat da!

Abla yeni bir çuvalı hep aynı kolaylıkla depoya uçurdu. Dönüşte Hasan'a mahsustan omuz vurdu: «Sovan erkeği!»

Kömürler boşalıp, arabacı boş çuvallarıyle çekip gittikten sonra kapılarını dışarının ıslak karanlığına kapadılar. İkisi de kömür tozu içinde, kapkaraydı. Abla sabunu aldı, Hasan ibriğini; barakanın arkasındaki gusülhaneye geçtiler.

«Dök bakalım...»

Kapı aralığındaki lambanın donuk ışığıyle yüzü hafifçe aydınlanan genç adama aşağıdan baktı: «Sovan erkeği» dedi ilkin.

Hasan hâlâ hırslı görünüyordu. Bunu anlayan abla dalına mahsustan bindi : — Bıyığa hele bıyığa. Gören de sahiden erkek beller!

Hasan gene aldırmadı.

— Bıyık kedide de var oğlum. Kılda keramet olsa, tabakhaneye nur yağardı...

Hasan'ın kiç karşılık vermeyip, boyuna susuşuna içeriemiyor değildi ama, renk vermemeğe çalışıyor, tombul, kocaman avuçları içinde ufacık kalan

sabunu köpürtmeğe çalışıyordu. Zor köpüren sabun, ellerdeki kömür tozunun karartısıyle kirleniyor, çukura kapkara sabunlu su akıyordu.

Kadın yerinde kımıldandı. Seksen altı kilo geliyordu. Değil kömür pazarında, bütün bir çarşıda herkese postasını koymuştu. Erkek gibi bağırır çağırır, nâra atar, söver sayar, güzel kadınlara erkek gibi laf atar, erkek gibi rakı, erkek gibi, erkeklerle birlikte cigara içerdi. İşlerin kesildiği günler dükkânın önüne iskemlesini atıp, pöstekisinin üzerine bağdaş kurduğunu gören esnaf birer ikişer çevresini alır, başlanırdı yarenliğe. Yarenlik bazen öyle sarardı ki, yer yerinden oynasa ablanın kılı kıpırdamaz, Hasan evin genç kızı gibi ortalarda dolanır durur, çay demler, kahve pişirir, sigara ikram eder, sigaraları yakardı.

Neler konuşulmazdı!

Eski kerhane âlemleri, sarı lirayla oynayan namlı patronalar, cinayetler, baskınlar...

Sakız'dan gelme Rum bir ailenin küçük kızı olduğunu, iğtişaşta anasını babasını, kardeşlerini yitirip, on altı yaşında tiyatroya düştüğünü ancak yetmişine varmışlar bilirdi. Eski istasyon'da, Kozma'nın tiyatrosunda kantoya çıktığı geceler ...Tiyatro alkıştan yıkılırdı. Bir yanda Fellâhlar, bir yanda Rum'lar Ermeni'ler, öte yanda Türk'ler... Hepsi de zifir gibi sarhoş, hepsinin de kanı yanıyor. Bıçaklar, kamalar, altıpatlar alesta... Kabil miydi ufak, ufacık bir falso; yani, Rum kızı şu saatte çıkacakken, bu saate kalsın? Lâhzada ortalık karışır, Türkçe, Rumca, Arapça, Ermenice küfürler, nâralar geceyi allak bullak eder, sahneye rakı şişeleri, hasır iskemleler yağmağa başlardı. Patırtının aşırılaştığı sıra Klâra sahneye rüzgâr gibi fırlar, beline dayalı ufacık, bembeyaz yumrukları, ufacık ağzı, kırmızı dudakları, incecik kaşlarıyle başlardı:

«Ne bağırıyorsunuz ulan hergeleler! Arpanız mı fazla gedi?»

İltifatların en büyüğüdür bu. Göğüsler yumruklanır, ahlar oflar çekilir, kanlı sarhoş gözler mestlikle yumulurdu.

«Of anam babam Klâra oof!!!»

«Üüüüüş!»

«Heye Allahının horozunu gıdıkladığım heyeee!!!»

Sonraları Fransız işgalinde Klâra'nın çılgınları arasına sulu Fransız askerleriyle kavgacı Senegalliler de karıştı. Kız yüzlü Fransız oğlanları iyiydi, hoştu ama, kalın dudaklı Senegallilerin şakası yoktu. Herifler ortalığı allak bullak ediveriyor, tiyatronun altını üstüne getiriveriyorlardı. Bıçak, saldırma, hatta altıpatlar'dan korkmayan Klâra'nın onlardan ödü kopuyordu. Bir gece tiyatro gene allak bullak olmuş, lüks lambası bir kurşunla parçalanmıştı. Dört beş Senegaili Klâra'yı omuzladıkları gibi yaliah... Feryat, figan, çırpınma, boş. Alman fabrikasının ağlması, yalvarması, kalın dudaklı Arapları okşaması filan para etmemişti. Klâra usulcacık karanlıklara karışıp Salvador'un kulübesine kapağı atmıştı. Salvador, yakın gölde kurbağa tutan, insanlardan kaçan kendi kendine konuşan bir İtalyan serserisiydi. Tuttuğu kurbağaları domuz salamcısı Fernando'ya satar, parasıyle kantocu kızlara viski ısmarlardı. İşte bu Salvador, Klâra'yı o gece kulübesinde saklamıştı. Senegallilerin dövüştükleri yandan silah sesleri gelmiş, feryatlar yükselmişti. Klâra ile Salvador sabaha kadar lamba yakmadan oturmuşlardı.

Kaç Senegalli, kaç Fransız, kaç Rum, kaç Arap kurşunlamamıştı onun yüzünden! Hele bir Ermeni oğlu vardı, Pastırmacıyan Vartan. Zengin delikanlı, para tonla. Klâra'ya da tutkun mu tutkun. Sonunda bir Fransız subayının kurşunuyle yuvarlanıp gitmişti. Ama Klâra asıl bir kişiyi sevdi çılgınlar gibi: Kara Hacı'yı Kara Hacı'yı öyle sevdi, öyle sevdi ki, onun yüzünden din değiştirdi, Hatice oldu, onun yüzünden tiyatrolarda kantoya çıkıp, göbek atmaktan vazgeçti.

Onun yüzünden iyi bir ev kadını olacaktı ki, bırakmadılar. Gene onun yüzünden Kara Hacı'yı da temizleyiverdiler bir gün. Temizleyiverdiler ama, Hatice bir daha Klâra olmadı. Tiyatroların semtine uğramadı, hiç kimseyi de sevmedi. Hiç kimseyle yatmadı denemez. Yattı. O kadar. Yoksa Kara Hacı'yı hiç bir zaman unutamadı. Bu yanındaki Hasan, kara bıyığı, kara kaş, kara gözleriyle Kara Hacı'yı andırıyor. Hasan'ı yanından ayırmaması bundandır. Ama nerde Kara Hacı, nerde Hasan! Kara Hacı'nın, cep ağızları sırma işlemeli lâcivert şalvarını savura savura yürümesi, doru atının üstünde gümüş saplı kırbacını şaklatarak geçmesi otuz tane Hasan'a değer eski Klâra'nın yanında.

Abla elini yüzünü iyice sabunlamıştı, kalktı.

İbriği bırakan Hasan fırladı, gitti çividen havluyu alıp geldi.

— Bu kömürler Yağbasan'dan mı geliyor abla?

— Demin duymadın mı nerden geldiğini?

— Duymadım.

Havluyu Hasan'ın suratına şakadan attı. Nedense onu hırpalamak geliyordu içinden bugün. Hasan aldırış etmedi. Ablanın karşı duvara vuran dev gölgesine baktı, sonra ellerini yıkamağa gitti.

Evet, ablanın içinden ona takılmak geliyordu bugün. Yanına gitti, tepesine dikildi. Hasan döndü, baktı. Göz göze geldiler. Hasan gülüverdi. Abla,

— Ne sırttın lan? — dedi.

Hasan omuz silkti. İşine koyuldu. Abla onun ellerini sabunlamasını bekledi. Hasan uzun uzun sabunladı ellerini, sonra yüzünü. Kalkarken abla gitti. havluyu aldı, geldi, tuttu. Hasan çekindiyse de abla artık iliklerine kadar tam bir dişiydi. Hasan havluyu tam bir erkek çalımıyle çekip aldı. Ellerini, yüzünü uzun uzun kuruladı. Tamı tamına bir erkek gibi uzattı Abla aldı, hanım hanımcık, götürdü çivisine astı.

Hasan yatacaktı. Kepeneğine giderken, abla.

— Hasancığım... — dedi.

Hasan döndü, sertçe. — Ne var?

— Dur yatma!

Yüklükten yatağı, yorganı, yastığı indirdi. Yere güzelce, biraz da iştahla serdi. Örtülerini yaydı. Sonra soyundu. Saçlarını açıp döktü, dekolte geceliğini giydi. Sonra Hasan'a iştahla baktı.

Hasan emretti: — Tenekeye su koy, gazocağına oturt!

— Peki.

Koştu. Gazocağını yaktı, titreyen elleriyle aceleci, tenekeyi doldurdu, hışıltıyla yanmaya başlayan gazocağına oturttu.

Dışarda fırtına çıkmıştı.

Hasan yatağa girdi. Abla da girecekti, Hasan gene emretti: — Lambayı söndür!

Abla bir hamlede lambaya gitti, üfledi. Oda bir an kaprakanlık kesildiyse de, barakanın tâ üst penceresinden vuran dışarının hafif elektiriği, barakanın karanlığını ölgün sarısıyle kalın bir çizgi gibi aydınlattı.

EL KAPISI

Akşam yemeği yenmiş, salona geçilmişti.

Ev sahibi. — Onu bunu bilmem... — diye sözünün ardını getirdi—. Her şeyin başı ahlâktır! Malsız, mülksüz, parasız, hatta aç yaşanabilir, fakat ahlâksız? — Geğirdi.

Misafirlerden bir avukat, — Ahlâkı sukut etmiş bir milletin pâyidar olduğunu tarih kaydetmemiştir... — dedi.

Öteki dâvetliler —bir doktor, bir eczacı, bir de mülkiye müfettişi— avukatın sözünü ciddî ciddî doğruladılar.

Çok büyük bir ihracatçı olan ev sahibi kocaman göbeğini tuta tuta öksürdükten sonra: «Haa...» diye sözünün ardını getirmek istediyse de, aksi gıcık bırakmadı. Uzun uzun öksürdü. Gözleri yaşardı, kıpkırmızı kesildi. «Bir eskl bronşit» dedi, «Bronşit kronik..»

Ufat tefek doktor bronşit kroniğln bilimsel açık-

lamasını yaptı. Mülkiye müfettişi kaşla göz arasında, ispanyol nezlesi üzerine bilgi rica etti.

Konuşma döndü dolaştı, tüberkülozun en yeni tedavi şekilleri üzerinde durdu. Doktor tavındaydı. Rujlu dudakları, ojeli tırnaklarıyle birer kıyıda oturan sayın bayanları gözden geçirerek konuşuyordu.

Avukatınki mülkiye müfettişininkine fısıldadı: «Ne kültürlü adam değil mi?»

Doktorun sarı saçları permanatlı karısı duydu, gerdan kırarak, — Tahsilini ve ihtisasını Avrupa'da yaptım — dedi.

Bu sırada ev sahibinin oğullarıyle misafirlerin kızları ve oğulları, yan odalardan birinde raspa yapmaktaydılar. Pikabın sesi kısılabildiğince kısılmıştı. Yarı karanlık odadan arada kısık bir «Ay Vedaat!», ya da ihtiraslı bir fıkırtı yükseliyorsa da, tıbbın son harikaları üzerinde açıklamalarda bulunan doktorla eczacının Batı'dan yeni ithal edilen çeşitli ilâçları sayıp dökmeleri ilgiyle dinlendiğinden hiç bir şey duyulmuyordu.

Bir ara ev sahibinin tombul bayanı bir şey bahane ederek kalktı. Yan odaya geçti. Pikaptakl raspa ağır ağır çalıyor, karanlık odada yalnız bir çift dans ediyordu. Bayan elektrik düğmesini çevirince, güneş görmüş kara böcekler gibi, odada bir kaynaşma oldu. Büyük oğlu Vedat yanağındaki ruju silerek atladı. Eczacının kızı sırt üstü uzandığı yerden doğruldu, doktorun kızı kopuk kolyesiyle suçlu suçlu dikildi, ev sahibinin ikinci oğlu mülkiye müfettişinin kızıyla girdikleri kanepe altından başını uzattı.

Vedat pişkin pişkin sordu:

— Evet anneciğim... emret!

— Estafurullah yavrum... —dedi anne—. Eğleniyor musunuz?

Kızlarla oğlanlar hep birden cevapladılar,— Eğleniyoruz anneciğim.

— Eğleniyoruz teyze.

— Eğleniyoruz eğleniyoruz...

Yanına yaklaşan Vedat'a gülümseyen enne, — Yanağını sil! —dedi—. Baban görmesin...

Vedat, — Boşveeer... — diye elini salladı. — Görürse görsün...

— A a.. o ne biçim söz, Vedat?

— Basbayağı söz, Duymazlıktan gelerek, Pekâlâ çocuklar, eğlenin! —dedi—. Yalnız, biraz yavaş olun. Sesiniz salona geliyor...

Vedat annesini dışarı itti: — Peki peki, tüy bakalım sen haydi... —Kapıyı arkasından öterken—. Ulan amma da matrak bizim kocakarı ha, — dedi.

Elektrik düğmesini çevirdi, oda gene karardı.

.....

Hamfendi salona döndüğü sıra gene kocası konuşmaktaydı. Son zamanların modasına uyarak o da «sünnet-i şerif» üzere kapkara bir sakal bırakmış bıyık koyuvermişti. Akşam işinden döndü mü, «Bıktım şu kâfir icadından da!» diye kaldırıp bir kıyıya fırlattığı hâlis Borsalino şapkasının yerine ince sırınmış takkesini, ipek pijamasının yerine yandan yırtmaçlı patiska geceliğini geçirir, Şark üslubunca döşeli odasının köşe minderine kendini bırakır, eline doksan dokuzluk tespihini alır, pıtırdıyan dudakları, yarı örtük gözleriyle mürakabeye varırdı. Ne kadar zorlarsa zorlasın, günlük işlerini kabul değil kafasından atamazdı. İhraç malları, ihraç lisanları hasılı ihracatla ilgili ıvır zıvırla zihni, dudakları da «kelimetullah» işini görürdü.

Konuşmuyor, köpürüyordu Allah vermeye «Gençliğin yüreğinden Allah korkusunu söküp attılar! Zındıklar! Dînî esasta istinat etmeyen, temelinde Allah korkusu bulunmayan ahlâkın...»

Sayın bayanlardan biri usullacık esnedi.

Doktor, ev sahibinin özel doktoruydu, «Çok doğru,» dedi. Zerrece inanmadığı halde.

Mülkiye müfettişi, sıkışınca borç para aldığından, doktordan geri kalmak istemedi: Elbetteee elbette beyefendi!»

Eczacıyla ötekiler de başlarını öneimle salladılar.

Beyefendi gene havasını adamakıllı bulmuştu. Soluğunu toplayıp söze yeniden başlayacaktı ki, salon kapısı açıldı, altı fincan kahveyle hizmetçi kız girdi. Zarif önlüğü, ince çizgileri, mermer kadar sıkı, memer kadar beyaz bacakları, görmesini bilen erkek yüreklerini ökseye yakalanmış kuş gibi çarptırarak, misafirlere doğru yürüdü. Kızı her zamandan çok daha güzel bulan beyefendi, gençliğin, içinden Allah korkusunu söküp atan zındıkları unuttu. Doktor gözucuyle kıza baktıysa da saklamaya çalıştı bunu. Eczacı çekinmeden bakmaktaydı. Hattâ kızın boynundaki morartıyı sezince, gözü ev sahibi bayana gitti: Bu morartı dikkatinizi çekmedi mi hamfendi?

Hamfendi'yse yanındaki doktorunkine bir şeyler anlattığından, eczacının ne bakışını görmüştü, ne de bakışındaki sorguyu:

Avukatınki somurtmuş, kızın ince beli, geniş kalçalarından ötürü kahrolmuştu bayağı. Gözü kocasına gitti. Adam öyle bakıyordu ki kıza... Sinirlendi, dikkatini çekecek biçimde kımıldayıp, öksürdükten sonra onu büsbütün göz hapsine aldı. Eve gidince görürdü o! Bir kadın, kız görmesin. İğrenç gözlerini yiyecek gibi dikiverirdi hemen...

Dürtüldü. Döndü. Müfettişin hanımıydı. Hizmetçi kızın arkadan görünen zarif çizgilerini işaret ederek.— Hârikulâde değil mi? — dedi.

Avukatınki kocasına yeniden öfkeyle baktı, dudak büktü: — Nihayet hizmetçi parçası şekerim..»

Kız kahveleri vermişti, salondan çıkınca, beyefendi, — Meselâ bu kızcağız... — dedi.

Bütün gözler ev sahibine çevrildi.

— Biliyorsunuz himayeme almıştım onu. Şayet içinde bulunduğu mezbeleden çekip çıkarmasaydım, zavallı kimbilir... efendim?»

Sağdan soldan: — Ona ne şüphe?

— Doğrusu gece gündüz dua etmeli size!

— Değil mi ya?

— Bence fevkalâde hayırlı bir müdahale!

Son sözler avukatın ağzından çıkmıştı. Karısıyle göz göze geldiler. Kadın nerdeyse patlayacaktı. Kırdığı potu anlayan avukat önüne baktı, parmaklarıyle oynamağa başladı.

.....

Misafirler yarıma doğru kalktılar.

Vedat'la Sedat odalarına çekildiler.

Beyefendi takkesiyle geceliğini giyerken, hanımefendi tuvaletten dönmüştü. Sordu:

— Doktor çok kültürlü değil mi?

Beyefendi alındı: — Ben? Ben ya? O sadece kendi mesleği üzerinde konuştu. Beni nasıl bir ilgiyle dinlediklerini görmedin mi? Sen zaten kocanı görmezsin!

— Görmez olur muyum kocacığım? Sen de fevkalâdeydin ama...

— Ama?

— Doktor da iyiydi.

— Meslekî bilgi kâfi değil. Mârifet...

Hanımefendi «Mârifetin» ne olduğunu dinlemeden elektriği söndürüp kırmızı gece lambasını yaktı. Karyolaya kocasıyle yanyana uzandılar. İki ağır gövdenin esnettiği yaylar birkaç sefer paslı paslı başkaldırıp gıcırdadılarsa da, çaresiz, sustular.

Gecenin çok ileri bir saatinde hiçmetçi kızın oda kapısı fiskelendi. Bütün gün koş oraya, koş buraya dehşetli yorgun olduğundan fiskeyi duymadı mı, duydu uykudan mı sıyrılamadı... Bir yandan bir yana dönmekle yetindiyse de, yorgan bacaklarından kaydı.

Kapı yeniden biraz da öfkeyle fiskelendi.

Hizmetçi duymuştu, uyandı, uyku sersemliği içindeydi, aldırmadı. Aldırmadı ama, kapıdaki ses de sabırsızdı:

— Pervin! Pervin derin bir iç geçirdi. Gelmiyordu, bu gece içinden gelmiyordu işte!

— Ulan başlarım ıstavrozundan ha, inek!

Elinde olmayarak gülüverdi ama, gerçekten iştemiyordu bu gece. Bıkmış usanmıştı. Çaresiz, gitmeli, açmalı, dayatmalıydı. Gitti, açtı.

— Numara mı yapıyorsun lan?

— Vedat bey, vallahi bu gece...

— Bi tane atarsam!

— Vallahi çok yorgunum, billâhi çok yorgunum ha!

— Gürültü etme!

— Hem hanım geliverir, vallahi hanım geliverir. Hanım geliverir diyorum işte, hanım...

Azgın delikanlı odaya kaymış, kapıyı kapayıp sürgülemişti bile. Odada küçücük bir kovalamaca, sert birkaç çekiş, kaçış, itiliş, sonra karyolanın tatlı tatlı gıcırdamağa başlayışı...

.....

Beyefendi gözlerini açtığı zaman karşı duvardaki yuvarlak fosforlu saati gördü. Gecenin üçünü geçiyordu. Karısına baktı. Yan üstü uzanmış, kalın çıplak kolu yüzünü kapamıştı. Tıraşlı koltuk altı gözükmekteydi.

Beyefendi yüzünü buruşturarak takkesini düzeltti. Sonra karyoladan yavaşca indi. Bol gecelliği, rugan terlikleriyle odadan çıktı. Tuvalete gitmek için Pervin'in odası önünden geçmesi gerekiyordu.

Dönüşte kızın kapısı önünde durdu. Kulağına birtakım mırıltılar gelmişti. Pencereye sokuldu, odanın içini görmeğe çalıştı. Karanlıkta pek bir şeyler seçemedi. Seçemedi ama birden topuzu çevrilince, sıçradı. Tam zamanında sofadaki orta masasının ardına kaçıp çömelmişti. Yüreği çırpıyordu. Gözlerini kapıya dikti. Az sonra odadan pijamalı bir gölge çıktı. Ürkek adımlarla salona geçti.

Beyefendi küçük oğlunu tanımıştı.

Pervin'in kapısı kapandı.

Peki bu azgın kız utanmıyor muydu? Henüz bir lise öğrencisi olan toy bir çocuktu. Ne diye baştan çıkarıyordu? Böyle şeylerle meşgul olan bir çocuk derslerini serer, ahlakı bozulur, işi haylâzlığa vururdu!

Masanın ardından öfkeyle kalktı, gitti, Pervin'in kapısını vurdu. Kapı hemen açıldı. Beyefendi öfkeyle girdi:

— Sedat ne geziyordu burda?

Pervin başını suçlu suçlu eğdi.

Kız gene karşılık vermedi. Beyefendi çenesinden tutup başını kaldırdı: — Ha? Ne geziyordu?

— .....?

— Utanmıyor musun? O daha çocuk, mektep çocuğu!

Pervin hıçkırdı.

— Cevap ver, utanmıyor musun?

— Ben ben ne yapayım? Başa çıkamıyorum ki. Gelmeyin diyorum geliyorlar...

— Geliyorlar mı? Vedat da mı geliyor yoksa?

— Geliyor elbet...

— Neden bırakıyorsun? Niçin bağırıp çağırmıyorsun?

— Fazla konuşma diye dövüyorlar beni, anneme söyler seni kovdururuz diyorlar. Ne yapayım ben?

Beyefendi sinirlendi.

— Haltetmişler, itler, kovdururlarmış. Bu ev benim evim, bu evin girdisi çıktısı benden sorulur. Ben asıl sana acıyorum. Kimsesiz, zavallı bir kızcağızsın...

Pervin'in çıplak omuzları sarsılıyordu.

Beyefendinin sesi titremeğe başlamıştı. Yarı açık kapıdan dışarı bakti. Sonra kızın çıplak kolunu tuttu.

— Öyle değil mi? Kimsesiz, zavallı bir yavrucak değilmisin?

Kızı kendine çekti. Kız direnmeden beye doğru gitti. Beyin, üzeri kıllı kocaman eli kızın beline do-

landı. Öteki el koltukaltından geçip kızı kendine çekti.

Pervin gene —Yapmayın.— diye inledi.

Beyefendinin duyacak hâli yoktu. Bacakları titriyordu: —Hiiişt, —dedi—. Hiç de yalnız değilsin, karım, çocuklarım, dünya bir yana, sen bir yanasın!

Pervin bir anda kocaman gecelik entarisinin kolları arasında kayboldu.

.....

Kocası hizmetçi kızın yatak odasından çıkarken yakalayan hamfendi, sofada dimdik duruyordu.

Beyefendi bir anlık şaşkınlıktan sonra kendini toplayarak,

— Kaltak! —dedi— Edepsiz..

Hamfendi şaştı: — Kimden bahsediyorsun?

— Şu, şu hizmetçi kızdan. Gel odaya, anlatacaklarım var!

Yatak odasına girdiler.

— Ya bu kızı evden çabucak defet, ya da bu itleri yatılı mektebe vereceğim, o kadar!

Hamfendi hayretler içindeydi: — Peki ama, ne var? Ne olmuş?

— Sedat'ı Pervin'in odasından çıkarken gördüm!

— Sedatı mı?

Evet, Sedat'ı! Vedat da gelip gidiyormuş ya...

— Ne arıyorlarmış Pervin'in odasında?

— Ne arıyacaklar, malum!

— Kızın odasında kitapları filan kalmış olmasın?

— Gecenin bu saatinde kitabı ne yapacakmış? Onu öyle, bir hizmetçi parçasının odasından çıkarken görünce elim ayağım çözüldü, gebertecektim iti de, o kaltağı da. Bu işi çabucak hallet hanım. Aksi halde elimden bir kaza çıkacak! Şu elimin ayağımın titremesine bak!

Hamfendi —Acayip dedi—. Ne Vedat'a, ne de Sedat'a yakıştıramadım doğrusu. İnsan bir hizmetçi parçasına tenezzül eder mi.

— Efendim memleketin ahlâkını bu kaltaklar bozuyor. Bize gelinceye kadar kim bilir kaç kapı dolaştı. Benim gül gibi çocuklarımı baştan çıkarıyor. Bu ne demektir? Ahlâksız bir neslin, efendim? Ahlâksız bir neslin türemesine meydan veriyor demektir. Ahlâkı sukuta uğramış bir milletse pâyidar olamaz!

Hanım —efendi iç geçirdi:— Ben onu çoktan defederdim ama, sen tutuyorsun...

— Bilir miyim hanım? Zavallı dedik, ortalarda kalıp ziyan olmasın dedik... Bilir miyim?

Ya oğlanlardan gebe falan kaldıysa?

Bak ben bunu düşünmemiştim...

— Mahkemeye müracaat eder de...

— O zaman ayıkla pirincin taşını. Ama zannetmem. Çünkü hizmetçi kızlar, malum ya?

— Yarın yarın —dedi hamfendi— Yarın olsun bilirim ben.

Beyefendi felâket şimşeklerini kendinden uzaklaştırmıştı : — Şu elimin ayağımın titremesine bak Allahaşkına! Nereden de kalkıp gittim tuvalete!

— İyi ki gittin bey. Ya gitmeseydin? Demek bu hal sürüp gidecekti.

.....

Ertesi gün öğleyin okuldan daha önce dönen Vedat aşağıdan seslendi:

— Pervin!

Annesi koştu: — Ne var Vedat?

— Terliklerimi!

Annesi terliklerini götürdü.

— Pervin nerde?

— Hiç. Hırsızlığını yakaladım da.

— Yol mu verdin?

Merdivenleri düşünceli düşünceli çıktı.

— Yemek hazır mı? Karnım zil çalıyor!

NUMARA

İşsiz figüranların çokça girip çıktığı küçücük lokantanın kapısı önünde dikiliyordu. Kirli pardösüsü, harap fötrü, camlarından biri çatlak gözlüğe, niçin takmakta ısrar ettiğine akıl erdiremediğim, kirden yağlı bir ipe dönmüş kravatıyla kaç vakittir dikkatimi çekip duruyordu.

Bir gün o lokantanın, işsiz figüranlarla duvar işçilerinin çokluk veresiye karın doyurdukları o küçücük lokantanın kirli masalarından birinde karşılıklı yemek yemiştik. İnsanın dikkatini çekecek kadar ciddîydi.

Bakmıyordu, hiç kimseye bakmıyordu. Herkesle dargındı sanki; ya da bu lokantada bakılmağa değer hiç bir şey yoktu. Ne ben, ne de yemek yerken gülüp söyleyen yorgun işçiler.

Garson yanına gelince — Kuru fasulye ve kırmızı biberl — dedl.

Korkunç bir açlık içindeymişe benziyordu. Aç-

lığı, kalın kemikli, enli yüzünün çürük yeşilinden belliydi. Bu yeşil, tulum tulum göz altlarına kadar yayılmıştı. Az sonra önüne sürülen kuru fasulyenin sıcak dumanı, yüzündeki çürük yeşili dağıttı. Kalın kemikli, enli yüzü pembeleşti, gözleri hakla kısıldı. Hele garson bir avuç kuru kırmızı biberi fasulye tabağının yanına bırakınca heyecanlandı bayağı. Gözleri güldü, ciddî ciddî gerili yüzünün asıklığı yumuşadı, çöp tenekesinde dişe dokunur bir şey bulmuş aç köpek gibi bayağı homurdandı.

O gün dikkatimi böyle çekmişti. Ne olur bir kere gözlerini kaldırıp baksın! Bakmamıştı Çünkü o aylar benim de ondan farkım yoktu. Onunkinin hemen hemen tıpkısı kirli pardüsüm, ipe dönmüş kravatımla dikkatini çekemezdim. Bugünse iş değişmişti. Film şirketlerine girip çıkışıyla işsiz figüranlara umut veren koltuğu çantalı biriydim.

Dikkatini çekmiş olacağım ki, lokantanın kapısı yanından beni yaşlı bir tilki, bir sansar gibi kollamaktaydı. Önüme çıkıp, kibar bir eğilişten sonra birtakım acıklı kelimelerle benden de hasta kızı için yardım isteyecekti. Bunu seziyordum. Lokantada bir kap kuru fasulye boyunca gözlerini bir kerecik olsun kaldırıp bakmağa lüzum görmemesine karşılık, bugün önemli kişiydim mutlaka, yanıma sokulacaktı. Çünkü koku sezmişti.

— Dümeni budur... —demişlerdi—. Veremin üçüncü devresindeki kızı için para ister!

Bir başka gün de yumrukla adam öldürmüş biri olduğunu öğrenmiştim.

Evet, lokantanın kapısı önünde, beni kolluyordu. Konuşmak için yalnız kalmamı beklediğine hiç şüphem yoktu. Bir ara uzaktan uzağa, göz göze geldik. Yüzünün asıklığı yumuşadı, ellerini ovuşturmağa başladı. Yanından geçerken de, iyi günlerinden kalma, son derece kibar bir eğilişle şapkasını çıkarıp, bir sayın baymışım gibi, beni selâmladı. Köftehor, beni kafese koymak için numara yapıyordu. Bunu bildiğim

halde gene de ondan geri kalmayan bir kibarlıkla selâmını aldım. Sevindi. Beni de kafese koymuştu sonunda, avları arasında sayılabilirdim, çantada keklik!

Başkalarına yaptığınca sesini yumuşatarak: — Bir istirhamda bulunabilir miyim?

Hiç bozmadım: — Rica ederim, buyurun...

Başladı: Veremin üçüncü devresindeki kızım için yardımınızı rica ederim beyefendi!

Tam tamına böyle sokulur, böyle istermiş.

Film şirketine girdim. Prodüktörle konuşurken bile gözlerimin önündeydi. Acımıyordum. Veremin üçüncü devresindeki kızına da acımıyordum. Acımak gelmiyordu içimden. Üzmek istiyordum. Yanıma umutla sokulmuştu, şirketten çıkmamı gene umutla beklemeliydi. Ne çıkacaktı bundan? Hiç belki ama, içimden öyle geliyordu. Çantasında keklik sanmasına mı içerlemiştim? Belki. Ne olursa olsun, bir yumrukta adam öldürmüş, bir ocak sönmüş, bir cana kıymıştı. Haklı da olabilirdi ama, hiç bir haklı bir cana kıyacak kadar haklı olamazdı. Kaldı ki bu adamın, «haklı» olabileceğine de kanamıyordum. Taş kalpli biriydi mutlaka. Belki de hacizler yapmış, dayaklar atmış, küfürler etmiş, sefaletiere karşı bacak bacak üstüne cigara fosurdatmıştı. Çünkü o ufacık lokantada kirli pardösüm, ipe dönmüş kravatım, çekingen halimle önemsiz karşısında saygıyla eğilinmeğe değmez biriydim. Onun için, karşılıklı yemek yediğimiz halde bakmamıştı bile. Kuru fasulye tabağına nasıl abanmıştı? Ya atmaca pençesini andıran elleri? Ekmeğe nasıl geçirmişti tırnaklarını! Kuru fasulyesinden bir kaşık almağa yeltensem, beni de belki öldürdüğü adam gibi bir yumrukta mahvedebilirdi.

Bunun için üzmek istiyordum onu işte!

Film şirketinden çıktım. Gene oradaydı. Beni bekliyordu. Kapıdan çıkmıştım ki, albayı, generali

değil, belki de mareşalini selâmlayan bir er gibi sıkı bir esas vaziyete geçti.

Bakmadım bile. İnadıma. Önemli, çok, ama gerçekten çok önemli biriydim de kafam alabildiğine meşguldü sanki. Köşeyi döndüm. Duvarlardaki büyük boy afişlere memnunlukla bakıyordum. Bir numaracının tavına düşmemiştim!

Çok sürmedi memnunluğum.

Birden sol gerimde bir karaltı. Çarpan bir kalbin sesini duymaya başladım âdeta. Döndüm: O! camı çatlak gözlüğü ardında yeşile çalan yüzü, kısılı gözleri, kirli pardesüsü, ipe dönmüş yağlı kravatı..

— Efendim?

Ellerini ovalıyordu. Acı acı güldü, sonra içini çekti. Parmaklarıyla oynarken söze neresinden başlıyacağını kestirememişe benziyordu. Belki de acıma duygumu gıdıklamak için numara yapıyordu. Belki değil, elbette öyleydi. Öyleydi ama, pek pek bir tabak kuru fasulyeye kavuşmak için elli, belki de altmış yaşındaki bir insanın numara yapmak zorunda kalışı acı değil miydi? Kuru fasulye değil de koltuk meyhanelerinden birinde şarap içebilmek için bile olsa! Yumrukla adam öldürmesi, taş kalpliliği, şusu busu... Bütün bunlar yalnız onun suçu muydu? Bir insan, ekmeğiyle şarabı bulabilmek, onlara kavuşabilmek için neden «numara» yapmak zorunda kalmalıydı? Topluma karşı olan ödevini yerine getirmiş bir insan huzuruyle hiç kimsenin karşısında küçülmeden sıcak yemek, zevkle içilen içkl, rahat bir döşek bulmak, insanlığının hakkı olmamalı mıydı?

Birden dikkat ettim, ağlıyordu.

— Ölü mevsim —diye kekeledi— ölü mevslm dolayısıyle işsizim beyefendl. İşsiz ve açım?

Elimde olmayarak soruverdim: — Hasta kızınız ne oldu?

Şaşaladı — Beni tanıyor musunuz?

— Eh, şöyle böyle.

— Ya...

Şaşılacak şey, gözyaşları kuruyuvermişti. Kaşları çatılmış, yüzü belki de bir yumrukta adam öldürdüğü günkü gibi sertleşmiş, korkunçlaşmış, o gün fasulye tabağına abandığı halini alıvermişti. Kocaman burnunun etli kanatları hırslı hırslı titriyordu. Dudaklarını yiyerek gözlerini kıstı. Bir şeyler söylemeğe, belki de bağırıp çağırmağa hazırlanıyor, kendini zor tutuyordu. Belki de bana karşı takındığı tavırlarında içten olmadığını, beni sırf tavlayıp kafese koymak için öyle davrandığını haykırdıktan sonra basıp gidecekti.

Öyle olmadı.

— Size —dedi—, hasta kızımdan bahsettim mi?

— Niçin etmediniz?

— Lüzum yoktu.

— Anlamadım?

— Veremli kızımdan taş kalpiilere bahsetmeyi tercih ederim!

— .....?

— Ne olursa olsun, bu yaştan sonra, bu türlü numaralarla karnımı doyurmak zorunda kalışım acı değil mi?

SITMA

Dokuma fabrikasıyle ünlü bu Orta Anadolu ilinin şehri ikiye bölerek fabrikaya uzanan ağaçlıklı caddesinde her gün küme küme insanlara rastlanır. Bu insanlar paramparça üst başları, yalınayak ya da sarı, yeşil, turuncu işlemeli yün çoraplarıyla beton kaldırımları çiğnerler.

Fabrika yeni kurulduğu yıllar böyle değil. Fabrikaya «gâvur icadı» gözüyle bakıldığı, «neuzubillâh»la söz edildiği için pek yanaşılmıyor, işçi sıkıntısı çekiliyordu. Sonraları, köy yerlerindek düşük ücretlere bakarak ne de olsa dolgun ücret «gâvur icadı»nı da sildi, «Neuzubillâh»ları da. Şimdi artık kimse ne «gâvur icadı»nı umursuyor, ne «neuzubillâh»ı. Tersine, fabrikanın üniformalı kapıcıları, iş için birikenleri düzene sokup personele belli saatlerde bırakırken hayli ter döküyorlar. Bu ilgi, bu birikme ücretlerin düşmesine sebep olduysa da, pek aldırıldığı yok. Köylerden şehire akın dinmiyor.

Kocası zehirli sıtmadan geçen yıl ölmüş Emeti de başkaları gibi ile göçüp göçmemek arasında çok düşündü. Şehir pazarına yumurta, süt, yapağı götürüp satma hariç, İl'e pek inmemişti. İnmek zorunda kaldığı sıralardaysa işini çabucak bitirip köyüne dönmüş, şehrin hay-ı huyundan korkmuş, çekinmiştl. Kendi kendine giden arabalar en çok... Geliveriyorlar, canavar sesine benzeyen böğürtülerle adamın aklını başından alıveriyorlardı. Alıveriyorlardı ya, fabrika şehrin içinde değil, bir kıyısında diyorlardı bilenler. Hooş o da görmüştü yüksek, upuzun bacaları. Doğruydu, şehrin dışında. Hele Muhtar filan da, «Sat anam şu avuç içi kadar toprağını, var git fabrikaya. Allah gecinden versin, dost istemez ama, hasta musta olur, yatağa matağa düşersen öksüzlerine kim bakar? Şehirde doktorlar var. İğne mığne yaparlar, hap map yuttururlar...» deyince, Emetl'nln aklına yattı. Tarlasını muhtara, sığırı sıpayı, kırığı sırığı da komşulara ucuz pahalı demeyip elden çıkardı, tuttu fabrikanın yolunu: «Pâlike ireisinin yanına varıp, yalvarır yakarır, ayaklarına mayaklarına kapanırım, gâvır deel a!» diye düşünüyordu. «Tabiî gâvır deel. O da benim, onun, ötekinin gibi müslüman. Kocca pâlike, ne diye benim yetimimi de barındırmasın? Tarlayı murlayı, sığırı mığırı sattım dimem. Ağlarım bir iki, acındırırım.. Evendi kısmı avanak olur, kanıverir...»

Gün geldi, işlemeli yün çoraplarıyle şehrin beton kaldırımlarını tepenlerin arasına katıldı iki çocuğuyle. Sabahın beşi, altısında çıkıyordu han köşesinden, akşamın altı, yedisine kadar ayaküstü, çömelerek bekleyenlerin arasına eyleşip yatıyordu. Üçüne bastığı halde bir türlü ayakta duramayan, konuşmak şöyle dursun, doğru dürüst ağlamasını bile beceremeyen kızı; insana kocaman kulaklarıyle bakan oğlu, tamam yirmi gün taban tepti hanla fabrika arasında. Nerdeyse, «İçine ötürürüm pâlikelerinin de, şehirlerinin de!» deyip cayacak, tutacak-

tı yeni baştan köyünün yolunu. Derken bir gün nasılsa girebildi «personel»e. Nevri dönmüştü. Önüne gelen kıravatlıya yandı yakıldı, elinde avucunda nesi var nesi yoksa hana, boğaza verdiğini, ümidi şu oğlanın bir işe yerleştirilmesinde olduğunu, babalarının giden kış sıtmadan mefat ettiğini, şunun şurasında hepoiğinin şükür Müslüman olduğunu, Müslümanın Müslümanla kardaşlığını falan saydı döktü. Memurlar onu kravatlarıyle dinlediler. İçlerinden biri,

— Peki peki —dedi—, Ver oğlunun nüfusunu!

Emeti, kurşunla vurulmuşçasına sağa baktı, sola baktı.

Memur sinirlenmişti:

— Ne bakıyorsun aval aval be? Versene nüfusunu oğlunun?

— Nüfus mu? Nüfus ne ki?»

Kıs kıs gülen bir başkası, —Kafa kâadı! dedi.

Anlamıştı, anlamıştı ya...

— Hani bilmez deelsiniz a, köy yeri, malum. Böyle şeyler âdet olmadığından... İmam nikâhıynandık bizimkiynen, izinnamemiz ne yoktu da...

Sinirli memur,

— Yani oğlunun nüfusu yok ha?

Acı acı güldü bir an:

— Sen daha eyi bilin ya hani...

Memur omuz silkti:

— Ben bilmem, kanun bilir. Kanun gereğince nüfus kâğıdı lazım oğlunun, o kadar!

Elindeki kalemi masası üzerindeki kâğıt kalabalığına bırakıp yan odaya geçti.

Emeti dikilekalmıştı: — Ganun, ganun ne ki? Mıhtar bilmez miydi ganunu? Tööbe, heç duymadım. O da mı bilmeyordu Ganun. Ganun diye oğlan işe giremezse...

Ta dipteki bir memurun sorusu Emeti'nin kafasındakileri dağıttı:

— Türkçe bilmiyor musun kadın?

Şaşkın, baktı esmer kuru kâtibe.

— Ben mi?

— Kanun —dedi—, kanun! Anlamıyor musun?

— Annıyorum a...

— E...?

Bir başkası:

— Kanun nedir kanun. Biliyor musun?

Daha yandan kalın bir ses,

— Çalgı — dedi güldü.

Kanunun ne olduğunu soran da güldü:

— Öyle ya çalgı. Millet bahçesinde her gece çalınıyor...

Emeti'nin çevresinde bir gırgırdır başlamıştı. Ama duymuyordu o. Rahmetlikle izinnâmesiz evli olduklarından oğluna kafa kâğıdı çıkarmamışlardı. Ne yapacaktı şimdi? Akşi şeytana lânet okuyarak, başörtüsünü çözüp çenesinin altında üst üste, sinirli sinirli bağlayarak çıktı, şehrin yolunu tuttu. Şehirde, tilkiden kurnaz istidacılara paralar kaptıra, dilekçeler yazdıra, pullar yapıştıra, ilmühaberler çıkarta mahkemeye dayandı. Mahkeme şahit istemişti. İstidacıların yardımıyla iki yalancı tanık. Güçbelâ «kafa kâğıdı»nı eline aldı, vardı fabrikaya. Gene günlerce sıra bekledikten sonra «Personel»e girdi. Kan tere batmıştı. «Kanun kanun» diyen kâtibin masasına sokuldu.

«Aha gafa kâıdı, al!»

Kimlik cüzdanını memurun masasına bıraktı. Onca paralardan olmuş, taban tepmiş, mahkemelerde dolanmıştı. Daha bir diyeceği var mıydı kâtibin? Ne diyeceği olabilirdi?

Belki hiç bir diyeceği olamazdı ama, o sıra kâtibin hali hal değildi. Fabrika müdürünün sıkı tenbihine rağmen, askerlikle ilgili birinl yanlışlıkla kayda geçti diye askerlik şubesince azarlanan fabrika müdürü tarafından adamakıllı haşlanmıştı. Emeti memeti, kafa kâğıdı mafa kâğıdı. Sırası mıydı? «Hayvan!» diye bağırmıştı müdür. «Hayvanoğlu hay-

van!» diye bağırmıştı. Belki haksız değildi ama, gerçekten hayvan mıydı? Hayvanoğlu hayvanmıydı hele? Kendisi neyse, liseyi bile bitirememiş, boş gezenin boş kalfası, babası. Babası ya? Müdür gibi nice nicelerine karşısında el ovalatmış bir milyonerdi. Evet sonunda alavere dalavereye gelmiş, hatır belâsı kefaletlere girişmiş, bu yüzden top atmıştı ya, gene de...

Emeti'nin kimlik cüzdanını kulağından tuttuğu gibi karşı duvara fırlattı: «Pis, lâübâli, iğrenç!»

Korktu Emeti. Gitti, fırlatıldığı yerden oğlunun kimlik cüzdanını aldı.

.....

Aradan dört gün geçti. Beşinci gün sonunda elinde personelin giriş kartı, fabrika revirinin, güneşlensinler diye bahçeye çıkarılmış sıra sıra dizili kirli yataklarının yanındaki tahta sıraya ilişti. Terliydi, yorgundu, bezgindi daha çok. Ne diye gelmişti şuraya da itin kurdun ağız kokusunu çekiyordu? Evdeki avratlarına kafa tutamayanlar karşısında «muzmahil» olmuştu be. Bunların Müslümanlıklarından da şüpheleniyordu artık. Müslüman Müslümanın din kardaşıydı. Bunlarsa, yaralı parmağa işemeyen bunlarsa, aman Allah!

Dalıp gitmişti. Oğluna revir doktorundan alacağı sağlık kâğıdı gibi belge alacak yığınla uşağın pis çoraplarından yayılan kokunun farkında bile değildi. Pis çoraplarından leş gibi bir koku yayılan uşaklarsa yan yatmış, birer kıyıya çömelmiş, oturmuş, ya da birbirlerine tutunmuş, az ötede göreşen iki uşağı kışkırtıyorlardı habire:

— Sarmaya al sarmaya!

— Lan boyunduruğu vur, vur boyunduruğu lan!

— Tuh, vuramadı ki...

Lampasaymış tekmil...

Birden revirin beyazlar içindeki hizmetçilerinden biri,

— Hadi bakalım iheey, toplanın, soyunun!

Güreşenlerle, güreşenlere dalmış uşaklar geç kalmışçasına toplandılar. Şalvarlar, içlik denilen gömlekler, kıl donlar, kedi leşi gibi kokan işlemeli, yırtık, pis çoraplar atıldı, eğri, kuru, çarpık gövdeler, paçaları bilekten düğmeli ya da ipli uzun paçalı beyaz donlar üzerinde revire koşuldu. Revir koridoruna sıralanan genç, yaşlı, çocuk, büyük gövdeleri, beyazlı hizmetçiyle hastabakıcı, mankenmişlercesine ileri iter, geri, yana çekerken, her an esnemeğe hazır bezgin doktor odasından çıktı. Bu işlere iyice kanıksadığı her hâlinden belliydi: O da başladı itip kakmağa:

— Şunlara bak. İnsansınız siz de ha?

Koca kafalı bir delikanlının alnını dürttü:

— Askerlik yaptın mı sen?

— Yaptım beem.

— Yaptınsa bu ne biçim esas vaziyeti böyle? Sok içeri şu partını!

Delikanlı çalıştı. olmadı. Sızlandı:

— Girmiyor beem..

Doktorun hiç şakası yoktu:

— Girmiyorsa yaz Afif efendi, sıtma!

— Aman doktor bey..

Amanı zamanı yok, marş!

Kiminin gözkapağını kaldırıp baktı, trahom buldu, kiminde gene sıtma... Sıra Emeti'nin koca kulaklı oğluna gelmişti. Emeti'nin yüreği pır pır.

Doktor, Emeti'nin oğlunu fırlak kemikli omuzundan tuttu:

«Dik dur ulan, dik dursana!»

İnce, sarı derisinin altındaki fırlak kaburgalarıyle oğlan dik durmağa çalıştı. Doktor sağ elinin dört parmağını böğrüne kürek gibi daldırdıktan sonra güldü: — Sen ömründe namaz kılmadın mı hiç?

Oğlan «Cık» yaptı.

Emeti.nin aklı gitti. Kılıp kılmadığını hatırlamı-

yordu ama, doktorun önünde «Cık»ın âlemi var mıydı?

— Ne cık'ı, ne cık'ı? Gıldı tohtor bey gılmaz olur mu?

Doktor duymadı.

— Sende de dalak var. Yaz Afif efendi: Sıtma! Yallah...

Emeti telâşla doktora koştu:

— Aman tohtor bey, gurbannarın oluyum. Babası giden kış mefat etti de... Sığırı sıpayı satıp geldik tüm... den Elimizde avucumuzda ne varsa bir yıldır yedik tükettik tekmil. Bura bizim için son bir hâcet gapısı vallaha...

Doktor kesti attı: — Anlamam!

— Elini ayağını öpüyüm tohtor bey...

— Anlamam dedik ya!

— Kurbannarın oluyum, yolunda ölüyüm, Allah çoluğuna çocuğuna bağışlasın tohtor bey...

— .....

Kölen oluyum!

— .....

— Gapında itin oluyum, yollarında ölüyüm!

— .....

— Pohunu ylyeyim tohtur bey!

Doktorun küçük bir işareti üzerine hizmetçiler, kucağında sarı kırış kırış muşambaya benzeyen ihtiyar yüzlü kızıyla Emeti'yi çeke çeke revirden çıkarırlarken hâlâ söyleniyordu — Gurbannarın oluyum, atın, itin oluyum, eşşeğin oluyum...

Baktı ki, «herif imana gelmiyor», iri kulaklarıyle ecza dolabının yanında dikilmekte olan oğlunu bileğinden sertçe çekti:

— Yörü lan yörü... Pâlikelerine ötürüyüm... İn gel hadi!

Kapı önünde doktora ters ters baktı:

— Yalvardıklarımı essah belleyip de şişme tüyü bozuk, dini eğrll

Ardında koca kulaklı oğlu, çekti gitti.

DOĞUM

Göz alabildiğine uzanan pamuk tarlasında çapa ırgatları onar, on beşer kişilik saflar halinde pamuk fidelerinin zararlı otlarını dövüyor, yani çapalıyorlardı.

Güneşin altında ısı altmış beş dereceyi bulmuştu. Tozlu bir grilikle uzanan gökyüzünden tek kuş uçmuyor, güneş sallanıyordu. Terden sırılsıklam ırgatların kazmaları ölçülü bir tempoyla hep birlikte inip, hep birlikte kalkıyor, kazmaların keskin ağızları kupkuru toprağa değdikçe, «Haş, haş, haş...» diye ses veriyor, yorgun ırgatların hep bir ağızdan söyledikleri, kazmaların belirli bir ölçü içinde inip kalkmasını sağlayan türkü, güneşin sarı sıcağına yorgun yorgun yayılıyordu:

«Kalanın ardına ekerler dâri
Ekerler, biçerler, sararlar yâri
.....»

Nasırlı avuçlarının terini kara şalvarına silen

Ferho Üzeyir, yanıbaşında çapa çapalamakta olan karısına akları kıpkırmızı gözleriyle bekti, kürtçe,

— Ne o? dedi—, n'oluyorsun?

Geniş omuzlu, iriyarı bir kadın olan Gülizar'ın terden ışıldayan kara, kuru yüzü, büyük bir sancının dayanılmaz ağrısını belirten derin kırışıklar içindeydi.

Kocasının sorusuna karşılık vermedi.

Öfkelenen Ferho Üzeyir, kadının böğürünü dirseğiyle dürttü:

— Ne oluyorsun kız?

Kocasına halsizce bakan Gülizar'ın gözleri çukurlarına alabildiğine gümülmüştü. Elinden sıyrılan kazması yere düştü. Kocaman karnını avuçlarıyle bastırarak çömeldi, sonra, güneşte yer yer çatlamış kırmızı toprağa diz verdi.

Az ötede, kara şemsiyesinin gölgesinde dikilmekte olan elçi gördü bunu.

— Gülizar! —diye seslendi—. Öyle mi? Bırak işi, bırak haydi!

Sancı kadını öyle buruyordu ki... Kuru, güçlü parmaklarını toprağın çatiağına sokmuş, sıkıyor, sıkarken de acıdan bağırmamak için insanüstü bir dayanıyla kendini tutmağa çalışıyor, gözlerinde karaltılar uçuşuyordu. Sancı birden öyle arttı ki, elinde olmayarak «ııııh...» diye iniedi.

Gebe kadının, sesini nâmahreme duyurması hem çok ayıptı, hem de günah. Karısının böğrüne okkalı bir tekme atan Ferho Üzeyir, korkunç bir küfür savurdu.

Şemsiyesinin altından elçi., «Ferhooo!» diye seslendi.

Yere yüzükoyun kapanan kadın sinmişti. Kocasının bunu yani sesini nâmahreme duyurmasını yanına komayacağını biliyordu. Sıcak toprağa avuçlarıyla dayanarak kalkmağa çalışırken, elçi gene,

— Gülizar— ...dedi.... Bırak, bırak işi bacı, bırak hadi...

Sancı birden kesilmişti. Kesilmişti ama, Gülizar biliyordu ki gene, hem de deminkinden çok daha güçlü gelecek!

Tarlanın birkaç yüz metre ötesindeki kesimbaşı'na seyirtti.

Karısının ardından homurdanarak giden Ferho Üzeyir'se, elcinin yanında dikilmekte olan dokuz yaşındaki yalınayak kızına âdeta çıkıştı:

— Geç ananın yerine!

Kız hazırdı zâten. Sapında anasının terli avuçlarının izi bulanan, boyu kadar kazmayı yerden aldı, safa, anasından boşalmış yere geçti.

Olağan işlerden. Türkü ve zararlı otların çapası yeniden başladı.

Kesimbaşındaki hendeğe güneş tam tepeden vuruyordu. Yer yer pislenmişti, yeşil kertenkeleler kırmızı toprakta ordan oraya akıyorlardı.

Gülizar dimdfkti hendekte, çevreyi kolluyordu. Günün ağuştosböceği cırıltılarıyla yüklü sarı sıcağını uzun uzun dinledi Yakınlarında hiç kimseler yoktu.

Karadonunun cebindekileri boşaltti Ilk önce. Doğumunun yakın olduğunu bildiği için kaç vakittir derlediği öteberileri toprağa yaydı: Bir karton parçasına sarılmış iki sap iplik, demiri paslı bir jilet, renk renk bez parçaları, birtakım paçavralar, tuz, kurumuş limon... Bunları, tarlasında çapa çapaladıkları çiftliğin çöplüğünde bulmuştu. Tuzla, doğacak çocuğu tuzlayacak, limonu da gözlerine sıkacaktı.

Karadonunu çıkardı, dürdü, büktü, iri bir taşın altına koydu. Paçavraları yere yaydı, kartona sarılı ipliği açtı, limonu ortadan ikiye kesti.. Tam çömelecektl ki, arkasında bir kımıltı. Çıplak belden aşağısını sakınarak döndü: İri bir köpek!

Yerden bir taş aldı, köpeğe attı. Ürkerek kaçan köpek büsbütün uzaklaşmadı. Islak burnuyle havayı koklayarak bekledl.

Gülizar kuşkulanmıştı. Ya şimdi doğurur da, baygınlık geçirirse... bu köpek, çocuğunu yemez miydi?

Kürt kızı Ferice'yi hatırladı: O da böyle, hendekte doğurmuş, çocuğunu çaputlara şöyle bir sarıp yanına bırakmış, kendinden geçmiş... Ayılınca bir de bakmış ki çocuk ortalarda yok! Aramış, taramış... taa uzaklarda, bir çalının dibinde, koca bir köpek çocuğunu yeyip durmuyor mu?

Gülizar köpeğe gene baktı, uzun uzun gözden geçirdi onu. Köpek de ona bakmaktaydı. Ama bakışı bakış değildi hayvanın!

— Sarı —dedi—, bakışın bakış değil sarı!

Nasıl etse de taa karşılardaki kızını çağırsa...

Köpek ağır ağır yaklaşıyordu.

— Oşt! —diye bağırdı— Pis cenabet!

On metre öteye isteksizce giden köpek durdu, art ayakları üzerine çöktü, mavi ışıltılı gözlerıyle bekledi.

Birden gene öncekilerden daha güçlü bir sancı. Gülizar çıplak dizleri üzerinde inleyerek çöktü, toprağa avuçlarıyle kapandı. Boynundaki kalın damar mavi mavi kabarmıştı. Artık sancı sancıyı kovalıyor, her sancı bir öncekinden daha güçlü geliyordu. Birden ılık bir kan. Gülizar'ın yüzü korkunçlaştı, gözlerinden dünya silindi...

Elci, — Ulo Ferho —dedi—. Get bak hele avrada. Ölür mölür de...

Karısının doğum yapmakta olduğu hendekten yana öfkeyle bakan Ferho Üzeyir, başını salladı, söğdü, işine koyuldu. Karısına gitikçe içerliyordu, alnından boşanan soğuk ter, kalın, püskül püskül kaşlarından sızıyordu.

— Ulo oğlum —dedi yeniden— get bak şu avrada!

Ferho kazmasını attı, yürüdü. Şimdi varıp bir tekme, bir tekme daha... Avrat elinde oyuncak mı olmuştu yani?

Hendeğin başında durdu: Gülizar yanüstü devrilmişti. Kanlı paçavraların arasında mosmor bir çocuk kımıldıyor, çocuğun bir kıyıya atılmış eşini ise iri bir köpek çekiştirip duruyordu.

Hendeğe atladı. Köpek kanlı ağzını yalayarak kaçtı.

Ferho, yumuk gözleriyle kımıldayan çocuğunun yüzüne inip kalkan yeşil kanatlı sinekleri kovdu, bezleri açtı: Çocuğu oğlandı;

Bir oğlaaanl

Birdenbire değişti. Göğe baktı, köseleye dönmüş kara, kuru, terden ışıl ışıl yüzüyle güldü, çocuğunu kanlı paçavralarıyle yerden aldı:

— Oğlum! — diye bağırdı. Çıldıracaktı. Dört kızın üstüne bir oğlandı ha!

Erkeğini yanıbaşında duyan kadınsa gözlerini açmış, doğrulmağa çalışıyordu.

Ferho, — Eferim —dedi— Eferim ulo avrat!

Kucağında oğlu, hendekten fırladı. Yer yer çatlamış kırmızı topraklarda koşmağa başladı.

Ferho'nun koşarak geldiğini gören elçi, —Aho... —dedi—. Aho.. Ferho'dur yekindi gelir!

Herkes kazmasına dayanmış, koşarak gelmekte olan Ferho'ya bakıyordu. Soluk soluğa gelen Ferho, «Oğlum!» diye bağırdı, «oğlum oldu!»

Mosmor oğlunu kanlı paçavralarıyle bağrına basmıştı.

— Aman deyim —dedi elci— Aman deyim ha. Sıkma öldürür möldürürsün de... Get çütlüğe, evdeciye selâm et benden, yağla pekmez versin de bacıya içirek!»

Artık ne yorgunluk, ne sıcak, ne de sesini nâmahreme duyurmuş karıya öfke, kin. Ferho Üzeyir yirmisinde bir delikanlıydı, kuş kadar hafif.

Çiftliğin saz örtülü damları görünen kerpiç hağlarından yana seğirtti.

KIRMIZI MANTOLU KADIN

İş kanunundan faydalanınca, ben de Necatilerin postasıyle çıkmaya başlamıştım. Gelir müdürlüğünün evrak mahzenlerinde çalışıyorduk. Dışardan bakılınca kocaman bir beton kutuya benzeyen yapının on basamakla inilen mahzenlerindeki koca koca defterleri, bağları kopmuş evrak tomarlarını yukarıda bir başka odaya taşıyorduk Bütün defterlerle evraklar rutubetten nemli bez yığınlarına dönmüştü. Kaldırıverdiğimiz ağır defterlerin altından ya bir fare fırlıyor, yahut ta ışıktan ürken karaböcekler sağa sola kaçışıyorlardı.

Sabahın erken saatlerinden akşama kadar on iki saat çalışıyorduk. Ellerimiz, yüzlerimiz, ille saçlarımız tozdan çamur içinde kalıyordu ama, seviyorduk bu türlü çalışmayı. Öylesine ki, yaptığımız iş karşılığı para bile almayabilirdik Çünkü bıkmış usanmıştık yıllar yılı, taşı, toprağı, duvarları ezberlenmiş hapishaneden.

Başımızdaki candarmalar Orta Anadolu'muzun kocaman kocaman elli, tekerlek yüzlü delikanlıları, mahzenin bir köşesine tüfeklerini bırakır, bol bol karbon gazı yayınlayan mangalın başına geçer, az sonra da başlarlardı horlamaya. İş sırasında dalga geçmemiz, hatta kaçmamızdan sorumlu değillerdi.

Arkadaşlarla iş ve gezip dolaşma bölümü yapmıştık. Her iki saatte bir, iki arkadaş işi bırakıp giderdi. Parası olan yemek yer, hamam yapar, hatta birkaç kadeh atabilir, Iki saat dolunca da işyerine dönerek gezme nöbetini başka çifte devrederdi.

Necati'yle çıkıyorduk. Sıramız geldi mi, gözümüz dünyayı görmezdi. Koşardık musluklara. Ellerimizi, yüzlerimizi, tozdan keçeye dönen saçlarımızı bol su, sabunla öyle müthiş bir heyecanla yıkardık ki Necati'nin koyu yeşil gözleri alev almış gibi parlar, yanakları al al olur,

— Çabuk —derdi—, çabuk kardeş! Bütün bu Işler üç dakikayı geçmemeli!

Yıkanır, arınır sonra candarmasız, kelepçesiz, gardiyansız dolaşmak üzere, fırlardık. Böyle zamanlarda hava daha mı temizdi gerçekten, yoksa bize mi öyle gelirdi? Ciğerlerimizi şişirir, yumruklarımızla boşluğu döverek bağırırdık:

— Ooooh, hürüz!

Bir şarapçı keşfetmiştik. Bir memur gibi giyinen, güler yüzlü, otuz beşlik biri. Eskiden tahsildarmış. Boyuna içtiği için her zaman sarhoş, ağzı da çok kalabalıktı. Bizi diller dökerek karşılar, dükkânının arkasındaki loş mahzene buyur ederdi. Mahzen ekşi ekşi şarap kokardı. Bir bacağı sakat hantal masasının etrafına çevrelenirdik. Masanın dört köşesine dört mum diker, mumları yakardı. Bayılırdı bütün bunlara.

— Kendimi SEFİLLER'deki Janvel Jan sanıyorum, —derdi— Sonra, biliyor musunuz, bu titrek

ışıklar gündüzün çiy aydınlığından çok daha romantik!

O gün nasılsa, hükümlü olduğumuzu öğrenince, ilgisi birdenbire arttı. Zaten sarhoştu, büsbütün coştu. Bardağını şerefimize kaldırdı. Sonra da başladı hapishane ve hükümlüler üzerine sorular sormaya: Kaçar yıla hükümlüydük? Ne kadar yatmıştık? Ne zaman çıkacaktık? İlle, kadınsız nasıl durabiliyorduk?

Necati,

— Bu kadar incelediğine göre, içeri düşmeğe niyetin var galiba? — diye sordu.

Acı acı güldü. İri bardağını şarap doldurup geldi.

Gözü boş bardaklarımıza ilişmişti:

— Niçin? Niçin içmiyorsunuz?

Necati'yle bakıştık, anladı.

— Şu mesele —dedi—. Aldırmayın. Bu sefer ben ısmarlamış olayım!

Bardakları usulünce tokuşturup içtik.

O, sendeledi. Masaya tutundu. Güldü. Anlaşılamayan bir şeyler mırıldandı. Sonra kendine gelerek, peltek peltek başladı:

— O sıra işlerim nasıl, ekspres. Avantam derseniz, yerinde. Ben yirmi beşindeyim, karı yirmisinde. Lâkin kimin gözü karı görüyor? Görmüyorum şerefsizim. Görmüyorum ama, benim karı da Osmanlı ha! Sapına kadar. Düşünün yahu, yirmi günlük evlisiniz, evinize nasıl sokarsınız çifte orospuyu? Soktunuz diyelim, orospuları nasıl soyarsınız nikâhlı karınızın önünde anadan doğma? Soydunuz diyelim, birini bir yanınıza, birini öbür yanınıza nasıl yatırırsınız? Yatırdınız diyelim, nikâhlı karınıza: rakı ver bize, nasıl dersiniz? Derdim. Neden? Çünkü erkekliğin şartı bu. Karıyı ezeceksin, kıracaksın gözünün kirişini. Babasının evinde ejderha olsun isterse. Senin evinde köpek olacak köpek!

Geyirdi:

— hiç unutmam, bir gün yüklüyüm, tahsilât yapmışım, çanta bankonot dolu. Akıl kükmetti, bastım yürüdüm İstanbul'a. O meyhane senin, bu meyhane benim derken, aklımda kalan bir çift mavi gözle, sarı bir kucak saç. Ertesi gün kendime geldim. Daracık bir odadayım. Yerlerde kadın çamaşırları, bez parçaları... Peki ama, neresi burası? Benim burada ne işim var? Nasıl geldim? Kim getirdi? Kafa dersen kazan gibi, güm güm güm. Çeşitli içkiyi karıştırıp içmek insanı mahvediyor. Uzatmıyalım, kapı aralandı. Şef garsonun kafası uzandı. Pis pis sırıtıyor. Derken masraf pusulası. Ohuuu... Yüzleri aşmış. Ödememek olmaz. Erkekliğin şartını yapacaksın. Tahsilât paralarıyle namusu temizleyip, bastık memlekete. Bastık ama, açığı neyle kapatacaksın? Küçücük bir memursun. Kimden borç ister de alabilirsin? Ertesi gün paraların yatması lâzım. Demin hapishaneyi ince ince soruşumun sebebi buydu. Haydi birer daha içelim.

Bardaklar tekrar doldu, tokuştu, son damlasına kadar içildi.

Necati sabırsızlık içindeydi:

— Sonra —dedi— Parayı nasıl yatırdın?

Başını dertli dertli salladı:

— Eve geldim. Surat iki karış bende. Bizim karı hem sapına kadar Osmanlıdır, hem de zeki köpoğlu. Dikildi karşıma, dedi nedir bu surat, söyle! Burnumu tutsalar canım çıkacak. Bas ulan inek dedim, başlarım şimdi ıstavrozundan! Hava. Bizim kurusıkılara boşveriyor. Alamadın veremedin derken, buna bir bir daha iki miralay patlattım ama, ben de beğendim. Yanaklar oldu al al. Bir şey değil, huyum kötü. Elimi bulaştırdım mı, Allah yarattı demem. İt canlı, aldırdığı yok. Hani karım diye değil, marifetli karıdır. Göçmen. İki dil bilir, piyano çalar, keman çalar. Dansın dersen çeşidi onda. Lâkin hepsini bırak, Osmanlılığı bütün bir memleket değer!

Necati

— İşte şimdi sarhoş oldum... — diye fısıldadı.

— Niye?

— Keman çalarmış be!

Necati'nin hayatta belki de tek arzusu güzel bir kemana sahip olmaktı. Geceleri rüyalarına girdiğini söylerdi. Zaten bir Stradivaryüs satın alabilmek için banka soymaya kalkışmaktan yatıyordu.

— Sonra:

— Anlattık. Dinledi.. Birden tak, gitti. Kocca bir torbayla geldi. Torbanın içi silme gümüş teklik dolu. Önüme bir boşalttı, çağğğğ!!! Vay anasını! Bir saydım, dairenin açığını kapadıktan başka artıyor bile. Hemen götürüp yatırdık paraları. Devlet mangırı, malum. Dinlemezler efendi babanın Mızıkayı-Hümâyun'da davul çaldığını!

Necati tekrar içini çekti:

— Üstelik keman da çalarmış ha?

— Gel gelelim bir kurttur düştü içime: Bu karı bu paraları nerden aldı? Karıyı paraya alıştırmak doğru değildir diye meteliği sektirmezdim. Peki? Pekisi mekisi, adam akıllı bozuldum. Babamdan nasihatliyimdir, karı milletine güven olmaz diye. Osmanlı mosmanlı derken ,hani olur a! Kaparım bir odun, yer misin yemez misin? Morartmadık yerini komam, söyle nerden aldın bu paraları? Hazreti sopa, cennetten çıkmış. Söyledi. Meğer benden çalar çalar saklarmış. Ben öyle çifte orospularla zil zurna geldiğim, para saçtığım geceleri karı da usul usul yürütür, saklarmış!

Sendeliyerek mahzenden çıktığı bir ara, Necati uzun siyah kirpikli gözleriyle yüzüme yaş yaş baktı:

— Beğendin mi? dedi. Ha? Beğendin mi?

Beğenmediğimi söyledim.

Masaya kuvvetli bir yumruk attı:

— Yerin dibine geçsin böyle dünya!

İri bir damla hafifçe sakallı güzel yüzünden aşağılara yuvarlandı.

— Değil böyle isterse hasta, belden aşağısı felç bir karım olsa, ama şu hergelenin hırpaladığı cinsten, kalbi olan, fedakâr bir kadın... Ve bana keman çalsa...

Necati o geceki sarhoşluktan uzun zaman kurtulamamıştı.

.....

Hapishane arkadaşlarım içinde öyleleri vardı ki, açık gözün şahı geçindikleri halde, beton üzerinde yatan Âdem babalardan çok daha zavallıydılar. Bunlardan birisi: Bobi Asıl ismi Şinasiydi ama, herkes Bobi derdi. Bobilik Şinasiliği silmişti.

Kaçak çakmak taşıyla esrar yakalatmaktan yatıyordu. Kaz kanadı taralı saçları, pırıl pırıl kara gözleriyle ateş gibi bir oğlandı. Müdürün odasını temizler, kalemle Başgardiyan odası arasında mekik dokur, ziyaretçilerden aldığı bahşişlerle geçinirdi. Bukadar değil, hâli vakti yerinde mahpusların can sıkıntılarını gidermek karşılığı koparacağı üç beş kuruşu da kazancına eklerdi. Ama bu kazanç, ne ağır şakalar karşılığı elde edilirdi! Üç beş kuruşun hatırı için dünyada çok az insan onun katlandığı şeylere katlanabilir!

On kuruşa künyesini sayardı:

— Etyemez dokuz kocadan arta kalmış donsuz. Binnazın kırk babalı oğlu Bobi Şinasi. İstanbul üç yüz otuz. Tosla bakalım onluğu!

Yirmi beş kuruşa kucağa oturur, elli kuruşaysa anadan doğma soyunup koşuğun ortasında çifteteili oynardı

— Ben derdi, dünyanın yüz karasıyım. Ama suç benim mi? Orospu anamın karnında Rabbilâlemin alnıma böyle yazmış!

Birinde şu asla unutamıyacağım konuşma geçmişti aramızda:

— Peki Şinasi, annen, kız kardeşlerin hayatta olsa... Böyle konuşabilir miydin?

Umursamamıştı bile.

— Öte bile geçerdim. Onlar hayatta olsaydı sırtım yere mi gelirdi benim be?

— Niçin? Nasıl?

— Niçin mi? Nasıl mı? Herbirine bulurdum birer zanpara, ben de aralarında mis gibi geçinirdim!

— Karın olsaydı ya?

— O zaman iş daha da kolay olurdu: Zanparayı elimle götürürdüm!

— Namus? Şeref? İnsanlık?

— Tok karnına namustan, şereften, insanlıktan bahsetmek kolay! Karnımı doyurabilmek için İnsanlığımı harcıyorum, görmüyor musun?

O hafta Necatinin yerine bizim postayla Şinasi çıkmıştı. Paydosta:

— Mangırın var mı? –diye sordu.

— Ne olacak?

— Varsa ziyanlı çıkmazsın!

— Var birkaç kuruşum, dedim.

— Bekle, şimdi geliyorum!

Diye, parka daldı. Az sonra yanında kırmızı mantolu, akça pakça bir kadın, geldi. Karagözleri gülüyordu. Ellerini keyifli keyifli sürüştürerek göz kırptı.

— Haydi!

İstasyonun arkasındaki bahçelerin yolunu tuttuk.

Onlar az önden, yanyana gidiyorlardı. Kadının kırmızı mantosu yer yer erimişti. İskarpinlerinin topukları yamulmuş, çoraplarının telleri kaçmıştı. Yanında besili bir kedi yavrusu gibi koşarcasına yürüyen Sinasi omuzunda kalıyordu.

Nereye, niçin gittiğimizin farkındaydım. Bütün bunların yüz kızartıcı şeyler olduğuna şüphem yoktu ama, yirmi beş yaşındaydım, iki yıldır yatıyordum. Sonra, yüz kızartıcı bir şeyi yüz kızartıcı bir şey olduğunu bile bile yaptıran şartları kendim hazırlamamıştım.

Şinasi birdenbire durdu.

— E kızım, dedi. Ben Marko paşa değilim!

— Affedersiniz. Bir daha ağzımı açmam...

— Aferin. Bu meslekte ekmek yemek istiyorsan, şen olmalısın. Orospuluğun şartı budur. Hovarda senden neşe almak ister, dert dinlemek değil!

— Bundan sonra tavsiyelerinize uymıya çalışacağım...

Yan gözle, küçümsiyerek baktı. Şinasi farkında bile değildi, pis pis sırıtıyordu. Onun herhangi bir «Orospu» olmadığını anlamıştım. Çok akıllı, çok hisli bir hâli vardı. Izdıraplarını saklamasını biliyor gibiydi.

Boy atmış tütünlerin sarıya çalan yeşili arasındaki dar yola saptık. Yukarıda kızgın güneş, aşağıda fırın külüne benziyen toz. Sonra kalın bedenli ağaçlık başladı. Yakın bir yerlerden berrak kahkahalar, kadın kahkahaları geliyordu ama görünürlerde kimseler yoktu.

Şinasi gene bir ara durdu, kadını üstüme itiverdi:

— Girsene koluna enayi, mangizi ondan alacaksın!

Kadının sabrı taşıyordu. Böyle şeyleri sevmediğini anlamıştım. Koluma girmesini önledim.

Ağaçlık gittikçe sıklaşıyordu. Yerlere kadar eğilmiş tozlu dalların altından iki kat geçiyorduk. Dalların birden hamam kubbesi halini aldığı kapalı bir yerde durduk. Şinasi'nin anlattığına göre burası, polis, yahut candarmanın gözünden kaçan bir «Aşk yuvası»ydı. Gerçekten de, şuraya buraya atılmış boş rakı şişeleri, örselenmiş gazete kâğıtları, boş sardalya kutuları göze çarpıyordu.

Şinasi gene birden parladı:

— Ne dikiliyorsun kız kandil gibi?

— Ne yapmamı emrediyorsunuz?

— Otur!

Eteklerini toplıyarak derli toplu oturdu. Hırstan

sapsarı kesilmiştl. Bu mesleğe yatkın olmadığı her halinden belliydl. Şinasi bir göz işaretiyle bizi yalnız bırakıp uzaklaşınca, kadın ayağa kalktı.

— Size bir ricada bulunabilir miyim?

— Hay hay, dedim. Buyurun!

— İşiniz bittikten sonra beni o hergeleye bırakmayın olmaz mı?

Kaabil miydi? O bulmuş, o konuşmuş, bizi buraya o getirmişti.

Üsteledi:

— Olmaz mı?

Bana niçin bukadar güvendiğinl sordum.

Şaşaladı. Sonra bütün ümitleri kırılmışçasına içini çekti:

— Sahi... Amma aptalım ben de. Hiç tanımadığım birisinden himaye bekledim. (Elimden tutup çekti). Haydi, vakit geçirmiyellm. Mâlûm ya, orospuluğun şartları varmış...

Beni hırsla çekti. Sık ağaçların arasında, suyu kurumuş bir arkın içindekl paslı yaprakların üzerinde durduk.

— Burası iyi ml?

— Siz bilirsiniz.

— Ben mi bilirim? Ben sizi değil, siz beni angaje ettiniz. Ne tuhaf! Utangaç bir hâliniz de var. Benden önce kadın tanımamış mıydınız yoksa?

— .....?

— Fakat şaşılacak şey. Onunla nasıl arkadaşlık ediyorsunuz? Hiç te bir zamparaya benzemiyorsunuzl

— Siz de herhangi bir orospuya benzemiyorsunuz, dedim.

Arkın kenarına oturdu. Sırtını arkasındaki erik ağacına dayadı.

— Demek herhangi bir orospuya benzemiyorum?

— Benzemiyorsunuz.

— Ama, pekâlâ da orospuyum işte!

Sonra, çürümüş yaprakların üzerine sırtüstü uzandı. Ellerini başının altında kenetledi.

Yanına çömeldim, siyah birer tireyle yer yer büzülmüş gül kurusu iplik bulûzunu kuvvetle geren iri memelerinden birini tuttum ve sıktım. Öyle beklemediğim, öylesine korkunç bir çığlık attı ki... Şaşırdım.

Doğruldu. Mememesini oğuştururken sordu:

— Korktun mu?

Cevap vermedim.

— Allah beni kahretsin, diye söylendi. Hiç zaman bu işin ehli olamıyacağım. Gel, çekinme yanıma gel, otur şöyle. Tut istediğin gibi ama, fazla sıkma. İçleri süt dolu da, ağrıyor!

Gitme, ne olursun gitme! Bağırmam bir daha valiahi bağırmam!

Ücretini vermiyeceğimden mi korkmuştu? Oysa ben, bir annenin içleri süt dolu memesini şehvet hissiyle sıkmanın utancı içindeydim.

Vizite ücretini çıkarıp uzattım.

Almadı:

— Elim ayağım tutuyor, sadakaya ihtiyacım yok!

— Ben size sadaka vermiyorum.

— Ya? Neylmsiniz siz benim? Niçin veriyorsunuz?

— Arkadaşınız olamaz mıyım?

Yüz çizgileri yumuşadı.

— Arkadaş ha? Niçin olmasın?

Yanyana yürümeğe başladık.

— Demek beş aylık. Emmiyor kâfir...

— Kocanız?

— O da var.

— Ne. Ne iş yapıyor? İsmi?

— Yoo... Bukadarı fazla. Kocamı teşhir edememl

— Haklısınız. Gidelim mi?

— O?

— Şinası mi? Boşverin. Gidelim...

Yolda ayrıldık. Çocuğunun süt şişesini almıya gitti.

Bu İşe Şinasi öyle İçerlemişti ki, benimle günlerce konuşmadı.

— Alttarafı orospu, diyormuş. Bir orospuyu benden kıskandı!

Bir daha benimle çıkmadı.

Gene Necatiyle çıkıyorduk. Bir gün gene yolumuz şarapçıya uğramıştı. Fitil gibi sarhoştu. Bizi aşırı iltifatlarla karşıladı:

— Gelin size karımı tanıtayım!

Girdik. KIRMIZI MANTOLU KADIN, kucağında beş aylık çocuğuyla alçak bir iskemlede oturuyordu. Beni görünce kıpkırmızı kesildi. Ama ben ne o gün, ne de o günden sonra hiç kimseye Kırmızı mantolu kadın'dan söz açmadım.

KORKU

Hastanelerden birinde eline nasılsa bir ayniyat mutemetliği geçirmişti. Uzun zamandır işsiz dolaştığı için, yüz yirmi lira ücretle ambar kâtipliğini de gördüğü bu işe dört elle sarılmış, işini elinden alacaklar diye ödü kopuyordu. Kapı hızla açılsa, yahut Baştabip hastahanenin herhangi bir yerinde öfkeli bağırsa eli ayağı çözülür, dönüp dolaşıp kabağın kendi başında patlamasından korkardı.

İşsiz bir baba olmanın acısını tatmıştı. Fırtınalı, sırılsıklam gecelerin içinden evine dönüşü!

Kapıyı suçlu çalar, kapı ümitle açılır, fakat usulcacık kapanırdı. Atları delik postallarını çıkarıp, yaş çoraplariyle odaya geçerken karısı bir şey sormazdı. Annesinin yanıbaşında diz çöker, bakışları babasınınkiyle karşılaşmasın diye parmaklariyle oynamıya başlar, gözlerini parmaklarından ayırmazdı. Adamsa, oğluna küçücük bir çikolata olsun getirememenin azabı içinde, oğlunun her zamandan çok daha incel-

miş gibi gelen boynuna gözucu ile bakarken, onun verem oluvermesi ihtimalini düşündü.

Ya böyle bir şey olursa?

Çocuğunu kurtarmak için parası yoktu. Verem Savaş Derneğinin kapısında toplanan fakir fıkara arasından oğluna yardım koparabilmek zorluğunu işitiyordu.

Kadınsa, kocasının neler düşünerek azap çektiğini bilmese bile, hissederek, oğlunun yumuşak sarı saçlarını okşaya okşaya uyutmaya çalışırdı.

Dışarda yağmurun şakırtısı, yahut kendini yerden yere çalan fırtınanın uğultusu.

Adam, böyle günlerden korkuyordu.

Parti dalavereleri, göze girmek, maaşının artması, yahut hastahane baştabibi olacakmış gibi yırtınması filân yoktu. Ayakları Iğri masa, çatlak mürekkep hokkası, demiri paslı tampon, külüstür iskemiesiyle şu ufacık odaya iki aydır gidegele alıştığı karanlık sokaklara, uzak çok uzaklardaki evine yayan gidip gelmiye, yorulmıya, terlemiye, yağmurda ıslanıp nezle olmıya razıydı. Her şeye razıydı. Yeter ki, evinin ekmeğini, çocuğunun çikoiatasını elinden almasınlar!

Bir gün akşam yapdosuna yakın, hiç tanımadığı, kısa boylu, kupkuru bir adam içeriye teklifsizce girdi.

— Merhaba Muammer!

Masası başında, aylık cetvelleri dolduruyordu. Muammer kendisiydi ama, hiç tanımadığı biri kendini nereden tanıyordu? Çok eski bir mahalle, yahut okul arkadaşı mıydı?

— İnsan buyur eder, iskemle verir. kahve söyler be Muammer!

— Peki ama.. nereden tanışıyoruz?

— Mühim değil. Mühim olan nedir bilir misin?

— .....?

— Aynı bütçeden maaş alışımız?

— Tuhaf.

— Daha tuhafını söyliyeyim mi? Geçen seneden bu seneye, bu şehir müthiş pahalılaşmış. Hele Ankara ile mukayeseye imkân yok.

— Peki?

Kısa boylu, kupkuru adam çekip oturduğu iskemlede bacak bacak üstüne attı.

— Git bir kahve söyle peşin!

Muammer hayretler içinde, gitti kahveyi söyleyip döndü.

— Sigara da ver!

Paket önüne konuldu. Bir sigara aldıktan sonra paketi cebine indiren yabancı:

— Sigara almayı da unutmuşum, dedi. Haaa... ne diyordum? Evet ...Geçen seneden bu seneye bu şehir müthiş pahalılaşmış. Hele Ankara ile kabili kıyas değil. Eee... Çoluk çocukla da gelmiş bulunduk. Gerçi çok bir şey değil, iznim bir ay, bir ay kalacağız ama, evdir, şeker, pirinç, ne bileyim sabun, un, bulgur lâzım. Öğrendiğime göre ayniyat mutemetliğiyle ambar kâtipliğini birlikte yapıyormuşsun. Yani işlerin kekâ! Kimseye pay verdiğin de yokmuş...

Ufacık gözleri yeşil yeşil parlıyor şaşkınlık içindeki Muammeri tetkik ediyordu. Muammerse hayretler içindeydi. Ne payından söz açmıştı? Kime pay verecekti? Ayniyat mutemetliğiyle anbar kâtipliğini yapması neden kekâ olsundu? Yoksa âdet böyle miydi? Peki ama kimdi bu?

Beriki kesinlikle:

— Bana bak Muammer, dedi. Uzun lâfın kısası: Bir aylık iznimi burada geçireceğim. Çoluk çocuk da yanımda. Bizi idare edeceksin!

— Nasıl?

— Nasıl mı? Yağ, pirinç, nohut, mercimek, un, bulgur... Nasılı var mı?

Muammer'in yüreği kötü çarpmıya başlamıştı. Yoksa müfettiş miydi? Müfettişi de yokluyor muydu?

— Fazla düşündün Muammer bey!

— Kim olduğuma boşver. Aynı bütçeden maaş

alıyoruz dedim. Nasıl olacağına gelince, kendi evine yürüttüğün gibi! Ayniyat mutemetliği ile ambar kâtipliği bir arada...

Boru mu bu? Sus payı da mı yok?

— Sus payı mı?

— Tabiî Kaynağın gözündesin.

— Ben mi?

— Sen.

— Bir yanlışlık olmasın?

Adam göz kırptı.

— Senden önceki de yanlışlıktan bahsetmiştil

Muammer adama boş gözlerle bakıyordu. İri bir burnu vardı, gözlerinin altları çilli...

— Sen bilirsin Muammer bey, paşa keyfin bilir.

— .....?

— Ben şimdi gider senden öncekine geçen yaz yaptığım gibi, icap edenlere icabettiği şekilde...

— İnanırlar mı?

— İnanmıya mecburdurlar. Malûm a, deveden büyük fil var!

Muammerin cevap vermemesi üzerine kalktı. Demek ki, yutmamıştı Muammer. İhtimal evine öteberi falan da taşıdığı yoktu. Daha uzatılırsa, başına belâ açabilir, iş sarpa sarabilirdi.

— Haydi hoşça kal!

Çıktı gitti.

Muammer buz gibi kalakalmıştı. Kulakları uğulduyordu. Adam gider de Icabedenlere: "Ayniyat mutemedi evine öteberi aşırıyor haberiniz olsun" derse? Yahut iki satırla Bakanlığa birdirirse? İşini elinden alırlarsa. Ya yine işsiz kalırsa? Fırtınalı, sırılsıklam geceler... Evine dönüşü... Kapıyı suçlu suçlu çalışı... Kapının ümitle açılıp, usulcacık kapanışı. altları delik postallarını çıkarışı, yaş çoraplariyle odaya geçişi, oğlunun derinlere çökmüş kara gözlerini çıkarışı...

Bir şeyler yapmalı mıydı acaba?

Belkl. Ama ne?

Adamın peşisıra fırladı.

Adam, elektrik lâmbalarının birdenbire yandığı sokak boyunca yürürken, "Yutmadı, diye düşünüyordu. Bu da Ankarada'ki Hüsnü gibi. Ama Hüsnü zile bastı, patırdı ettiydi. Bu mazlum çıktı Allahtan. Çıktı ama, ayniyat mutemedi, üstelik anbar kâtibi de. Kaynağın gözünde. Avantası olmaz olur mu? Olur amma..."

Köşeyi dönerken, arkasına baktı! Hayret! Muammer koşarak gelmekteydi.

Kafasındakiler silindi. Demek işin bombası patlamıştı? Kimbilir, belki de gerekenlere haber vermiş, yahut polise telefon...

Köşeyi döndü, adımlarını açtı. Koşuyordu. Gittikçe artan bir heyecanla koşuyor, yakalanmaktan kurtulmak için bacaklarının olanca kuvvetiyle koşuyordu. İki yanında yıkık, kerpiç duvarlar. Birden su dolu bir hendek çıktı önüne, atladı. Ayak bileği incinmişti! Felâket! Yakalanıp ele geçmek, şantajdan tevkif edilip cezaevine düşmek. İşinden olacağı da caba. Sevmiyordu, sevmiyordu bu pis işi. Ama alışmıştı bir defa. O kadarcık maaşla idare edemiyordu ki. Yıllar yılı pekâlâ da söktürmüştü. Bu ikinci falso. Lâkin incinen ayak bileği. Ağırlaşmıştı da. Soğursa büsbütün tutulur, koşamaz, hattâ yürüyemezdi.

Sola saptı. Terkedilmiş harap bir ahırın açık kapısından daldı... Ilık ılık gübre kokuyordu. Kanatları kopmuş pencerelerden birinin yanına sindi. Başı dönüyordu, nefes nefeseydi. Az sonra Muammerin sokak boyunca caddeye doğru koşarak gittiğini ferahlıkla gördü.

Muammer caddeye gelince durdu. O da nefes nefeseydi. Pek pek elli metre ilerisindeki adamı nasıl da kaybedivermişti. Ne diye koşmuştu peşinden sanki? Koşmasa da seslense olmaz mıydı? Ürkütmüş müydü adamı yoksa?

Gökyüzüne baktı. Yıldızlar, incecik bir ay. Allah

oradaydı, biliyordu. Sabunun verdiği normal fireyi bile alıp götürmezdi.

İsmini olsun sormamıştı. Sorsa bile, doğruyu söyler miydi bakalım? Aynı bütçeden maaş alırlarmış. Demek ki, Ankarada, Bakanlıktaydı. Demek kendinden öncekini bu attırmıştı? Ya şimdi gider Baştabibe de, mutemediniz böyle böyle derse? Ya patlak gözlü Baştabip de inanırsa? Ya işine son verirse? Ya yine işsiz kalıp, evine elleri boş dönmeye mecbur olursa?

Evinin kapısını çaldı.

Kadın akşam yemeği için ekmek, çocuk çikolata, yahut karamelâ bekliyordu. Fakat kadın beğenmedi kapının çalınışını. 2 aydır alıştıkları kudretli çalınış değildi. Kışın, işsiz dolaştığı zamanları hatırlatıyordu. Yüreği hop ettiyse de, açtı.

Adam, gözlerini kaçırarak girdi: İşsiz günlerdeki gibi pabuçlarını çıkarıp odaya süzüldü, işsiz günlerdeki gibi ne oğlan çikolata sordu ne de kadın ekmek. Akşam yemeği bile unutuldu. Tıpkı tıpkı işsiz günlerde olduğu gibi. Herkes, her şey düşünceye daldı. Sonra çocuk anasının dizine koydu yumuşak sarı saçlı başını, gözlerini yumdu. Ana, oğulun ufacık başını avucuyla sıvazlamaya başladı.

İşine çok erken geldi. Bütün geceyi hemen hemen uyanık geçirmişti. Baştabip geldikten sonra kıyametlerin kopacağını sanıyordu. Baştabibin Allaha filân inanmadığını, hele yemin edenlerden ifrit olduğunu biliyordu. "Yalan, İftira. İnanmazsanız evimi arayın!!" dese, inandıramazdı ki. Bakkala devretmiş olamaz mıydı? Böyle şey yoktu şüphesiz ama, onlar böyle sanmazlar mıydı?

— Hayrola Muammer bey. Pek düşüncelisiniz bugün.

İrkildi. Baş hemşireydi. Yanıbaşına gelmiş, gülümsüyordu. "Ne düşündüğünü bilmiyorum. Her şeyden haberim var!" demek istiyor gibi geldi.

— Düşünmeyin canım. Kara kara düşünmek hiç bir şeyi halletmez!

Yani olanlar oldu, ne yapsa nafile mi?

— Hastasınız galiba Muammer bey?

— Yoo, hayır.

— O halde düşünmeyin. Valiahi hiç bir şeyi halletmiyor düşünmek, insan canına yapıyor. İşi olacağa bırakmak en iyisi...

İri kıçıyla çamaşırhaneye doğru yürüdü.

Muammer sadece bakıyordu. Demek haberi vardı? Peki ama, Baştabibin yanında mıydı ki... Herhalde yanındaydı. Baştabibin bekâr olduğunu biliyordu. Başhemşireyle de düşüp kalktığı söyleniyordu. Herhalde akşam yine beraberdiler. Adam geldi. Böyle böyle, anbar kâtibiniz evine öteberi aşırıyor dedi. Baş hemşire de...

Odasına girdi, masasına çöktü.

Baştabip, iriyarı, göbekli biri, hastahane kapısından bomba gibi girdi. Başhemşire, idare memuru filân koştular. Hep birlikte merdivenlere yürüdüler. Ağır ağır, tane tane çıktılar. Muşambaları lizolla gıcır gıcır ovulmuş sofayı geçerken, kalın çerçeveli gözlüğünün gerisinde, bağırıp çağırmıya yarıyacak bir şeyler arandı, bulamadı.

İkinci kata çıkılan merdivenin son basamağında buldu nihayet. Muşambanın ucu çivisinden kurtulup hafifçe kalkmıştı. Hırsla:

— Burayı çakın! dedi.

Üçüncü kat, odası. Başhemşirenin tuttuğu beyaz gömleği ceketinin üstüne giyip, hasta koğuşlarına gitti. Hastalar sabah çorbalarını içiyorlardı. Baştabip hastalardan birisine yaklaştı, yiyeceklerden memnun olup olmadıklarını sordu:

Memnundular, Allah razı olsundu lâkin...

Bir ihtiyar:

— Doymuyoruz beyim, diye inledi, doymuyoruz. İliklerimiz birbirine geçti!

Baştabip emrindekilere karşı baruttu ama, hastalarına değil. Yemeğin artırılacağını temin etti.

Bir saat sonra, dolaşılması gerekli her tarafı do-

laşmış, odasına dönmüştü. Masasındaki evraklarla meşgul olmıya başlamadan evvel:

— Bana ambar memurunu çağırtın da hastaların istihkakları hakkında talimat vereyim, -dedi.

Başhemşire odacıya emretti.

Odacı, Muammeri kara kara düşünür buldu. Başını yumrukları arasına almıştı.

— Seni Baştabip bey acele istiyor dedi.

Muammer'in ciğeri ateş düşmüş gibi yandı. Çağırılıyordu. İşte, tamam. Kıyametler kopacak, işine son verilecek, yine işsiz kalacaktı.

— Baştabip bey öfkeli mi?

Öfkeli olmadığı zamanı bilmlyordu ki odacı. Attı:

— Öfkeli.

— Öfkeli demek?

— Öfkeli.

— Yandık desene, şap glbl yandık desene Bayram efendi...

— Niye, ne var kl?

— Bayram efendi?

— Buyur.

— Benden önceki ambarcı neye koğulmuştu?

— Evine öteberi taşıdığı için

— Taşır mıydı sahiden?

— Ben gözümnen görmedim, Allah var, Amma elin adamı öyle dediydi.

— Baştabip bey hemen kovdu muydu?

— Şakası yok, bilader!

— Birde ha?

— Birde ya. Bizim Baştabip gibi var mı? Bir bakışta her şeyi adamın gözlerinden okur!

— Fakat Bayram efendi. Şuraya geleli iki ay dolmak üzere. Hepiniz görüyorsunuz. Evime bir şey götürdüm mü? Her akşam paydosunda durur, kapıcıyla konuşurum ki, bir şey çıkarmadığımı görsün diye.

— Ne olmuş?

Durumu anlattı. Fakat odacı Bayram, «Ateş olmıyan yerde duman tütmez!" diye, hastahane kapıcısının yanına geldl.

— Haberin var mı, dedi, senin yeni anbarcının da ipliği pazara çıkmış!

Kapıcının gözleri büyüdü:

— Ne gibi?

— Evine öteberi taşıyor diyesiymişler!

— Essahdan mı lan Bayram?

— Irzıma nikâhıma. Seni de şahit tutuyor. Her akşam paydosta durur, sennen konuşurmuş. Doğru mu?

Kapıcı telâşlandı:

— Konuşur, konuşmaz. Bennen ne alıp vereceği varmış? Herkesin suç ortağı mıyım? Bana ne? Lâkin, dur hele Bayram... Bu var ya bu ambarcı? Dün akşam kapıdan koşarak çıktı, yel gibi. Tamam tamam, yel gibi. Baştabip çağırır sorarsa, derim. Babamın oğlu değel a!

Baştabibin odacısı ambar kâtibi Muammeri Baştabibin oda kapısı önünde tırnağını kemirirken buldu.

— Niye girmiyorsun?

— Demek çok öfkeli?

Bıyık altından gülümsiyen odacı:

— Çok, dedi. Senden önceki de tıpkı senin gibi korktuydu. Mayişinize şükretseniz de, harama el atmasanız olmaz mı?

Muammer baygınlıklar geçiriyordu.

— Yalan, diye inledi. Valiahi yalan, billâhi yalan. Kur'ân çarpsın ki yalan!

— Dün kapıdan niye yıldırım gibi çıktın öyleyse?

— Ben mi? Kim söyledi?

— Kapıcı Hidayet.

— .....?

— Baştabip sorarsa derim dedi. Hidayet namuslu adamdır. Hemşerim diye değil, lâkin Hidayet gibi harbici var mı?

Baştabibin odasına girdi.

— Ambarcı, geldi dedi. Geldi ya, tirtir titriyor. Bu da kendinden evvelki gibi. Hain hoyflü olur der-

ler. Cenab-ı Allah ayıplarını yüzlerine vuruveriyor. Kurban olduğum...

Baştabip gözlüğünü çıkarıp sordu:

— Ne demek istiyorsun?

— İç yani, hem yapıyor ediyorlar, hem de...

— Hem de!

— Kapıcı Hidayet diyor ki, baştabip çağırırsa derim diyor. Dün akşam kapıdan yıldırım gibi çıkıp gitmiş!

— Yaaa!

— Evet. Hidayet namuslu oğlandır. Hani hemşerim diye değil. Hidayet gibi yok!

— Demek bu da öteki gibi?

— Kendin daha iyisini bilirsin beyim.

— Çağır onu bana!

Muammer ölü gibi girdi. İçinde fırtınalı, sırılsıklam gecelerin ürpertisi, çocuğunun derinlere kaçmış kara gözleri... Baştabibin masasına yaklaştı, durdu. Titreyen elleri, bacakları. Seyiren kaşları, gözleri...

— Ne yapacağız sizin elinizden kâtip? Sizin bu hırsızlığınızla nasıl başa çıkacağız? Aldığınız maaşla niçin yetinmiyorsunuz?

Âniden odun yemiş gibi oldu peşin. Sonra kendini topladı. Bir çırpıda bir sürü şey söyledi. Fakat Baştabip:

— Senden önceki de tıpkı senin gibi konuşmuştu! dedi.

Masasından kalktı. İçeri giren Başhemşireye emretti:

— İdare memuruna haber verin, vazifesine el koysun!

— Başüstüne efendim.

— Hadi, bas bakalım!

Fırtınalı, sırılsıklam geceler, altları delik postalları, derinlere gömülü iri siyah gözler, karanlık sokaklar, uğultu vesaire...

Çıktı.

BABALAR VE OĞULLAR

Tam ikindi üstü. Arsada küçük futbolcular futbol toplarının başına üşüşmüşler kaptan Cahit'i seyrediyorlar. Bir komser oğlu olan Cahit'in terli yüzü kıpkırmızıdır, topun memesini yerleştirmeğe çalışıyor.

Altan «Beşiktaş'a gireceğim,» diye kabardı.

Necdet sinirli sinirli «Parayı nereden bulup da İstanbul'a gideceksiniz?» dedi.

«Baban ne iş yapacak orda?»

«Orda halası var babamın, apartmanda oturuyorlar. Bir satsalar üçyüz, dörtyüzbin lira eder!»

«Ne biliyorsun? Gördün mü?»

«Babam görmüş, biliyor, o söyledi.»

Mıstık söze karıştı:

«Halanın apartmanından size ne? Satıp parasını size vermiyecek ya!»

Necdet, «Tabi,» dedi «Niye versin?»

«Halamız değil mi oğlum? Hem babamın İstanbul'da öyle büyük tanıdıkları var ki...»

Necdet dayanamadı: «Ulan amma da atıyorsun. Senin baban bizim şirkette kâtip!»

«Olsun...»

Necdet, «Çocuklar,» dedi «Bunun babası var ya, yolda nasıl yürür? Kambur kambur. Sanki sırtında küfe varmış gibi. Ulan senin baban hamala benziyor. Öyle babam olsa lâfını etmeğe utanırım!»

Altan'ın da tepesi attı: «Senin baban da cennet öküzü!»

Necdet'in tombul yanakları al al oldu: «Benim babam mı cennet öküzü?»

«Cennet öküzü tabii!»

«Ulan senin baban öküz asıl. Bunun babası var ya, bizim şirkette kâtip, babam dedi ki, dalgacı teresin biri dedi, kuyruğundan tutup atacağım, acıyorum dedi.»

Kaptan Cahit topun memesini bırakmış, çekişmeyi dinliyor, terli terli gülüyordu.

Altan: «Benim babam için mi diyor?»

«Tabii ya.»

«Senin baban diyor ha?»

«Tabii benim babam diyor!»

«Demek baban diyor?»

Necdet nerdeyse ağlayacaktı, «Şişe kafalı!» dedi.

Çocuklar çılgınca güldüler.

Altan: «Ne var boynuzlu'nun oğlu?»

Necdet tokat yemişcesine sarsıldı.

Mıstık, «Yuuu,» dedi «Ben olsam yemezdim o lâfı!»

Necdet gene: «Şişe kafalı!»

«Ne var kavun kafalı?»

«Surata bak!»

«Benim babam senin baban gibi boynuzlu değil ya.»

«Peki, akşam gelsin beybam, söylemezsem eğer...»

«Söyle ulan avel, senin babandan korkan mı var?»

«Babamın karşısında böyle duruyor ama baban!»

Altan heyecanla sokuldu.

«Şoförünüzü niye kovdu beyban şoförünüzü? Ha? Söyle bakalın, niye kovdu?» Arkadaşlarına döndü: «Çocuklar, bunun annesi var ya?»

Necdet kıpkırmızı: «Niye kovdu?»

«Annene sor da söylesin!»

«Benimle konuşma bundan sonra,» dedi. Çekti gitti.

«Konuşmazsan konuşma be, ölmüyorum ya seninle konuşmak için...»

Mıstık: «Babası niye kovdu şoförü?»

Altan göz kırparak, «O biçim işte,» dedi. «Çakıyorsun ya?»

«Sahi mi be?»

«Şerefsizim ki ha. Kalkmış bir de fiyaka sökü yor burda. Babam dedi ki, herifte mide değil, çöp tenekesi dedi.»

Futbol topu hazırdı. Kaptan Cahit ayağa kalktı.

«Haydi çocuklar!»

Aşağı kaleye kuvvetli bir degaj yaptı. Havada geniş bir eğri çizen top uzaklara düştü.

.....

Sofrada Necdet beybabasına dargın dargın baktı. Yusyuvarlak iri başı elektriğin altında parlayan Bay Ethem Kadri Savaşcan, fildişinden dökülmüş gibi ağır, pırıl pırıldı. Boyuna şarap içiyor, arada gamsız kahkahalar atıyordu.

Annesinin sofradan kalktığı bir ara Necdet:

«Beyba,» dedi yavaşça.

Bay Ethem Kadri oğluna baktı.

«Boynuzlu ne demek?»

Adam ipek pijama içindeki tombul göbeğini hop-

lata hoplata güldükten sonra, yaşaran gözlerini tombul, bembeyaz yumruklarıyla sildi. Durup durup gülüyordu.

«Ha beyba?»

«Annene sor yavrum!»

Sarıya boyalı kumral saçları bigudiler içinde Selma hanım, «Ne var?» diye mutfaktan çıktı. «Anneden sorulacak olan nedir?»

Ethem Kadri bey hâlâ durup durup gülüyordu.

«Bak ne soruyor oğlun...»

«Ne var? Ne soruyorsun Necdet?»

«Boynuzlu ne demek anneciğim?»

Selma hanımın yüzü asıldı: «Aşk olsun Ethem. Böyle şeyler öğretiyorsun çocuğa değil mi?»

«Yok hanımcığım yok, bana sordu, ben de...»

«Sen de bana ha...» Kocasını nefretle süzdükten sonra oğluna döndü: «Necdet, bir daha işitmeyeyim bu kaka lâfları, vallahi ağzına biber korum!»

«Demek kötü bir şey bu?»

«Elbette. Çok köyü hem de!»

«Peki, benim beybam boynuzlu mu?»

Ethem Kadri beyin elinden çatal düştü.

Selma hanım beklemiyordu: Ne demek? Ne demek oluyor bu Necdet? Kimden öğreniyorsun bunları? Ayıp değil mi senin gibi terbiyeli, güzel çocuğa? Aaa...»

Kocasına döndü. O hâlâ şaşkın şaşkın bakıyordu. Ne kahkaha, ne de hattâ hafifçe gülümseyişten iz. İnce damarların kıl kıl kırmızısı içindeki pelte yüz hırstan sararmıştı. Yoksa oğlu bir şeyler mi biliyordu? İskemlesini oğlunun yanına çekti.

«Kimden duydun bunu yavrum?»

Necdet kinle, «Altan'dan!» dedi.

«Hangi Altan? Şu, kâtip Rıza'nın oğlu mu?»

«Evet»

«Ne dedi?»

Senin baban boynuzlu dedi, şoförünüzü beybanın niçin kovduğunu biliyor musun dedi...»

Selma hanım kıpkırmızı kesildi.

Necdet sinirli sinirli bakıyordu.

Ethem Kadri bey tıkanmıştı. Peçeteslyle ağzını silerek masadan yavaşça kalktı, odasına geçti.

«O terbiyesizle konuşma bir daha yavrum,» dedi. Selma hanım, «Onlar alçak ruhlu, âdi çocuklardır. Oynama da onlarla... Olmaz mı evlâdım?»

«Peki anneciğim. Benim beybam boynuzlu değil, değil mi?»

«Değil tabiî yavrum, şüphe mi var?»

«Beybam şoförü niçin kovmuştu?»

«Hiç, benzin çalmıştı da...»

«Yoksa benim beybam...»

«Senin beyban büyük adam!»

Altan'ın babası?»

«Hiç, kâtip parçası...»

«Biz istesek hemen yarın gideriz İstanbul'a değil mi?»

«Ne var İstanbul'a gidemeyecek? Her yaz gitmiyor muyuz?»

«Altan'lar?»

«Pis, âdi çocuk o, Alma ağzına onun adını!»

«Onlar gidemezler değil mi?»

«Gidemezler tabiî...»

«Paraları yok ki gitsinler değil mi anneciğim?»

«Olsa bile, beyban izin vermez ki...»

«Yaşasın! Benim beybam, onun kambur babasından çok büyük. Hem onların otomobilleri de yok!»

.....

Bay Ethem Kadri Savaşcan karyolaya yan gelmiş apartman penceresinden dışarlara bakıyordu. Karanlıklar inmiş, şehrin elektrikleri yanmıştı. Radyo ağır ağır klâsik müzik parçaları çalmaktaydı.

Selma hanım odaya koyu bir gölge gibi girdi.

Ethem Kadri bey, karısının girişini anladı ama dönüp bakmadı. Dışarda aysız göğün altında şehir pırıl pırıldı.

Kadın yavaşça sokuldu. Kocasının tüysüz başı-

nı yumuşak avucuyla okşadı. Ama adam hâlâ hareketsiz, dışarlara bakıyordu.

Kadın, «Niçin lâmbayı yakmadın?» dedi.

Adam karşılık vermedi.

«Yakayım mı?»

«İstemez.»

«Niçin?»

«Böyle daha iyi.»

«Ama böyle...»

«Böyle daha iyi diyorum.»

«Peki.»

Kocasına az daha sokuldu, yanına uzandı, çenesini yastığa koydu, dışarlara bakmağa başladı kocası gibi. Bir ara, «Ne düşünüyorsun?» diye sordu.

Adam mırıldandı: «Kestirebilirsin.»

«O adamı kov!»

«Rıza'yı mı?»

«Evet.»

«Ne suçu var?»

«Var, yok. Kov. Ben öyle istiyorum!»

«Neyi değiştirir bu?»

«Değiştirir, değiştirmez. Kovmanı istiyorum!»

Adam karşılık vermemeyi uygun buldu.

«Pis, utanmaz. terbiyesiz. âdi...»

«Belki,» dedi Ethem bey.

«Ne belkisi?»

«Utanmaz, terbiyesiz belki ama...»

«Evet?»

İçini çekti: «Boynuzlu değil!»

Kadın hırsla doğruldu.

«Başlama gene. Gelmiş geçmiş bir şey için...

Adam kahırlı: «Yak şu lâmbayı yak...»

«Ne o? Ne diye kahırlı kahırlı konuşuyorsun?»

«Buna da mı hakkım yok Selma? Boynuzlu bir koca olarak, bu kadarına da hakkım yok mu?»

Kadın gitti, düğmeyi çevirdi. Oda aydınlandı.

«Yok!» diye bağırdı.

«Yok demek?»

«Yok Çünkü gelmiş geçmiş bir şey!»

Adam karyoladan atladı: «Pekâlâ, öyle olsun...»

Kadın radyonun düğmesini çevirdi. Müzik sustu.

«Duyuyor musun, o âdi adamı yarın mutlaka kov!»

Adam ne şöyle dedi, ne böyle.

.....

Kâtip Rıza düşük omuzlarıyla şarapçıdan içeri girdi. Ağlayacak kadar hırslı, tezgâha sokuldu.

«Doldur bakalım, doldur!»

Şarapçı, bir eski öğretmen, ilgilendi:

«Ne o? Deryada gemilerin batmış gibi?...»

Kâtip Rıza, «Bırak,» dedi, «Canım sıkılıyor.»

«Hayrola?»

«Bugün birdenbire işime son verdiler.»

«Sebep?»

«Hiiç, Sebep, mebep yok. Durup duruken...»

«Olmaz öyle saçma şey. Mutlaka bir sebebi vardır. Güneşe karşı filân işemiş olmıyasın?»

«Yok canım. Akşam, paydosta, Personel şefi çağırdı, yarın dedi hesabını alacaksın, işine son veriyoruz...»

«Neden, niçin sormadın mı?»

«Sorduum.»

«Neymiş?»

«Müdürün emri!»

Önüne sürülen dolu şarap bardağını sinirli sinirli kavrıyan kâtip Rıza bir nefeste dikti.

Şarapçı: «Müdürle aranızda gelmiş geçmiş bir şey var mı?»

«Yok birader. İnek gibi herif. Karısını şoförüyle yakaladı da boşverdi.»

«Sen olsan ne yapardın?»

«Ben olsam ne mi yapardım? Ciğerini sökerdim anam avradım olsun!» dedi. Tezgâha bir yumruk attı.

Şarapçı kızdı: «Noluyorsun lan, inek? Başlarım üsküfünden ha! Umum müdürün değilim ben!»

«Bırak yahu Mahmut be, tepem attı. Akıl diyor...»

«Var mı ki desin?»

«Ne?»

«Ananın hörekesi!»

«Doldur şunu yahu...»

Bardak doldu, tezgâhta önüne sürüldü. Kâtlp Rıza aldı, yarısını dikti, bir cigara yaktı.

«İçim yanıyor yahu. O kadar çocuk ekmek bekliyor. Biliyorsun, ekmek aslanın ağzında. Bundan sonra ne halt edeceğim ben? İş nerede? Allah seni inandırsın, bugünden yarına yiyeceğimiz yok şerefsizim!»

«Şeref mi dedin?»

«Bırak şakayı yahu. Bir maaş tazminat verdiklerini farzet. Sağa sola dünya kadar borcum var. Kapat borçları, sonra?»

«Sonra... sonrası yok. Git yalvar herife. Herhalde bir sebebi vardır...»

«Kafayı iyice bulup gideceğim.»

«Git ama, biçimli. Kabadayılığa boşver. Nerden baksan beş paralık bir kâtip parçasısın. Kendine acındır...»

«Doldur şunu.»

«Hayır, yeter. Dört bardak içtin, bir şişe Tekel'in Marmara'sı demek. Yeter!»

«Sen şunu da doldur da...»

«Ulan zaten yumruk kadar şeysin. Yeter dört bardak. Şimdi gider akım derken bokum der, bir çuval inciri berbat edersin...»

«Gözünü seveyim Mahmut doldur şunu, aklım başıma gelsin!»

Kâtip Rıza beşinci bardağı da dikip çıktı.

.....

Saat akşamın sekizine geliyordu.

Umum Müdür Ethem Kadri Savaşcan masasından kalktı. Daha yığınla işi olduğu halde, çalışmak gelmiyordu içinden. Tam şapkasını alacakken kapı

vuruldu. Şapkasını almaktan vazgeçti, masasına döndü.

Kâtip Rıza içeri paldır küldür girdi. Ufak tefek, kendi hâlinde biri olan Rıza'yı sarhoş, paldır küldür görmeğe alışkın olmayan Umum Müdür, ürktü. Aklından, müdürünü çekip vuran ofis kâtibi geçmişti.

«Buyurun, buyurun Rıza bey!» dedi. Yer gösterdi.

Kâtip Rıza'nın gözleri dönmüştü, «İstemez,» dedi. «İşime niçin son verildiğini öğrenmek istiyorum!»

Elini pantolon cebine sokarken, gözlerini, müdürün Çin mavisi gözlerine dikti.

Müdür, «Öyle mi?» dedi, «İşinize son mu verildi? Bilmiyorum...»

«Nasıl bilmezsiniz? Sizin emriniz olmadan bu şirkette sinek bile uçamaz!»

«Evet ama, şerefsizim ki haberim yok Rıza bey!»

Kâtip Rıza birden davrandı. O gün eline tutuşturulan bonservisini çeketinin iç cebinden çıkaracaktı. Bunu başka şey sanan müdür telâşlandı. «Rıza bey, yavrum, Rıza bey... kendinize gelin!» diyerek yanına koştu, elini tuttu:

«Sizi hiç kimse işinizden çıkaramaz. Zaten sebep de yok. Yahut varsa bile benim haberim yok. Yarın inceler, neticeyi size bildiririm. Netice aleyhinizde bile olsa hiç ehemmiyeti yok, yeniden başlarsınız işe!»

Kâtip Rıza da durumu kavramıştı. «Beni kovarsanız, çoluk çocuğumla birlikte mahvolduğumuzun resmidir,» dedi. «Dört çocuğum var biliyorsunuz, hiç bir yerden de on para gelirim yok. Bana gelince ben, bu candan vazgeçtim zaten!»

«Merak etmeyin Rıza bey, müsterih olun...»

«Bu şirkete on yıldır emek veriyorum. Size, öteki âmirlerime karşı saygıda kusur etmedim. Hele sizi her zaman saygıyla andım...»

«Eksik olma Rıza bey. Ben de senden, çalış-

mandan memnunum. Yarın işini hallederim, hemen başlarsın.»

«Bekliyorum müdür bey. Aksihalde...

«Merak etmeyin, merak etmeyin...»

«Teşekkür ederim efendim.»

«Bir şey değil evlâdım. Git istirahatına bak...»

Kâtip Rıza memnun, çıktı.

.....

Arsada gene futbol oynanacaktı. Kaptan Cahit topu gene dizleri arasına almış, memeyl yerleştirmeye çalışıyordu.

Mıstık, «Sonra?» dedi.

«Sonra hiç. Babam bir dikilmiş karşısına, demiş ki, beni işimden çıkar da gör demiş»

«O ne demiş?»

Boynuzlu mu? Ne diyebilir yahu? Yalvarmış Öyle ödlek herif ki diyor babam...»

«Baban vuracak dlye mi korkmuş?»

«Tabi yahu. Ödü kopmuş enayinin. Dan dun etsin de bak!»

«N'olur?»

«Babam diyor ki, koca göbeğini barut dumanıyla doldururum diyor!»

«Benim babama desin de görsün... Benim babam senin baban gibi dört tanesine boş verir!»

«Senin baban başka Mıstık.»

Mıstık horoz gibi kabardı.

Altan, «Ama o?» dedi. «Değil mi?»

«Ona boş ver, ineğin biri...»

Top gene hazırdı. Kaptan Cahit gene aşağı kaleye doğru sıkı bir degaj yaptı. Top gene bir eğriyle uzaklara düştü.

YANDAN ÇARKLI

İstanbul'un çok büyük, çok süslü yapılarla ünlü semtlerinden birinin kıyısındaydı gittiğim ev. Eski İstanbul ahşap evleri biçiminde, şahnisli cumbalı, kiremitli, saçakları dantela gibi oymalı. Kim bilir, belki de yaşamak, ferace devrinden kalmış, Hâlâ alımlı, hâlâ çevresine o devir hanımefendileri kadar azametli bakıyordu. Bakıyordu ya, benim anlatacağım «ev»in bu alımlı çalımlı konakla ilgisi, bu çok eski devirlerden kalma konağın alt katında oluşundan.

Kim bilir hangi padişah, hangi bendesi için, ne biçim bir ubudiyetine karşılık yaptırıp hediye etmiş!

Tahtaları kurt yenikleriyle yer yer delik deşik olsa bile, gene de özene bezene yapılmışlığı ilk bakışta belli kocaman kapının üç beş metre alt başında, ufacık, pek gelişigüzel, son derece yalınkat bir başka kapıdan aldılar bizi içeriye. Kurt yenikleriyle delik deşik kocaman kapı, konağın asıl kapısı. Bizim buyur

edildiğimizse, zamanında, yâni konağın güm güm gümlediği mutlu günlerde uşakların işlediği kapı olacak.

Bu kapıdan girdik işte.

Daracık bir dehliz. Loş, dört, beş metre uzunluğunda. Sonda, sağlı sollu ufacık ufacık iki oda. Herhalde o mutlu uşaklar oturdu bu odalarda.

Şimdi, rahmet-i rahmâna kavuşmuş ilk karısından dokuz, ikincisinden de dört olmak üzere on üç çocuğuyla karısı, kendisi, güveysi on altı kişilik ufaktefek bir sıvacı barınıyor. Bana bu sıvacıyla başındakilerinden söz açtıkları zaman şaşıp kalmış, pek de inanmamıştım. Hiç vakit geçirmeden gittim. gördüm. Hani insan görmezse de ezbere düşünse ilk akla gelen, bu ufacık aile babasının bu kadar boğazı beslemek zorunda kalmaktan gelen korkunç sıkıntı içinde belki de zaman zaman kendine kıymayı düşünebileceğini sanır.

Hayır. Adam ufaktefek, bir muşmula kadar da kuru, kötü yaşamağa dayanmakta sıfırı tüketmiş ya, neşesine diyecek yok. Hani şu eskilerin «mihneti kendine zevk etmedir âlemde hüner,» sözü var ya, o hesap. Mihneti kendine zevk ediyor:

«Bizde gramofon yok, radyo hiç yok. Yok diye bir kenarda küsüp kararacak değiliz ya! Aptal çalar, Çingene oynar hesabı, ben tepsiyi alıyorum, askerken yeni gelen büyük oğlan dayanıyor şarkının, türkünün en oynağına, en kahpesine, kızlar da şıkıdık şıkıdık başladılar mı göbek atmağa, ooooh! Kaç para eder senin Hilton'un, Taksim'in, Tepebaşı'n, Kazablanka'n!»

Beşinci çocuğuna gebe karısı söze karışıyor:

«Üstümüzdekiler rahat bıraksa...»

Soruyorum, «Kim oturuyor üstte?»

«Kiracı.»

Sözü kocası alıyor:

«Kiracı ya, ev sahibinden ileri. Kendileri çalıp çağırıp hora teper, tahtalarını yıkayıp silerken ya-

taklarımızı sel sele verirler, lâf yok. Biz burada gam dağıtalım dedik mi, tavan güm güm vurulur. Ne o? Kesin bakalım, sizi mi dinliyeceğiz? Biz sizi dinliyoruz ya... Radyonuz var, içkiniz, misafirleriniz, dansınız mansınız tamam. Haftada en azından dört, beş gün mahalleyi inletirsiniz. Dinleyen kim? Beğenmiyorsan çık. Bir tutuluyorum ki heriflerin mal sahibi gibi cart curt etmelerine!»

Bunları, yılbaşını nasıl geçirdiklerini anlatırken, rutubetten nemli, karmakarışık yataklarının hâlâ serili durduğu odalarında söylemişti.

Bir buçuk metre eninde, bir buçuk metre boyunda, basık tavanlı, içeri içeri kamburlaşmış, sıvaları dökük duvarlarıyla kutuyu hatırlatan bir oda. Sokağa açılan yanyana iki pencerenin dörderden sekiz camından yedisi kartonlarla kapatılmış. Yama yama üstüne yorganlar, yatak, yastıklar. Yataklar sıra sıra serili. İncecik inceclik.

«Kaç kişi yatıyorsunuz burada?»

Kucağında bir, bir buçuk yaşlarındaki kızından başka karnı burnunda karısına bakıyor gülerek. «Kaç kişi yatıyoruz?» diye soruyor.

Kadın da gülüyor. «Bilmem ki... Ben, sen iki, Ayşe, Fatma, Zeliha, Meryem, Erdal, Can, Neşe Aynur da sekiz mi?»

«Sekiz.»

«Etti on. On kişi yatıyoruz galiba...»

Ufak tefek adam, odanın rutubetli loşluğunda gülüyor.

«Ürkütmeden sayılmaz ki!»

Soruyorum, «Öbür odada kaç kişi yatıyor?»

Gene hemen karşılığını veremiyor. Düşüyor önümüze, geçiyoruz öbür odaya. Burası daha aydınlık ama, daha da küçük. Sedirde, yerde serili yataklar.

«Sedirde kızımla güvey yatıyorlar. Şu yerdekinde büyük oğlum, bunda benim yamak...»

Hayretle soruyorum: «Nasıl! Sizin yamak mı?»

«Yamak ama, yadırgı değil. O da oğlum!»

«İyi ama, oğlunuz bile olsa, kızınızla güveyinizin yattığı odada yatmaları...»

Dertli dertli içini çekiyor:

«Elhayâ minel iyman değil mi? Doğru. Ben de bilirim hayânın iymandan geldiğini ama, yoktan ne çıkar. Aslına bakarsanız, ev benim üstüme. Güveyle kızımın başlarının çâresine bakmaları lâzım. Nasıl bakacaklar? O da benim gibi bir işçi, badanacı. Ev kiralarıysa, biliyorsunuz, ateş pahası. Nereye gidecekler? Nerde ev bulacaklar? Buldular diyelim, avuç dolusu parayı nasıl verecekler? Avuç dolusu harcamak için avuç dolusu kazanmak lâzım. Bize mâlûm, serbest meslek erbabı, üç gün iş, on üç gün o kahve senin bu kahve benim. Keyfimizden değil ha. Hele mevsim de kışa döndü döneli beri, bırak!»

«Buraya ne kira veriyorsun?»

Gülerek başını salladı.

«On yıl önceki mukaveleye göre doksan.»

«Mukavele dışı?»

«İki yüz elli!...»

«Yâni yüz altmış lira açıktan? Her ay mı?»

«Tabî.»

«Niçin?»

«Niçini var mı? Çıkaramasa bile tedirgin eder. Ettl de. Doksanken, yüz yirmi yap dedi. Yapmadım başladı hır güre. Yaptım. Bir zaman rahat. İki yıl sonra tutturdu elli lira daha koy. Koymadık, yukardan su döktürdü, camlarımı kırdırdı. Çâresiz elli daha ekledik. Etti mi yüz yetmiş? Aradan geçti gene birkaç yıl, haydi bakalım elli daha. Hık, mık. Veremem, edemem, kazançlar kesik filân fıstık... başladı hır gür, gene. Ulan aman yapmayın, etmeyin... Kim dinler? Çâresiz kabul. Etti iki yüz yirmi. Bu yakınlarda gene tutturmuş, otuzla razı ettik güç belâ. Şimdi iki yüz elliden oturuyor, doksandan mukavele imzalatıyoruz Anlayacağın, yüz altmış lira haraç veriyoruz her ay!»

O halim selim, o yumuşacık, o mihnetl kendi-

sine zevk eden adam öfkeden şahlanarak, «Şu Kıbrıs dalgasından bir harp de patlamıyor ki,» dedi. «Cenab-ı Allah hakkımızda hayırlısını versin!»

Karısı bir ana kartal gibi dikildi.

«Başlama gene deli deli!»

Adam soluyordu ama, karısından çekinmişti besbelli, yere bakıyordu.

Kadın bana döndü.

«Ev, kira, ev sahibi lâfı oldu mu gözü dünyayı görmez. Harp olsunmuş. Unuttun mu harp şâyiaları çıktığı günleri?» Gene bana döndü. «Geceleri uyku tutmaz olduydu. Vay yavrularım, vay evlâtlarım...»

Adam gözlerini yerden bana kaldırdı.

«Doğru söylüyor, doğru söylüyor ya, ne yapacağımı da şaşırdım kardeş. Gözünü toprak doyurasıcanın kocca bir apartmanı var Şişli'de; Heybeli'de köşkü var. Dükkânlar, konaklar da caba. Ulan, Allah vermiş. Bizi de şu kör haneye tıkmış. Görüyorsun dirliğimizi! Devletin kanununa, konturatına razı olsan da insana dünyayı zehir zıkkım etmesen olmaz mı? Firavun'un adı çıkmış. Firavun bunlar kadar zâlim miydi? Hiç sanmıyorum! Doksan liralık kiraya, tut her ay açıktan yüz altmış lira avanta al!»

İrili ufaklı çocukları birer ikişer geliyor, yanları patlak ayakkapları, yamalı, kirli üst başlarıyla bize meraklı meraklı bakıyorlardı. Sevimli, zekî şeylerdi hepsi de.

Babaları onlara dikkat edince, «Harp,» dedi. «Allah göstermesin. İnsan canından beziyor da zaman zaman... Yoksa kapıya konacak şey mi?»

Karnı burnunda hanımını işaret ederek, «Hâlâ yeni yeni canlar peşindesiniz,» dedim.

Baktı, gördü, güldü.

«Ne yapayım?»

«Bilmem, ama, tedbirli davranamaz mısınız?»

Gene âdeta şahlandı:

«Yâni ne yapmalıyım?»

Düşürmek gibi, hâmile bırakmamak gibi...»

«Allahın binasını yıkamam!» dedi.

Arka cebinden kırış kırış sigara paketini çıkarıp uzattı. Bir tane aldım. O da aldı. Çaktığı kibritten yaktık. Kaldığı yerden ardını getirdi.

«Yıkamam. Çünkü, isterse milyonların olsun, vermediğine vermiyor. İşte, nah şu karşı sokaktaki apartmanın genç sahibi Herifte böyle dört apartman daha var. Parası sayısız. Çocuk diye mermere saplanıyorlar, hava Kurban olduğumun Zât-î kibriya'sı. Beni lâyık görüp vermiş de ben ona isyan edip düşürecek miyim?»

En küçüklerden yırtık pantolonlu bir toramanı kucağına aldı. «Yavrum benim, yavrularım,» dedi. «Evimin, viran yuvamın bülbülleri! Ben onlardan bir tekinin bile tırnağının taşa değmesini istemem. Benim derdim ev, üst baş, yeme içme... İş versinler efendi, bana hiç bitip tükenmeyecek iş versinler. Kana kana, terleye terleye çalışırım. Yeter ki çalıştıktan sonra hakkımı alayım, evime, çoluk çocuğuma koynum koltuğum dolu geleyim, onları kurt gibi yerlerken seyredeyim!» Karısına döndü: «Yahu bir saatir dikiliyoruz, insan misafirine kahveden geçtim, bir bardak çay ikram etmez mi? O kadar mı öldük?»

«Hiç zahmet etmeyin, ben hemen gideceğim... dedim.

«Olmaaaz,» dedi. «Yahut dur. Haydi kahveye çıkalım!»

Evlerinin bulunduğu sokağın iki yanındaki kocaman apartmanların arasından ağır ağır yürürken boyuna anlatıyordu:

«Yavrularımı okutmak, adam etmek istemem mi? Ellerinde çantalarıyla okullarına temiz pâk gidip gelen halli vakitli çocukları gördükçe kendimden utanıyorum şerefsizim. Ben de babayım ha? Niye başkaları gibi yavrularımı okutamıyorum? Neden giydirip kuşatamıyorum? Benim evimde de niye başkaları gibi radyom yok, buzdolabım, yok, elektrik süpür-

gem yok? Ben böyle dedikçe kahvede arkadaşlar basıyorlar kahkahayı. Eşşekler diyorum, gülün bakalım. İstemesini bilmezseniz Allah ne diye versin? Öyle değil mi ama? Kul istemezse Cenab-ı Allah verir mi?»

Güldüm. «Sen istemesini biliyor, istiyorsun. Veriyor mu?»

Şöyle bir duruyor, düşünüyor, sonra yüzüme bakıyor.

«Doğru.»

«Doğru ya.»

«Öyle ya, onlar istemesini bilmiyorlar vermiyor, ben biliyorum, bana da vermiyor. Neden? Siz biliyor musunuz?» Hemen ekliyor, «Yoksa az mı çalışıyorum?»

Gene şahlanıyor, «Değil bu memleket, bütün bu kürre-i arz'da benden daha çalışkan varsa yuh ervahıma!»

«Peki?»

«Valla galiba işin içinde bir bit yeniği var, benim aklım ermiyor. Hâşa hâşa, Allah-ü taalâ vermemezlik etmez. Çalış kulum vereyim demiş. E... kul çalışmıyor mu? Kim demiş çalışmıyor diye? Tarlalar dolusu, fabrikalar dolusu hem de, işyerleri dolusu...» Kendini hatırladı: «Ben meselâ... İş oldu mu sabahın seherinde kalkarım şerefsizim. Badana fırçamı, sıva malamı filân alır, düşerim yollara. Kış, yaz. Hiç farketmez. Yeter ki iş olsun!»

«Başka işler denemedin mi?»

«Ne gibi yâni?»

«Ticaret gibi falan. Üçe alıp beşe, on beşe satmak gibi...»

Güldü.

«Çocuklarımın kuru ekmeğine katık katabilmek için ne işlere girip çıkmadım ki? Sıvacılıktan bir tarihte birkaç yüz lira geçtiydi elime, toplu bir para. Kış birden bastırıp da işler durunca, hadi dedim, şu birkaç yüzle iyi, kötü bir ticaret yapayım. Vurdum

işi sebzeciliğe. Ama hemen anladım ki, ticaret bana göre değil!»

«Niçin?»

«Niçin olacak? Kazanmak için müşteriye kazık atmak, malı satın alırken de madik oynamak lâzım. Böyle şeylerse oldu bitti elimden gelmez. Bizim birkaç yüz, deve oluverdi!»

Kırış kırış Birinci sigara paketini çıkarıp uzatıyor. Birer tane yakıyoruz.

«Deve oluverdi evet. Lâkin öyle pis bir zaman ki. Elde on para yok. Yer demir, gök bakır. Kar dersen diz boyu. Sobamız oldu bitti yok. Kömürü kömürcüden kiloyla alırız. Sermayeyi kediye yükleyince onu da alamaz olduk. Vay anam vay! Açlık bir yandan, soğuk bir yandan. Çocuklar sızlanırlar. Karı, fıkara karı öteye döner ağlar... Baktım olacak gibi değil, ben de boynumu büküp ağlayacak değilim ya! Fırladım sokağa. Bir tipi, bir tipi. Sulusepken. İçim kararmış kış havası gibi. Hırsızlık edemem, para için her kalıba girip, adam boğazlayamam. Peki ne yapacağım bu havada? Kös kös giderken, sokağın nihayetinde, şoo apartuman yok mu? Krem renk boyalı? Ermeni'ler oturur orda. Bizim bir madam var, sizden iyi olmasın, çok iyi insandır. Allah son nefesinde hak dinine getirsin, o sulusepken'de beni aramaya çıkmış meğer. Tesadüf işte. Aman usta dedi, yolumu satın aldın, var ol, yaşa. Hayrola madam dedim. Dedi hayır. Bizim Kadıköy'deki tanıdıkların sıva, badana işleri var, seni arıyordum. Gider misin? Gider misin ne demek madamcığım? Sen işden haber ver. Cehenneme bile giderim, dedim. Adres verdi, aldım, ver elini Kadıköy... Buldum adresi. Bastım zile. Açtılar. Girdim, beni salona aldılar. Çini soba gürül gürül yanıyor. İnsanın gâvuru, müslümanı olmuyor arkadaş. İnsanın insanı insan oluyor! Evlerinin duvarları sıva, badana yapılacakmış. Ne istersin dediler. Ben istedim üç, onlar verdiler dört, beş. Bir ellilik avansı alınca, evden nasıl çıkıyorum, yâni topun ağzından

fırlamış mermi gibi! Kar'mış, sulusepken'miş... Haydi bir vapur, doğru bizim semte. Ulan kömürcü tart on kilo kömür. Bakkal, ver ordan pastırma, sucuk, ekmek. Kasap tart bir kilo et. Bir şişe de şarap uydurdum mu? O gece görmeliydin bizim evi. Mangalda ateş nar mı nar, duvarlar gülüyor mu gülüyor, çocukların yüzüne kan mı geldi kan! Ver kız şu tepsiyi, alamadın, veremedin gece yarısına kadar!»

Sokağın tam dönüp ana caddeye çıkacaktık, hemen sağda durdu, «İşte bizim kahve!» dedi.

Girdik. Kendisi gibi, üstleri başları harç, kireç bulaşıkları içinde insanlar. Onu görünce sanki kahvede bayram havası esmeğe başladı.

«Vaay Yandan Çarklı geldi!»

«Nerelerdesin ulan Yandan Çarklı?»

«Yandan Çarklı be, radyoların televizyonlusu çıkacakmış yakında, duydun mu?»

Bir iskemle kapıp bana ikram ediyor, sonra da kendi altına bir başkasını. Beni arkadaşlarına tanıtıyor, selâmlaşıyoruz.

Daha sonra garsona sesleniyor:

«Hey... Fidanâkiii!!!»

Garson tâ gerilerden karşılık veriyor: «Hooop!»

«Gel buraya!»

«Emret!»

«Bize çay getir...»

«Kaç tane?»

«Kaç kişiyiz ulan, saysana!»

Garson gözlerini üzerlerimizde dolaştırıveriyor: «Bir, iki, üç, dört, beş, sekiz... Yaşa!»

PIRIL PIRIL

Kış ortasında pırıl pırıl güneş kanımı mı çoşturdu ne, çoktandır yitirdiğim hârika iç âlemi başladı. Otuz beş yıl önceki gibi, havaya sabun balonları üfliyebilir, kırlarda doludizgin çember çevirebilirim. İçim içime sığmıyor. Oturduğum mahallenin çamurunu, ortanca çocuğumun altları delik pabuçlarını düşünmek istemiyorum. Ne allerji, ne arteryoskloroz, hattâ ne de idareyle harcarsam üç beş gün fazla dayanacağını hesapladığım cebimdeki para. Hiçbir şey umurumda değil.

Dalıyorum Muhsin'in meyhanesine. Sabahın onu. Dükkânde kimseler yok. Ama herşeyler terli tertipli: Muşamba örtüleri sabunlu bezlerle henüz silinmiş masalar, tozları alınmış sıra sıra şişeler, şarap, konyak, rakı, votka şişeleri, badanalı duvarlar...

Önünden dolmuşların, yüklü kamyonlarla at arabalarının, insanların akıp durduğu pencere önündeki masaya geçiyorum. Güneş, kanımı kaynatan, içime

on sekiz yaşın tazeliğini veren pırıl pırıl güneş masamda. Bir sıra altın dişiyle sarı sarı gülerek gelen Muhsin piyangodan büyük ikramiyeyi kazanıp kazanmadığımı soruyor. Ne ikramiyesi? Hangi ikramiye? Sen bana şarap getir be Muhsin! Şarabım kırmızı, kıpkırmızı olsun. Köfte getir, sıcak sıcak, yeşil salata getir, piyaz getir, lâkerda getir ne getirirsen getir. Rakıdan şaşmadığıma da boşver. Su getir be, su bile beni coşturabilir bugün!

Yerimde duramıyorum. Kırlara koşmak, çimenlerin üstüne sırtüstü yatıp çivit mavisi göklerden süzülüp geçen parçalanmış beyaz bulutlara dalmak, çiçek, yaprak, meyve yüklü dallardaki incir kuşlarını sapanla avlamak, kırmızı topraklarda su gibi akan yeşil kertenkeleleri kovalamak, kuyrukkaldıranları, üveyikleri taşlamak istiyorum. Futbol oynamak istiyorum be fulbol!

Muhsin masamı donatmıştır. Şişesine vuran güneşle yakut kızılını alan şarabım, daha çok Rum meyhanecilerinin usta elinden çıkma küçük küçük kırmızı turplarla işli yeşil salatam, has ekmeğim...

İlk, ikinci bardaklar...

Büsbütün coşuyorum. Hani aşık olur muyum, olurum. Sevgilimin lâf anlamaz, aski mi aksi babasına, önden cepli bol paçaları, incecik bıyığıyla it mi it âbisine postamı koyar, evlerine dinamit gibi dalabilirim. Kayalara yumruk atmak geçiyor içimden!

Her zaman böyle olabilsek! Herkes, hepimiz, bütün dünya, dünyanın bütün insanları her an böyle cıvıl cıvıl, güneş vurmuş kalaylı kaplar gibi pırıl pırıl olabilsek! Gamdan, kederden, tasadan kurtulsak, yunsak, arınsak!

İki bardağı içilmiş şarap şişesine uzanan elim birden öylece kalıyor. Tuhaf. O muydu? Geçen o muydu sâhiden? Yıllarca öncenin etekleri havalı komşu kızı mı? Hani onun için okuldan kaçardım da beni ayıplardı? Başka mahallelerle yaptığımız futbol maçlarından kıpkırmızı döndüğümüz

akşam üstleri mahalle kahvesinde bize beyaz çerçeveli gözlüğünün üstünden bakan tahsildar İhsan efendinin kızı mı?

Peki ama, yanındaki koç bıyıklı külhan bey kimdi? Kocası mı? Nasıl olur? Doktor olacaktı hani? Doktor olacaktı da fakir fıkaraya parasız bakacaktı? Keşke peşine takılsaydım. Hattâ çevirip konuşsaydım. Yanındaki içerler miydi? Söğer sayar mıydı? Döğüşecek olsak zararlı mı çıkardım?

Çeyrek saat sonra koç bıyığıyla içeri giriyor. Çeketi omzunda. Sarhoş galiba. Cıvık, sulu. Pişmiş köfteleri tabağa almakta olan Muhsine edepsizce şakalarla yaklaşıyor.

Muhsin köftelerimi getirince, bu sulunun kim olduğunu soruyorum. İneğin biriymiş. Karısını işletiyormuş. Beş tekliğim varsa eliyle götürürmüş beni karısına!

Yok, böyle şeylere harcıyacak beş değil, yarım tekliğim bile yok ama, denkleştirmek lâzım. Denkleştiriyorum. Razı. Peşinden gelmemi söylüyor, çıkıyoruz. Birtakım sokaklardan geçiyor, küçük futbolcuların çiftkale oynadıkları geniş bir meydanlığın kenarından daracık bir sokağa sapıyoruz. Yeşil kapılı, önce kaykılmış bir evden içeri giriyorum. Beni sekiz, dokuz yaşlarındaki bir kız çocuğuna teslim edip çıkıyor. Basıldıkça paslı paslı gıcırdıyan köhne bir merdiveni çıktıktan sonra, misafir odasına buyur ediliyorum. Âdi beyaz perdeler, sedirin örtüsü, yerdeki turuncu işlemeli lâcivert kilim, bir köşede duran tahta sandık, bacakları çarpık masa, masanın üstündeki albüm. Atatürk'ün alçıdan küçük boy büstü, şu bu... Herşey alelâde, zevksiz ama pis değil. Becerikli bir ev kadınının sihirli eli ve sabun kokusu duyuluyor.

Birden o. Sürmüş sürüştürmüş... Ama bu işe istekli olmadığı belli. Gözgöze geliyoruz. İnanamıyor. Sonra ufacık elleriyle yüzünü pkaatıp basıyor çığlığı. Yanına gidip bileğinden çekiyorum. Sedire yan-

yana oturuyoruz. Hıçkırıyor. Böyle bir «Koca» nın peşinden sürüklenmek zorunda olup olmadığını soruyorum, Başka çaresi yokmuş. Daha «Namusluca» çalışmanın çeşidini denemiş. Kasiyerlikle başlamış işe olmamış, rahat bırakmamışlar. Trikolara girmiş aynı şey. Fabrika, tütün, tekrar kasiyerlik... Bunalıp rasgele evlenmiş. Adamın kumarbaz olduğunu nereden bilecek? Bir gece kumar postu başında bıçakla öldürünce iki yaşındaki kızıyla tekrar düşmüş ortaya: Kasiyerlik, trikolar, tütün. Yapayalnızmış, yokmuş Allahtan başka kimsesi. Sarılmış bu adama «Koca» diye...

Evden düşük omuzlarımla çıkıyorum. Artık ne otuz beş yıl önceki gibi havaya sabun balonları üfliyebilirim, ne de komşu kızını gizli deliklerden gözetliyebilirim! Güneş vurmuş şarabımı, ufacık turplarla işli yeşil salatamı, sıcak köftemi, çivit mavisi göklerdeki beyaz bulutları, çiçek, yaprak, meyve yüklü dallardaki incir kuşlarını, kırmızı topraklarda su gibi akan yeşil kertenkeleleri, kuyrukkaldıran, üveyikleri yitirdim. Sanki güneşle aramda yükseliveren kalın duvarın gölgesi düştü içime. Tekrardan Muhsine dönmekten ne çıkar? Yaklaşan ev kirasıyla delik pabuçların mosmor sıkıntısı başladı şimdi. Ne yapmalıyım? Nereye gitmeliyim? Nasıl kurtulmalıyım bu mosmor sıkıntıdan?

Dar, eğri, çamurlu sokaklardan ağır ağır dönüyorum. Meydanlık. Hâlâ çiftkale oynıyan küçük futbolcular...

Yeni bir sokakta, çürümeğe terkedilmiş bir kamyon enkazının yanıbaşındaki küçük öğrenciler dikkatimi çekiyor. Yere diklemesine koyduğu tahta çantasına oturmuş kısa pantolonlu bir öğrencinin etrafına halka olmuş, onu dikkatle dinliyorlar. Çocuğun gözünde gözlük, yüzünde bir bilim adamının ağırbaşlı ciddiliği var. «Proton, pozitron, nötron»lardan bahsediyor. Az daha sokuluyorum. «Konferans»ını kes-

miyor: Atom, proton, nötron, pozitron, maddenin yapısı, atom çekirdeği...

Elindeki paslı jiletle «Atomun nasıl parçalanacağını» göstermiye çalışıyor. Dizleri üzerinde bir mermer parçası, mermerin üstünde de jiletin boyuna parçalanıp ufalttığı bir kurşun çubuk!

Merakım hayranlık derecesine yükseliyor. Âdi bir jiletle atomu parçalayıp çekirdeğin içindeki gücün çıkarılmıya çalışılması hiç te komik gelmiyor. Tersine. Sevincimden hüngür hüngür ağlamak, bangır bangır nutuklar çekmek istiyorum. Orospusuz, pezevenksiz, gamsız, kedersiz pırıl pırıl yarınlara olan inancım şahlanıyor.

Mosmor sıkıntının anasını satmışımdır artık. Artık sabun balonları üfliyebilir, kırlarda doludizgin çember çevirebilirim.

Futbol oynıyabilirim be futbol!

İSTİDACI

Rüzgâr tutmayan, yahut da tutmadığını sandığı bir köşeye yerleştirmişti masasını. Masa gerisinde küçücük, kalûbelâdan kalma, markası filân silinmiş, külüstür yazı makinesinin harflerini temizliyordu.

Gelip geçerken görürdüm. Pek öyle müşterisi de yoktu. Ufacık yüzü, içleri daima gülen mavi gözleri, kırpık bıyığı, düşmüş omuzlariyle sakin bir adamcağızdı.

Kimdi? Neciydi? Hayatı hep istidacılıkla mı geçmişti? Yoksa bir yerlerde memurdu da emekliye mi ayrılmıştı? Çoluğu çocuğu var mıydı? Kaç para kazanıyordu? Nasıl geçiniyordu.

Onu görünce aklıma hep bunlar gelirdi.

O gün, acele daktilo edilmesi gereken bir iş için, aklıma geldi. Gittim. Tesadüfen başı boş değildi. Kısa bacaklı, hasır iskemlelere oturmuş fakir bir karı kocayı dinliyordu.

Bir iskemle çekip yanlarına oturdum.

Dertlerini ağız birliğiyle anlatmaya çalışan karı, kocadan erkek, yirmi sekizle otuz arası, avurtları çökmüş, göz kenarları kırışıklar içinde biriydi. Türkçeyi çok bozuk bir Urumeli şivesiyle zorla kıvırmaya çalışırken, eski püsküleri içindeki karısı imdada yetişiyor, ama o da pek işin içinden çıkamıyordu.

— .....

— ...!

— Biz geldik, burda, Sivas.

— Girdi Iş'te koca, benim, favrika.

— Bir gün, bir gün, bir gün...

— Nasıl derler, temizlik. Yaparken temizlik...

Bu sırada acı bir çocuk feryadı!

Az ilerideki kaldırımın önünde, sarı püskül saçlı küçücük bir kız, kendinden epeyce büyük bir oğlanı göstererek ağlıyordu. Oğlan ya vurmuştu, ya da elinden bir şeyini almıştı.

Yanımızdaki işçi kadın kalktı, kızını kucaklayıp geldi. Hâlâ meydan okurcasına bakan oğlana dikkat bile etmedi. Aklı fikri, yazılmasını istediği dilekçedeydi. Kocasının hâlâ kapanmamış, fecî bir yara halindeki elini yakalayıp istidacıya gösterdi:

— İşte, bu. Yaparken temizlik....

— Kapı makina!

İstidacı ele dikkatle, uzun uzun baktı.

İkisi birden:

— Tazminat! — dediler.

— Vermiyorlar mı?

— Sayıyorlar dikkatsiziik...

Adam, sancıdığı anlaşılan elini bileğinden sımsıkı tutmuştu. Kadının yüz çizgileri sertleşmişti. Her ikisi de, istidacının ağzından çıkacak sözü heyecanla bekliyorlardı.

İstidacı:

— Peki, yazalım... — dedi.

Ferahladılar. Ama iş bitmemişti besbelli. İşin bu kısmı ihtimâl daha önemliydi.

Kadın başındaki soluk bez parçasını çözüp çene-

sinin altında sinirli sinirli bağlarken, istidacıya döndü:

— Az para al bizden amma!...

Erkek başını salladı:

— Doğru. Az...

Elini gösterdi, boynunu büktü, içini çekti.

İstidacının o her zamanki yumuşak yüzü karışmış, çizgileri sertleşmişti. Çok düşünceli, hattâ kederli bir hâli vardı. Birden kendini toplayarak, üzerine Arap hafleriyle «Donanma cemiyeti» yazılı bir kitap kapağının içinde bir tabaka parşömen kâadı çekti, makinaya taktı.

Tuşlara vurdukça, ince kollar ters türs gidiyor, harfler kâada iyi vurmuyordu ama, aldırdığı yoktu. Gittikçe artan bir hıncın heyecanı içindeydi. Belki de, şu zavallılara tazminat vermek istemeyenlere kızıyordu.

Ne olursa olsun, coşmuştu. Omuzları düşük, ufacık adam değildi. İhtimal çoluk çocuğu etrafını almış, borcu gırtlağını aşmış, pusulayı şaşırmıştı. Belki de hâlâ ev kirasını verememişti, kimbilir?

Büyük bir sanatçının kendi kendisiyle barışık olduğu andaki heyacanı içindeydi. Bana öyle geliyordu ki markası aşınmış külüstür makinasının başında, hakları ellerinden alınmak üzere olan insanları korumağa mecbur sayıyordu kendini!

Yazdı, yazdı, yazdı.

Sonra kâadı hırsla çekti. Ceketinin iç cebinden karton kapağı yer yer kırılmış, yaprakları lime lime bir defter çıkardı. Açtı. Kirli bir ikibuçukluğun yanında duran on altı kuruşluk dilekçe pulunu aldı, yazdığı kâadın altına yapıştırdı.

— At şuraya imzanı!

Adamın ezilmiş eli kalem tutacak halde değildi. Kadınınsa okuma, yazması olmadığı anlaşılıyordu.

İstidacı:

— Yok zarar dedi. Ver şu parmağını bakim. Hah. Bas şuraya. Oldu...

Adamın parmağını istampaya basmış, pulun üzerinde mühür gibi kullanmıştı.

Dilekçeyi ikiye katlayıp uzattı:

— Alın bunu. Derhâl Savcılığa gidin. Ben içine ne istediğinizi fazlasıyla yazdım. Arayın hakkınızı. Nasıl vermezlermiş? Ben her gün buradayım. Neticeyi bana bildirin!

Bana döndü:

— Siz?

Daktilo edilecek müsveddeyi uzattım.

Deminki işçiyle karısı, tereddüt içinde dikiliyor, anlamadığım dille bir şeyi tartışıyorlardı. Kadın avucunda sımsıkı tuttuğu paraların hepsini vermek istemiyor, adamsa «Ayıp olur. Ver!» demek istiyor gibi geldi bana.

Kadın ağlayacak kadar hırslı, ama çaresiz, avucundaki paraları istemeye istemeye uzattı. İstidacı onları unutmuştu bile. Başını işinden kaldırıp baktı: Bir yirmi beşlik, iki onluk, bir de beşlik.

Yalnız beşliği aldı. Kadının kucağında, sarı saçlarıyle mahzun mahzun bakan çocuğa uzattı:

— Al bakalım yavrum. Ben para istemem. Gideceğiniz yerde kayıt için filân lâzım olur...

Berikiler şaşırmışlardı. Biribirlerine sevinçle baktılar. Sonra, minnet dolu bakışlarını istidacıya çevirdiler.

O, bütün bunların farkında bile değildi.

MOTÖRDE

Gecenin ileri bir saatı. Deniz çarşaf gibi. Temmuz gecesinin açık lâcivert göğüyle ay testekerlek, pırıl pırıl. Karşıda, taa karşıda, şehrin karanlık çizgisi üstünde dev müesseseleri reklâm eden kırmızı, yeşil, mavi elektrikler, göz kırpar gibi yanıp sönüyorlar.

Motördeyiz. Kadıköyden İstanbul'a dönüyoruz. Yanımda tombalak biri pipo içiyor. Arada, kesik kesik hıçkıran bir kadın karaltısına öfkeyle bakıp homurdanıyor. Ay o kadar parlak ki, tombalak adamın etli, geniş yüzü apaydınlık.

Hıçkıran kadına ters ters baktığı bir an gözlerimiz karşılaşıveriyor:

— Lânet! — diyor.

Omuz başımda bir ses:

— Kimbilir ne derdi vardır?

Dönüyorum: Kıravatlı, ufaktefek biri.

Tombalak adam:

— Bana ne derdinden? — diyor.

— Müteahhitsiniz galiba?

— Ne demek istiyorsunuz?

— İstiyorsun değil, istiyorsunuz deyin de, kibarlığınız piponuza uysun!

Sakin hava bir anda poyraza dönmüş gibi, karışıyor. Ne pırıl pırıl ay, ne sakin deniz, ne de ağır yaklaşan mavi, kırmızı, yeşil ışıklar.

Tombalak adamın elinde pipo titriyor:

— Müteahhit filân değilim ama, olsam bile, başkalarının dertleriyle alâkalanmaya mecbur muyum? Bütün gün koş oraya, koş buraya... Gece, sakin deniz, ay... Kafamı dinlemeğe hakkım yok mu?

— Olmalı şüphesiz ama, olamıyor işte. Muztariplerin arasında saadete imkân var mı?

Ekliyor:

— Kalbi, vicdanı olan için...

— İdealistsiniz galiba?

— Öyle bile olsam... Suç mu?

— Yoo..

— Enayilik değil mi?

Tombalak adam cevap vermedi. Piposunu çekiştirip duruyordu.

Ufaktefek adam elleri arkasında, hafif hafif hıçkırmakta olan kadın karaltısına doğru gidince, iri pipo gene ağız dolusu bir duman bıraktı.

— Müteahhitsiniz galiba'ymış, sanki müteahhitlerde kalp yok, vicdan yok. Sanki vurdum duymaz olmaları kaide. Öyle müteahhitler tanırım ki, Şoper'i, List'i, ne bileyim Menohin'i dinlerken, şiir okurken, bir sefalet tablosunu seyrederken dünyanın en hassas insanı oluverirler. Bir gün, hiç unutmam, hayır derneklerinden birinin yönetim kurulu toplantısında...

— Siz de idare heyetinde misiniz?

— Evet, hem de üç derneğin. Burası lâzım değil, bunun müteahhit diye tükürür gibi konuştuğu,

kalpsiz, vurdum duymaz sandığı bir üye arkadaş, bir veremlinin acıklı haline ağladı be!

Şehrin karanlık çizgisi üstünde kırmızı kırmızı, yeşil yeşil, mavi mavi kırpışıp duran ışıkların gerisinde boydan boya bir yıldız aktı. Bu bana, çocukluğumun Çukurova göklerini hatırlattı. Çukurovada gökler mi yakındı, yoksa Çukurovalılar göklere mi yakındılar? Geceleri evlerinin damlarında yattıkları için, yıldız dolu göklere daha yakındılar galiba.

Ufak tefek adam, elleri arkasında, döndü.

— Evlenmek vaadiyle iğfal edilmiş, sonra da bırakılmış...

Pipo cevapladı:

— Bir kız mı?

— Hayır, kadın.

— Bu dünyaya Merih'ten filân yeni mi geldiniz?

— Niçin?

— Her gün göre göre, duya duya gık dediğimiş şeyler değil mi? Şaşmak, acımak başkalarının dertleriyle ilgilenmek hassalarınızı kaybetmemişsiniz de...

— Etmedim.

—Öyleyse, ateşe devam!

— Sizi de birlikte çağıracak değilim, korkmayın...

— Korktuğum filân yok.

— Ya?

— İki kadeh atıp kahraman kesilmeniz tuhafıma gitti de!

— Kahraman mı? Estağfurullah. Ama şu kadın, kızınız, yahut hemşeriniz olsaydı...

— Olmaz ki!

— Niçin?

— Meydan vermem!

— Belki. Fakat şu kadın. Şu haliyle bir, ne bileyim, millî ayıbımız sayılmaz mı?

İri pipo hırsla kalktı:

— Beni tahrik mi ediyorsun?

— Ediyorsun değil, ediyorsunuz, deyin!

— Ne türlü konuşmak gerektiğini senden öğrenecek değilim!

— Benden veya bir başkasından. Ama ihtiyacınız var!

— Fazla konuşma!

Motörün öbür ucuna gitti.

Ufaktefek adamın ağzı rakı kokuyordu gerçekten de. — Hırt, dedi. Bana neci, neme lâzımcı. Bana ne, sana ne, bize ne. Sonra? Nerde kaldı yurt severlik?

Mırıldandı:

— Karaborsacı mı nedir?

Pırıl pırıl ayın altında sâkin deniz, motörün hafif hafif pat patı, kadın karaltısının hıçkırdığı, şehrin karanlık çizgisi üstünde yanıp sönen yeşil, mavi, kırmızı ışıklar...

KENAR MAHALLE

Ahşap evlerin arasındaki bozuk parkeli, daracık sokağa gölgeler inmişti. Sarı saçlı, mavi gözlü bakkalınki, çiçekli mor terlikleri, patlıcan moru pâzen sabahlığı, ondüleli saçları, yalancı inci gerdanlığıyle sebze komisyosyoncusununkilere geçti. Şerife de oradaydı; Kese kâğıt toptancısının iri siyah gözlü, abanoz saçlı Şerife'si. Bakkalınki de gelince, kıyametler kopabilir, hele radyoda oyun havaları varsa, atılan göbeklerle kahkahalar mahalleyi ayağa kaldırabilirdi.

Radyoda bir şeyler yoktu.

Bakkalınki ile kese kâğıt toptancısınınki, dar sokağa bakan geniş pencereye abanırlarken, ev sahibi Âfet yüzüne düşen bir tutam kumral saçını başının bir hareketiyle geriye atarak, mutfağa geldi. Evvelki gün tabakçı Davit'ten haftada iki buçuk lira taksitle aldığı çiçekli yemiş tabaklarını indirdi. Elma, Portakal, Mandalina doldurup tepsiye dizdi. Kü-

çük zarif bıçaklar da satın almıştı, yemiş bıçakları.. Onları da tabakların kenarına koydu, Yüzüne düşen kumral saçını gene başının bir hareketiyle arkaya atarak, tepsiyi aldı. Memnundu. Yeni tabaklariyle bıçaklarını gösterecekti. Aralarından su sızmıyor, onları canı gibi seviyorsa da, göstermeliydi, imrendirmeliydi...

Misafir odasına geldi.

İki kadın hâlâ pencerede, başbaşa vermiş gülüşerek bir şeyler fısıldaşıyorlardı. Yemiş tepsisini iskemlenin üzerine bırakıp, aralarına girdi.

— Ne fısıldaşıyorsunuz kız?

Sarı, kumral, siyah üç baş, üç genç kadın başı birleşti.

Uzun boylu, levent yoğurtçuya bakıyorlardı. Sokağın altbaşında durmuştu. Yoğurtçu moğurtçu ama, aslan gibi delikanlıydı. Bakkalınki dün ifadesini almıştı. Baharda memleketine gidip evleneceğini söylemiş. Sebze komisyoncusununki de biliyor bunu. Alacağı kızın anasından dert yanmış adam. Çok cadıymış. Elinden gelse, kızı başkasına, daha paralı birine vermek istermiş. Ama kızın gözü...

Kese kâğıt toptancısının abanoz saçlı Şerife'si:

— Madem işi yokuşa sürüyor kadın, sen de kızı kaçırıver bitsin gitsin dedim...

Diye en sonra, ama arkadaşlarından daha az bilgili olmadığını belirtti.

Adam gülüvermiş. «Yüreğimdekini bildin abla!» demiş.

Tam bu sırada yoğurtçuyu unutturuveren bir başka olay: Öğretmenin kırmızı horozu, ebenin süt beyaz tavuğunu kovalıyarak geçti, sokağın altbaşında kayboldular. Üç kadın fıkır fıkır gülüşerek, horozla tavuğa dair ayıp şeyler konuştular. Kanlı, canlı, arzuyla dolu şeylerdi. Kaplarına sığamıyorlardı. Hele bakkalın sarışın Fatması! Ev sahibini sedire itiverdi. Alt alta, üst üste başladılar. Derken yere, kırmızı yollu lâcivert Sivas kiliminin üstüne yuvarlan-

dılar. Katılıyorlardı gülmekten. Etekler savruluyor, dolgun beyaz bacaklar kilotlara kadar görünüyordu. Ayıp, günah... Vız geliyordu. Bakkalınkinin göğsü açılmış, henüz emzirilmemiş diri memelerden biri fırlamıştı. Katılıyordu. Salıvermişti kendini. Öyle gülüyor, öyle katılıyordu ki, lâf söylemeğe, pes ettiğini belirtmeğe gücü yetmiyordu. Ev sahibesiyse hafifçe terlemiş, kıpkırmızı yanakları, kumral saçlarıyle, eziyordu bakkalınkini. Bir erkek gibi altına almış, kollarını sımsıkı kavramıştı.

Bakkalınki nefes nefese :

— Yeter, dedi Allah aşkına yeter kız. Bayılacağım!

Kese kâğıt toptancısının abanoz saçlı Şerifesiyle, bir taraftan kahkahalarla gülüyor, bir taraftan da bakkalınkinin savrulan etekleri altından görünen kilotunun jarse mi, naylon mu olduğunu kestirmeğe çalışıyordu.

Sedirden atladı, araya girdi. Bakkalınkini çekip kurtardı.

— Azgın karı. Hem kaşınırsın, hem de yeter Allah aşkına bayılacağım!

Pencereye geçti.

Bakkalınki saçlarını düzeltirken, hâlâ gülüyordu. Evsahibi de ondan geri kalır halde değildi. Gülüyorlardı hâlâ. Kese kâğıt toptancısınınki şoförün karısı ve sırtındaki sabahlıktan söz açınca, ciddileşerek pencereye koştular. Sarı, kumral, siyah üç baş gene birleşti. Şoförünkini, «Dedikoducu» diye sevmezlerdi. Asıl sebep, kadının kocasına her istediğini yaptırıp, mahalleliye de kocasının kendisini ne kadar sevdiğini, bir dediğini iki etmediğini söyleyerek öğünmesiydi.

İfrit oluyorlardı.

Bakkalınki, göğsünü geren iri memelerini eliyle yerleştirerek:

— Hayatında ilk defa sabahlık giyiyor! dedi.

Ev sahibi dudak büktü:

— Âdi, kırmızı basma...

Rasgele konuşmaya başladılar.

— Kuşağını da yeni bağlıyor. Sokakta kuşak bağlanır mı?

— Bağlanır mı hiç kardeş?

— Ayıp.

— Ne bilir o ayıbı!

— Zevksiz kadın. Başka renk bulamamış... Alev kızılı...

— Sümerbanktan almıştır, âdi basma.

— Tabiî âdi...

— Bir de kendisine sor!

Kese kâğıdı toptancısınınkl iri siyah gözünü kırparak:

— Durun soralım! dedi (Seslendi). Naciye kız. Hayırlı olsun sabahlığın!

Şoförün karısı sokak kapısının önünde dikiliyordu. Başını kaldırdı, pencereye baktı. Memnun.

— Mersi, dedi. Bizimki almış ta...

Bakkalınki, «Bak sen...» diye mırıldandı. Kese kâğıt toptancısınınki bakkalınkini dirseğiyle dürtüp susturduktan sonra, devam etti:

— Çok yakışmış. Hayırlı olsun!

Şoförünki kırıttı:

— Teşekkür ederim.

Ev sahibi usullacık: «Kime diktirdiğini sor!» dedi.

— Çok güzel dikilmiş. Kime diktirdin?

Şoförünkini memnun etmek için bundan daha güzel bir fırsat verilemezdi.

— Beyoğlunda diktirdim kardeş. İngiliz sarayının arkasında Rum bir terzi var. Ama çok pahalı dikiyor!

Üç kadın hasetten çatlıyacaklardı. Gene başlamıştı, gene başlamıştı âdi kadın!

Bakkalınki kireç kesilerek, pencereden az çekildi. Dudakları morarmış, titriyordu: «Yalan, yalan

namussuz karı! Ne İngiliz sarayının arkasındaki Rum terzi, ne birşey!»

Kâğıt toptancısınınki gene dürttü.

— Kaça diktirdin?

— Onbeş lira!

Bu sefer sebze komisyoncusunun kumralı da bakkalınkine katıldı. Hakarete uğramış gibiydiler. Cımbızla inceltilmiş kaşlar çatılmış, neredeyse ağlıyacaklardı. Kese kâğıt toptancısınınkini pencerede şoförünkiyle konuşur bırakarak, başladılar: Dememişler miydi? Yalancı karı, Beyoğlu terzisine diktirdim diye öğünür dememişler miydi? Bilmiyorlar mıydı onun ne yalancı, ne âdi, gösterişi ne kadar seven bir pespâye olduğunu? İyi bir yemek, yahut tatlı pişirirse, komşulara göstermek için çocuğuna kapı önünde yedirirdi. Dün de balık yedirmişti, koca bir lüfer. Sanki bu mahallede onlardan başkası lüfer yiyemezdi!

Tekrar pencereye yaklaştılar.

Bakkalınki:

— Sabahlığın basmasını nerden aldığını sor bakalım! dedi.

Kese kâğıt toptancısınınki sordu. Şoförünki:

— Düvetin pâzen! dedi. Benimki Beyoğlunda görmüş, beğenmiş, almış...

Bakkalınki çıldırdı: «Demedim mi? Beyoğlundan der demedim mi? Yalancı, namussuz âdi kadın, pespâye kadın...»

Kese kâğıt toptancısınınki gene dürttü. Sonra üç baş, şoförünkini alev kızılı edalı geçip, köşede kayboluncaya kadar, tek kelime söylemeden, gözleriyle takip ettiler.

Şimdi ne olacaktı? Ne diye ağzının payını vermemiş, yalanını yüzüne vurmamışlardı?

Bakkalınki:

— Adi basmaya düvetin diyor utanmadan, dedi.

— Ya Beyoğlu terzisi?

— Çok şükür hiç böyle huyum yoktur. Yalan söylemeyi hiç sevmem!

— A... Ben de kardeş.

— Ben ya? Hem yalan söylemem, hem de söyliyenden.

— Yalan yalan.. Çarşamba'da eltisi var, ona diktirmiştir.

— Tabiî kardeş. Beyoğlu terzisi kim, o kim?

— Babasını görmedin mi?

— Görmez olur muyum? Ayağındaki postalları dilenci giymez!

— Annesi babasından geri mi kalır sanki?

— İnsana bön bön bakıyor, köylü gibi!

Ev sahibi aklederek yemiş tepsisini getirip, önlerine koydu.

Kese kâğıt toptancısınınkinin gözü dalmıştı. Ne diye yalanını yüzüne vurmamıştı sanki?

— Çay elbisesiyle spor ayakkabı giyiyor, dedi. Parlak fay elbise gündüz giyilir mi?

— Başına da eşarp almıyor artık...

— Tabiî. Permanatını gösterecek!

Birden bir çocuk sesi:

— Fatma ablaa!

Bakkalınki pencereden baktı: Ev sahibinin oğlu.

— Ne var Erol?

— Hasan âbi geldi, seni çağırıyor!

Kadının merdivenleri telâşla inişini, sokak kapısının çarpılarak kapanışını dinlediler. Sonra göz göze geldiler. Ev sahibi ne düşündüğünü sordu. Kese kâğıt toptancısınınki hâlâ bakkalınkinin kilotunu düşünüyordu: Jarse mi, naylon mu? Nayloonsaaa... Kocasına öyle yalvarmıştı ki. Aksi adam almamıştı. Almıyacaktı da. «Yerli malı dururken, gâvurun tuzağına ne diye para verecekmişin?» diyordu.

Demek bakkal karısını çok seviyordu?

— Hiç kardeş, dedi, ne düşüneceğim?

İçini çekti. Sorsa mıydı? Sebze komisyoncusu-

nunki biliyor muydu acaba? Naylonsa ya? En iyisi sormamak. Ama olmuyordu. Öğrenmeliydi. Rahatsız oluyordu...

Dayanamadı, başka tarzda sordu:

— Öyle güzel naylon kilotlar gelmiş ki...

Sebze komisyoncusununki:

—Ya, dedi. Fatma almış. Benimkine okadar söyledim, almıyor kardeş.

Kese kâğıdı toptancısınınkinin tepesinden kaynar sular döküldü.

— Benimki de, diye mırıldandı. Gâvur tuzağına para vermem diyor!

— Benimki de kardeş. Bu erkekler söz birliği mi ediyorlar, nedir. Tutturmuşlar bir gâvur tuzağı...

— Fatmanınki almış ama!

Kese kâğıt toptancısınınki dargın dargın içini çekti.

— Herkesin karısı kıymetli..

Meyve tepsisi sedirin üstünde, ortalarında duruyor, görmüyorlardı. Bakıyorlardı da halbuki...

Adamın karısını sevdiğine şüphe yoktu. Seviyordu, çok seviyordu hem de. Peki ama, ondan çirkin miydiler? Hiç te bile. Onlar da onun kadar genç, onun kadar güzel, onun gibi doğurmamış... Kocaları ne diye onun kocası gibi sevmiyor? Onda kendilerine üstün taraflar mı vardı ki, kocası el üstünde tutuyor, naylon kilot bile alıyordu?

Kese kâğıt toptancısınınki başını isyanla kaldırdı. Kara gözleri alev alevdi. Gözgöze geldiler. Ötekinin gözleri de alev alev. Ayni şeyleri düşünmüş, ayni öfkenin içindeydiler.

Kese kâğıt toptancısınınki:

— Şoförünkinin babasını, annesini beğenmiyor! dedi.

Beriki aldı:

— Kendininkiler ondan geri kalırmış sanki.

— Dilimin ucuna gelmişti, haydi dedim kör şeytana lânet...

— Ya boynundaki yalancı inciler?

— Sana bir şey söyleyim mi? Bu erkeklerin bir çoğu kör mü oluyor nedir. Bakkal meselâ. Neresine tapıyor onun?

— Bilmem ki kardeş? Kocası bir dediğini iki etmiyor. Temiz bir mahallede iyi bir apartman katı bulup da bu pis mahalleden kurtulalım diyormuş!

Kese kâğıt toptancısınınkinin yüreğine inecekti az kalsın. Kocası ne diye farketmiyordu bu mahallenin pis olduğunu? Bir apartmana taşınmaktan ne diye söz açmıyordu sanki? Bakkalınkinden nesi eksikti? Çirkin miydi? Yaşlı mıydı? Yoksa apartman katında oturmaya lâyık mı değildi?

Akşam kocasından zapartayı yiyince, bakkalınkine öfkesi arttı. Değildi, çirkin değildi işte ondan. Güzeldi, hattâ. Çok daha güzeldi hem de. Sarı saç, mavi göz makbul muydu sanki? Kara kaş, kara göz çok daha makbuldü. Elbette makbuldü. Peki, madem ki makbuldü kocası ne diye...

Mutfakta kabak kızartırken yumruklarını sıka sıka ağladı.

Sonra gözlerini kuruladı. Ne diye ağlıyordu deli gibi? Gözlerine yazık...

Şoförünkinin sesi. Gitti baktı. Kevgiri istemiye gelmiş. Merdiven başında çene çeneye verdiler. O da duymuştu bakkalınkinin bu mahalleden çıkacaklarını.

Kese kâğıt toptancısınınki:

— Cehennemin dibine kadar! dedi. Benimki de çıkalım, diyor, ben razı olmuyorum. Şurada eş, dost, ahbap... Alıştık birbirimize. Ben bakkalınki gibi, şu pis mahalleden çıkalım demiyorum!

Şoförünki ilgiyle sordu:

— Pis mahalle mi demiş,

— Tâbiî ya... Sonra... Çok kabahati var onun. Senin için bile neler söylemedi!

— Benim için ha? Ne gibi?

Anlattı, her şeyi anlattı. Sabahlığını İngiliz sa-

rayının arkasındaki Rum terziye değil, Çarşamba'da eltisine diktirdiğini, düvetin pâzen değil, âdi Sümerbank basması olduğunu, iyi bir yemek, tatlı yaptı mı, mahalleliye gösteriş olsun diye çocuğuna kapı önünde yedirdiğini, babasiyle annesinin köylüye benzediğini, her şeyi bir bir anlattı. Şoförünki fitili almıştı. Hop kalktı hop oturdu. Gidip hesaplaşsa mı? Yoksa saçlarından tutup yerlerde sürüklese mi?

Hiç birini yapmadı. Maşa varken ateşi ne diye eliyle tutacaktı?

— Demek bu mahalleye pis mahalle diyor?

— Diyor ya kardeş.

— Bu mahalle pisse, bizler de âdi insanlarız öyleyse?

— Bu lâftan bu mâna çıkar!

Şoförünki işi gücü bırakmış, ortaya düşmüştü. Sırtında alev kızılı sabahlık, ayağında terlikler, kapı kapı dolaşıyor, tetiğine dokunulmuş, yeni yağlı hafif makineli gibi ver yansın ediyordu.

Herkes:

— Ya! diyordu, pis mahallenin âdi insanları diyor bize demek?

«Pis mahallenin âdi insanları» sözü şişti, genişledi, büyüdü. Erkeklere ulaştı. Demek mahalleye, mahalleliye hakaret edilmişti?

Alışverişi kestiler bakkaldan. Bakkal hayretler içindeydi. Bir şeyler seziyor, fakat anlıyamıyordu. Ne diye tuhaf tuhaf, aksi aksi bakıyorlar, yanından geçerken yere tükürüyorlardı? Ne yapmıştı onlara? Şeker filân sakladığı yoktu. Peynir kurtlu çıkıyorsa, suç kendinde değildi ya. Nasıl alıyorsa öyle satıyordu. Nohut, mercimek, fasulya, sovan...

Akıl erdiremiyordu.

...

O pazar, hiç âdeti değilken, mahalle kahvesine çıktı. Ne selâm, ne aleykümselâm. Hiç kimse yüzüne bakmıyordu. Kahveci bile ne iskemle verdi, ne de

selâmını aldı. Fena halde bozulmuştu. Sormayı da haysiyetine yediremiyordu. En iyisi çıkıp gitmekti. Tam çıkarken, şoför belirdi kahve kapısında. Fitil gibi sarhoştu. Yalpalıyordu. Bakkalı görünce, dertleri depreşerek. «Bu mahalleye pis, insanlarına âdi diyenin» anasına avradına söğdü.

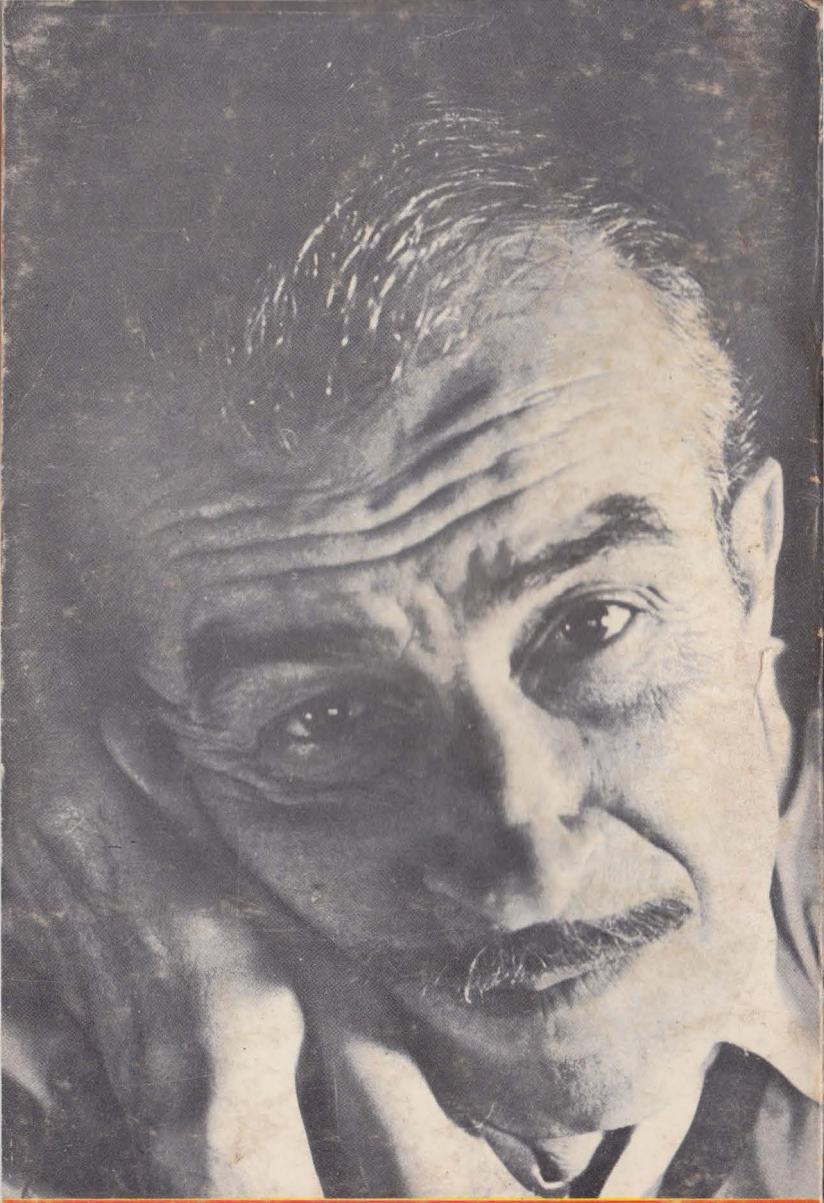
Anlamadı peşin. Etrafına şaşkın şaşkın baktı. Herkes gözlerini ona dikmişti. Kinle, nefretle bakıyorlardı. Küfür kendisineydi demek?

Çevik bir hareketle şoförün karşısına dikildi:

— Bana mı söylüyorsun?

— Sana söylüyorum ulan inek!

Dedi şoför, göğsünden itti. O ona, o ona. Yumruk yumruğa sıkı bir kavga başladı. Masalar devriliyor, iskemleler uçuyor, kahvenin sigara dumanı yüklü havasında küfürler şimşek gibi çakıyordu.

BİLGİ BASIMEVİ - ANKARA

20 LİRA

pan kütüphanesi 17814